T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI ANA SANAT DALI
HALI,KİLİM,ESKİ KUMAŞ DESENLERİ
SANAT DALI

87198

KİRKİTLİ DOKUMALARDA "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİ

87198

Yüksek Lisans Tezi

Şebnem KOŞAR

Tez Danışmanı
DOÇ.DR. ŞERİFE ATLIHAN

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İstanbul 1999

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ III
ÖZET V
İNGİLİZCE ÖZET X

1. GİRİŞ 1
2. TÜRK HALI SANATI TARİHİNE GENEL BAKIŞ 2
2.1. Kirkitli Dokumalarda Görülen Teknikler 7
2.1.1. Havlı 7
2.1.2. Havsız 9
2.1.2.1. Atkıdan Desenli Dokuma 9
2.1.2.2. Atkıdan Takviyeli Desenli Dokuma 10
3. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİ (Göl, Köl, Gül) 13
4. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNİN COĞRAFİ YAYILIMI 25
5. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNİN ŞEKİLSEL ÖZELLİKLERİ 31
5.1. Motifin Çevresine Göre Şekillenmesi 31
5.2. İç Şekli 33
6. DOKUMALARDA YER ALAN "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİ'NİN DESEN PLANI İÇİNDEKİ KONUMU 36
6.1. Araştırmamızda Yer Alan Örnekler Üzerinde Bulunan "Türkmen Aynası" Motifinin Desen Yerleştirme Planına Göre Sınıflandırılması. 39
6.1.1. Zeminde Ana Motif 39
6.1.2. Zeminde Dolgu Motifi 44
6.1.3. Zeminde Ana ve Dolgu Motifi 44
6.1.4. Zeminde İç Motif 45
6.1.5. Zeminde Ana ve Dolgu Motifi 45
6.1.6. Zeminde Ana ve İç Motif 46
6.1.7. Zeminde İç ve Dolgu Motifi 46
6.1.8. Zeminde Madalyon Konumunda 46
6.1.9. Bordür Motifi 47
6.1.10. Zeminde Dolgu ve Bordür Motifi 47
6.1.11. Zeminde Ana, İç, Dolgu ve Bordür Motifi 47

7. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNE, MİTOLOJİK SEMBOLLER AÇISINDAN BAKIŞ 48
7.1. "Türkmen Aynası" Motifinin, Türk Mitolojisinde Yer Alan Bazı Unsurlarla İlişkisi 50
7.1.1. "Türkmen Aynası" Motifinin Hayvan Sembolizmi ile İlişkisi 52
7.1.1.1. Ejderha (Kurt Ayağı, Canavar Ayağı) 55
7.1.1.2. Koç-Koç boynuzu 58
7.1.1.3. Kaplumbağa 60

8. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME 63
9. KAYNAKÇA 68
10. RESİMLER LİSTESİ 78
Resim Fihristi 106
11. ŞEKİLLER LİSTESİ 240
12. TABLO LİSTESİ 312
13. HARİTA LİSTESİ 334
14. TERİMLER SÖZLÜĞÜ 337
ÖZGEÇMİŞ 338

ÖNSÖZ

Türklerin kültürleri ve yaşam tarzları itibari ile ortaya çıkardıkları sanatlardan Halı, Kilim Dokuma ve motiflerinin de yüzyıllardan sonra bile günümüzde yaşıyor olması, bu sanatın toplum yapımızda vazgeçilmez bir yere sahip olduğunu göstermektedir .

Bu sanatı; iyi incelemek, anlamak ve sahip çıkmak, bize şüphe yok ki Türk Halı Sanatı'nın geleceğine daha aydınlık bakmamızı sağlayacak ve kendi kültürümüzü tanımamıza yardımcı olacaktır.

Tez konum olan "Türkmen Aynası" motifinin Anadolu'nun hemen her yerinde, hatta Anadolu dışında özellikle kirkitli dokumalar üzerinde sıkça görülmesi dikkatimizi çekmiş, bu ilgi bizi bu motif hakkında araştırma yapmaya sevk etmiştir.

Araştırmam sırasında çok sayıda uzman ve üniversite öğretim üyelerinden yardım gördüm. Özellikle bu konuyu araştırmam için beni teşvik eden, manevi desteğini esirgemeyen, Yabancı dil tercümelerimi yapan, fotoğraf çekimlerine katkısı olan ve kütüphanesinin tüm olanaklarını sunan tez danışmanım Sayın Doç.Dr. Şerife Atlıhan'a çok teşekkür ederim.

Ayrıca yine tezimin hazırlanmasında büyük katkıları olan, Prof.Dr.Nejat Diyarbekirli'ye, Prof.Dr.Feryal İrez'e, Prof.Dr. Emine Naskali'ye, Yrd.Doç.Dr.Sibel Arık'a, Yrd.Doç.Dr.Nalan Türkmen'e, Yrd. Doç.Dr. Yaşar Çoruhlu'ya, Yrd.Doç.Dr. Gülcemal Yıldız'a, Arş.Gör.Dr.Hakan Çiloğlu'na, Dr.Nurcan Güder'e, Arş.Gör.Didem Atiş'e çok teşekkür ederim.

Alan araştırmalarımda yanımda olan , her zaman beni her yönden destekleyen, onlara çok şey borçlu olduğum, öncelikle sevgili babama, anneme ve ailemin diğer fertlerine, tezimin grafik tasarımlarını, bilgisayar düzenlemelerini yapan, fotoğraf çekimlerinde katkısı bulunan, alan çalışmalarında yanımda olan ve her zaman desteğini hissettiğim can arkadaşım Metin Oktay Yazıcı'ya tezimin tasnifinde, fotoğraf çekimlerinde yardımları dokunan, manevi desteğini eksik etmeyen sevgili İnci Uzatan'a ve Hilal Yılmaz'a, Bilgisayar yazılımını yapan sevgili Deniz Özmen'e çok teşekkür ederim.

Bunların yanında M.Ü.G.S.F. Kütüphanesi görevlisi İhsan Karakiprik'e, M.S.Ü.G.S.F. ve Bayezit Kütüphanesi görevlilerine ve alan çalışmalarımı yaptığım yerlerde bana yardımlarını esirgemeyen yöre sakinlerine, özellikle Antalya/Döşemealtı Yeniköy'den Ünal Kalkan'a ve Denizli Çal Kaymakamlığı Hükümet Konağı çalışanlarına çok teşekkür ederim.

Nisan 1999
Şebnem Koşar.

ÖZET

Halının vatanı 30 ile 45 Kuzey arz dereceleri arasında bütün Asya'yı kuşatan bir bölgededir. 30 derecenin güneyinde hasır kullanılır, 45 derecenin kuzeyinde ise orman bölgesi, yani hayvan postunun kullanıldığı bölge başlar. Bu 15 arz derecesi genişliğindeki halı bölgesinin doğu kısmı keçe, batı kısmı ise düğümlü halı bölgesidir. Halı kirkitli dokumalar grubunda yer alır. Halılarda ekseriyetle iki farklı türde düğüm kullanılmaktadır. Bunlardan biri "Gördes" veya "Türk" düğümüdür. Diğeri ise "Sine" veya "Acem" düğümüdür.

Diğer kirkitli dokumalar, havsız kirkitli dokumalardır. Bunlarda atkıdan desenli dokuma (kilim) atkıdan takviyeli desenli dokuma (cicim, sili (zili) sumak) diye ikiye ayrılmaktadır.

Anadolu'da halı, kilim, mimari yapılar, ev eşyaları ve bayrak üzerinde görülen özel motiflere "im" denilmektedir ki bunlar Türk damgalarının ana çizgilerini yaşatmaktadır. Türkler yazıya geçmeden önce belge niteliğindeki damgaları kullanarak birbirlerini bu belgelerle tanırlardı. Bu işaretler Türklerin psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve ahlaksal yapısını anlatmaktadır. Özellikle Türk boylarının ana motifi olarak kullanılan "göl", bir nevi "im"dir. Her Türkmen boyunun bir "göl"ü vardır. Ve bunlar boyların belirleyici unsuru haline gelmiştir. Bazı otoriteler "göl"lere sembolik anlam yüklemişlerdir. Çoruhlu'ya göre "göl" motifleri gök cisimleriyle alakalıdır.

"Göl" kelimesi doğrudan tercüme edilirse "karayla çevrili, az çok geniş ve derin, durgun tatlı ya da tuzlu su alanı" anlamına gelmesinin yanında "halının orta bezeği (motifi) anlamına da gelmektedir.

Motiflerin çevrelenmesi, kapalı bir alan, yani "göl" oluşturmaktadır. Türkmen göllerinin, biçimsel açıdan geleneksel bir yapısı vardır. Çokgen (sekizgen) biçimindedir.

Bazen bu göller tek başlarına biçimlere sahip olmalarının yanında, zeminde süsleme elemanı olarak raportlar halinde yer aldıkları zaman, bıraktıkları

boşluklarda başka motifler yer alır. Bunlara "ikincil motifler" veya "ikincil göller" denilmektedir.

Çokgen formlar içindeki bu motiflere, kaynaklarda "göl" veya "gül" gibi isimler verilmiştir.

"Gül" kelimesi ise, doğrudan tercüme edilirse çiçek olan "gül", "çiçek", "güzel" anlamına gelir. Başka bir anlamı da bezektir (motif). Belirli sınırlar içerisinde yapılmış süsleme manasına da gelmektedir.

Türkmen göllerinden biri olan "Türkmen Aynası", kaynaklarda "göl" veya "gül" şeklinde görülmektedir. Bazı otoriteler "göl" manasını yükleyerek, Türk damgalarının izlerini taşıdığına, bazıları da "gül" manasını yükleyerek stilize edilmiş çiçek motiflerinin bir ifadesi olduğunu ve süsleme elemanı olduğunu kabul etmişlerdir. Bunun yanında pek çok kişi, kelime olarak imlere etimoloji açısından. "göl" veya "gül" olarak aynı anlamı yüklemektedirler. Yani Türk damgalarının izlerini taşıdığına inanarak, "göl" veya "gül", stilize edilmiş çiçek motiflerinin ifadesi ve süsleme elemanı olduğuna inanılarak da "gül" veya "göl" denilmektedir.

"Türkmen Aynası", şekil itibari ile sekizgen veya çokgen form oluşturarak, dört ana yön ve ara yön planına göre oluşmuş basamaklardan meydana gelmektedir. Ve sekizgenin ara yönleri doğrultusundaki diagonal basamakları da çengellidir (tırnaklıdır). Genellikle sekizgen çerçeve içerisinde yer almasının yanında, nadir de olsa altıgen ve eşkenar dörtgen çerçeve içerisinde de görülmektedir.

Motifin çevresini oluşturan basamakların diagonal doğrultusundaki çengeller, iki ve daha çok üç adet olarak kullanılmıştır. Bazen basamak sayısının artmasıyla çengel sayıları üçten fazla olmaktadır. Motifin çengelleri, yaptığımız araştırmada, ekseriyetle atkıdan desenli örneklerde, basamaklara bağlı olmadan müstakil şekildedir. Bunlarla birlikte "Türkmen Aynası" motifi, farklı çevresi ile de dokumalarda görülmektedir.

"Türkmen Aynası" motifi içinde genellikle yıldız motifinin yer almasının yanında, baklava, haç, rozet görünümlü motifler, dörtgen, fiyonk biçimli

motif, çokgen, kurtağzı, Türkmen Aynası, yılan, nazarlık, kanca benzeri ve değişik biçimli motifler de bulunmaktadır.

Yukarıda tanımını yaptığımız "Türkmen Aynası" motifi son şeklini alıncaya kadar haçvari şekillerden gelişmiştir (Çengelli kolları baklavadan çıkan haç, ortası baklavasız haç, kalın haç, kutulu haç, baklavalardan oluşan dört ana yön ve ara yön planından meydana gelen sekiz uçlu yıldız).

Aynı zamanda Erken Devir Türk inançlarından, Evren-dünya planına göre dört yön tasavvuru ile alakası vardır. Bu dört yön, haç görünümündedir.

"Türkmen Aynası" motifli halıyı ilk olarak 15. yüzyılda Hollandalı ressam Hans Memling'in tablolarında görmemizin yanında, Dük Rene'de Anjou'ya ait bir resimde de görmekteyiz. Bu motifin halı üzerindeki ilk örneği Konya Mevlana Müzesi'ndeki 15. yüzyıla tarihlendirilen halı da bulunmaktadır (Env.No. 859). Yine 15. yüzyıla tarihlendirilen Budapeşte Iparmüveszeti Müzesi'nde yer alan halıda da görmekteyiz. (Env.No. 14.4.27). 16. yüzyıla tarihlendirilmiş, "Türkmen Aynası" motifli halılar çok görülmemiş veya rastlanılmamıştır. 17. yüzyıla mal edilmiş halı ise, şu an Türk İslam Eserleri Müzesi'nde yer almaktadır (Env.No. 290). Kaynaklarda görülen, üzerinde bu motifin yer aldığı kirkitli dokumalar, ekseriyetle 18. yüzyıla tarihlendirilmiş halılardır.

"Türkmen Aynası"nın bulunduğu kirkitli dokumalara, Anadolu'nun hemen her yerinde rastlamaktayız. Doğu Anadolu Kafkas menşeili olan bu motif, göçler ve iskan hareketleriyle oluşan kültür etkileşimleri sonucunda Anadolu'nun kuzeybatısına kadar yayılmıştır. Bu motifin nasıl yayıldığını anlamaya ve bulmaya çalışmak, motifin ilk çıkışını, kimler tarafından kullanıldığını tespit etmek zordur.

Belli yörelerde halı, kilim ve diğer dokumalar üzerinde yer alan motifler belirli bir etnik yapıya mı ait, yoksa etnik grupların birbirleriyle kaynaşmaları sonucunda mı meydana gelmektedir? Ya da bu iki soruda geçerli mi? Böylelikle motifleri kesin olarak belli bir etnik gruba mal etmekte zorlanırız.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Anadolu'nun etnik yapısına bakacak olursak, bir bölgede birden fazla aşiretin yer aldığını görürüz. Özellikle "Türkmen Aynası" motifinin görüldüğü, Türkmen yerleşimlerinin yoğun olduğu Konya, Kapadokya yöresidir (Kapadokya yöresi, merkezi Nevşehir olmak üzere, Nevşehir, Niğde, Kayseri'yi kapsar). Bu bölgelerde, 17. yüzyıldan itibaren dokunmuş halılarda bu motife rastlanılmaktadır.

Aynı zamanda Türk kültürü etkisinde olan, topluluklarda da bu motifin çok kullanıldığını gözlemlemiş bulunmaktayız. Buna göre; Azerbaycan, Özbekistan, Dağıstan, Türkmenistan, Kırgızistan, Afganistan, İran ve günümüzde halen daha varlığını sürdüren Ensari, Yomud, Sarık, Salor, Kızıl Ayak, Beluç, Hartuşi, Şahsavan, Kuşan gibi toplulukların yanında, Kazak halkından olanlar da bu motifi kullanmışlardır.

Anadolu'da da bu motife pek çok isim verilmiştir. Buna göre, "Türkmen Aynası", Doğu Anadolu'da, Konya'nın batısında Keçimuhsine köyünde.Ayna kelimesi Önge'ye göre, kendisine bakılıp örnek alınan obje anlamına gelmektedir.
"Sandık Motifi"; Denizli/Çal köylerinde. Daha çok sandık üzerine yaymak için dokunan dokumalar üzerinde yer aldığı için bu ismi almıştır.
"Yastık Motifi"; Antalya/Döşemealtı köylerinde. Daha çok yastık olarak dokunan dokumalarda yer almasından, bu isim verilmiştir.
"Koç Boynuzlu Göl"; Doğu Anadolu'nun bazı köylerinde. Bu adı almasının nedeni, içini süsleyen motiflerden birinin koç boynuzu olmasıdır.
"Kıvrımlı Köl"; Denizli/Çal köylerinde. "Kıvrımlı Köl" tabirindeki "kıvrımlı", bu motifin basamaklarında bulunan kıvrımlardan (çengellerden) dolayı bu sıfatı almaktadır.
"Tırnak Göl"; Manisa/Yuntdağı. "Tırnak", hayvanların pençeli olanlarında bulunan tırnak anlamına gelir. Motifin basamaklarındaki çengellere tırnak da denilmektedir.
"Türkmen Aynası", bazı kaynaklarda "Türkmen Gölü", "Türkmen Gülü", "Memling Gölü", "Memling Gülü" şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında Arseven, "çevresinde ejder ayakları bulunan motif" olarak da isimlendirmiştir.

"Türkmen Aynası" denilen "göl" motifi, Türk yazgıları ile birlikte çeşitlilik göstererek seccade, çuval, heybe, mafraş, korjin, eyer örtüsü, kapı örtüsü

(ensi), çığ (paravan), çanta, tuz çantası, kaşık çantası, kuşak, yastık gibi kullanım eşyaları üzerinde de yer almıştır.

Bu motifin genellikle bir çok kirkitli dokumada yaygın bir kullanım alanının olması nedeniyle sembolik anlam taşıyan bir motif olabileceği akla gelmektedir. Nitekim şekil itibari ile dört yön tasavvuru ile alakalı motifler arasında yer aldığı kaynaklarda görülmektedir. Bu motifin çıkış kaynağı dört yönü gösterdiği için haç görünümündedir. Haçvari şekiller Hristiyanlıktan önce de vardı. Sembolik manaları Kozmoloji ve Astroloji ile alakalıdır.

Türk halı ve kilimleri üzerinde yer alan haçvari şekillerin kötü bir bakışa karşı koruyucu olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayı stilize edilmiş göz motifinin benzer işlevi vardır.

Evren-Dünya planındaki dikdörtgen ve kare formun merkezinde, gök cisimleriyle alakalı olduğu sanılan "göl" motifleri yer alır. Evren-dünya planına göre, yeryüzünün kare veya dikdörtgen, gökyüzünün ise halılarda sekizgen olarak tasvir edilmesi ile "göl" motiflerinin de sekizgen biçimleri arasında ilişki kurulabileceği akla gelmektedir. Bilindiği gibi "Türkmen Aynası"da bir "göl" motifidir. Bu ilişki sonucunda da bu motifin gökyüzünü sembolize eden bir motif olabileceği düşünülmektedir.

Bu motife verilen isimlerden (Ejderha ayakları, Koç Boynuzlu Göl), yola çıkarak mitolojide yer alan bu hayvanların yanında, motifi ilişkilendirdiğimiz kaplumbağanın da mitolojide yeri olması ile bu hayvanların sembolik anlamlarına yer vermek gerekmektedir. Bunların sembolik anlam ifade ettiği kaynaklardan öğrenilmiştir.

2. SUMMARY

The homeland of carpet is the region surrounding whole Asia between 30 and 45 North latitude. Mat is used in the south of 30 degrees. At the north of 45, forest region, the region in which the skins of animals is used, is begun. The east part of the carpet area having 15 latitude degrees is felt area and west part is knotted carpet area. Carpet is in the kirkit woven group. Generally, two kinds of knots are used in carpets. One of them is "Gördes" or "Turkish" knot. The other knot is "Sena" or "Acem".

Other kirkit woven are napless kirkit woven. They are divided into two groups; weft designed woven (kilim) and weft reinforced designed woven (cicim, sili (zili), sumak).

In Anatolia, the motives used in carpets, kilims, architectural structures, domestic utensils and flags are called "im" which reflect the main lines of Turkish seals. Before passing into writing era, the Turks people used seals as documents and known each other via this documents. These signs express the psychological, sociological, economical and moral structures of the Turks. Especially, "göl" which was used as main motive of Turkish clans is a kind of "im"s. Each Turkoman clan has its "göl". And these became the determinative matter of the clans. Some authorities gave symbolic means to the "göl"s. According to Çoruhlu, "göl" motives are related to celestial bodies.

If the word "göl" is directly translated, it also means the "middle motive of the carpet" despite its meaning of "fresh or brine water reservoir surrounded by the land".

The framing of motives creates a closed area, that's mean "göl". The göl's of Turkomans has a traditional structure regarding the its form. It has a form of polygon (octagon). Despite these göl's sometimes has their own single form, when they are used as adorning element in the ground, the spaces left by them are filled by other motives. That kind of göl's are called as "secondary motives" or "secondary göls".

That kind of motives having polygon forms are called as "göl" or "gül" in the sources.

The word "gül" is directly translated, the "gül" which is a flower means "rose", "beautiful", "flower". Another meaning is the bezek (motif). It also means the adorning done in certain borders.

"Türkmen Aynası" which is one of the göl's of the Turkomans is found as "göl" or "gül" in the sources. Some authorities interpret it as "göl" and say that it has some tracks of Turkish seals, and some others interpret it as "gül" and say that it is the expression of stylized flower motives and that it is the adorning element. Beside them, many of the authorities interpret the "göl" or "gül" as same regarding the etymology. Namely, they believe that they carry traces of Turkish seals and they call them as "göl" or "gül". They call it "göl" or "gül" or since they believe that they are the expression of stylized flower motives and adorning elements.

"Türkmen Aynası" has octagon or polygon form, and comprise of steps being created four main direction and inter direction plan. The diagonal steps having same direction with inter directions of octagon are hooked. Despite they are generally within the octagon frame, they are rarely framed in hexagon or parallelogram.

The hooks to the diagonal direction of steps which constitutes frame of motive are used as two or more generally three pieces. Sometimes number of hooks is increased due to increase in the number of steps. According to our studies, the hooks of motives are inward bent in the weft designed examples without depending on the steps. Furthermore, "Türkmen Aynası" motive is also found in woven with its different frame.

Together with the most common star motive, the motives like diamond shape, cross, rosette form motives, bow, quadrangle, polygon, wolf mouth, "Türkmen Aynası", snake, amulet, hook and motives of different forms are also found in "Türkmen Aynası".

The "Türkmen Aynası" motif described above has developed from cross-like shapes (The hook cross coming out of diamond shape, the cross the middle of which has not diamond shape, thick cross, the cross with boxes, the cross comprising of diamond shape, and eight edged star having four main directions and inter directions).

This also relates to the Early Age Turkish believe, which interprets the universe as four directions. These four directions are in form of cross.

Despite we find the carpet having "Türkmen Aynası" motif in the paintings of Dutch painter in 15th century, we also see it in the painting of Duke Rene de Anjou. The first example of this motive on the carpet is on the carpet in the Konya Mevlana Museum dated 15th century. We also find it in the carpet in the Budapest Iparmüveszeti Museum dated to 15th century. (Inv. No. 14.4.27). The carpets having "Türkmen Aynası" motif dated 16th century are not seen or found to much. The carpet dated 17th century is in the Turkish and Islamic Arts Museum (Inv. No. 290). The registered kirkit woven having this motif are generally dated to 18th century.

We see the kirkit woven having "Türkmen Aynası" in almost all Anatolia. This motif which is East Anatolia and Caucasian origin is expanded until north-west of Anatolia after the cultural transaction caused by immigrations and settlement actions. If we try to understand how this motif is expanded, it is difficult to establish the first occurrence of this motif and who used it first.

Are the motives of carpets and kilims found in certain places are created by certain ethnic groups or by the transactions of ethnic groups? Or, both questions are also valid? Therefore, it is difficult to certainly relate the motives to certain ethnic group.

When we look at the ethnic structure of Anatolia, we see that there are more than one clan in the region. "Türkmen Aynası" motif is generally found in Konya, Cappadocia which is intensely settled by Turkomans.

(Cappadocia contains Nevşehir, Niğde, and Kayseri). In these regions, these motives are found in the carpets woven since 17th century.

We also observed that this motif is widely used by the groups under the influence of Turkish culture. Thus, this motif is used by Azerbaidjan, Daghıstan, Türkmenistan, Kırgızistan, Afghanistan, Iran, and the Ensari, Yomut, Sarık, Salor, Kızıl Ayak, Beluş, Hartuşi, Şahsavan, Kuşan, and Cossacks communities which still exist.

This motif is called with many names in Anatolia. According to that "Türkmen Aynası" is used in East Anatolia, in Keçimuhsine village in west Konya. According to Önge, the word ayna means the object which is looked and taken as an example.
Box Motif (Sandık Motifi): Used in Denizli/Çal villages. It is called with this name because it is generally used as spread over boxes.
Pillow Motif (Yastık Motifi): Used in Antalya/Döşemealtı villages. It is called with this name because it is generally used on the woven used as pillow.
"Ram's Horn Lake" (Koç Boynuzlu Göl): Used in some villages of East Anatolia. This is so called because it has one ram's horn motif.
"Curled Lake" (Kıvrımlı Köl): Used in Denizli/Çal villages. This is called "curled" because this motif has curls in the its steps.
"Nail Lake" (Tırnak Göl): Used in Manisa/Yuntdağı. This called with this name because the hooks in the steps of the motif are like nail.
"Turkoman Mirror" (Türkmen Aynası): It is called as "Türkmen ~~Aynası~~ Gölü" - "Türkmen Gülü" "Memling ~~Lake~~ Göl (Lake)" "Memling (Rose) Gül" (~~Memling Aynası~~) (Memling Gülü)in some sources. This is also called by Arseven as "the motive surrounded by legs of dragon".

"Türkmen Aynası" motif is also seen on seccade, sack, heybe, mafraş, korjin, saddle cover, door cover (ensi), çığ (~~paravan~~) (feed screen), bag, salt bag, spoon bag, belt, pillow in different shapes.

Since this motif is widely used in kirkit woven, it is thought that this has symbolic meaning. It is also seen in the sources that this motif is used in relation with use of four direction idea. This motif has cross shape

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKUMANTASYON MERKEZİ

because it represents four directions. Cross-like forms were present before the Christendom. Its symbolic meaning relate to Cosmology and Astrology.

It is thought that cross-like forms on Turkish carpets and kilims are protector against bad look. Therefore, stylized eye motif has same function.

There are "göl" motives in the center of quadrangle and square form of Universe-World plan which are considered to be celestial objects. According to universe-world plan, the world is described as quadrangle or square and the sky is described as octagon, therefore "göl" motives can be related to sky because it is also described octagon in the carpets. Thus, it is thought that this motif symbolizes the sky.

When we look at the names given to this motif; Legs of Dragon (Ejderha Ayakları), Ram's Horn Lake (Koç Boynuzlu Göl) and Turtle (Kaplumbağa), the mythological meanings of these animals is to be remembered. It is understood from the sources that they have symbolical meaning.

1. GİRİŞ

Halı dünyasında "Memling Gülü" ve "Memling Gölü" olarak bilinen "Türkmen Aynası", bir Türk motifidir.

Bilindiği gibi çeşitli nedenlerden dolayı Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden atalarımız, kendileriyle birlikte adet, örf ve adetlerini de beraberlerinde getirmişlerdir. Anadolu'ya geldikten sonra da kendi içlerinde kopmalar ve yayılmalar olmuştur. Anadolu içindeki göçler sayesinde de Türk toplulukları arasında kültür etkileşimleri meydana gelmiştir. Kültür etkileşimlerinden biri, Halı, Kilim Dokuma Sanatı'ndaki motiflerdir. Bunlardan biri de "Türkmen Aynası" motifidir.

Bu tezi hazırlarken "Türkmen Aynası" motifinin Anadolu ve Anadolu dışında coğrafi olarak nerelerde görüldüğünü (Anadolu ağırlıklıdır), kimlere ve hangi yüzyıla ait olduğunu, hangi kullanım eşyası üzerinde yer aldığını ve yerleştirme planlarını saptamaya çalışmanın yanında, sembolik ve mitolojik anlamının olup olmadığını, motifin yapısal kökenini ve son şeklini alıncaya kadar geçirdiği evreleri, iç motiflerinin tiplendirilmesini, Anadolu'da bu motife hangi isimlerin verildiğini ve anlamlarını, motife yüklenilen "göl, köl, gül" kavramlarının manalarını ele aldık.

Araştırma için konuyu ilgilendiren yabancı ve türkçe kaynaklar, Türk Halı-Kilim Tarihi, Türk Tarihi ve etnik yapısı üzerine yazılan kitap ve makaleler, dergi, katalog, ansiklopedi, yayınlanmamış tez notları, alan araştırmaları ve sözlü kaynakların dışında, müzeler ve üzerinde "Türkmen Aynası" motifi bulunan kullanım eşyalarından faydalanılmıştır.

2. TÜRK HALI SANATI TARİHİNE GENEL BAKIŞ

"Halı" kelimesinin, Türkçe "Kal" ile doğrudan doğruya alakalı olduğu göze çarpmaktadır. Kelimenin "kökü (ka-) katmak, toplamak, biriktirmek, bir araya getirmek manasındadır. Bu kökten türemiş bir çok kelime yer almaktadır. Bunlardan biri, "kal-l-ı" (toplanmış) birleştirilmiş, bir araya getirilmiş, sıkıştırılmış, sıkılaştırılmış, çoğaltılmış)

Bilindiği üzere Batı Türkçesi'nin kelime başındaki k sesleri, Batı Türkçesinin Azeri kolu önde olmak üzere pek çok Türk şivesinde h'dır. Eskiden beri doğu, batı, güney, kuzey Türk lehçelerinde bazen kalı bazen de halı şeklinde kullanılmıştır. Kaliçe, halıca ve halıça söyleyişleri de yer almaktadır. Hatta uzun bir süre Osmanlı, "kaliçe" şeklinde kullanmıştır.

Kalı veya halı direkt olarak çehiz ve kalıcı eşya manasındadır. 9. yy. Uygur metninde "kalın" çehiz karşılığındadır. [1]

Halının vatanı 30 ile 45 Kuzey arz dereceleri arasında bütün Asya'yı kuşatan bir bölgededir. 30 derecenin güneyinde hasır kullanılır, 45 derecenin kuzeyinde ise orman bölgesi, yani hayvan postunun kullanıldığı bölge başlar. Bu 15 arz derecesi genişliğindeki halı bölgesinin doğu kısmı keçe, batı kısmı ise düğümlü halı bölgesidir.

Anadolu Türk Halı Sanatı'nın, yüzyıllar öncesine dayanan geçmişi vardır. Türkler'in, Hunlar devrinde çok gelişmiş, Gördes düğümlü halı tekniğine sahip olduğunu, Rus arkeoloğu Rudenko tarafından, Altaylar'da, Pazırık Kurganında bulunan halı parçasıyla anlıyoruz. Bu halı M.Ö. 3. yüzyıla tarihlendirilmiş ve bugüne birbirinden farklı çok çeşitli örneklerle ulaşmıştır.

M.S. 3-6. yüzyıla tarihlendirilen Doğu Türkistan'da bulunan halıların da Türklere ait olduğu bilinmektedir.

---

[1] AÇIKGÖZ, Halil; "Türkçede Halı ve Halıcılık Terimleri", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, S.32, Ekim 1984, s.161,162

Tek çözgüye (erişe) düğüm ile 9. yüzyıl Abbasi devrine ait olan halı parçaları, Lamm tarafından Fustat'ta (Eski Kahire) bulunmuştur. Doğu Türkistan'daki halı parçalarının tekniklerini andırmaktadır.

10. yüzyılda, Buhara'da ve Batı Türkistan'ın diğer merkezlerinde halı yapıldığını ve bunların başka ülkelere ihraç edildiğini kaynaklar sayesinde biliyoruz. 13. yüzyıl başlarında Moğollar'ın tahribine kadar bu durum devam etmiştir.

Düğüm tekniği Abbasiler devrinde Orta Asya'dan Batı'ya getirilmiş ve bundan sonra Selçuklu Türklerinin hakimiyeti ile önce İslam Dünyasına, sonra da İslam olmayan bölgelere yayılmıştır.[2]

Türkmenler, yani 10. yüzyıl sonlarına doğru müslüman olmayı kabul etmiş ve yerleşik hayata geçmiş Oğuz Boyları, Selçuklular'ın temelini teşkil etmiştir.[3]

Türklerin 1071 yılında Malazgirt'i fethedip, Anadolu'ya girmeleriyle, Türk Halı Sanatı Selçuklular sayesinde en parlak dönemini yaşamıştır. Selçuklu Halıları'ndaki motiflerin benzerleri halen daha dokunmaktadır.

Selçuklu halılarına dahil edilen, 1905 yılında, F.R. Martin tarafından,Konya Alaeddin Camiin'de keşfedilen halılar, bu tarihe kadar fark edilmemişlerdir.

1935-1936 yıllarında, 13,14,15. yüzyıllara ait binden fazla Anadolu halısı Fustat'da bulunmuştur. Bu halıların düğümleri, Konya halılarından daha sık, ince ve boyları da küçüktür.

Selçuklular zamanında Anadolu önemli bir ticaret merkezi idi. Mısır, Suriye, Irak, Hindistan ve İran'a halı ihraç ediliyordu. Bu sayede İran minyatürlerinde Türk Halı tasvirleri görülmüştür.[4] 14. yüzyıldan itibaren Batı Anadolu liman kapısı olmuştur. Bildiğimiz kadarıyla, Türk halıları sadece Bergama veya Batı Anadolu'daki bir merkezden değil, aynı zamanda, Doğu

---

[2] ASLANAPA, Oktay; Türk Halı Sanatı'nın Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1987, s:207
[3] SÜMER Faruk; Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri- Boy Teşkilatı- Destanları; Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1992, s:93
[4] ASLANAPA, Oktay; a.g.e., s:28

Anadolu'dan Karadeniz'in kuzeyinden, ihtimal olarak kara yoluyla, Avrupa'ya ihraç edilmiştir.[5]

Aslında Avrupa ilk olarak halıyı 1. Haçlı Seferi sayesinde tanımıştır.(1096-1099)[6] Türk halıları Avrupa'da büyük beğeni kazanmış ve 14. yüzyıldan itibaren Avrupalı ressamların da Türk halılarına karşı büyük hayranlık duymalarıyla tablolarında resmetmeye başlamışlardır. Yapılan bu eserler Türk halılarının tarihlendirilmesinde kesin dayanak olarak kabul edilmiştir.[7] Ayrıca 13. yy. sonlarına doğru Marco Polo'nun doğudaki ticari malzemeleri araştırmaya geldiğinde, en güzel halıları Orta Anadolu'da gördüğünü söylemesi, Türk halılarına olan ilgiyi daha çok arttırmıştır.[8]

15. yüzyıl bir geçiş dönemidir. Anadolu halıcılığının gelişimi açısından önemli olan ikinci devirdir. Bu Osmanlı Döneminin en parlak dönemi 16, 17. ve 18. yüzyıllardır.[9] Erken devir Osmanlı halıları, 15. yüzyıl ortalarından itibaren İtalyan ve Alman ressamların tablolarında görülür. Bunlardan bir kısmı, ressam Hans Holbein'ın tablolarında resmetmesiyle, bu tip halılar Holbein adı altında dört grupta; I. tip Holbein, II. tip Holbein, III. tip Holbein ve IV. tip Holbein olarak incelenmiştir.

Fakat bunun yanı sıra Lotto, Crivelli, Memling gibi ressamlarda Türk halılarına tablolarında yer vermişlerdir. Crivelli ve Memling'in tablolarına bağlanan halı grubu, küçük ve büyük sekizgenlerle Holbein halılarındaki örneklerle bağlantılıdır.[10] Fark olarak değişik motiflerle, diğer bir grup Anadolu halılarını oluşturmuşlardır. Bu tip halıları resmedip tanıttıkları için, halılar bu ressamların adlarını almışlardır.

Flaman ressam Hans Memling (1465-1494), 15. yüzyılın son yarısında, bu devir halıların en iyi örneklerini resmetmiştir. Bunların çoğu III. tip Holbein

---

[5] ÖNEY, Gönül;'' Anadolu Türk Halısının Serüveni'', ARIŞ,S.1,Mart 1997,s:52
[6] DÖLEN, Emre; Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayinin Tarihsel Gelişimi, Mar. Ünv. Tek. Eğt. Fak. Yayınları No.92/1, Matbaa Eğitimi Bölümü Yayın No.6, İstanbul, 1992, s.350
[7] BAYRAKTAROĞLU, Suzan; "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu", ARIŞ, S.1, Mart 1997, s:89,90
[8] ATEŞ, Mehmet; Mitolojiler, Semboller ve Halılar, İstanbul 1996, s:133
[9] DÖLEN, Emre; a.g.e; s.349
[10] ASLANAPA, Oktay; a.g.e.; bkz. Levha 58,65

halı grubuna yakındır.[11] Kare içinde sekizgenler ve bunların dolguları ile benzerdir. Diğer bir zemin örneği de çok rastlanan konturları çengelli madalyonların tekrarlandığı "Memling Gülü" motifli halılardır. (Resim 1-4) Bu ressam bu tip halıları daha çok resmettiği için "Memling Halısı " olarak kaynaklara geçmiştir.[12]

Aslında bu motif Doğu Anadolu Kafkas menşelidir.[13] Görgünay'a göre de, etrafı çengellerle çevrili bu geometrik motif, Selçuklu halılarına özgüdür.[14] Avrupalı ressamların tablolarındaki halılarda görülmesiyle, bu halıların Kuzey Avrupa'ya Batı Anadolu dışında Karadeniz yoluyla ihraç edilmiş olabilecekleri akla gelmektedir.[15]

1514'de Tebriz'in, 1517'de Kahire'nin fethedilmesi, 16. yüzyılın son yarısında Osmanlı Saray halılarında yeni teknik ve desen anlayışına yol açmıştır. Kahire tezgahlarında yapılan ilk halılarda 1540-1550 arasında Memlük halılarının renk ve motifleri ile karışık örnekleri görülmüştür. Fakat kısa bir zaman içerisinde, Osmanlı Sarayı'nın natüralist üslubu hakim olmuştur.

Saray halılarının ilmek uçları birbirine çok yakındır. Bu halılar, sık düğümleriyle kadifeyi andıran etki bırakırlar.[16] Bu gelişmenin paralelinde diğer sanatlarda da natüralist motifler kullanılmıştır. Lale, sümbül, gül, karanfil, bahar dalları, saz denilen kıvrık yapraklar, 18. yüzyılın sonuna kadar zenginleşerek kullanılmışlardır.

18. yüzyılda da Saray halıları grubundan seccadeler, Gördes, Kula, Ladik, Uşak seccadelerinde bir şekilde yaşatılmışlardır.

Türk Halı Sanatı, 19. yüzyıl sonuna kadar gelişmesine devam etmiştir. 19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin yabancı sermayeye imtiyaz vermesiyle, Anadolu halıcılığının kaderi değişmeye başlamıştır. 19. yüzyıldan itibaren

---

[11] ASLANAPA, Oktay; a.g.e.; bkz. Levha 65.
[12] ASLANAPA, Oktay,a.g.e., s:98
[13] ERDMANN, Kurt; Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts, Türkçesi: H. Taner, 15. Asır Türk Halısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları 75, s:85
[14] GÖRGÜNAY, Neriman; Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Yayınları Sanat Dizisi, 23,s.134
[15] TÜRKMEN, Nalan; "Kaybolmuş Bir Halı Yöresi OBRUK", Antik Dekor, S.22, İstanbul, 1993, s.65
[16] ASLANAPA, Oktay; a.g.e., s:137

Batı Anadolu bölgesine yerleşen, ticaret hayatını eline geçiren, bu bölgenin demiryollarını döşeyen, madenlerini işleten, mülk edinen azınlıklar bir süre sonra halıcılığa da el atmışlar, bugünün ünlü halı merkezlerinin de bulunduğu Batı, Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde halılar dokutturup bunları Avrupa'ya ihraç etmişlerdir.[17] Geleneksel halı dokuyan bölgelerin dışında, yabancı sermayenin etkisiyle üretilen atölye halılarında, geleneksel unsurlar (malzeme, motif, renk) değişimi gibi nedenlerle kimliksiz halı grupları ortaya çıkmıştır.

Türkiye 1. Dünya Savaşı'na kadar halı ticaretinin merkezi idi. Bunun yanında transit pazarı konumunda idi.

20. yüzyılın 1. yarısında "halı ithal eder olması bu dönemde İzmir ile İstanbul'un İran, Kafkasya ve Orta Asya halıcılığı için bir transit merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. İhracatın azalması, Avrupa ve Amerika'da makine halıcılığının gelişmesi ve bu ülkelerin korumacı gümrük politikaları uygulamalarından kaynaklanmaktadır. Türkiye 1930 yılına kadar önemli bir halı ihracatçısı olma durumunu korumuştur. 1930 ekonomik krizi ihracatın azalmasına ve bunun yanında ham madde, desen, renk ve boyama bakımından kalitenin bozulmasına neden olmuştur. 1950'lerden sonra halı talebi genişlemiş fakat ucuz ve kalitesiz üretim de yaygınlaşmıştır. 1960'dan sonra dış pazar talebi artmıştır. Daha sonraki yıllarda makine halısı ve yer döşemesi üretimi yaygınlaşmaya başlamıştır."[18]

Günümüz Anadolu halılarının dokunduğu merkezler, Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı Dönemi halılarının da dokunduğu yerlerdir. Bu merkezlerin pek çoğu geleneksel tarzda dokuma yapmaya çalışmakta olduğu gibi, bir kısmında ise, 19. yüzyılda azınlıkların yaptıkları gibi ısmarlama halı dokutturulmaktadır.[19] Isparta tipi halılar ve bozulmuş Demirci ve Gördes halıları bu duruma örnek olarak gösterilebilir.[20]

Halı ve kilimlerdeki dejenerasyonun önüne geçmek için 1981 yılında iki halı bölgesinde (Çanakkale/Ayvacık, Manisa/Yuntdağı) Marmara Üniversitesi

---

[17] ÖNEY, Gönül;a.g.e.,s:52
[18] DÖLEN, Emre; a.g.e.,s.250,251
[19] ÖNEY, Gönül; a.g.e.; s:52
[20] Bu bilgi 1998'de tez danışmanım Şerife Atlıhan'dan sözlü olarak elde edilmiştir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Halı ve kilimlerdeki dejenerasyonun önüne geçmek için 1981 yılında iki halı bölgesinde (Çanakkale/Ayvacık, Manisa/Yuntdağı) Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi tarafından kurulan, DOBAG projesi ile örnek bir çalışma yapılmaktadır. DOBAG; Doğal Boya Araştırma Geliştirme. Bu açıklamadan anlaşılacağı gibi projenin amacı; yöresel malzeme, eğirme, boyama, desen ve dokuma teknikleriyle halı, kilim üretiminde rehberlik etmektir. Bu çalışmada, halı ve kilimler bu yolla tarihte yerini aldığı değeri tekrar kazanabilir düşüncesi hakimdir. 1983'den beri birkaç üniversite, özel teşebbüs bu çalışmadan etkilenerek, üretimlerini DOBAG projesi amaçlarına göre düzenlemişlerdir. Bunun sonucu, dış pazarlarda yeni Türk halıları aranır duruma gelmiştir. Bu yeni ürünler, geleceğin antika parçaları olacaklardır. Çünkü, özellikle DOBAG projesi çerçevesi içerisinde üretilen halılar, kimliklerini, yani geleneksel unsurlarını korumaktadırlar.[21]

Halının kirkitli dokuma grubunda yer aldığını belirtmiştik. Bu grupta yer alan diğer kirkitli dokumalar, "Havsız Kirkitli Dokumalar"dır. Bunlarda desenlemeler ekseriyetle atkıdan yüzlü dokumalarda atkıdan oluşturulur. Cicim, sili (zili), sumak olarak bilinen atkı takviyeli desenleme de yapılır. Bu atkıdan desenleme ve atkı takviyeli desenlemelerin birçoğu bir dokuma eşya üzerinde de yer alır.

2.1. Kirkitli Dokumalarda Görülen Teknikler

2.1.1. Havlı

Halı, kirkitli dokuma grubunda yer alır. Halı dokuması, diğer dokuma teknikleri içerisinde özel bir çeşittir.

Halı dokusunu oluşturan elemanlardan;
Çözgü: Dokunun iskeletini oluşturan, dokuyucuya göre dikey durumda iplik grubudur.
Atkı: Çözgü iplikleri arasından geçirilen iptir.
Düğüm: Havı oluşturan ilmektir.

[21] ATLIHAN, Şerife; Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Eğt. Bölümü, 1. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, 12 Mayıs 1998, Konya; DÖLEN, Emre; a.g.e., s.362,363,364

Anadolu'da bir çok yerde halk dilinde çözgüye; "eriş" veya "arış", atkıya da; "argaç","geçgin" adı verilmektedir.

Halk dilinde, halıda havı oluşturan ipliklere de, "ilme ipi" veya "ilmelik" denilmektedir. Kaynaklarda da "düğüm" diye geçmektedir.

Halının malzemesi yün ve ipektir. Bazı durumlarda çözgü ve atkı da ekseriyetle pamuk, çok ender de keten kullanılmıştır.

Düğüm ipliği, halı kalitesine göre değişen kalınlıkta eğrilir. Çözgü ve atkı iplikleri ise, düğüm ipliğine oranla daha bükümlü ve katlıdır.

Halı; tasarlanan dokumanın yapısına uygun düğümle, düğüm ipliğinin, gergin çözgü iplikleri çevresine hav oluşturacak biçimde ve çeşitli yöntemlerle ilmelenmesiyle dokunur.

Halılarda, genellikle iki farklı türde düğüm kullanılmaktadır. Bunlardan biri "Gördes" veya "Türk" düğümüdür. (bkz. Şekil.1) Diğeride "Sine" veya "Acem" düğümüdür. (bkz. Şekil 2) Bunlardan başka, tek eriş üzerine atılan "İspanyol" düğümü de vardır.

Düğümlerin sıkışması için, her düğüm sırasından sonra en az bir defa olmak üzere, genellikle iki defa ve bazen de daha fazla atkı sırası geçirilir.

Oluşan düğüm sırası, dokunan halının sıklığına göre kirkit denilen aletle vurularak sıkıştırılır ve oluşan hav yüksekliğine göre özel makasla kesilir.

Halıda kullanılan düğümleme tekniği, kirkitli dokuma eşyaların (çuval, heybe, yastık, vs.)tamamında ya da bir kısmında kullanılmıştır.[22]

[22] Bu bilgi, Ocak 1999'da Tez danışmanım Şerife Atlıhan'dan sözlü olarak elde edilmiştir

2.1.2. Havsız

2.1.2.1. Atkıdan Desenli Dokuma

Kilim:

Kilim, kirkitli dokumalar grubuna giren, ilmeksiz, havsız olan atkıyla desenleme yapılan, çözgüyü gizleyen dokumadır.[23]

Lydia Rasony'nin yaptığı incelemeye göre, "kilim" Türkçe bir kelimedir ve Türk dokuma geleneğidir.[24] Türkçe "kilim" sözü 13. yüzyıldan beri kullanılmaktadır.[25] "Kaşgarlı Mahmud'a göre, kiviz, kiwiz "halı ve kilim gibi yere serilen şeylerin umumi adı"[26]dır.

Ögel'e göre, "kilim" sözünü anlayış bakımından ikiye ayırmak gereklidir. Kilim sözünün, Türkler ile Farslarda iki anlayışı vardır. 1) Kilim: Yere yayılan yaygı. 2) Kilim: Elbise ve derviş cübbesi."[27]

a.) İliksiz "Dikey Çizgi Olmayan Kilimler"
"İliklerin meydana gelmesini önlemek için, dikey çizgilerden kaçınılarak, çoğunlukla çapraz ve enine çizgilerden oluşan desenler dokunur. Ancak, çok mecbur kaldıkça birkaç yerde ilikler görülebilir."[28] (bkz. Şekil 3)

b.) Çift Kenetleme ile İliklerin Yok Edilmesi
"Kendi desen alanına gidip gelen değişik renkteki atkılar, dönüş yaptıkları sırada karşılaştıkları öteki renkteki atkı ile karşılıklı kenetlenir. Şöyle ki, bir sırada desen boyunca ilerleyen bir atkı, öteki taraftaki atkı ile kenetlendikten sonra, üstteki ile gidiş-dönüş olmak üzere çift kenetleme yapmış olur. Bu da sağlam bir dokunuş sağlar ve tamamen iliksiz bir dokuma meydana gelmiş

---

[23] THOMPSON Jon, Carpets From The Tents, Cottages and Workshops of Asia, London, 1983, s.164; ACAR, Balpınar Belkıs, Kilim-Cicim-Zili-Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları, No.3, Sanat Dizisi No.1, İstanbul 1982, s.45
[24] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.46
[25] ÖGEL, Bahaeddin, Türk Kültür Tarihine Giriş, Kültür Bakanlığı, 638, Kültür Esintileri, 46, C.III, Ankara, 1991, s.61; ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.46
[26] ÖGEL, Bahaeddin, a.g.e., s.49
[27] ÖGEL, Bahaeddin, a.g.e., s.61
[28] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.48

olur. Ön yüzden kesin çizgilerle birbirinden ayrılmış desen alanları görülür. Arka yüzde ise, her iki desen alanı birbirine komşu öteki renkteki iplikle, dikişle eklenmiş gibi bir görünüşe sahip olur. Anadolu kilimlerinde bu şekilde ilik yok etme tekniği pek kullanılmaz."[29] (bkz. Şekil 4)

2.1.2.2. Atkıdan Takviyeli Desenli Dokular

1.) Cicim:

"Cecim, ince dokunmuş, nakışlı bir kilim veya örtüdür. Asım Efendiye göre, "Cecim", palas manasındadır. Bir nevi döşemeye denir. Renkli iple dokunur. Başka bir yerde cecim için "kolanlı küçük kilim" diye bir açıklama yapar. Derleme sözlüğünde cecim kelimesinin karşılığı

a.) İnce dokunmuş nakışlı kilim
b.) Tepsi ve masa örtüsü
c.) Cecim perde olarak da kullanılan ince ve sade kilim"[30]

Cicim; kilimlerdeki ve bezayağı dokumalardaki ve çözgü sistemlerinden ayrıca, renkli desen ipliklerinin kullanıldığı bir dokuma türüdür. Düz, bezayağı dokuma veya atkı yüzlü dokuma zeminler üzerine ince çizgiler halinde "sarma" işlemesini andıran bir görünüşte olduğu için, çoğunlukla halk arasında ve hatta bazı yayınlarda düz zeminli dokuma üzerine sonradan iğne ile işlenen bir yaygı türü olarak bilinir.

"Cicim" kelimesinin "cici", sevimli şey kelimesinden aidiyet eki alarak türediği düşünülmektedir; İran'da "jajim", "jejim" şeklinde telaffuz edilmekte olup, daha çok ince bantlar halinde dokunup, sonradan bir araya getirilmiş atkı yüzlü dokumalar için kullanılmaktadır."[31]

<u>Atkı Yüzlü Seyrek Motifli Cicim (Diagonal Hareketle)</u>

"Aynı dokuma tekniğinin, atkılarının çözgülerini gizleyecek şekilde bol bırakılıp bastırılarak "atkı yüzlü" bir zemin arasına motiflerin dokunması ile meydana gelen bir dokumadır. Daha kalın yaygıların elde edilmesi için bu

[29] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.51
[30] ÖGEL, Bahaeddin, a.g.e., s.173
[31] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.55

dokuma türü kullanılmaktadır. (Daha çok heybe, çuval, torba gibi sağlam olması gereken türler.)

Ayrıca cicim dokuması -iki sırada bir tamamlanan sarma işlemi- ile meydana gelen motifler kilim dokumalar arasına serpiştirilmiş olabilir ki bu durumda süsleyici bir unsur olarak kullanıldığında pek çok kilim dokumasında bu tür süslemelere rastlanır."[32] * (bkz. Şekil 5)

2.) Zili:

"İlk bakışta sık motifli cicimlere benzetilmekle beraber, aslında cicim dokumalardan tamamen ayrı bir dokuma türüdür. Her ne kadar zili dokumalarda da atkı ve çözgüden, ayrıca renkli desen iplikleri ön yüze atlamalar yapıyorsa da, cicimde bu iplikler desenlerin konturlarını meydana getirmek için yukarıya doğru sarılarak devam ederken, zililer de atlamalarla motiflerin içi doldurulur."[33]

"Zili" adı, Anadolu'da cicim ve sumak dışındaki belirli bir dokuma stili ile meydana gelen yaygı türlerini göstermektedir.[34]

Düz Zili

"Desenlerin içi 2-1, 3-1, 5-1 atlamalarla doldurulurken, başta kalan tek çözgüler ve atlamalar ile yaygının yüzünde dikey çizgili fitilli bir görünüm meydana gelir.[35] (bkz. Şekil 6)

3.) Sumak:

"Cicim ve zililerde olduğu gibi, çözgü ve atkılar dışında ayrıca renkli desen iplikleri ile dokunmaktadır. Ayrıca bazı yörelerde araya atkı atılmadan dokunan çeşitleri de bulunmaktadır. Ayrı renkteki desen ipliklerinin çözgü çiftlerine devamlı olarak sarılması ile dokunur. Renkli desen iplikleri motiflerin içini doldurduktan sonra arkadan başka renkteki, bir desene

---

[32] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.57

* Tırnak içine alınmış alıntıda yapılan açıklama tam anlaşılamamaktadır.Daha açıklayıcı olarak yazılırsa : Nakış ipliklerinin, çözgü ve çözgü grupları önünden ,arkasından geçirilmesiyle meydana gelen motiflerden kalan boşluktaki zemin dokusu ,atkı yüzlü kilim de olabilir.

[33] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.61

[34] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.62

[35] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e.; s.63

atlatılır veya üst sıraya geçerler. Dokuma çoğunlukla zili ve cicimler gibi yaygının tersinden yapılır."[36]

a.) Düz Sumak Dokuması:

"Desen ipliklerinin aynı yönde, çözgülere sarılması ile meydana gelen, düz sumak dokumasıdır. Desen iplikleri her sırada, aynı şekilde üstten alta doğru veya alttan üste doğru sarılarak dokunur ve araya atkı atılır."[37] (bkz. Şekil 7) Atkısız olanı da vardır.

b.) Balıksırtı Sumak Dokuması:

"Desen ipliklerinin her sırada ters yönlerde çözgülere sarılması ile meydana gelen balıksırtı görünüşlü sumak dokumasıdır. Desen iplikleri çözgülere bir sırada sağa veya sola eğilimli olarak, diğer sırada ise bunun tersine sarılarak, dokumaya bir balıksırtı görünüşü verilir ve araya atkı alınır."[38] (bkz. Şekil 8) Atkısız olanı da vardır.

[36] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.69
[37] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.70
[38] ACAR, Balpınar Belkıs, a.g.e., s.72

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKUMANTASYON MERKEZİ

3. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİ (GÖL, KÖL,GÜL,)

Anadolu'da halı, kilim, ev eşyaları, mimari yapılar, hatta düğün kapıları ve düğün bayraklarında görülen motiflere "im" veya "yanış" adı verilmektedir.[39] Durul'a göre; "geleneksel motifler aile çevresi içinde kalmış olanlardır, bunlar genellikle "im" olarak kullanılır".[40] İmlerimiz, Türk damgalarının ana çizgilerini yaşatmaktadır.[41] Karamağaralı'ya göre, halı ve kilim üzerindeki damga mahiyetindeki işaretlerin büyük bir kısmı Türk boylarının damgası niteliğindedir.[42] Türkiye Türkçesinde "1. Bir şeyin üzerine bir nişan, bir im basmaya yarayan araç. 2. Bu araçla basılan nişan, im" anlamlarında kullanılan damga"[43]yı, Türkler yazıya geçmeden önce kullanarak diğer topluluklardan kendisini ayırmıştır.[44] Kaşgarlı, "damga" bahsine girerken; "Oğuzlar bir Türk bölüğüdür. Oğuzlar Türkmendirler. Bunlar yirmi iki bölüktür. Ve her bölüğün ayrı bir alameti vardır." Birbirlerini bu belgelerle tanırlar[45](Tablo 1-3).Moğol tarihçisi Reşudittin'de her Oğuz aşiretinin bir işareti olduğunu belirtmiştir. Türkler bu işaretleri beraberlerinde Orta Asya'dan Anadoluya getirmişlerdir ve Anadolu'da da kullanmışlardır.[46] Görülüyor ki, Türk Oğuz damgası, sadece hayvanların işareti değil, bunun yanında boyların da birer işaretidir. Ve bunlar, Türkler'in psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve ahlaksal yapısını anlatmaktadır.[47]

Özellikle Türk boylarının ana motifi olarak kullanılan "göl"[48] , bir nevi "im"dir.[49] Batari'ye göre, göller aşiretlerin nişanı olarak kabul edilir.[50] Her

---

[39] YALGIN, Rıza; Anadolu'da Türk Damgaları, Damgalar, Enler, İmler Üzerinde Bursa'nın değeri, Bursa Yeni Basımevi, Bursa Halk Evi Neşriyatı:14, 1943, s.17

[40] DURUL, Yusuf; Baraj Gölü Çevresi Dokuma Sanatları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Keban Projesi Yayınları, Seri.2 Etnografya Araştırmaları Yayın.1, Ankara, 1969, s.22

[41] YALGIN, Rıza; a.g.e.; s.17

[42] KARAMAĞARALI, Beyhan; "Türk Damgalarının Devamlılığı Hakkında", Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, Y.2, C.II, S.9, İstanbul, Aralık 1980, s.7

[43] GÜLENSOY, Tuncer; "Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet" Kongresi Tebliğleri, 14 Mart 1991, Kayseri, Erciyes Üniversitesi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, Yayın No.13, Kayseri 1992, s.138

[44] GÜLENSOY, Tuncer; a.g.e., s.137

[45] YALGIN, Rıza; a.g.e., s.5

[46] BATARI FERENC, Ottoman Türkish Carpets, The Collections of The Museum of Applied Arts Budapest, I, Budapest, Keszthely 1994, Türkçe Terc.: Şerife Atlıhan, s.15

[47] YALGIN, Rıza; a.g.e., s.82

[48] Bu bilgi 1996'da, Prof. Nejat Diyarbekirli tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.; TÜRKMEN Nalan; "Orta Asya Halılarına Genel Bir Bakış", ARIŞ, S.3, Aralık 1997, s.79; FORD, P.R.J; Orrental

Türkmen boyunun bir veya birden fazla "göl"ü vardır[51] (Şekil 9). Bu nedenle "göl", boyların belirleyici bir unsuru haline gelmiştir. Hatta kaynaklar, 18. yüzyılın sonlarına kadar bayrak gibi kullanıp, saygı gördüklerini ifade etmektedir[52] (Resim 5). Bunun yanında "göl" motifleri komşu aşiretlerin kirkitli dokumalarında da görülmektedir.

Göller kendi içlerinde bir anlam ifade ederler. Batari'ye göre, göller aşiretlerin karakteristik sembolleridir.[53] Bazı otoriteler bunlara sembolik anlam yüklemişlerdir[54] (Çoruhlu; eski Türk inanışına göre, Evren-Dünya planındaki dikdörtgen ve kare formun merkezinde gök cisimleriyle alakalı olduğu sanılan göl motiflerinin yer aldığını belirtmiştir.)[55]. Göller bütünüyle totemik anlamlıdırlar.[56] Bir boyun sembolünü ve totemini oluşturduklarından önemlidirler.[57] "Ziya Gökalp'e göre, Damgalar eski bir totemizmin asılları kaybolan totemlerin kalıntıları olabilir"[58]

"Eğer bir aşiret özgürlüğünü yitirirse, artık bu motiflerini (sembollerini) asıl halılarında gösterme hakları ortadan kalkar. Bunun yerine halılardan daha az önemli halılarda (çantalarda, eğer örtülerinde vs.) kullanırlar ve önemini yitirirler."[59]

Göl kelimesi doğrudan tercüme edilirse, "karayla çevrili, az çok, geniş ve derin, durgun tatlı ya da tuzlu su alanı" anlamındadır.[60] Plötze'de, bu

---

Carpet Design A Guide To Traditional Motifs Pattern and Symbols with over 800 Illustrations, 400 in Colour London, 1994, s.177, Türkçe Tercümesi: Şerife Atlıhan

[49] TÜRKMEN, Nalan; a.g.e.; s.79; FORD, P.R.J; a.g.e.; s.177

[50] BATARI FERENC, Ottoman; a.g.e.; s.15

[51] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.176,177

[52] TÜRKMEN, Nalan; a.g.e.; s.84

[53] BATARI FERENC, Ottoman; a.g.e.; s.15

[54] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.176

[55] ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Kozmolojisinde Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılarındaki İzleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S.100, Şubat 1996, s.230

[56] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.176; ERKAL, M.A., "Halıda Müsahhaslaşan Kültür", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, S.132, Ekim 1984, s.165

[57] TÜRKMEN, Nalan; a.g.e.; s.84

[58] KUT, Turgut; "Damgalar Üzerine", Folklor ve Etnografya Araştırmaları Dizisi:1, Anadolu Sanat Yayınları:3, İstanbul, 1984, s.644

[59] BATARI FERENC, Ottoman; a.g.e.; s.15

[60] Renkli Resimli Ansiklopedik Sözlük, C.5, s.854

kelimenin su manasında olduğunu belirtmiştir.[61] Eagleton'da, "Su havzası" şeklinde açıklamıştır.[62] Kaşgarlı Mahmud'un Divan-ı Lugat-it Türk adlı eserinde ise, "Denizin kendisi. Buradan alınarak denizin köpüğüne "Köl Köpüği" denir de, "Tengiz Köpüği" denmez" şeklinde görülmektedir.[63]

Denizli Çal Kazasının Süller kasabası halkının göl'ü "köl" olarak söyledikleri tespit edilmiştir. [64] Bunun yanında Kaşgarlı'nın eserinde de "köl" dendiğini görmüş bulunmaktayız. "Göl"ün "Köl" kelimesi ile aynı anlamda kullanıldığını Tekin'in sözlüğünde de görmekteyiz.[65] Türkmenistan'da da "göl" ile "köl" aynı anlamdadır.[66] Ergin'de, bu iki kelimenin anlam olarak bir olduğunu belirtmiştir.[67] "Gol" şeklinde de görülebilmektedir.[68]

Tekin'in sözlüğünde "göl" kelimesi, Türkiye Türkçesindeki "göl" kelimesinin karşılığında[69] ve "halının orta bezeği (motifi) olarak yer almaktadır.[70] Balpınar bu kelimeyi "yaygının ortasındaki eşkenar dörtgen motif"[71] olarak ifade etmiştir. Ve Tural'ın eserinde belirttiğine göre "nağış" ile aynı manaya sahiptir.[72] Knorr'un dediğine göre, "göl"ün eski Türkler'de

---

[61] PLOTZE, Karl Michael; Raute Kreuz Stern Memling-Gül, Die Teppiche Des Malers Katalog zur Gleichnamigen Ausstellung im Museum Nienburg, 19.11.1997-31.01.1998, Barsinghausen, 1997, s.9,11, Türkçe Tercüme:Şerife Atlıhan

[62] EAGLETON, William; "Kürdish Rugs of The Hartushi Tribes of Turkey, "7. Internationale Konferanz Für Orient Teppiche Vortrage Postersessions, Hamburg, 17-20/06/1993, Berlin 20-22/06/1993 s.106, Türkçe Tercüme: Şerife Atlıhan

[63] Divan-ü Lugat-ıt Türk III. Türk Dil Kurumu Yayınları,523, Çeviren: Atalay Besim, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1985, s.136

[64] Bu bilgi Kasım 1997'de, Nursel Akyay tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[65] TEKİN, Talat; ÖLMEZ, Mehmet; CEYLAN, Emine; ÖLMEZ, Zuhal; EKER, Süer Türkmen; Türkçe Sözlük, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:18, Ankara 1995

[66] Bu bilgi 1998'de, İstanbul Hava Harp Okulu öğrencisi olan Türkmenistanlı Dövran Somakoğlu tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[67] ERGİN, Muharrem; Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları:1, 12. Baskı, İstanbul 1988, s.121

[68] TURAL, Sadık; "Halı Sözlüğü İhtiyacı veya "Türkmen Halı Sözlüğü"nün Önsözü, ARIŞ, S.3, Aralık 1997, s.104

[69] TEKİN, Talat; ÖLMEZ, Mehmet; CEYLAN, Emine; ÖLMEZ, Zuhal; EKER, Süer Türkmen; a.g.e.; Aynı zamanda bu bilgi 1998'de, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim görevlisi, Dr. Nurcan Güder tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[70] TEKİN, Talat; a.g.e.; s

[71] BALPINAR ACAR, Belkıs; a.g.e., s.113

[72] TURAL, Sadık; a.g.e., s.104

kelime anlamı "aile" demektir. Loges'e göre, bir ihtimal göller, aile kollarının kavramı olabilir."[73]

Motiflerin çevrelenmesi kapalı bir alan, yani bir göl oluşturmaktadır.[74] Yani "göl" olabilmesi için etrafının çevrilmesi gerekmektedir.[75] Bütün Türkmen göllerinin geleneksel bir yapısı vardır. Çokgen (sekizgen) biçimindedir[76] (Şekil 9). Bu sekiz köşeli düzene "havza" denilmektedir.[77] Durul'un, "sekiz kenarlı büyük zeminli kartuşun içersi post örneklidir. Post örneğini Pompallı Göl adı verilmektedir." ifadesi ile sekiz köşeli bu düzene "göl" dediği görülmektedir.[78] (Şekil 9, 37. Göl) Bazen bu sekizgenler, kare veya dikdörtgen içerisine yerleştirilmiştir. Pazırık halısındaki 24 kare Türk halılarında ana düzenin çıkış noktası olmuştur. [79] Kırzıoğlu'na göre; "Pazırık halısının zeminini süsleyen karelerin, sekizgen biçimine dönüştürülmesi için, karenin kenarlarına * güdük yapmak yeterlidir."[80]

Kerimov ise, "göl"leri süsleme elemanı olarak ele almaktadır. Ona göre göllerin şekilleri dört gruba ayrılmaktadır:

1.) Yuvarlakımsı "göl"ler; Bunların çoğunun ağır gövde yapıları vardır (Şekil 10). Geçmişte bunlar inanç sembolleridir. Genelde bu göllerin sekiz veya on altı ucu vardır. Çok az da olsa dört, altı, on veya otuz altı uçlu olabiliyorlar.
2.) Bu gruptaki "göl"lerin biçimleri kare veya çokgendir. Ve diğer geometrik biçimlerde de olabilirler (Şekil 11).
3.) Elongated "göl"ler; ya boydan basık, ya enden basık olan göller (Şekil 12).

---

[73] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.176
[74] TÜRKMEN, Nalan; a.g.e.; s.79
[75] EAGLETON, William, a.g.e.; s.104
[76] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.175
[77] EAGLETON, William, a.g.e.; s,106
[78] DURUL, Yusuf; a.g.e., s.8
[79] KIRZIOĞLU, Görgünay Neriman; Altaylardan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Motifler, TÜRKSOY Yayınları, No:3, Ankara, 1. Baskı, 1995, s:31
* Köşelerine denmesi daha uygun düşer. Fakat yazar "kenarlar" diye belirtmiştir.
[80] KIRZIOĞLU, Görgünay Neriman; a.g.e.; s:32

4.) Gelbendlik (Gölbendlik) göller; (gölden oluşmuş)[81] Bu "göl"ler ise değişik kompozisyon biçimlerinde olanlardır. Değişik biçimli göller, Yakın Doğu'da süslemelerde çok önemli bir rol oynamaktadırlar. İnsanlar buna bir çok isim vermektedirler. Batı Avrupa'da; "Madalyon", Rusya'da "Rozet", Asya'da ve Azerbaycan'da; "Göl" demektedirler.[82]

"Göl"ler, tek başına biçimlere sahip olmalarının yanında, zeminde süsleme elemanı olarak raportlar halinde yer aldıkları zamanlarda, bıraktıkları boşluklarda başka motifler yer alır. Biz bunlara ikincil motifler veya ikincil "göl"ler demekteyiz. Bu motifler, "göl"lerin oluşmasını sağlarlar.

"Gül" kelimesi doğrudan tercüme edilirse, çiçek olan "gül" anlamına gelir.[83] Thompson'a göre, İran ve Türk dilinde "gül", "çiçek" olarak söyleniyor.[84] Yaptığımız araştırmada, Azerbaycan'da bu kelimenin, Türkiye türkçesindeki "gül", "çiçek", "güzel" kelimelerinin sözlük karşılığı ile aynı olduğu görülmektedir.[85] Tekin'in sözlüğünde de "gül" ve "çiçek" anlamındadır. Güder, yaptığım görüşmede "gül"ün, "gül", "çiçek" ve "güzel" kelimelerinin sözlük karşılığı ile aynı olduğunu belirtmiştir.[86] Türkmenistan'da da aynı ifade geçerlidir.[87]

Tekin'in sözlüğünde "gül"ün ikinci anlamı bezektir (motif).[88] Belirli sınırlar içerisinde yapılmış bir süslemedir.[89] Kısacası gül, süsleme elemanı olarak yer almaktadır.[90] Bu süslemeler ile sonsuz raportlar halinde Türkmenler çantalarını ve diğer dokumalarını bezerler.[91]

---

[81] Bu tercüme Şubat 1999'da, FFCB Yüksek ve Orta Mes. Eğitim Bakanlığı, Yüksek Eğitim Komisyonu, Jeoloji ve Mineraloji Bölümleri Dalında Yrd.Doç.Dr. Hüküme Rahimzade tarafından sözlü olarak elde edilmiştir..

[82] KERİMOV, Latif; Azerbaijan Carpet II, 1983, s.203; Türkçe Tercümesi; Şerife Atlıhan tarafından yapılmıştır.

[83] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e., s.8

[84] THOMPSON, Jon; a.g.e.s.163

[85] Bu bilgi 1998'de, Hüküme Rahimzade tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[86] Bu bilgi 1998'de, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi Dr . Nurcan Güder tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[87] Bu bilgi 1998'de, İstanbul Hava Harp Okulu'nda öğrenci olan Türkmenistanlı Dövran Somakoğlu tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.

[88] TEKİN, Talat; ÖLMEZ, Mehmet; CEYLAN, Emine; ÖLMEZ, Zuhal; EKER, Süer Türkmen; a.g.e.;

[89] THOMPSON Jon;a.g.e. , s.163

[90] BATARI, Ferenc; a.g.e. s.15

[91] THOMPSON Jon, a.g.e.; s.163

Araştırmasını yaptığımız, göl grubuna giren motife, Anadolu'da "Türkmen Aynası" dendiği kaynaklarda yer almaktadır.[92] (Şekil 13)

Türkmen göllerinden olan "Türkmen Aynası" imi [93]ve buna benzer imlerin (Şekil 14), bazı kaynaklarda "göl"[94] , bazılarında ise "gül"[95] şeklinde ifade edildiği görülmektedir. Yani bazı otoriteler bu ime "göl" manasını yükleyerek, Türk damgalarının izlerini taşıdığını, bazıları ise "gül" manasını yükleyerek, stilize edilmiş çiçek motiflerinin bir ifadesi olduğunu ve süsleme elemanı olarak kabul etmişlerdir.

Bunun yanında pek çok kişi, kelime olarak imlere etimoloji açısından "göl" veya "gül" olarak aynı anlamı yüklemektedirler.[96] Açıkçası, Türk damgalarının izlerini taşıdığına inanılarak "göl" veya "gül", stilize edilmiş çiçek motiflerinin ifadesi ve süsleme elemanı olduğuna inanılarak da "göl" ve "gül" de denilmektedir.

"Göl" ve "gül"e benzer çeşitlemelerin çok eski dönemlerden geldiği görülmektedir. Türkmen göllerinden biri olan "Türkmen Aynası" motifi, eski diye bildiğimiz halılardan da eskidir.[97] Ford'da bu motifin eski motiflerden biri olduğu düşüncesindedir.[98]

---

[92] Motife "Türkmen Aynası" dendiği, GÖRGÜNAY, Neriman'ın; Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri, T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, 1984, kaynağında rastlanılmaktadır.- GÖRGÜNAY Neriman, Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları:163, Sanat Dizisi:23, Ankara; BAYRAKTAROĞLU Suzan; "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu", ARIŞ, S.1, Mart 1997

[93] ERBEK, Güran; a.g.e., s.57'de, "Türkmen Aynası", Avşar imi olarak görülmektedir

[94] "Göl" olarak; EAGLETON William, a.g.e.; Kirchheim E. Heinrich; Orient Stars Eine Teppichsammlung, London, 1993, WILFING, Hans, Antique Oriental Carpets From Austrian Collections, Wien, 1986, TÜRKMEN Nalan, "Kaybolmuş Bir Halı Yöresi OBRUK", Antik Dekor, s.22, 1993, BAYRAKTAROĞLU Suzan; a.g.e.; FORD, P.R.J; a.g.e. ve Halı İsimli Derginin Pek Çok Sayısı.

[95] "Gül" olarak, PLOTZE Karl Michael, a.g.e.; BAUSBAH Peter; Antike Anatolische Teppiche, Braunsschweig, 1978, Morehouse Brian, Yastıks, Philadelphia, 1996, BRUGGEMANN Werner-Yayla, Frankfurt, 1993, SAKHAI Esie, The Story of Carpets, London, 1991, LOGES Werner; Türkmenische Teppiche, München, 1978, KIRZIOĞLU GÖRGÜNAY Neriman; Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Motifler, no.3, Ankara , 1.Baskı, 1995, Sommer-The Kyrgyz and Their Reed Screens, Korea, 1996, Halı isimli dergiler,

[96] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.44

[97] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.8

[98] FORD, P.R.J; a.g.e.; s.106

"Türkmen Aynası" motifi, şekil itibari ile sekizgen veya çokgen görünümündedir. Bu görünüm genellikle sekizgen (Şekil 15), bazen altıgen[99] (Şekil 16) (Resim 104, 171, 195) ve eşkenar dörtgen (Şekil 17) (Resim 175) şekillerle çerçevelenmiştir. Bu sekizgenin diagonal doğrultularında ki (ara yön doğrultuları) basamaklarında çengeller yer almaktadır. Bu motif yukarıda tanımını yaptığımız son şeklini alıncaya kadar haçvari şekillerden gelişmiştir.

Plötze'e göre, bu motifin haç görünümüyle bir alakası vardır. Ona göre çengelli kolları baklavadan çıkan haçla ilişkilidir. (Şekil 18) (Resim 11-12) Baklavanın ve haçın karışımıdır diyebiliriz. Ve basamaklı haç diye tarif edebiliriz. Bu şekil, genç bakırtaş zamanına rastlamaktadır. Baklavada ve haçta eski dönemin sembolleri vardır. Bu haçın bir işaret sembolünden geliştiği görülmektedir.

Şekil 19, 20'de görülen haçların kollarının da baklavadan çıktığı görülmektedir. Şekil 19, genç taş devri dönemindeki tarım çiftçilerinin sembolüdür. Şekil 18, M.Ö.900-400 arası İtalya'dan Villonava kültüründen gelmiştir.

Aynı zamanda ortası baklavasız haç da olabilir (Şekil 21-23) (Resim 8-10). Tarih öncesinden beri bilinmektedir. M.Ö. 5200-5000 yıllarından kalma bir keramikte resmedilmiştir. Hacılar Höyüğünde bulunmuş, Susa/İran'da yapılan kazılarda ele geçirilen M.Ö. 3200 yılına tarihlendirilen toprak kaselerde de görülmektedir.

Şekil 23, haçtan türeyen dolgulu yıldızdır. Şekil 24 a'daki kalın kollu haçın (Resim 13), çengelli kollardan oluştuğunu görmekteyiz (Şekil 24 b) (Resim 14). Bu kolları kalınlaştırdığımızda basamaklı baklava meydana gelir(Şekil 24 c). Ve oluşan bu baklavanın dikey ve yatay doğrultularındaki kenarlarda çengel vardır (Şekil 24 d) (Resim 15). Bu basamaklı baklava için motifin ilk halidir diyebiliriz. Eğer sırf kenarlarda değil de, ara yönlerin doğrultusundaki

[99] Elazığ Harput Sare Hatun Camii'nden alınarak, İstanbul Vakıflar Halı Müzesi'ne dahil edilen halının, altıgen içerisinde kancalı basamaklı motifli (Türkmen Aynası) bir halı olduğu ve Doğu Anadolu yöresinde dokunduğu, BAYRAKTAROĞLU Suzan; a.g.e.; s.58'de yer almaktadır.; GÖRGÜNAY Neriman; Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Yayınları Sanat Dizisi, 23, s.48'de de altıgen çerçeveli "Türkmen Aynası" görülmektedir.

basamaklarda da çengel olursa bu "göl"ün ilk biçimi ortaya çıkar (Şekil 24 e). Birbirine çok yakın iki sıranın sonunda baklavadan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin biçimi oluşmaktadır[100] (Şekil 25) (Resim 16-18,217,237-239).

Bunların yanında motif ekseriyetle dört ana yön ve ara yön planından meydana gelmiş sekiz uçlu yıldız (Resim 27) etrafında oluşmuştur (Şekil 28). Kutulu haçtan gelişmiş "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi de Şekil 26'da görülmektedir (Resim 19-22)

Bunların yanında bu motif, baklavalardan (Şekil 27) (Resim 23-26) gelişmektedir.[101]

Çoruhlu'ya göre de, bu motifin Evren Dünya planına göre dört yön tasavvuru ile alakası vardır. Ve bu dört yön görüntüsü haç görünümündedir.[102]

Motifin haçvari şekillerden gelişerek 15. yüzyılda son halini almış olduğu görülmektedir.

Görüldüğü gibi, "Türkmen Aynası" motifinin ilk çıkışı haçvari şekillerdir. Moğol savaşçısının resmedildiği bir minyatürde, elindeki kalkanın üzerindeki haçvari şekil** bu motifin çıkış noktası olabilir (Resim 6). Bu şeklin kullanılışının, Moğolların Anadolu'yu istilası ile ilişkisi olabilir.

Bu motif ilk olarak, 15. yüzyılda Avrupa'lı Rönesans ressamlarının tablolarında yer alan halılarda görülmektedir.

---

[100] PLOTZE, Karl Michael, a.g.e.; s.9,10,11

[101] PLOTZE, Karl Michael, a.g.e.; s.9,10,11,12,13

[102] Bu bilgi 1998'de, M.S.Ü. Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölüm Yrd.Doç.Dr. Yaşar Çoruhlu' dan sözlü olarak elde edilmiştir.

** Buna "Yun-Chian" deniliyor. Bu motif "Han" zamanında karşımıza çıkar. Çok geniş yayılma alanı buldu. Moğol steplerinden Orta Anadolu'ya kadar yayıldı. Öyle ki Selçuk ve Orta Asya 13. yy. halılarında çeyrek "Yun-Chian" motifini köşelerde kullanmışlardı. Daha sonraları Osmanlı Saray sanatında ve atölye el sanatlarında, Oğuzların mirasçıları bu motifi yaşattılar. Ve bugün de görülmektedir."; BRUGGEMANN W.Böhmer H; a.g.e.; s.72,75

"Türkmen Aynası" motifli halıyı ilk olarak 15. yüzyılda Hans Memling'in (1465-1494) tablolarında (Resim 1-4) görmemizin yanında, Dük Rene'de Anjou'ya ait 1460 tarihli bir resimde de yer almaktadır (Resim 7). Daha çok Hans Memling'in tablolarında yer almasıyla, bu motifli halılara kaynaklarda "Memling Halısı", motife de "Memling Gülü"[103] olarak rastlanılmaktadır. Bazen de "Memling Gölü"[104] olarak da karşımıza çıkmaktadır.

Aslında bu motif bir Türk motifidir. Anadolu'daki iskan hareketleri nedeniyle Kuzeybatı Anadolu bölgesine kadar yayılmıştır.[105]

Bu motifin halı üzerindeki ilk örneğini, Konya Mevlana Müzesindeki (Resim 38) halıda görmekteyiz. Bu halıyı da Budapeşte Iparmüveszeti Müzesi'nde yer alan halı takip etmektedir (Resim 145).

Fakat 16. yüzyıla mal edilebilecek "Türkmen Aynası" motifli halılar bu şekliyle çok fazla görülmemiş ya da rastlanılmamıştır (16. yüzyıla örnek olarak bkz. Resim 173). Ta ki 17. yüzyıla tarihlendirilen, şu anda İstanbul'da Türk İslam Eserleri Müzesinde yer alan halının ortaya çıkışına kadar (Resim 61) .

Genellikle kaynaklarda görülebilen "Türkmen Aynası" motifli halılar ve kilimler, bir ihtimale göre 18. yüzyıla tarihlendirilmiş halılardır. Yaklaşık 1850'den itibaren sayıları çoğalmıştır.[106]

"Türkmen Aynası" motifine, Anadolu'da en çok Konya, Kapadokya çevresinde 17. yüzyıldan itibaren dokunmuş halılarda rastlamaktayız.[107]

Bugün de bu motif Anadolu'nun hemen her yerinde dokunmaktadır.

---

[103] "Memling Gülü" ismine; Halı isimli dergilerde, SOMMER L.; a.g.e, Morehouse Brian, a.g.e., ASLANAPA, Oktay; a.g.e.; PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; BRUGGEMANN Werner, a.g.e., BAUSBACH Peter; a.g.e.; SAKHAI, Essie; a.g.e.; BAYRAKTAROĞLU, Suzan; a.g.e.

[104] "Memling Gölü" ismine; Halı isimli dergiler, TÜRKMEN Nalan; a.g.e.; EAGLETON William; a.g.e.; WILFING Hans; a.g.e.

[105] BAYRAKTAROĞLU, Suzan; a.g.e.; s.88; YETKİN Şerare; Türk Halı Sanatı; İstanbul 1974; s.134,135

[106] PLOTZE, Karl Michael, a.g.e.; s.5

[107] GÜLGÖNEN, Ayan; 17-19 Yüzyıl Konya Kapadokya Halıları, 27 Eylül-30 Ekim 1997 Sergi dolayısıyla yayınlanmıştır. Eren Yayıncılık, s.4

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Anadolu dışında ise motif, Azerbaycan, Türkmenistan, Kırgızistan, Dağıstan, Özbekistan, Afganistan, İran kirkitli dokumaları üzerinde yer almaktadır.

Aynı zamanda bu motifin benzeri Anadolu (Resim 28-32) Azerbaycan (Resim 33), Tibet (Resim 34), Endonezya ve hatta Güney Amerika'da ki (Resim 35) dokumalarda da görülmektedir.

"Türkmen Aynası" motifinin, Türk yazgıları üzerinde çok görülmesinin yanında seccade, sofa örtüsü, sedir örtüsü, eyer örtüsü, heybe, korjin, çanta, tuz çantası, kaşık çantası, çuval, mafraş, yastık, ensi (kapı örtüsü), yatak kenarı örtüsü, kuşak, çığ[108] (paravan)'da görülmektedir.(s.316-333 arasındaki Tablo 4)

Anadolu'da bu motife pek çok isim verilmektedir. Buna göre, "Türkmen Aynası"; Doğu Anadolu'da[109], Konya'nın batısında Keçimuhsine köyünde.[110]

Selçuk Üniversitesi öğretim görevlisi olan Önge'nin ; "Mademki halı örnekleri yani aynaları dokumacıların ellerinde, eski örnekleri ise resimleri ve slaytlarıyla elimizde bulunuyor."[111] açıklamasıyla, "Ayna" kelimesinin, kendisine bakılıp örnek alınan obje anlamına geldiği görülür.

Türkçede "Ayna" kelimesinin manası, Arseven'e göre; "Arka tarafına ince bir cıva tabakası sürülmüş gayet düz (müstevi) cam levhalardır ki, karşılarındaki şeyleri şekil ve renkleriyle aksettirmiştir."[112] Bilindiği gibi eski zamanlarda insanlara ayna görevini gören "su" idi. İleri ki sayfalarda "Türkmen Aynası" motifi ile alakalı olabileceğinden "su"dan bahsedilmiştir.

"Sandık Motifi"; Denizli'de (Çal kazası köylerinde) yapılan araştırma ve incelemelerde, bu bölgede bu ismin kullanılması, daha çok sandık üzerine

---

[108] Bkz. Terimler sözlüğü
[109] GÖRGÜNAY Neriman; a.g.e.; s.57; BAYRAKTAROĞLU Suzan; a.g.e.; s.88
[110] ÖNGE, Ergül; Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitimi Fakültesi Eğitim Bölümü, 1. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, 12 Mayıs 1998, Konya
[111] ÖNGE, Ergül; a.g.e.
[112] ARSEVEN, Celal Esad; Sanat Ansiklopedisi, İstanbul 1958, s.141

yaymak için yapılan dokumalarda bu motifin yer almasından dolayı bu adı aldığını belirtmişlerdir.[113]

"Yastık Motifi"[114]; Antalya/Döşemealtı köylerinde yapılan araştırma ve incelemelerde bu bölgede bu ismi alması, daha çok yastık olarak dokunan dokumalarda yer almasındandır.[115] Onlara göre bu motif, Konya bölgesinden gelmiştir.[116]

"Koç Boynuzlu Göl"; Doğu Anadolu'nun bazı bölgelerinde[117]. Bu ismi alması, motifin içinde yer alan motiflerden birinin koç boynuzu olmasıdır.[118]

"Kıvrımlı Köl"; Denizli/Çal kazasının köylerinde. Bu kazanın, Süller Kasabasında yapılan araştırma da ise, Sülün yörüklerinden olduğunu söyleyen Akyay, "kıvrımlı köl" terimindeki "kıvrımlı" tabirinin, bu motifin basamaklarında bulunan kıvrımlardan[119] (çengel) dolayı bu sıfatı almakta olduğunu ifade etmiştir.[120]

"Tırnak Göl"; Manisa/Yuntdağı'nda. "Tırnak", hayvanların pençeli olanlarında bulunan tırnak anlamına gelir. Araştırılan motifin kenarlarındaki çengellere tırnak da denilmektedir.[121]

Bu motif, bazı kaynaklarda, "Türkmen Gölü"[122], "Türkmen Gülü"[123] şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanında Arseven, motifin

---

[113] Bu bilgi Kasım 1997'de, Çalkuyucak Köyü Muhtarı Osman Bayındır, eşi Firdevs Bayındır ve Komşuları Dudu Yağbasan ve Süller Kasabasında Nursel Akyay, Cennet Evran 'dan sözlü olarak elde edilmiştir.

[114] Bu motife Manisa, Yuntdağı'nda "Tırnak Göl" demelerine rağmen, yastıklarda bu motif çok kullanılmaktadır. Bu bilgi, Şerife Atlıhan 'dan Ocak 1999'da sözlü olarak elde edilmiştir.

[115] Bu bilgi Eylül 1997'de, Antalya/Döşemealtı Çığlık, Kovanlık köylerinde sözlü olarak elde edilmiştir.

[116] Bu bilgi, Şerife Atlıhan 'dan 1998'de sözlü olarak elde edilmiştir.

[117] BAYRAKTAROĞLU Suzan; a.g.e.; s.88, GÖRGÜNAY Neriman; a.g.e.; s.57

[118] Bu bilgi, Eylül 1998'de Şerife Atlıhan' dan sözlü olarak elde edilmiştir

[119] Eylül 1997'de Antalya Döşemealtı Çığlık köyündeki araştırmamda da, Memiş Kara'dan, motifin basamaklarındaki çengellere "kıvrım" dendiği tespit edilmiştir.

[120] Bu bilgi, Kasım 1997'de Nursel Akyay 'dan sözlü olarak elde edilmiştir

[121] Bu bilgi, Şerife Atlıhan 'dan 1998'de sözlü olarak elde edilmiştir

[122] TÜRKMEN Nalan; a.g.e.

[123] FORD P.R.J.; a.g.e.

basamaklarındaki çengelleri, ejder ayakları olarak kabul etmiş, "çevresinde ejder ayakları bulunan motif" olarak isimlendirmiştir.[124]

Kayseri-Sivas-Kahraman Maraş yörelerine yayılan, Avşar aşiretinden Bey Avşar'larından Hacı Mustafalar'ın damgasındaki (bkz. Şekil 29) basamaklar da yer alan çengeller "Türkmen Aynası" "im"inin çengellerine benzemektedir[125]

[124] ARSEVEN, Celal Esad; Türk Sanatı, Cem Yayınevi, Mart 1984, s.47
[125] GÜLENSOY, Tuncer; a.g.e.; s.81

4. TÜRKMEN AYNASI MOTİFİNİN COĞRAFİ YAYILIMI

Türklerin ana yurdu, şimdiye kadar yapılan araştırmalara göre Orta Asya olarak kabul edilmektedir. Bozkır ve çöl ikliminin hüküm sürdüğü ve yer yer vahaların bulunduğu Orta Asya'nın geniş topraklarında çeşitli Türk topluluklarına rastlanır. Bu topluluklar arasında lehçe, uygarlık, geçim ve hayat yaşayışları bakımından farklılıklar görülür. Siyasi kuruluşların yanı sıra dil açısından da farklılıklar göze çarpar. Bunlardan başka; uygarlık, yaşayış ve geçim itibari ile de aşiret, göçebe, yarı göçebe ve yerleşik hayata geçen Türkler arasında da ayrıcalıklar vardır.[126]

Günümüzde halen daha Anadolu'da ve Anadolu dışındaki Türk topluluklarında göçebe, yarı göçebe ve yerleşik yaşam tarzı devam etmektedir. Bugün Anadolu'nun pek çok köyünde yaşayan vatandaşlarımız kendilerini Türk, Türkmen ve Yörük olarak adlandırmaktadırlar.

Yerleşik hayata geçen Türkmenler* bir süre sonra "Türk" adıyla anılmışlardır. Zamanla benimsenen "Türk" ismi "yerleşik köylü", "Türkmen" ise "göçer Türk" anlamına gelmiştir. İlk başlarda şehirlerde Türk unsuru azdı. Fakat 13. yüzyılın sonlarında çoğunluğu oluşturdular. Büyük bir ihtimalle 14. yüzyılda Türkiye'nin batı kesimine doğru "göçer" ve "yürümek"ten gelen "yörük" kelimesi ortaya çıkmıştır.[127]

Orta ve Ön Asya süsleme sanatları hakkında fikir verecek eserlerin çoğu, İslamiyet devrinden önceki dönemlerle bağlantılı olarak İslamiyetten sonraki devirlerdir. Bununla birlikte günümüz Anadolu Halı-Kilim Sanatı , Orta Asya'dan gelen göçebe, yarı göçebe ve yerleşik Oğuzlar'a aittir.

Türk Halı-Kilim Motiflerindeki Ve Desen Düzenlemelerindeki Çeşitliliği Meydana Getiren Sebepler :

a)Türk Oğuz boylarının Anadolu'ya gelmeden önce, Orta Asya'daki göçleri sırasında kendi aralarında ve ilişkide bulundukları diğer komşu topluluklarla

---

[126] TÜRKAY, Cevdet; "Başbakanlık ve Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler", Tercüman Kaynak Eserler Serisi.1, İstanbul, 1979, s.9,10

* Türkmen denilen Oğuzlar, bugünkü Türkiye İran, Azerbaycan, Irak ve Türkmenistan Türklerinin atalarıdır. 11. yüzyılda İslamlığı kabul edip müslüman olan Oğuzlara Türkmen adı verilmiştir. 13. yüzyıl başlarından itibaren artık Oğuz'un yerini bu isim almıştır. SÜMER, Faruk; a.g.e. s.20

[127] SÜMER, Faruk; a.g.e., s.118; SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı 5, İstanbul, 1989, s.20

ilişkileri[128], **b)** Çin'e kadar geniş alandaki kültürlerin etkileri, **c)** Anadolu'ya göçleri[129] **d)**Anadolu'yu Türk devleti haline getirmeleri[130],**e)** Anadolu'da hazır buldukları bir çok medeniyetin kültür birikimleri ve Anadolu'nun durumu[131], **f)**Anadolu'nun Türk devleti haline gelmesiyle buraya göç eden Türk topluluklarının paylaştıkları müşterek hayat şartları ve gruplaşmalar sonucunda oluşan etnik halkların birbirleriyle olan ilişkileri, **g)** Haçlı seferleri[132], **h)** Moğol istilası[133] ve yeni etnik türemelerin meydanı gelmesi ve daha evvel Anadolu'da bulunan topluluklarla münasebetleri, **ı)** Timur devri Orta Asya kaynaşmaları[134] **i)**Akkoyunlu-Karakoyunlu didişmeleri[135] ile Anadolu'ya göç eden Türk topluluklarının oluşturduğu yeni etnik türemeler ve daha evvel gelen topluluklarla olan ilişkileri, **j)** Anadolu Selçuklu

---

[128] SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s.1; SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.59, İstanbul, 1989, s.10-12; SÜMER, Faruk; Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.37, İstanbul, 1985, s.3

[129] SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s.12,13,18; KALKAN, Emir; "Kayseri'ye Yerleşen Türk Toplulukları", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı 17, İstanbul, 1982,s.86; KOP (SEVENGİL), Kadri Kemal; Anadolu'nun Doğu ve Güney doğusu, Tarih, Etnografya, Folklör-Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 2. Baskı, 1982; s.3-5; TÜRKÖZÜ, Kemal H., "Türkmen Ülkesi(Doğu Anadolu) Adı ve Emperyalizmin Etkileri", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı 21, İstanbul 1982, s.217-219; CAFEROĞLU, Ahmet; Anadolu Etnik Yapısının Oğuz-Türkmen-Yörük Üçlüsü, İstanbul Üni. Edebiyat Fak. İslam Tetkikleri Ens. Yayınları, Cilt V. cüz 1-4'den ayrı basım, İstanbul, 1973, s.76

[130] SÜMER, Faruk, a.g.e., s.16,17; SÜMER, Faruk; "Selçuklular Devrinde Milletler Arası Büyük Bir Fuar; s.1-5

[131] SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.59, İstanbul, 1989, s.12,13,18; SÜMER, Faruk; Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesi, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları; Sayı.130, İstanbul 1980, s.13; 6,17; SÜMER, Faruk; "Selçuklular Devrinde Milletler Arası Büyük Bir Fuar; Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.37, İstanbul, 1985, s.1

[132] SÜMER, Faruk; a.g.e.; s.1,2; SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.59, İstanbul, 1989, s.14,15

[133] GÖMEÇ, Sadettin; "Alayuntlu Türkmenleri", Türk Dünyası Araştırma Vakfı Yayınları, Sayı.57; İstanbul, 1988, s.4-6; CAFEROĞLU, Ahmet; a.g.e., s.81; SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s.120,121,132; SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, Sayı.59, İstanbul, 1989, s.15,18,19,20; ÇİLOĞLU, Hakan; Kapadokya Yöresi Halıları (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Marmara Üniversites Sosyal Bilimler Ens., İstanbul, 1996, s.20

[134] YÜCEL, Yaşar; Atatürk Konferansları 1971-1972 Cilt V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1975, "Türkiye ve Yakın Doğu Üzerinde 1393/94 Timur Tehlikesi", s.201-210; Meydan Larousse, Büyük Lugat-Ansiklopedi, Cilt XII, s.169, SÜMER, Faruk; a.g.e.; s.19

[135] SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s.273; YÜCEL, Yaşar; a.g.e; s.200

devletinin parçalanmasıyla oluşan Beylikler devri[136] ve beyliklerde toplanan nüfus potansiyeli, k)Türk birliğini kuran Osmanlı devleti zamanındaki nüfus hareketleri, l) Selçuklulardan başlayarak Cumhuriyetin kurulmasıyla sona eren iskan hareketleri[137] sonucunda oluşan kültür alış-verişleri.

Anadolu'nun hemen her yerinde görülen "Türkmen Aynası" motifinin, nasıl yayıldığını anlamaya ve bulmaya çalışırsak, motifin ilk çıkışını, nereden geldiğini ve bu motifin kimler tarafından kullanıldığını kesin olarak tespit etmek zordur. "Türkmen Aynası"nın, diğer bazı motifler gibi, tarih içinde yapısal değişiklikler göstererek şekillendiğini görüyoruz.

Erdmann'a göre; Doğu Anadolu Kafkas menşeili olan bu motif, daha önce belirttiğimiz göçler ve iskan hareketleri sonucunda oluşan kültür etkileşimleri nedeniyle Anadolu'nun kuzeybatısına kadar yayılmıştır.[138]

Belirli yörelerde halı, kilim ve diğer kirkitli dokumalarda görülen motifler, bunları üretenlerin etnik yapısı hakkında sorular doğurmaktadır. Bunlar belirli bir etnik yapıya mı ait, yoksa etnik grupların birbirleriyle kaynaşmaları sonucu mu ortaya çıkmaktadır? Belki de bunların her ikisidir. Böylelikle, bu motifleri kesin olarak belli bir etnik gruba mal etmekte zorlanırız. Genellikle Türk kültür özelliklerini taşıyan topluluklarda bu motifin çok kullanıldığını tespit etmiş bulunuyoruz. Bu motifin yayılım alanı Harita 2 ve 316-333 arasındaki sayfaları kapsayan Tablo 4'de görülmektedir.

Anadolu'nun etnik yapısına bakacak olursak, bir bölgede birçok aşiret ismine rastlıyoruz. Özellikle "Türkmen Aynası" motifinin Anadolu'da çok görüldüğü bölgelerden Konya, Kapadokya (Nevşehir merkez olmak üzere)

---

[136] ÖNEY, Gönül, a.g.e.; s.59, GÖMEÇ, Sadettin; a.g.e., s.3, SÜMER Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.59, İstanbul, Nisan 1989, s.15-18, SÜMER, Faruk; Mevlana ve Oğullarının Türkmen Beyleri ile Olan Münasebetleri", Uluslararası Mevlana Semineri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 15-17, Aralık 1973, s.46,47

[137] CAFEROĞLU, Ahmet, a.g.e.; s.77, ATEŞ, Mehmet;a.g.e.; s.119; KALKAN, Emir; a.g.e.; s.87; GÖMEÇ, Sadettin, a.g.e; s.3,7; ÇİLOĞLU, Hakan; a.g.e.; s.21-24

[138] ERDMANN, Kurt; a.g.e.; s.121, YETKİN, Şerare; Türk Halı Sanatı; Türkiye İş Bankası Yayınları, Sanat Dizisi.20, İstanbull, 1. Baskı, 1974, s.72,74

Nevşehir, Kayseri, Niğde'ye yerleşmiş olan Türkmen boy ve aşiretlerinden bir çok isme rastlanılmaktadır.

Bunlardan en önemlilerinden biri Boynu-İncelü aşiretidir.[139] Boynu-İncelü oymaklarından Kuzulu, yeni kurulan kasabalardan Koçhisar ile Konya arasında, Koçhisar'a bağlı Çiğinağil Köyüne iskan edilmiştir. Konya sancaklarında ise Kıldonlu, Tabanlı, Yeni-il ve Boynu-İncelü aşiretleri birer müstakil muhassılık haline gelmiştir. 1727'de Sivas vilayetindeki Danişmendli Türkmenlerinden konar-göçer gruplardan, Nevşehir ve çevresine iskan olunan Boynu-İncelü Türkmenleri grubuna ait cemaatler, birer mahalle olmak üzere Nevşehir'e yerleştirilmişlerdir.[140] Boynu-İncelü aşireti daha 1141 senesinde bu bölgeye iskan olunmuştur.[141] Bu aşirete ait cemaatler; Salurlu-i Kebir, Salurlu-i Küçek (sagir), Boynu-İncelü, Kürd Mehmedlü, Horasanlu, Heriklü, Kütüklü, Dumanlu, Karaca Kürd (Kayseri civarında), Delüler, Savculu, Kurtulu, Hacı Ahmedlü Kursulu, Kurutlu, Ada Kurutlusu, Piroğlu, 1726 yılında Levanik ve Kırıntılı, Kızıl-Koyunlu.[142] Boynu-İncelü'lerin yaylakları Develi ve Erciyes kazaları olup, kışlakları Aksaray ve Kırşehir'dir.[143]

Nevşehir ve köylerine yerleştirilen aşiret ve cemaatler ise; Çayan cemaati, Kara Hacılı, İnallu, Eski-il Türkmenleri, Karaca Araplu (Rakka'ya), Dumanlu, Kızıl Koyunlu, Danişmendlü (bir grup Karalar köyüne, bir kısmı da İzzeddünlü aşireti ile birlikte Aksaray sancağının Eyüb-ili kazası Viranşehir'e), Musa Haculu, Şereflü (Sadıklı Mahallesine), Bekdik (Nevşehir Kalesi arkasında bulunan Kahveci Dağı'nın batı yamacına), Karaca Kürd (Türkmen mahallesinin bir parçası olan Karaca-Kürd mahallesini kurmuşlardır), Heriklü veya Herikli (Heriklü mahallesine yerleşmişlerdir), Tohtimurlu veya Tohtemürlü (Karaca-Kürd mahallesinde oturmaktaydılar), Saman (Abuçlı bölgesine yerleşmişlerdir), Eymür (Araplu köyüne) iskan edilmişlerdir.[144]

---

[139] ÇİLOĞLU, Hakan, a.g.e, s.24
[140] ORHONLU, Cengiz; Osmanlı İmparatorluğunda Aşiretlerin İskanı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987, s.71,111; CİLOĞLU, Hakan; a.g.e., s.24
[141] ERÖZ, M, Yörükler; Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1991, s.250
[142] ÇİLOĞLU, Hakan; a.g.e., s.26,27
[143] KOP (SEVENGİL), Kadri Kemal;a.g.e., s.5
[144] ÇİLOĞLU, Hakan; a.g.e., s.24,25

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Orta Anadolu'da, "At-Çeken Türkmen Aşiretine de rastlanılmaktadır. Karaman eyaletine bağlı olan At-Çeken Mukataası köylerinden Atlandı'ya 1752 yılında Bozulus'a tabi, Küşne, Kara Halili, Danişmendli, Çiyan oymaklarına mensup 200 hane yerleştirildi."[145] Konya'daki Kayı oymağı da At-Çeken topluluğuna mensuptur.[146] At-Çeken'ler arasında Ala-Yuntlu Türkmenleri de bulunmaktadır. Bunlar Turgut kazasında, Aksaray mıntıkasında Ilgın ve Konya'nın köylerinde mühim bir kolun bulunduğu görülmektedir. Ala-Yuntlular 16. yüzyılda özellikle Orta ve Batı Anadolu'da görülmektedir.[147]

Bazı aşiret ismine Anadolu'nun birçok yerinde rastlıyoruz. Örneğin bunlardan Kayı oymağı, Denizli'nin kuzeyinde 16. yüzyıldan itibaren görülmektedir. Menteşe Kayıları ise, doğrudan doğruya Denizli Kayılarının bir parçası olsa gerek.[148]

Motifin görüldüğü Eskişehir'e bağlı Holanta köyünde Günyüzü Türkmenleri bulunmaktadır.

Birde Anadolu'da adı geçen bazı aşiretlerin, Anadolu dışında da rastlanıldığı kaynaklardan öğrenilmiştir (Harita 1). Bu haritada görüldüğü gibi aşiretlerin hareketleri Anadolu'dan (Osmanlılar) Azerbaycan ve İran'a, Azerbaycan ve İran'dan da Anadolu'ya olmasının yanında, Azerbaycan'dan Suriye'ye (Memluklar), Suriye'den Azeybaycan'a, İran'dan (Timurlar) Suriye'ye, Suriye'den İran'a doğru olmuştur.

Alan araştırması yaptığım bölgelerden biri olan Denizli/Çal kazasının Çalkuyucak köyü bir yörük köyüdür. Kazakistan'dan Tunceli/Çemişgezek'e oradan da Elazığ'a gelen yörükler, daha sonrada buraya yerleşmişlerdir.[149] Tunceli ile Elazığ arasında bulunan Keban baraj gölü çevresindeki bölgelerden Tunceli/Çemişgezek'te yerleşen Şavak aşiretine ait kirkitli

---

[145] ORHONLU, Cengiz; a.g.e.; s.111

[146] SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), Tarihleri, Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1992, s.176

[147] SÜMER, Faruk; a.g.e.; s.147,256,257, GÖMEÇ, Sadettin; a.g.e.; s.7

[148] SÜMER, Faruk; a.g.e.; s.176

[149] Bu bilgi, Kasım 1997'de Denizli/Çal, Çalkuyucak Köyünün muhtarı Osman Bayındır' dan sözlü olarak elde edilmiştir.

dokumalarda bu motif[150] görülmüştür. Yine Çal kazasının Süller Kasabasında Sülün yörükleri yerleşmiştir. Fakat bunlar nereden geldiklerini bilmemektedirler.[151] Denizli/Çal, Şalvan Köyünde Avşar alanı diye bir yer vardır. Bu da bize Avşar aşiretinin burada yaşadıklarını göstermektedirler.[152]

Alan araştırmasını yaptığım bölgelerden diğeri de Antalya/Döşemealtı Kovanlık köyüdür. Bu köyden Ayşe Yılmaz, kendilerinin Karayolunlulardan gelme olduklarını söylemiştir.[153] Antalya'da olduğu belirtilen Üç Ok Türkmenleri Denizli'de de görülmektedir.[154]

Ayrıca "Türkmen Aynası" motifini, Beluç, Şahsavan, Sarık, Ersari, Yomud, Salar, Tekke, Kızıl Ayak, Hartuşi ve Kuşan aşiretlerinin yanında Kazak halkından olanların da kullandıkları tespit edilmiştir.

Bu örnekler çoğaltılabilir. Fakat konumuzu aşacağı için bu örneklemelerle yetinildi.

[150] DURUL, Yusuf; a.g.e.; s.63; Şavakların Çemişgezek'in köylerinden hangilerinde yaşadıkları yine aynı sayfada verilmiştir.
[151] Bu bilgi, Kasım 1997'de Cennet Evran tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.
[152] Bu bilgi, Kasım 1997'de Şalvan Köyü yerlisi tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.
[153] Bu bilgi Eylül 1997'de Ayşe Yılmaz tarafından sözlü olarak elde edilmiştir.
[154] Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Sözlük, Cilt VI, s.941

5. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNİN ŞEKİLSEL ÖZELLİKLERİ

Motif, çevresi ve iç şekilleri bakımından çeşitlilik göstermektedir.

5.1. Motifin Çevresine Göre Şekillenmesi

Bu motifin, haçvari şekillerden gelişerek son halini almış olabileceğini daha evvel belirtmiştik.

"Türkmen Aynası" motifini üzerinde taşıyan 501 dokuma örneğinden, 9.11.1997-31.1.1998 tarihinde sergi açan ve bundan katalog oluşturan Karl Michael Plötze, bu motifin biçimlenmesi üzerine çeşitli görüşler belirtmiştir. Ona göre de bu motif, "haç" şeklinden gelişmiştir (Resim 8-10). Plötze; bu motifi "Kaikalak" denen isimle ilişkilendirmiştir (Şekil 18).

Bu haçın kolları baklavadan çıkmaktadır. Kolların sonları da çengellidir. Baklavanın ve haçın karışımıdır denilebilir. Ona göre basamaklı haç diye tarif edilebilir (Resim 11,12).

Şekil 19,20'de görülen motiflerin kolları da baklavadan çıkmaktadır. Burada, çengelli haçla, baklava formu arasında benzerlik görülmektedir. Ona göre baklavadan gelişen (Resim 16-18) "Türkmen Aynası" (Memling Gülü*) motifinin ilk biçimi, iki çengelli (Resim 227) ve üç çengelli (Resim 237-239) olarak birbirine çok yakın iki sıranın sonunda oluşmaktadır (Şekil 25).

(Şekil 24 a) Ortası baklavasız kalın kollu haçtır (Resim 13). Şekil 24 b'de bu haçın genellikle çengelli kollardan oluştuğunu görmekteyiz (Resim 14). Bu kolları kalınlaştırdığımızda basamaklı baklava meydana gelir (Şekil 24 c). Ve bu oluşan baklavanın dikey ve yatay doğrultularındaki kenarlarda çengel vardır (Şekil 24 d) (Resim 15). Bu basamaklı baklava için motifin ilk halidir diyebiliriz. Eğer sırf bu kenarlarda değil de ara yönlerin doğrultularında basamaklar oluşur ve bu basamaklarda da çengel olursa, bu "göl"ün ilk biçimi ortaya çıkar (Şekil 24 e) (Resim 227,237-239).

---

* PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.,inde "Memling Gül" adını kullanmıştır.

Şekil 26'da bu "göl"ün kategorisine girmektedir. Çengellerle birlikte kutulu haçtan oluşmuştur (Şekil 26 a) (Resim 19). Bu dörtgen hiç bir basamak almaz ve baklava biçimine girmez. Şekil 26 b'de dörtgen kutunun diagonal köşelerinde küçük çengel ilaveleri görmektedir (Resim 20,21). Bu dikdörtgen kutunun yatay-dikey doğrultularındaki ve köşelerindeki çengeller, araştırmasını yaptığımız motifin ilk biçimi etkisini veriyor[155] (Şekil 26 c)(Resim 22).

Şekil 27 a'da baklavalar, yatay ve dikey doğrultularda dizilmişler ve pozitif-negatif etkiyle birbirine bağlanmışlardır (Resim 23). Baklavayı bağlantıdan çıkarırsak, üstte ve altta bütün veya yarım baklavalar oluşur (Şekil 27 b)(Resim 24). Baklavaların kenarlarında, dikey yönde yerleştirilmiş baklavalar görülmektedir (Şekil 27 c)(Resim 25). Şekil 27 d'de kenarlar, basamaklı duruma dönüşüyor. Bu durumda "Türkmen Aynası" biçimi oluşmaya başlıyor (Resim 26).

Şekil 27'de (Resim 23,24,25,26) baklavalardan oluşan "Türkmen Aynası"nın son şeklini görmekteyiz.

Bu motif ekseriyetle, dört ana yön ve ara yön planından meydana gelen sekiz uçlu yıldız etrafında oluşmuştur.[156] Yıldız motifinin durumuna göre bu motifin oluşumunu Şekil 28'de görülebilir.

Türkmen göllerinden biri olarak bilinen "Türkmen Aynası", dört ana yön ve ara yön planına göre oluşan basamaklı sekizgenden meydana gelmektedir. (Şekil 13) Genellikle sekizgen çerçeve içerisinde yer almasının (Şekil 15) yanında, nadir olarak altıgen (Şekil 16) (Resim 104,171,195) ve eşkenar dörtgen çerçeve içerisinde de görülmüştür (Şekil 17) (Resim 175).

Hans Memling'in (Resim 1-4), Dük Rene'de Anjou'nun (Resim 7) tablolarında resmedilen halılar üzerinde yer alan "Türkmen Aynası" motifinin çengel sayısı iki adettir (Şekil 30). Konya Mevlana (Resim 38), Budapeşte Iparmüveszeti (Resim 145), Türk ve İslam Eserleri (Resim 61)

---

[155] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.9-13

[156] Bu bilgi 1998'de Şerife Atlıhan' dan sözlü olarak elde edilmiştir.; PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.29

Müzelerindeki halılarda görülen bu motifin çengel sayısı üç adettir (Şekil 13). Halı ve kilimlerde yer alan "Türkmen Aynası" motifinde, genellikle üç çengel kullanılmıştır.

Morehouse'a göre de, iki çengelin kullanımı, daha sonraki dokumalarda üçe çıkmıştır.[157]

(Şekil 31), "Türkmen Aynası" motifinin çengel sayısının üçten fazla kullanılışını göstermektedir. Üçten fazla olması basamak sayısının artmasıyla ilgilidir. Bu durumda da büyük göller ortaya çıkmaktadır. Bu biçim az görüldüğü gibi, yeni halılarda dokunmaktadır. [158]

"Türkmen Aynası" motifinin çengelleri, bazen basamaklara bağlı olmadan müstakil şekildedir (Şekil 32).

Aynı zamanda bu motif, farklı çevresi ile dokumalarda görülmektedir. (s. 293 , Şekil 33)(Resim 273)

Tüm bu açıklamalar, daha detaylı olarak, Şekil 33 kapsamında yer alan, 1-144 arası motiflerde (s 260-293) görülmektedir.

5.2. İç Şekli

Araştırma kapsamında yer alan örnekler üzerinde bulunan "Türkmen Aynası" motifini oluşturan çengelli basamakların sayısı ne olursa olsun, içinde farklı motifler yer almaktadır. Böylelikle "Türkmen Aynası" motifi, motifi oluşturan çengelli basamakların konumu ve iç motifleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. (Şekil 33 kapsamında, sayfa 262-293 arasında Motif no. 1-144)

"Türkmen Aynası" motifinin içinde genellikle yıldız motifleri ve çeşitlemelerinin (Şekil 33 kapsamında, sayfa 262-267,278-281,287, Motif no. 1-32, 82-100,125,126) yanında, baklava ve çeşitlemeleri (Şekil 33 kapsamında, sayfa 267-271,281-283,287,288,291,293, Motif no. 33-

[157] MOREHOUSE, Brian; Yastıks, Philadelphia, 1996,s.23
[158] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.13

35,101-111,127-130,139-141,144), haç ve haç çeşitlemeleri (Şekil 33 kapsamında, sayfa 271-274,284,289, Motif no. 56-70,112-114,131), rozet görünümlü motifler (Şekil 33 kapsamında, sayfa 274, Motif no. 71,72), dörtgen çeşitlemeleri, (Şekil 33 kapsamında, sayfa 274,275,284,285, Motif no. 73-75, 115-120), fiyonk biçimli motif (Şekil 33 kapsamında, sayfa 275, Motif no. 76), çokgen ve çokgen çeşitlemeleri (Şekil 33 kapsamında, sayfa 275,286, Motif no. 77,121,122,123), kurtağzı motifi (Şekil 33 kapsamında, sayfa 286,291, Motif no. 124,142), Türkmen Aynası motifi (Şekil 33 kapsamında, sayfa 276,289,290, Motif no. 78,132-138), yılan motifi (Şekil 33 kapsamında, sayfa 292, Motif no. 143), değişik biçimli motifler (Şekil 33 kapsamında, sayfa 276, Motif no. 79), nazarlık motifi (Şekil 33 kapsamında, sayfa 276, Motif no. 80) ve kanca benzeri (Şekil 33 kapsamında, sayfa 277, Motif no.81) motifler de bulunmaktadır. Bunların yanında pek fazla olmasa da, "Türkmen Aynası" iç motifi olarak, başka motiflerin içinde de yer almaktadır (Resim 167-171,176,177).

"Türkmen Aynası" iç motifleri ve şekil itibari ile birden fazla ülkede ve bölgede görülmüştür (Tablo 4).

Plötze'ün 501 dokuma üzerine yaptığı araştırmanın 469'unda (bu da % 93.6), "Türkmen Aynası" motifi, yıldızlar, baklavalar, bağlantı işaretleri olarak haç motifleri yer almaktadır. Bunların yanında "Türkmen Aynası" motifinden gelişen diğer motifler de bulunmaktadır.

"Türkmen Aynası" motifi içerisinde yer alan % 72.5 oranında baklava ve baklava biçimi görülür. % 10'u haç, % 15'i yıldızdır. Bazen de bu motif dolgu motifi olarak görülür. Ortası, yıldızın biçimine göre şekil almış olanları da vardır. Bunlar % 59.9 oranındadır. Buna karşılık baklava ve baklava haç, % 34.9dur.

Genellikle "Türkmen Aynası" motifinin bağlantı işaretleri ortadaki zeminin durumuna bağlıdır. Şekil 13 ve 30, %53.6 oranında birbiriyle bağlanır. Bundan dolayı da baklava ve baklava haçlar ortaya çıkar (%78.8). Eğer Şekil 13 ve 30'daki göller birbirleri içinde pozitif-negatif görüntü oluşturmuşlarsa, buradan da sekizgenlerin renk değiştirmesi, pozitif-negatif de etkilidir. Bu yüzden yıldız % 84 oranında yer alır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bağlantısız yerleştirme de yıldızlar, % 68.4 oranında görülür. Baklava ve baklava haçlar, % 24.1'e düşer.[159]

[159] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.;s.19, Derlediği bu bilgileri, a.g.e. s.20'deki tabloda toparlanmış şekilde görülebilir.

6. DOKUMALARDA YER ALAN "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNİN DESEN PLANI İÇİNDEKİ KONUMU

Şekil 13 veya 30'daki "Türkmen Aynası" motifi, zeminde birleşik düzende raport halinde, pozitif-negatif bağlantı içinde görülürler (Şekil 34 c). Bu birleşik şekilde yer alan "Türkmen Aynası" motifinin, çengelleri yukarı ve aşağı bağlanırlar. Bu düzende birbiri içinde kaymış geçişler vardır. Diğer bir deyişle, bu etkinin çıkardığı görüntü dört yapraklı çiçektir. (Şekil 34 a)

Halıların teknik özelliğinden dolayı birbirine geçmiş daireler köşelenir. Dört yapraklı çiçek köşelenince sekizgene dönüşür.[160](Şekil 34 b). Konya Mevlana Müzesindeki halı (Resim 38) bu düzendedir.[161]Fakat bu halının zemininde yer alan sekizgenlerin yatay doğrultularında bulunan bölünmenin olmamasıyla, sekizgenlerin birleşik düzeni yatay doğrultuda kaybolmuştur. (Şekil 34 e)(Sayfa 296, Şekil 39 kapsamında,Plan 1)

Bu desen, Timur zamanındaki minyatürlerde, halılar ve çinilerde de görülür. Günümüzde halen daha bu desene rastlanılmaktadır. [162]

Bu sekizgenler "Türkmen Aynası" motifi ile bezenirler (Şekil 34 c). Bu motifin sekizgen çerçeve içerisinde yer alması, Klasik Türkmen düzenini göstermektedir. Anadolu'ya erken gelen bu düzeni, Doğu Türkistan, Kazak ve Moghan Halılarında da görmekteyiz.[163]

Hans Memling'in tablolarında görülen halılar, büyük ve küçük sekizgenlerle Holbein halılarındaki örneklerle benzerlik göstermektedir.[164]

Sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin, zeminde dikey ve yatay doğrultularda dizilmeleriyle oluşan boşluklarla birlikte, pozitif-negatif etki meydana gelir.[165] (Şekil 34 c). Yani oluşan bu boşluklar, ana motif

---

[160] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.14
[161] WILFING, Hans, Antike Anatolische Teppiche Aus Osterreichischem Besitz, Wien 1986, s.106, PLOTZE, Karl Michael; a.g.e., s.14
[162] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.14
[163] WILFING, Hans,a.g.e.; s..108
[164] ASLANAPA, Oktay; a.g.e.; s.98
[165] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e., s.15

durumundaki "Türkmen Aynası" motifinin çengelli basamaklarını ortak kullanmalarıyla ara motifi meydana getirmektedirler.

Sekizgen çerçevesiz "Türkmen Aynası" motifi de, zeminde yatay ve dikey doğrultularda dizildiğinde, aynı nedenden dolayı pozitif-negatif etki meydana gelmektedir. Ve yine aynı sebepten dolayı ara motif oluşmaktadır (Şekil 35 a).

Bu basamaklı çengellerin ortak kullanılmasının yanında, ana ve ara motifler, sekizgen çerçevelerin konturlarını da ortak kullanırlar. Türkmen (Oğuz) halılarında da ana motif (Göl) ile ara motifin konturları ortak kullanması, Holbein halılarında da görülmektedir.

Konturların ortak kullanılmasıyla ana ve ara motifi birbirinden ayırmak güçleşir. Ekseriyetle ana ve ara motiflerin içlerinde yer alan dolgu motifleri birbirinden farklıdır.[166]

Bu düzende, zeminde yer alan her "Türkmen Aynası" motifinin, sekizgen çerçevelerinin zemin renkleri aynı ise, otomatik olarak ara motif bu rengi de ortak kullanmış olur. Ve böylece ilk bakışta hangisinin ana, hangisinin ara motif olduğunu anlamak güçleşir (Şekil 34 c). Fakat sekizgenlerin zemininde renk değişimleri olur ise (Şekil 34 f), ara motifin belirginliği azalır.

Yine aynı şekilde zeminde yer alan sekizgen çerçevesiz her "Türk Aynası" motifinin basamaklı çengellerinin (konturlarının) renkleri aynı ise ana ve ara motifin belirginliği hemen hemen aynı şiddette gibi görünür. Her motifin konturlarının renkleri farklı olduğunda ise ara motifin belirginliği azalır.

Ara motifin zayıflığı kendi sınırlarının eksik olmasından kaynaklanmaktadır.[167]

Şekil 34 c'de görülen koyu renkli eşkenar dörtgenler (baklavalar), dikey ve yatay doğrultulardaki çizgilerle bölünürler. Ve böylelikle Şekil 34 d'deki gibi kare form oluşmuştur (sayfa 96, şekil 39 kapsamında, Plan 4).

---

[166] WILFING, Hans; a.g.e.; s.16,20
[167] WILFING, Hans; a.g.e.; s.20

Pazırık Halısı'yla karşımıza çıkan zeminin karelere bölünmesi geleneği Anadolu Selçukluları'ndan beri her dönemde karşımıza çıkmaktadır. Bu gelenek Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçuklu devrine ait olan Fustat'ta bulunan binden fazla Anadolu halısında görülmektedir.

Kirkitli dokumalarda zemini karelere bölünmüş ve içleri sekizgenlerle doldurulmuş halılar, 15. yüzyıldan itibaren Avrupa tablolarında görülmeye başlamıştır.

Zeminin karelere bölünmesiyle oluşan alanlara yerleştirilen Selçuklu halılarına özgü olan etrafı çengellere çevrili sekizgenler gibi geometrik motif düzeni olan halıların yerleştirme düzeni[168], Memling'in tablolarında görülen halı grubu ile prensip olarak benzerlik göstermektedirler. Wilfing'e göre, Memling'in resmettiği halılardaki sekizgenler küçüktür. Çerçeveleri de farklıdır.[169] Çengelli basamaklı çokgenlerin desen yerleştirme planı ile, 1. ve 2. tip Holbein halılarındaki yerleştirme planı ile aynıdır.[170]

Araştırmamızda incelenen örneklerde, genellikle "Türkmen Aynası" denilen "göl" motifi, dokumanın zemininde sekizgen çerçeveli (Şekil 36) veya çerçevesiz (Şekil 37) olarak birbirinden kopmuş haldedir. Böylelikle pozitif-negatif etki kaybolur gibi görünür.[171]Bu nedenle ana motif ilk bakışta göze çarpar ve ara motifin belirginliği azalır.

Plötze göre, büyük bir ihtimalle bu tip desen yapısı ilk olarak, 4. yüzyıl Mısır, Suriye ve İran'da yapılmış olan tekstillerle ortaya çıkmıştır. Bu tekstiller genellikle ipekli kumaşlardır. Geç Orta Çağa kadar, Çin'den Bizans üzerinden Avrupa'ya yayılmış ve bu bölgelerde de kullanılmıştır. Şekil 38'de, 4. yüzyıl Mısır yünlü kumaşı görülmektedir.

---

[168] GÖRGÜNAY, Neriman; Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Yayınları Sanat Dizisi:23, s.134; Denizli/Çal Kazası Süller köyünde yaptığım araştırmada, Akyay'da bu motifin Selçuklular'a ait olduğunu belirtmiştir.

[169] ASLANAPA, Oktay; a.g.e.; s.98

[170] WILFING, Hans; a.g.e.; s.16

[171] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.15

Halılardaki kopmuş haldeki yerleştirme planı, ekseriyetle Konya ve Kapadokya çevresinde görülmektedir.[172] Anadolu dışında ise, Azerbaycan, Türkmenistan'ın batısı ve İran'da görülmektedir.

6.1. Araştırmamızda Yer Alan Örnekler Üzerinde Bulunan "Türkmen Aynası" Motifinin Desen Yerleştirme Planına Göre Sınıflandırılması.

"Türkmen Aynası" motifi desen yerleştirme düzenine göre on bir ana gruba ayrılır. Bu grupların bazıları da kendi içlerinde alt gruplara dağılırlar.

Aşağıda açıklamaları yapılan yerleştirme planına göre sınıflandırılan gruplar ve plan çizimleri, motifin bulunduğu örneklerden "yazgı"lara göre yapılmış olup, diğer örnekler (çuval, heybe, çanta vs.) yerleştirme düzenlerinden hangi gruba uygunsa, resim numaraları o grupta verilmiştir.

Her grubun sonunda daha detaylı ve toplu bilgi için, Bkz. s. 316-333, arasında yer alan Tablo 4'e.

6.1.1. Zeminde Ana Motif:

Motifin zeminde "Ana Motif" durumunda yer aldığını, Resim 36-147 yazgı, 184,185,187, 189 seccade, 193 sedir örtüsü, 194 Eyer örtüsü, 195, 200,201 heybe, 203-205 korjin, 212-216,226 çanta, 229 kaşık çantası, 231-248 çuval, 249-253,255-263 mafraş, 264-266, 268-271, 274-277,279 yastık, 281 Ensi (Kapı örtüsü), 282 yatak kenarı örtüsü, 283 a, 283 b, 283 c kuşak ve 286 çığda (paravan) da görebilirsiniz.(bkz. Plan 1-21)

Bu bölüm kendi içinde farklılıklar gösterir. Bunlar, alt başlıklarda verilmiştir. Sırasıyla;

6.1.1.1. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Yatay Doğrultularında Bölünmenin Olmaması Ve Aralarında Oluşan Baklavaların Yatay Ve Dikey Doğrultularının Bölünmemesi.

[172] PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.17

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Bu düzen, Resim 36-49 arasındaki yazgılarda görülmektedir. (Plan 1-Resim 39) Motifin bulunduğu örneklerden Resim 262'de yer alan mafraş üzerinde de bu yerleştirme düzeni vardır.

6.1.1.2 Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Yatay Doğrultularında Bölünmenin Olmaması Ve Boşluklarında Oluşan Baklavaların (Eşkenar Dörtgen), Dikey Ve Yatay Doğrultularda Bölünmesi.

Bu düzen, Resim 50-63 arasındaki, yazgılarda görülmektedir. (Plan 2-Resim 51) Motifin yer aldığı örneklerden Resim 185 (seccade) üzerinde de bu yerleştirme düzeni vardır.

6.1.1.3. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Yerleşmesi Ve Boşluklarında Oluşan Baklavaların, Dikey Ve Yatay Doğrultularda Bölünmemesi.

Bu düzen, Resim 64-74 arasındaki yazgılarda yer alır. (Plan 3- Resim 72). Motifin yer aldığı örneklerden Resim 216 çanta, 245 çuval, 268, 275 yastık, 281 ensi, 282 yatak kenarı örtüsü üzerinde de bu yerleştirme düzeni vardır.

6.1.1.4. Zeminde Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Boşluklarında Oluşan Baklavaların Yatay Ve Dikey Bölünmesi.

Bu düzen, Resim 77-85 arasındaki yazgılarda yer almaktadır. (Plan 4-Resim 85) Motifin yer aldığı örneklerden Resim 193 sedir örtüsü, 214, 215 çanta, 247,248 çuval, 250-252 mafraş, 264,276,277 yastık üzerinde de bu yerleştirme düzeni vardır.

6.1.1.5. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Yerleştirilmesi Ve Boşluklarda Yer Alan Baklavaların Birbirleriyle Dikey Doğrultuda Birleşmesi Ve Zeminin Dikey Olarak Bölünmesi.

Bu düzen, Resim 86-90 arasındaki yazgılarda görülmektedir. (Plan 5-Resim 88)

6.1.1.6. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşluklarda Yer Alan Baklavaların Birbirleriyle Birleşmemesi.

Bu düzen, Resim 90-95 arasındaki yazgılarda yer almaktadır. (Plan 6-Resim 94)

6.1.1.7. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşluklarda Serbest Dolgu Motiflerin Yer Alması.

Bu düzen, Resim 96-111 arasındaki yazgılarda görülmektedir. (Plan 7-Resim 103) Resim 213 çanta, 246 çuval, 253 mafraş ve 274 yastık üzerinde de bu yerleştirme düzeni görülmektedir.

6.1.1.8. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşlukların Yatay Doğrultusunda Belli Bir Düzende Dolgu Motiflerinin Yer Alması.

(Plan 8-Resim 112) Resim 257'deki mafraşta da bu düzen yer almaktadır.

6.1.1.9. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşlukların Dikey Ve Yatay Doğrultusunda Belli Bir Düzende Dolgu Motifinin Yer Alması.

Bu düzen, Resim 113-119 arasındaki yazgılarda görülmektedir(Plan 9-Resim 117). Resim 258-260 da görülen mafraşlarda da bu düzenyer almaktadır.

6.1.1.10. Bu grup da ise sekizgenlerin dikey ve yatay doğrultularındaki boşluklarda dolgu motifleri yoktur.

Bu düzen Resim 118-120 arasındaki yazgılarda yer almaktadır. (Plan 10-Resim 120)

6.1.1.11. Çerçeve Konumundaki Sekizgenlerin Aralıksız Olarak Yatay Doğrultuda Bölünmesi ve Dikey Doğrultudaki Boşluklarda Serbest Halde Dolgu Motifinin Yer Alması.

Bu düzen Resim 121-124 arasındaki yazgılarda yer almaktadır. (Plan 11-Resim 122)

6.1.1.12. Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşluklarda Belli Bir Düzende Dolgu Motifinin Yer Alması.

Bu düzen, Resim 125-129 arasındaki yazgıları kapsamaktadır. (Plan 12-Resim 125) Resim 205 korjin, 212 çanta, 231-239 çuval, 263 mafraş ve 271 yastık üzerinde de bu düzen görülmektedir.

6.1.1.13. Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Aralıklı Olarak Yerleşmesi Ve Boşlukların Yatay Doğrultusunda Belli Bir Düzende Dolgu Motiflerinin Yer Alması.

(Plan 13-Resim 130) Motifin yer aldığı örneklerden Resim 255, 261 mafraş ve 265 yastık üzerinde görülen bu yerleştirme düzeni vardır.

6.1.1.14. Sekizgen Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Aralıklı Yerleşmesi Ve Boşlukların Dikey Doğrultusunda Serbest Halde Dolgu Motiflerinin Yer Alması.

Bu düzen, Resim 131-135 arası yazgılarda görülmektedir. (Plan 14-Resim 133) Resim 187'deki seccade de bu düzen görülmektedir.

6.1.1.15. Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Aralıklı Yerleşmesi Ve Boşlukların Yatay ve Dikey Doğrultusunda Dolgu Motiflerinin Yer Almaması.

Bu düzen, Resim 136-138 arasındaki yazgılarda yer almaktadır. (Plan 15-Resim 136) Yastık üzerinde de bu düzen görülmektedir. [173]

[173] Atkıdan takviyeli desenli dokuma, Çemişgezek'te bulunan yastık. DURUL, Yusuf; Baraj Gölü Çevresi Dokuma Sanatları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Seri II, Etnografya Araştırmaları, Yayın.I, Ankara, 1969, Fotoğraf 35.

6.1.1.16. Kalın Enli Bantlar İçinde, Yatay Doğrultuda Sekizgen Çerçeveli "Türkmen Aynası" Motifinin Yer Alması.

Bu düzen, resim 139,140'daki yazgılarda görülmektedir. (Plan 16-Resim 139)

6.1.1.17. Aralık Oluşacak Şekilde Yatay Olarak Bölünmüş Kalın Enli Bantlar İçinde, Sekizgen Çerçeveli "Türkmen Aynası" Motifinin Yer Alması.

Bu düzen (Plan 17-Resim 141)'deki yazgıda görülmektedir.

6.1.1.18. Kare Alanlar Oluşacak Şekilde Yatay Ve Dikey Doğrultularda Bölünmüş Alanlar İçinde, Sekizgen Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Yer Alması.

(Plan 18-Resim 142) Resim 201 heybe, 203,204 korjin, 229 kaşık çantası üzerinde de bu düzen görülmektedir.

6.1.1.19. Kalın Enli Bantlar İçinde Yatay Doğrultuda Sekizgen Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Yer Alması.

Bu düzen, Resim 143-144'de görülen yazgılarda bulunmaktadır. (Plan 19-Resim 144)

6.1.1.20. Kaydırılmış Eksen Üzerinde Sekizgen Çerçeveli "Türkmen Aynası" Motifinin Yer Alması.

Resim 145-146'da yer alan yazgılarda görülmektedir. (Plan 20-Resim 146)

6.1.1.21. Sekizgen Çerçevesiz "Türkmen Aynası" Motifinin Değişik Düzende Yer Alması.

Bu düzen (Plan 21-Resim 147)'de görülmektedir.

6.1.2. Zeminde Dolgu Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin zeminde "Dolgu motifi" durumunda yer aldığı Resim 148-164 yazgı, 186 seccade, 192 sofa örtüsü, 197,199,200 heybe, 283 d kuşak, 284,285,287-289 çığ (paravanda)görülmektedir.

6.1.2.1. Zeminde yer alan "Türkmen Aynası" motifinin sekizgen çerçeve içerisinde dolgu motifi durumunda olması.

Bu düzen Resim 148-156 arasında görülen yazgılarda yer almaktadır (Plan 22-Resim 150).

6.1.2.2. "Türkmen Aynası" motifi sekizgen çerçeve almadan dolgu motifi durumunda olması.

Bu düzen Resim 157-164 arasında yer alan yazgılarda görülür. (Plan 23-Resim 161) Motifin yer aldığı örneklerden Resim 186 ve 192'de görülen seccade ve sofa örtüsünde de bu düzen görülmektedir.

6.1.3. Zeminde Ana ve Dolgu Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin zeminde "Ana ve Dolgu motifi" durumunda yer aldığı Resim 165, 166'daki yazgıda görülmektedir (Plan 24,25).

6.1.3.1. "Türkmen Aynası" Motifinin Sekizgen Çerçeve İçinde Ana Motif Olması Ve Sekizgenlerin Aralarındaki Boşluklarda, Çerçevesiz Dolgu Motifi Olması.

(Plan 24-Resim 165)

6.1.3.2. Kaydırılmış Eksen Üzerinde Yer Alan Sekizgenlerin İçine Yerleşmiş Olan "Türkmen Aynası" Motifinin Ana Ve Dolgu Motifi Olması.

(Plan 25-Resim 166)

6.1.4. Zeminde İç Motif

"Türkmen Aynası" motifinin zeminde, ana motifinin içine yerleştirilerek, "İç motifi" durumunda yer aldığı Resim 167-171'deki yazgılarda görülmektedir (Plan 26-29).

6.1.4.1. "Türkmen Aynası" Motifinin, Sekizgen Biçimli Ana Motifin, İçinde Yer Alması.

Resim 167-168'de görülen yazgılarda bu düzen yer almaktadır. (Plan 26-Resim 168)

6.1.4.2. "Türkmen Aynası" Motifinin, Kare Alanlara Yerleştirilmiş, Ana Motif Konumundaki Sekizgenlerin İçinde Yer Alması.

Bu düzen, (Plan 27-Resim 169)'daki yazgıda görülmektedir.

6.1.4.3. "Türkmen Aynası" Motifinin, Kalın Enli Bantlar İçine Yerleşmiş Olan Ana Motifin, İçinde Yer Alması.

Bu düzen, (Plan 28-Resim 170)'deki yazgıda görülmektedir.

6.1.4.4. "Türkmen Aynası" Motifinin, Zeminde Bulunan Ana Motifin İçinde Yer Alması.

Bu düzen, (Plan 29-Resim 171)'deki yazgıda görülmektedir.

6.1.5. Zeminde Ana, İç ve Dolgu Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin zeminde hem ana, hem iç, hem de dolgu motifi durumunda yer aldığını Resim 172,173'deki yazgılarda görülmektedir. (Plan 30-Resim 172)

6.1.6. Zeminde Ana ve İç Motif

"Türkmen Aynası" motifi dokumanın zemininde ana motif durumunda olmasının yanında, ana motifin iç motifi konumundadır.* Bu düzen (Plan 31-Resim 174)'deki yazgıda yer almaktadır.

6.1.7. Zeminde İç ve Dolgu Motifi

Dokumanın zemininde "Türkmen Aynası" motifi ana motifin içinde iç motifi ve aynı zamanda dolgu motifi durumundadır. (Resim 175-177'deki yazgılar üzerinde yer almaktadır.(Plan 32,33)

6.1.7.1. "Türkmen Aynası" Motifinin , Dikey Doğrultuda Alt Alta Dizili Ana Motif Olan Eşkenar Dörtgenlerin İçinde Yer Alması Ve Bu Eşkenar Dörtgenlerin Boşluklarında Dolgu Motifi Durumundaki Diğer Eşkenar Dörtgenlerin İçinde Yer Alması.

Bu düzen, (Plan 32-Resim 175)'deki yazgıda yer almaktadır.

6.1.7.2. "Türkmen Aynası" Motifinin Zeminde Dikey Ve Yatay Doğrultularda Dizili Ana Motif Olan Sekizgenlerin İçinde Ve Bu Sekizgenlerin Boşluklarında Yer Alması.

Bu düzen Resim 176-177'deki yazgılarda görülmektedir. (Plan 33-Resim 177)

6.1.8. Zeminde Madalyon Konumunda

"Türkmen Aynası" motifinin zeminde Madalyon konumunda yer aldığı Resim 178 yazgı, 188 seccade, 198,202 heybe, 206-211 korjin, 217-225 çanta , 227,228 tuz çantası, 230 kaşık çantası, 254 mafraş, 272,273,278,280 yastık ta görülmektedir. (Plan 34-Resim 178)

---

* Bu düzen, Çemişgezek'te bulunan Şavak aşiretinin havlı dokumalarında da görülür. DURUL, Yusuf; a.g.e., Fotoğraf 4,31.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

6.1.9. Bordür Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin dokumanın bordüründe, "Bordür Motifi" durumunda yer aldığını Resim 179-181 yazgı, ve 196'daki heybede görebilirsiniz.(Plan 35,36)

6.1.9.1. "Türkmen Aynası" Motifinin Dokumanın Dört Tarafindaki Bordürde Yer Alması.

Bu düzen, (Plan 35-Resim 179)'daki yazgıda yer almaktadır.

6.1.9.2. "Türkmen Aynası" Motifinin, Dokumanın Baş Ve Son Tarafindaki Bordürde Yer Alması.

Bu düzen Resim 180-181'deki yazgılarda görülmektedir. (Plan 36-Resim 180)

6.1.10. Zeminde Dolgu ve Bordür Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin dokumanın zemininde dolgu, bordüründe ise bordür motifi durumunda yer aldığını, Resim 182 yazgı, 190 seccade, 191 sofa örtüsünde görebilirsiniz. (Plan 37-Resim 182)

6.1.11. Zeminde Ana, İç, Dolgu ve Bordür Motifi

"Türkmen Aynası" motifinin dokumanın zemininde ana, iç, dolgu ve bordüründe bordür motifi durumunda yer aldığını Resim 183'deki yazgıda görebilirsiniz.(Plan 38-Resim 183)

7. "TÜRKMEN AYNASI" MOTİFİNE, MİTOLOJİK SEMBOLLER AÇISINDAN BAKIŞ

Araştırma konusu olan "Türkmen Aynası" motifinin kirkitli dokumalarda çok yaygın bir kullanım alanı olması nedeniyle sembolik anlam taşıyan bir motif olabileceği akla gelmektedir. Nitekim bazı kaynaklarda bu motif, sembolik motiflerden bir olarak kabul edilmektedir.[174]

Fakat kesin olarak bir motifin sembolik ve mitolojik açılardan ne anlama geldiğini söylemek bugün için mümkün olmayabilir.

Yazıdan önce, insanlar konuşmanın dışında düşüncelerini resimlerle ve birtakım işaretlerle ifade etmişlerdir. Sembolik yazının niteliği ve içeriği incelendiğinde insanların yaşam öykülerinin yer aldığı mitolojik kaynaklara uzandığı görülmektedir.

Bu şekiller oluşturdukları çağın kültürel gerçeklerini yansıtmaktadırlar. Tarihten önceki zamanlardan günümüze kadar gelişmeler ve evrimler geçirmiş olan kültür unsurlarından biri olan sanatın oluşmasında, insanların yaşam biçimleri etkili olmuştur. Tek tanrılı dinlerden önce doğadaki bir takım canlılar ve nesneler, insanların inanışlarında etken olmuşlardır. Bu dönemi, mitolojilerde geçen olaylardan anlayabiliriz. Mitolojide[175] yer alan bu nesneler ve canlılar, sembollerle ifade edilmişlerdir.

Sembollerden mitolojiye giden, mitolojilerden sembollere gelen bir iletişim ağı oluştuğunu görmek mümkündür.[176] Ateş'e göre; "Semboller,

---

[174] KOYAŞ, Aysel; GÜRSEV, Jülide; ERKOL, Muammer; Başlangıcından Bugüne 10.000 Türk Motifi Ansiklopedisi, İstanbul , 1983, s.142; ERBEK, Güran; Kilim Catalaque No.1, Türkiye, June, 1983, ERBEK, Güran; Anatolische Motive von Çatalhöyük bis Heute, Ankara Alman Kültür Merkezi, Ankara 1985, s.52; GÖRGÜNAY Neriman; Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri, T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, 1984, s.29; KÜNELGİN Elif; Halıda Figür-Hayvan Figürleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü.G.S.F. Enst.,G.T.E.S. Ana Sanat Dalı, Halı,Kilim,Eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, İstanbul 1997, s.144

[175] Bkz. Necatigil Behçet; 100 Soruda Mitologya, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969, s.7 ve Erkan Zafer, Çağdaş Türk Resminde Hayvan Simgesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), M.Ü.G.S.F. Enst.,Resim Ana Sanat Dalı, İstanbul, 1997, s.18

[176] ATEŞ, Mehmet; Mitolojiler, Semboller ve Halılar, Symbol Yayıncılık, İstanbul, 1996, s:7,13

mitolojilerin şekile dönüşmüş göstergeleri ve bu düşüncelerin taşıyıcı araçlarıdır"[177]

Türkmen (Oğuz) Boylarına dahil olan grupların yazının kullanımından önce, birbirleriyle iletişimlerini bu sembollerle sağlamış oldukları düşünülebilir.[178]

Sembolik anlamları olan motifler günümüze kadar gelmişlerdir. Bunların bazıları varlıklarını sürdürmelerine karşın anlamlarını yitirmişlerdir. Tarih süreci içerisinde şekilsel olarak değişikliklere uğrayarak yeni biçimler alanlar da vardır. Ve bazı topluluklar bunların anlamlarını bilselerde kimileri de bilmemektedir.*

Her milletin kendine ait bir mitolojisi vardır. Buna göre Türklerin de kendi mitolojileri vardır.

Bilindiği gibi mitoloji, büyük dinlerden önceki çok tanrılı inanç sistemlerini incelemektedir.[179] İnançlar, insanlar arasında kuvvetli bağlar oluşturmaktadır. Türklerde, bu bağların anlaşılması için, İslam'dan önceki devirlerdeki mitolojik araştırmalara yer vermek gerekir. Bu tarz araştırmalar sayesinde, İslam dönemlerini de içine almakla beraber, İslam'dan sonraki devrelere ulaşarak, Anadolu Halı ve Kilim Sanatı'nda da aydınlatıcı bilgiler elde edilebilir.

---

[177] ATEŞ, Mehmet; a.g.e.; s:16

[178] BALPINAR ACAR, Belkıs; Belkıs; Kilim-Cicim-Zili-Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları. No.3, Sanat Dizisi no.1, İstanbul 1982, s.16

* Denizli/Çal kazasının Çalkuyucak ve Süller köyünde yaptığım araştırmada, köy halkının "Türkmen Aynası" motifinin anlamını bilmediklerini saptadım. Antalya/Döşemealtı köylerinde de durum böyledir.

[179] MÜLAYİM, Selçuk; Sanat Tarihi Metodu, Anadolu Sanat Yayınları 1., Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dizisi:1, İstanbul, 1983, s.145

7.1. "Türkmen Aynası" Motifinin, Türk Mitolojisinde Yer Alan Bazı Unsurlarla İlişkisi

Türkler, çeşitli bölgelere yayılmaları, devlet kurmaları ve çökmeleri, göç etmeleri ve bu göçler neticesinde diğer kültürlerle kaynaşmaları, Çin, Hint, İran gibi kuvvetli kültürlere sahip olan komşuları ile olan münasebetleri sonucunda çok çeşitli dinleri veya inanışları (manihanizm, budizm) benimsemişlerdir. Ve yeni dinlerine, inanışlarına ait çeşitli unsurları genellikle karıştırarak bir sentez oluşturmuşlardır.

Türkler, İslamiyetten evvel totemizm (hayvanlara ve bitkilere inanma[180]), Tabiat kuvvetlerine inanma (yer-su) ve atalar kültü[181], Tek Tanrı (gök tanrı)[182] ve Şamanizm inancı din kadar tesirli olmuştur. Dua inançlarına dayanan, gök ve yer tanrısına bağlı yaşamda öldükten sonra dirilme inancına bağlı olarak yaşam olduğuna inanılmaktaydı.[183]

Şamanizm'de beş kutsal unsur vardır. Demir, toprak, ateş, su ve ağaç.[184] Animizmin (canlı veya cansız varlıkların ruh sahibi olduklarına inanmaktır) ve Natürizmin (Güneş, Ay, Yıldız gibi kozmik varlıkların zekalarının ve duygularının bulunduğuna ve kudretli olduklarına inanmak) ana hatları üzerinde gelişmiştir. [185]

İslamiyetten önceki çağlarda, Türklerde söz konusu olduğuna inanılan Gök-Yer-Su ve atalar unsurlarına göre tasavvur edilen kozmolojik şemada, yani Evren-Dünya tasarımına göre, yeryüzü kare veya dikdörtgen olarak, gök yüzü ise daire olarak belirtilmiştir. Ve bu daire kare veya dikdörtgenin içine oturmaktadır. Halılarda ise daire, sekizgen olarak ifade edilmiştir.(Plan 4-Resim 85, Plan 17-Resim 141, Plan 27-Resim 169, Plan 29-Resim 171, Plan 34-Resim 178) Kenarda kalan üçgenimsi boşluklar ise Türklerin yaşamadığı

---

[180] URAZ, Murat; Türk Mitolojisi, İstanbul, 1967, s:148

[181] Tabiat Kuvvetlerine İnanma ve Atalar Kültü için bkz. Kafesoğlu İbrahim; Türk Bozkır Kültürü, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987, s.92-95, Göde Kemal Türk-İslam Kültür ve Medeniyet Tarihi, Erciyes Üniversitesi Yayınları. No.38, Kayseri, 1992, s.203

[182] Göde Kemal;a.g.e.; s.203,204; KAFESOĞLU, İbrahim; a.g.e.; s.96,102

[183] DURUL, Yusuf; Anadolu Kilimlerinden Örnekler, S.2, Ak yayınları, Türk Süsleme Sanatları Serisi.10, İstanbul 1987, s:6

[184] ESİN, Emel; Türk Kosmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar), İstanbul, 1979, s.4

[185] URAZ, Murat; a.g.e.; s:160

ve düşman toplulukların bulunduğu yerleri temsil etmektedir. Dört ana yön ve ara yönler ortada birleşerek, kutsal merkezi oluşturmaktadır. Merkezde hükümdarın veya sıradan bir kişinin çadırı ve saray bulunmaktadır. Ve yine merkezde kutsal dağ, dünya ağacı ve onunla ilgili hayvanlar yer almaktadır. (Şekil 40)

Budizm vasıtasıyla etkili olan "Mandala"[186] tasavvuru ile Evren-Dünya tasavvuru yeni şeklini almıştır. Mandala, Evren-Dünya planını tasvir eden, dini esasları işaret eden şemadır. Kare veya dikdörtgen içerisinde bir daire ya da dairelerden oluşmaktadır.[187]

Eski Altay geleneğine bağlı olarak kainat, üst tabaka, alt tabaka ve insanların bulunduğu orta tabaka olmak üzere 3'e ayrılırdı. Gökyüzü genellikle 7 veya 9 kat olarak düşünülürdü. Burada her şeyin yaratıcısı Gök Tanrı yaşardı.[188] Eski Türkler, gök yüzünde tanrının bulunduğuna inanırlardı.[189]

Göl, Türklerin mitolojisinde önemli bir yere sahiptir. Türklerde, gökyüzünün katlara ayrıldığı ve bu katlarda tanrıların, iyi ruhların ve perilerin bulunduğu inancı vardı. Mitolojiye göre, göklerde yer alan cennetler, Süt gölü (Ak göl) ve Altaylılar'ın büyük tanrısı Kara Han'ın yarattığı Sürve Dağı ve Kara Han'ın oğlu Ülgen'in katındaki cennetlerin birinde bulunmaktadır.

Süt gölünün insanlara ilk ruhu ve ilk hayatı verdiği inancı vardı. Altaylılarda çocuk doğduğu zaman süt gölünden bir damla çocuğun ağzına damlatılır. Yine Altaylılara göre, günahkar bir kimse cehennemde cezasını çektikten sonra üçüncü kat göğe götürülür. Ve bundan sonra akrabaları ile Süt Gölü'nde altın sandallarla gezerler ve gölün kenarında oynar ve eğlenirler. Bazı hayvanların Süt Gölü'nden geldiği inancı da vardır.[190]

Türkler su unsurunu önemli saymışlar, kuvvet ve bereket kaynağı olarak kabul etmişlerdir.

---

[186] Bkz. Terimler sözlüğü

[187] ÇORUHLU, Yaşar;"Türk Kozmolojisinde Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılarındaki İzleri", Türk Dünyası Araştırmaları, S.100, Şubat ,1996, s:229,230

[188] ATEŞ, Mehmet; a.g.e., s:92,93

[189] GÜNGÖR, Harun; "Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşei, Dini İnanış ve Adetleri", Türk Dünyası Araştırmaları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.40, İstanbul, Şubat 1986, s.83

[190] URAZ, Murat; a.g.e.; s.132

Bunun yanında koruyucu ve kahredici tanrı olarak da kabul ettikleri görülmektedir.[191]

Gökyüzü ile ilgili inançlar, Taoistlerde de vardır. Taoistlerin dört yönü idare eden tanrı ayarındaki dört temsilcisi ile Göktürk'lerin , gökyüzünün (boşlukta) dört yönünde bulunan tanrıları da bu gök aleminin birer kutsal kahramanlarıdır.[192]

Bu göl motifinin dört yön planlı formunun, Evren-Dünya tasavvuruna göre dört yönü simgelediği düşünülmektedir.[193]

Böylelikle "Türkmen Aynası" motifinin dört yönü simgelediği düşüncesiyle gökyüzü arasında bir bağ kurulabilir.

Dört yön tasavvuru ile alakalı motifler, net-çıplak bir tarzda ele alındıklarında "haç" görünümü ortaya çıkmaktadır. Hristiyanlıktaki haç sembolü ile doğrudan bir ilişkisi yoktur. Bilindiği gibi haçvari şekiller hristiyanlıktan önce de vardır. Sembolik manaları kozmoloji[194] ve astroloji ile alakalıdır.[195] (Şekil 41)

Türk halı ve kilimlerinde yer alan haçvari şekillerin kötü bir bakışa karşı koruyucu olduğu düşünülmüştür. Bundan dolayı stilize edilmiş göz motifinin benzer işlevi vardır. (Şekil 42)[196]

7.1.1. "Türkmen Aynası" Motifinin Hayvan Sembolizmiyle İlişkisi

"Türkmen Aynası" (Göl, Köl, Gül) kısmında, bu motife çeşitli adlar verildiğini belirtmiştik. (Ejderha, Koç Boynuzu) Bu isimlendirmelerden yola

---

[191] URAZ, Murat; a.g.e.; s.74,75
[192] URAZ, Murat; a.g.e.; s.66
[193] Bu bilgi, M.S.Ü. Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü öğretim görevlisi Yrd. Doç. Dr. Çoruhlu Yaşar tarafından 1998'de sözlü olarak elde edilmiştir.
[194] Bkz. Terimler sözlüğü
[195] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e., s.230,231
[196] ERBEK, Güran; Anatolische Motive von Çatalhöyük Bis Hause, Ankara Alman Kültür Merkezi, Ankara, 1985, s.23,24

çıkarak, mitolojide yer alan bu hayvanların sembolik anlamlarına yer vermek gerekmektedir.

Ejderha ve Koç-Koç boynuzunun yanında, araştırmamız sırasında elde edilen bir makalede[197], Hartushi aşiretine ait bir halıda dokunmuş olan "kaplumbağa göl"[198]ün içerisinde "Türkmen Aynası" motifinin yer almasıyla, (bkz. Resim 171) mitolojide yer alan bu hayvanın da sembolik anlamına değinmek gerekmektedir.

Gerek İslamiyet'ten önce, gerekse İslamiyet'ten sonraki dönemlerde, Türk Sanatı'nda hayvanlar yaygın bir şekilde kullanılmışlardır.[199]

"Türk sanatında hayvan biçiminin çıktığı yerin Altaylar olduğu söylenmekte ve Batı'da yaşayan İskit'ler arasında da yaygınlaştığı bilinmektedir."[200]

Türk kültürü, Bozkır kültürü olarak ifade edilmektedir. Bozkır Türk topluluğunun hayat şartı ve onun varoluşunun bir vasıtası olarak hayvanlar yer almaktadır. Hayvan üslubunun ortaya çıkışını, bozkır hayatının gerektirdiği konar göçerlik sonucunda meydana gelen çobanlık ile ekonomik faaliyetlerin rol almasına bağlayabiliriz.[201]

Hayvan sembolleri ilkel dinlerle başlamış ve dini, kozmolojik, mitolojik gibi tasavvurların ifade edilebilmesi amacıyla ve bu tasavvurların yardımlarıyla oluşmuştur.[202]

Efendiev, eski natürizm[203] ve animizm[204] inançlarının etkili oluşu hakkında "tabiat karşısında aciz kalan ilkel insanların, olayları gerçek şekliyle değil, bu olayların altında bir büyü aramaları şeklinde izah etmektedir."[205]

---

[197] EAGLETON, William, "Kürdish Rugs of The Hartushi Tribes of Turkey", 7. Internationale Konferanz für Orientteppiche Vortrage Postersessions, Hamburg, 17-20/06/1993, Berlin, 20-22/06/1993, s.104,108

[198] EGALETON, William; a.g.e.'de Bu isim s.106'da 2. paragrafta görülmektedir. "Kaplumbağa göl" Azerbaycan Sumak çantalarında da görülür. Kafkas deseni olarak bilinir.

[199] ÇAY, Abdulhaluk; Anadolu'da Türk Damgası Koç Heykel-Mezar Taşları ve Türkler'de Koç-Koyun Meselesi, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1983, s.2,4

[200] ERKAN, Zafer; a.g.e.; s.18

[201] ÇAY, Abdulhaluk; a.g.e., s.10

[202] ÇORUHLU, Yaşar; Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi, Seyran Kitap, İstanbul, 1995, s.165

[203] Bkz. Terimler Sözlüğü

Öney; en eski Türk halısı olarak bilinen, Altaylar'da Pazırık Kurganı'ndan çıkarılan halıda görülen hayvan figürleriyle, Anadolu Türk Halılarında görülen hayvan figürlerinin, Türk mitolojisi ile doğrudan ilgili olduğunu belirtir.[206]

Gök, Yer, Su/Atalar tasavvurları ile alakalı olarak oluşan kozmolojik şema (Evren-Dünya) hayvan sembolizminin temel dayanağı olarak görülmektedir.[207] Taoizm, Manihaizm ve Budizmi kabul eden Türk topluluklarının yeni inançlarıyla bütünleşen hayvan sembolleri ile eski inançlarından oluşan hayvan sembolleri birleşmişlerdir. Bu durum İslamiyetten sonra da böyle olmuştur.[208]

Altaylılar hayvan figürlerini çizerken, hayvanın "şeklinden çok doğadaki hareketsel eyleminin anlamını ve kutsal boyutunu ifadeye yöneltmişlerdir."[209]

İslamiyetin kabulünden sonra büyük bir değişiklik olmuştur, İslamın tasvir yasağı nedeniyle, müslüman sanatçılar, hayvanları hem mitolojik hareketinden hem de gerçekçi görüntüsünden koparmaya özen göstermişlerdir."[210]

Her ne kadar bazı formlar eski anlamlarından uzaklaşmış olsalar da, yine de eski kavramların izlerini taşımışlardır.

---

[204] Bkz. Terimler Sözlüğü
[205] ÇAY, Abdulhaluk; a.g.e.; s:10
[206] ÖNEY, Gönül; "Anadolu Halısının Serüveni", ARIŞ, S.1, Mart 1997, s.50
[207] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s:50
[208] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s:166
[209] ATEŞ, Mehmet; a.g.e.; s:61
[210] ATEŞ, Mehmet; a.g.e.; s:118

7.1.1.1. Ejderha

Arseven, "Türkmen Aynası" motifinin, "eski Türk Halılarında ve süsleme sanatında kullanılan karakteristik motiflerden biri olduğunu belirtmiş ve çevresinde ejder ayakları bulunan motif"[211] olarak isimlendirmiştir. Yani bu motifin diagonal kenarlarındaki basamaklarda bulunan çengellere (tırnaklara) ejder ayakları denilmektedir.[212](Şekil 43)

Anadolu'da ejderha ayaklarının, "kurt ayakları" olarak da tanımlandığı görülür. Kurt, Türk kozmolojisinde yer alan Gök unsuruna bağlıdır. Bundan dolayı da, aydınlığın ve buna bağlı unsurların sembolü olduğu görülmektedir.[213] İslamiyetten önce Türkler arasında bir yol gösterici sembol olarak kullanılmıştır.

Kurdun, İslamiyetten sonra güç, kuvvet, yiğitlik, kahramanlık sembolü olarak kabul edilmesi, İslamiyetten öncesiyle bağlantılı olarak gelişmiştir.[214] Türklerde göçebe, yarı göçebe hayvan sürüsüne sahip toplulukların kurttan büyük bir korkuları vardı. Bu hayvanın gerçekte olduğundan daha başka kavramı da canavar olarak görülmesidir.[215] Bu yüzden canavar ayağı da (Şekil44) denilmiştir.[216]

Tanrısal'a göre de, "canavar ayakları" ejderhayı sembolize etmektedir. Amacı kurtları uzak tutarak, onlardan korunmaktır. "İnsanlar çağlardan beri tehlikeli bir hayvanı taklit ederek veya benzerini yaratarak onu kontrol edebileceklerini ve ondan korunabileceklerine inanırlar. Yırtıcı hayvan şekillerinin halılarda yer almasının amacı da budur."[217]

Anadolu-Türk sanatında mimaride de görülen ejderha, bulunduğu dokumayı nazar ve kötülüklerden koruyan bir tılsım olarak kullanılmıştır.[218]

---

[211] ARSEVEN, Celal Esat; Türk Sanatı, Cem Yayınevi, Mart 1984, s.47
[212] GÖRGÜNAY, Neriman; Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri, T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, 1984, s.29
[213] ORKUN, Hüseyin Namık, Eski Türk Yazıtları, Ankara, 1987, s.34-35
[214] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.103,107
[215] ERBEK, Güran; a.g.e., s.29,30; GÖVSA, Alaettin İbrahim; Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi, C.2; İskit Yayını s.693,
[216] ERBEK, Güran; a.g.e., s.29,30;
[217] TANRISAL, Meldan; "Türk ve Navaho Halılarının Dili", ARIŞ, S.1, Mart 1997, s.100
[218] DENİZ, Bekir; "Kozak (Bergama) Yöresi Halıları"; ARIŞ, S.II, 1997, s.32

Erbek'e göre, ejderha nerede varsa oranın koruyucusudur. Motifin basamaklarındaki çengeller koruyucu olarak düşünülmüştür.[219]

Hayat ağacını koruyan hayvan olarak da görülen ejderhanın şeklini Künelgin, Türkmen Aynası motifinin sekizgen çerçeve içersinde yer alan üç çengelli durumunda göstermiştir. [220]

Menşei Sümerlere dayandırılan ejderha, birçok Asya milletlerinin mitolojisinde ve kozmolojisinde önemli bir yer tutmaktadır.

Çin etkisi ile Türkler buna "evren" derler. (büyük yılan manasına gelmektedir.) Ejderha, "gökler" ve "denizler", daha genel olarak gökyüzü manasına gelmektedir.[221]

Ejder, Türk kültüründe "Gök" ve "Yer" tasavvurlarıyla alakalıdır. Bu iki kavram arasında bir zıtlık varmış gibi görünse de aslında birbirini bütünleyen bir karşıtlık vardır.

Ejderin, İslamiyetten önceki en önemli formu "Gök Ejderi"dir. Yer ejderi ilkbahar geldiğinde yeryüzüne oradan da gökyüzüne çıkarak yağmurun yağmasını sağladığı için doğanın kendisini yenilediği inancı vardır.[222] Böylelikle bereket ve ilkbaharın işareti olmuştur.[223] Ve bunların yanında, su, bolluk yeniden doğuşun simgesi olarak da görülmüştür. Göğe yükselmesiyle de gücün, kuvvetin uğurlu bir sembolü olarak kabul edilmiştir.[224]

Gökler, su tanrısı ejdere ve Gök Tanrıya kurban sunuyorlardı.[225] Gök Ejderi olmuş veya olacak yer ve su ejderleri ile ilgili Çin kaynaklarında yer alan bir efsaneye göre, hayat iksirinin sahibi olan ejder bir gölde yaşamaktadır.[226]

---

[219] ERBEK, Güran, Kilim Catalogne; Cat. No.1; İstanbul, June 1988.
[220] KÜNELGİN, Elif; a.g.e.,s.144
[221] ARSEVEN, Celal Esad; Sanat Ansiklopedisi; İstanbul 1958, C.1, s.513
[222] ÇORUHLU, Yaşar;a.g.e.; s.46,48
[223] ARSEVEN, Celal Esad; a.g.e., s.513
[224] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.48
[225] ESİN, Emel; İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş, Türk Kültürü El Kitabı, II Cilt, İstanbul, 1978, s.100
[226] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.57,58

Çinliler'de ve Türkler'de suların hakimi olarak kabul edilmiştir.[227] Erken dönem Türk Sanatı tarihinde üçüncü büyük devir olan Uygurlarda da suyun sahibi olarak tasavvur edilmiştir.[228]

Ejderhanın gök tasavvurlarıyla ve "Türkmen Aynası" motifi denilen göl motifinin de gök cisimleriyle alakası nedeniyle ikisi arasında ilişki kurulabilir.

Ejderha, Türk kozmolojisinin oluşturduğu Evren-Dünya şeması içerisinde değerlendirilmiştir. Buna göre Türk tasavvurlarında ejderin temelde Dört Yön mefhumu ile ilişkisi vardır.[229] Bu ilişki ile, "Türkmen Aynası" motifinin dört yön planıyla alakasından dolayı ikisi arasında bir bağın olabileceği akla gelmektedir.

Çinliler'de olduğu gibi bereketin ve kuvvetin sembolü olan ejder, İslamiyetten sonra kökleri yine İslamiyet öncesine dayanan kötülüğün sembolü olmuştur.

İslamdan sonraki dönemde daha çok kötülüğün sembolü olan ejder "yiğitliği temsil eder şekilde onu öldürme teması ile beraber gelişecektir."[230]

Kaşgarlı Mahmud'un, Divan-ü Lugat-it-Türk adlı eserinde, yiğitliğin ve gücün de sembolü olduğu görülmektedir.[231] Ejderi öldürme teması Türkler'de Orta Asya'ya dayanır ve iki anlama sahip olabilir;

"1.) Kötülüğün sembolü olan ejderhayı öldürme (iyiliğin kötülük karşısında zafer kazanması)
2.) Güç ve kuvvetin timsali olarak ejderhayı öldürme."[232]

---

[227] ARSEVEN, Celal Esad; a.g.e.,513
[228] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e. s.53,57
[229] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e. s. 44,50
[230] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e. s.44,53
[231] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e., s.60; KAŞGARLI, Mahmud;a.g.e., s.41
[232] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e., s.59

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

7.1.1.2. Koç-Koç Boynuzu

Araştırma konumuz olan "Türkmen Aynası" motifinin, koç ile ilişkisi daha önce belirttiğimiz gibi bu motifin içinde yer alan motiflerden birinin koç boynuzu olmasıdır.

Konar göçer hayat şeklinin bir sonucu olarak Koç, Türklerin maddi ve manevi kültüründe yerini almış ve İslamiyetten önceki dönemlerde en önemli sembollerden biri olarak kullanılmıştır.

Koç üslubu M.Ö. 1000 yılında Avrasya'da[233] yaşayan konar göçer topluluklarda yaygın bir biçimde görülmektedir.[234]

İslam öncesi Bozkır Türkleri, tabiatta bir takım gizli kuvvetlerin varlığına inanmaktaydılar. Bu inanca göre, tabiatta görülen dağ, deniz, nehir, ateş, fırtına, yıldırım, gök gürültüsü, ay, güneş, yıldızlar gibi varlıklar kutsal sayılıyordu. Bu kutsal olarak kabul edilen varlıklara "at, koyun, koç vb." hayvanlar kurban edilirdi.

Dede Korkut'un eserinde Oğuzlar'ın adak kurban merasimlerinde, koyundan koç kestikleri görülmektedir.[235]

Türkler, özellikle matem merasimlerinde canlı olarak yere gömerek koçu kurban etmekteydiler. Bu tarz kurban edişlerinin sebeplerinden birisi de toprağın verimliliğini arttırması düşüncesidir. Yere kurban edilmesi bolluk ve bereket kavramlarıyla alakalı olabileceğini düşündürtmektedir. Koç cenaze törenlerinde ataların ruhlarına da kurban edilmekteydi.

Gök-Türklerde ölen kişinin mezarının başına dikilen direğe koç başlarının geçirilmesi, o mezarda yatan kişinin önemli bir insan olduğunu göstermektedir.[236]

---

[233] "Türk tarihi doğuda Japon Denizi, Batıda Orta ve Kuzey Doğu Avrupa, Kuzeyde Sibirya ovaları, güneyde ise Çin'den Hindistan'ın hemen kuzeyinden Orta-Doğuya kadar uzanan geniş bir alanda cereyan etmiştir. Bu coğrafi bölge tarihçiler tarafından Avrasya olarak belirtilmektedir. ÇAY, Abdülhaluk. a.g.e.; s:8,9

[234] ÇAY, Abdulhaluk; a.g.e.; s:11

[235] İNAN, Abdülkadir, Makaleler ve İncelemeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1968, s.173

[236] ÇAY, Abdulhaluk; a.g.e.; s:56

Türklerde Koç, çok eskiden beri bilinen belli başlı ongunlardan[237] biridir.[238] Eski Türklerin inancına göre kaplan, arslan, pars gibi yırtıcı hayvanlar gündüzü, koç,koyun, geyik, dağkeçisi, boğa gibi çift toynaklı hayvanlar ise geceyi temsil etmektedirler. [239]

Koç, İslamiyette ölümü temsil eder. İslamiyetten sonra hakimiyetin, gücün, kuvvetin ve yiğitliğin sembolü olmuştur.[240] Ve yine İslamiyetten sonra sakinlik, huzur ve yılın simgesi olmuştur.[241]

Kurganlardan[242] ve bir çok konaklama yerlerinden ele geçirilen giyim, kuşam, çeşitli süs eşyaları, savaş aletleri, mutfak eşyaları, at koşumları, ev eşyalarından halı ve kilim gibi dokumalarda görülen koç boynuzlarının, tılsım, muska ve nazarlık düşüncesiyle yapılması, Hunlardan günümüze kadar gelen bir adettir.

Günümüzde halen daha Anadolu'nun bir çok yerinde nazar geleneği ile ilgili evlerin kapısı üzerinde koç başı, koç boynuzları görülmektedir.[243]

Efendiev'e göre koç, totem[244] karakteri taşımaktadır. Ve bu nedenden dolayı gerçekçi bir yaklaşımla tasvir edilmesinin yanında dokuma, el işçiliği gibi çeşitli sanat dallarında koç boynuzu şeklinde ortaya çıkmıştır.[245] Günümüzde Anadolu'da, Oğuz Türklerinin yaşadıkları bütün bölgelerde, Orta Asya Türk topluluklarında koç boynuzu motifli halı ve kilimlere bolca rastlanmaktadır.
Tanrısal'a göre, koç boynuzu motifinin dokumalarda yer alması, dokumacının mutlu olduğunun ve Tanrı'ya şükranının göstergesidir.[246]

---

[237] Bkz. Terimler Sözlüğü
[238] ESİN, Emel; Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar), Türk Kültür El Kitabı Serisi II"ye ek, İstanbul 1979, s.10
[239] DİYARBEKİRLİ, Nejat; Hun Sanatı, Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1972, s.165,167
[240] ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Koyun, Koç, Keçi Figürlerinin Sembolizmi", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S.100, Nisan 1995
[241] ERKAN, Zafer; a.g.e.s.27
[242] Bkz. Terimler sözlüğü
[243] ÇAY, Abdulhaluk, a.g.e., s.61, 158
[244] Bkz. Terimler Sözlüğü
[245] ÇAY, Abdulhaluk, a.g.e., s.148
[246] TANRISAL, Meldan; a.g.e.; s.104

Erbek'e göre, kirkitli dokumalarda motifin kullanılması, bereketi, aydınlığı, gücü, erkekliği temsil etmektedir.[247]

7.1.1.3. Kaplumbağa

"Türk Sanatında Kaplumbağa sembolizmi, eski Çin, Hind tasavvurları ile olan ilişkiler neticesinde gelişmiştir."[248]

Türklerde sembolik unsurların hepsinin, erken devirlerde "Gök-Yer tasavvurlarına bağlı olarak bir sistemin içinde yer alması, aynı zamanda kaplumbağa sembolizmini de bu unsurlarla ilişkili kılmıştır."[249] Çin'deki kaplumbağa sembolizmi de bu hususlara dayanır. Türkler'de Yaruk veya Kararıg (Gök-Yer, Aydınlık-Karanlık, Erkek-Dişi vs.) Çin'de Yin (Yer)-Yang (Gök) tasavvurları sekiz yön vasıtasıyla su, ateş, ağaç, maden ve toprak unsurlarıyla birleşerek tam bir kozmolojik sistem meydana getiriyordu."[250]

Tasavvurlara göre, kaplumbağanın kubbe şekline benzeyen sırtı Gök (Yang) ve alt bölümü ise Yer (Ying) unsurlarını belirtmekteydi.[251]

Su üzerinde bulunan yeryüzünün ve onun üzerinde yer alan sırtı göğün sembolü olmuştur.[252] "Hem Çin'de hem Türkler'de su unsurunun semavi cirmleri (cisimleri) Çince "Yılan ve Kaplumbağa", Türkçe "Kara-Yılan"[253]dır. Hind Kozmolojisinde bazen yılan ve kaplumbağa birlikte yer almıştır. Türk kozmolojisinde yılan ve kaplumbağa kuzeyi temsil eder.

Türkler'de kaplumbağa astrolojik bir simgedir. Dört ayağının birbirini izlemesi, dört mevsimin düzenli bir şekilde birbirini takip etmesine benzetilir. Kabuğunun üzerindeki şekilleri ise, kuzey gök küresindeki bir

---

[247] ERBEK, Güran; Anatolische Motive von Çatalhöyük bis Heute, Ankara, 1985, s.11
[248] ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Kaplumbağa Figürlerinin Sembolizmi", Arkeoloji ve Sanat, Sayı.62/63, Bahar-Yaz 1994, s.29
[249] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.29
[250] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.29; ESİN, Emel; Türk Kozmolojisi (İlk Devir Üzerine Araştırmalar), Türk Kültür El Kitabı Serisi , İstanbul 1979, s.1.5
[251] ESİN, Emel; a.g.e.; s.5
[252] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; s.29
[253] ESİN, Emel; a.g.e.; s.5

yıldız grubuna işaret etmektedir. Kaplumbağalar bilindiği gibi uzun ömre sahiptirler. Bu özelliğinden dolayı, uzun ömrün, sabrın sembolü sayılmışlardır. Ve bunun yanında barışın, mutluluğun ve refahın simgesi olmuşlardır.

Eski Hind mitolojisinde, yeri-göğü, evreni ve dünyayı sembolize etmiştir.[254] "Çin ve Hind Mitolojisine göre dünya, daha ziyade büyük bir kaplumbağa üzerinde duruyordu."[255] Eski Hind mitolojisine göre, büyük tufanlar esnasında, dünyanın ve üzerindekilerin yok olmaması için, tanrı Vişnu kaplumbağa şekline girerek dünyayı taşımaktaydı.[256] Sonradan Vişnu'nun yerini Budha almıştır. Ayrıca bu inanış, Budizm vasıtasıyla Orta Asya'ya da girmiştir.[257]

Çin tasavvurlarında bazı kaplumbağaların başı yılan başına, gövdeleri ve kanatları ise ejderhanın kanatlarına benzetilir. Ve bu kaplumbağalar nehir tanrısı olarak kabul edilirler.[258]

Kaplumbağa ve ejderhayı bir arada İç Asya'daki kaideli kitabelerden örnek olarak Kültiğin'in kitabesinde görmekteyiz. Kaplumbağa kaideli kitabenin tepesinde gök ejderlerinin kabartmaları bulunmaktadır. Devlete, kağana, ölüme işaret ederler.[259] Kaplumbağa biçimli kaidelerin ise devletin dünya hakimiyetini, ülküsünü, gücünü, kozmolojik esasları, bu kitabelerin adına dikilmiş olan hükümdarı veya şahısları ve ölümü temsil ettiği düşünülebilir.

Bazen kaplumbağa gök-yer unsurları ile alakasından dolayı kötü unsurların da (zorluk, sıkıntı, şanssızlık) habercisi olmuştur.

Bazı inançlarda kaplumbağalar, koruyucu bir sembol olarak da kabul edilmişlerdir. Çoruhlu'ya göre, eski Karum'un dört kapısında yer aldığı

---

[254] ÇORUHLU, Yaşar; a.g.e.; S.29,30

[255] ÖGEL, Bahaddin; Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanlar) Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.1, Ankara 1971, s.442; ÇORUHLU, Yaşar; Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi, Seyran Kitap, İstanbul, 1995, s.50

[256] ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Kaplumbağa Figürlerinin Sembolizmi", Arkeoloji ve Sanat, Sayı.62/63, Bahar-Yaz 1994,s.30; ÖGEL, Bahaddin; a.g.e.; 442

[257] ÖGEL, Bahaddin, a.g.e.; s.442

[258] ÇORUHLU, Yaşar;a.g.e.;s.31

[259] ÇORUHLU, Yaşar; Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi, Seyran Kitap, İstanbul, 1995, s.48

söylenen "bekçi/gardiyan" durumundaki kaplumbağa heykellerinin koruyucu bir sembol olduğu söylenebilir. Yine ona göre; belki de şehrin dört kapısında yer almaları dünya tasarımına dayanan dört yön mefhumu ile ilişkili olabilir.

İslamiyetten sonra ise, Türk Sanatı'nda yer alan kaplumbağa, bütün bu yaptığımız kaplumbağanın sembolik açıklamalarından çok şey yitirmiştir.[260]

[260] ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Kaplumbağa Figürlerinin Sembolizmi", Arkeoloji ve Sanat, Sayı.62/63, Bahar-Yaz 1994,s.31,33

8. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

"Türkmen Aynası" motifi, halı, kilim ve diğer kirkitli dokumalarda çok görülen, oldukça geniş bir coğrafi yayılımı olan bir motiftir. Bu nedenle, bu motifi araştırma gereği duyulmuştur.

Araştırmamızda incelenmiş olan 254 örnekte, 149 yazgı, 7 seccade, 2 sofa örtüsü, 1 sedir örtüsü, 1 eyer örtüsü, 8 heybe, 9 korjin, 15 çanta, 2 tuz çantası, 2 kaşık çantası, 18 çuval, 15 mafraş, 17 yastık, 1 ensi (kapı örtüsü), 1 yatak kenarı örtüsü, 4 kuşak, 6 çığ (paravan) yer almıştır.

Halı, kilim ve diğer kirkitli dokumalar üzerinde yer alan motiflerimiz, Türk süsleme gelenekleri içinde yer alırlar. Asırlar boyu bunları dokuyanlar ve kullananlarla birlikte günümüze kadar gelmişlerdir. Özellikle bazı motifler, mutlaka kirkitli dokumalarda yer alırlar. Bunlardan birisi de "Türkmen Aynası"dır. "Türkmen Aynası" ve buna benzer motiflere göl, gül denildiği görülmektedir. Bu göller, bunları kullananların bir nevi simgesidir. Şekil 9'da görüldüğü gibi, her Türkmen aşiretinin bir veya birden fazla gölü vardır. Bunlar onların karakteristik motifidir. Birbirlerini bu belgelerle tanırlar.

Yukarıda belirtildiği gibi, Türklerin kirkitli dokumalarında önemli bir yeri olduğu görülen, göl motiflerinden biri olan "Türkmen Aynası" motifine, bazı kaynaklarda "göl", bazılarında "gül" şeklinde rastlamış bulunuyoruz. "Türkmen Aynasının" Türk damgalarının ana çizgilerini yansıttığına inanılarak "göl" veya "gül", bir yandan da stilize edilmiş çiçek motiflerinin ifadesi ve süsleme elemanı olduğuna inanarak da "gül" veya "göl" denilmektedir. Denizli'nin Çal kazasının Süller kasabasında, "göl""ü, "köl" olarak söyledikleri tespit edilmiştir. Bununla birlikte Kaşgarlı'nın Divan-ü Lugat-it Türk adlı eserinde de "köl" olarak geçmektedir.

Anadolu'da bu motife pek çok isim verilmektedir. Bunlardan birisi "Türkmen Aynası"dır. Görgünay, Doğu Anadolu'da ve Önge, Konya'nın batısındaki Keçimuhsine köyünde bu isimleri aldıklarını belirtmişlerdir. Önge'ye göre, "ayna" kelimesi, kendisine bakılıp örnek alınan obje anlamına gelmektedir. Bu motifin, daha çok Türkmen topluluklarında görülmesinden dolayı, "Türkmen Aynası" adını kullanmayı uygun bulduk.

Diğerleri ise; "Sandık Motifi", (Denizli Çal kazasına bağlı Çalkuyucak köyü Süller kasabası), "Yastık Motifi" (Antalya Döşemealtı'na bağlı Çığlık ve Kovanlık köyleri), "Koç boynuzlu Göl" (Bayraktaroğlu, Doğu Anadolu'nun bazı köylerinde bu ismin kullanıldığını ifade etmiştir.), "Kıvrımlı Köl" (Denizli Çal Kazasına bağlı Süller kasabası), "Tırnak Göl" (Atlıhan, Manisa/Yuntdağı'nda bu adı kullandıklarını belirtmiştir.)

Bu isimlerin yanında Arseven, "Türkmen Aynası" motifini çevresinde ejder ayakları bulunan motif olarak isimlendirmiştir. Erbek de bu çengelleri, ejderha ayakları ve canavar (kurt) ayakları olarak göstermiştir.

"Türkmen Aynası" motifi şekil itibari ile sekizgen veya çokgen görünümündedir. Bu görünüm genellikle sekizgen, bazen altıgen ve eşkenar sdörtgen şekillerle çerçevelenmiştir. Bu sekizgenin diagonal doğrultularında ki (ara yön doğrultuları) basamaklarda yer alan çengellerin, araştırmamız neticesinde çoğunlukla üç adet olduğu görülmüştür. Bunun yanında iki çengelli, üçten fazla çengelli olanları da görülmektedir. Çengel sayısı arttıkça motifin yatay ve dikey kenarları kısalır ve sekizgen biçim ilk bakışta eşkenar dörtgen etkisi verir.

Bu motifin çıkış kökeni haç ve haçvari şekillerdir. Son şeklini alıncaya kadar bu şekillerden gelişmiştir.

Bu göl motifi, iç şekilleri bakımından çeşitlilik göstermektedir. Araştırmasını yaptığımız, kullanım eşyaları üzerinde yer alan "Türkmen Aynası" motifinin içinde bulunan motifin, ekseriyetle yıldız olmasının yanında baklava, haç, dikdörtgen, rozet görünümlü motif, fiyonk biçimine benzer, kurt ağzı, çokgen, "Türkmen Aynası" , yılan, nazarlık, kanca benzeri ve değişik biçimli motifler ve bunların çeşitlemeleri sonucunda, toplam 144 motif görülmektedir.

Üzerinde "Türkmen Aynası" motifi bulunan, araştırmasını yaptığımız 254 kullanım eşyası üzerindeki desen yerleştirme planı, 11 ana başlık altında gruplara ayrılmıştır. Buna göre;

1. Zeminde Ana Motif
2. Zeminde Dolgu Motifi
3. Zeminde Ana Ve Dolgu Motifi
4. Zeminde İç Motif
5. Zeminde Ana, İç Ve Dolgu Motifi
6. Zeminde Ana Ve İç Motifi
7. Zeminde İç Ve Dolgu Motifi
8. Zeminde Madalyon Konumunda
9. Bordür Motifi
10. Zeminde Dolgu Ve Bordür Motifi
11. Zeminde Ana, İç , Dolgu Ve Bordür Motifi.

Başlangıçta, bu motifin geniş bir coğrafi yayılımı olduğu belirtilmiştir. Bunun nedenine gelince: Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Orta Asya'ya yapılan göçler ve Anadolu içindeki göç hareketleri sonucunda meydana gelen kültür etkileşimleridir. "Türkmen Aynası" motifinin araştırmamız neticesinde Doğu Anadolu'da; Kars, Van, Malatya, Orta Anadolu'da; Sivas, Konya, Kayseri, Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Eskişehir, Batı Anadolu'da; Kütahya, Balıkesir, Bergama, Çanakkale, İzmir, Aydın, Denizli, Güney Anadolu'da; Antalya, Adana, Güneydoğu Anadolu'da; Gaziantep, Anadolu dışında ise; Azerbaycan, Özbekistan, Dağıstan, Kırgızistan, Türkmenistan, İran, Afganistan'da görülmektedir.

Fakat daha çok Anadolu'da Türkmen yerleşimlerinin yoğun olduğu Nevşehir merkez olmak üzere, Nevşehir, Kayseri, Niğde (Kapadokya yöresi) ve Konya yöresinde görülmektedir.

Bu motifin halı üzerinde ilk defa Konya Beyşehir Eşrefoğlu Camii'nde bulunan, 15. yy.'a tarihlendirilen halıyla karşımıza çıkması ve 16. yy. boyunca "Türkmen Aynası" motifinin bilinen şekliyle çok görülmemiş veya çok rastlanılmamış olması ve 17. yy.'dan itibaren daha çok Konya-Kapadokya çevresinde görülmeye başlanması, motifi bu yörelerdeki etnik grupla ilişkili kılmıştır.

Antalya/Döşemealtı köylerinde ve Denizli Çal Kazasına bağlı kasaba ve köylerde, alan araştırması yapma imkanı bulmakla beraber, motifin daha çok görüldüğü Konya, Kapadokya ve çevresinde alan araştırması yapma imkanı

bulunamamıştır. Fakat çeşitli kaynaklar çerçevesinde yaptığımız araştırma sonucunda, buralarda çok görülen belli başlı Türkmen aşiretleri, Boynu-İncelü, At-Çeken ve Alayuntlu boyudur. Fakat kesin olarak belli bir etnik gruba mal etmekte zorlanırız. Kesin olarak söyleyebileceğimiz tek şey Anadolu ve Anadolu dışında Türk kültürü etkisinde olan toplulukların bu motifi kullanır olmasıdır.

Ersari, Yomud, Sarık, Salor, Kızıl Ayak, Şahsavan, Beluç, Hartuşi, Kuşan gibi toplulukların yanında Kazak halkından olanların da bu motifi kullandıklarını gözlemlemiş bulunmaktayız.

Yukarıda sözünü ettiğimiz, motiflerin bulunduğu dokuma eşyalar, motifin çevresi, iç şekilleri ve yerleştirme planları, bir başlık altında toplanıp tablo oluşturulmuştur. Aynı zamanda motifin coğrafi yayılımı, çizdiğimiz haritada belirtilmiştir.

Orta Asya'dan Anadolu'nun batısına kadar yayılmış olan bu motifin özellikle kirkitli dokumalar grubuna giren çok çeşitli kullanım eşyalarının üzerinde vazgeçilmez bir motif olarak yer aldığını gözlemlemiş bulunmaktayız. Bu nedenden dolayı "Türkmen Aynası" motifinin, sembolik ve mitolojik anlamlarının olabileceği düşünülmektedir.

Çoruhlu'ya göre, erken devir Türk inançlarından biri olarak kabul edilen Evren-Dünya şemasında, yeryüzü kare veya dikdörtgen, gökyüzü ise daire olarak tasvir edilmiştir. Yine Çoruhlu halı ve kilimlerde, bu dairenin dört ana ve ara yön planından dolayı sekizgene dönüştüğünü belirtmiştir. "Türkmen Aynası" motifi de biçim olarak bu tarife uymaktadır.

Bu motifin çengellerine ejderha ayakları dendiğini belirtmiştik. Ejderhanın mitolojide efsanevik bir hayvan olduğu kaynaklarda görülmektedir. Motife bu ismi verenler motifte bulunan çengellerle, ejderha ayakları arasında ilişki kurmuş olmalılar. Belki de, gerçekten bu çengeller ejderha ayakları olarak belirtilmiş olabilirler.

Motife verilen isimlerden birinin koç boynuzlu göl olduğunu söylemiştik. Koç boynuzu ile birlikte koçun, mitolojik bir hayvan olduğu kaynaklarda yer almaktadır.

Bunların yanında, araştırma esnasında elde ettiğimiz bir makalede, Hartuşi aşiretine ait havlı dokumada yer alan "Kaplumbağa Göl"ün içerisinde "Türkmen Aynası" motifinin yer aldığı görülmektedir. Bu hayvanın da mitolojide yeri olduğu kaynaklarda belirtilmiştir.

Tüm bu verilerin ışığında;

a. Çok çeşitli isimler aldığını (Türkmen Aynası, Sandık Motifi, Yastık Motifi, Koç Boynuzlu Göl, Kıvrımlı Köl, Tırnak Göl, Ejderha Ayağı, Canavar Ayağı, Göl, Gül, Köl);
b. Kirkitli eşyaların çoğunda (yazgı, seccade, sofa örtüsü, sedir örtüsü, heybe, korjin, çanta, tuz çantası, kaşık çantası, çuval, mafraş, ensi, yastık, yatak kenarı örtüsü) yer aldığını,
c. Bir tane de olsa, mutlaka dolgu motifi olarak başka desenler içerisinde yer aldığını,
d. Geniş bir coğrafi yayılım alanı olduğunu,
e. Kesin olmasa da, kaynakların ışığında, bu motifin Türk toplulukları içerisinde sembolik anlam taşımış olabileceği tespit edilmiştir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

9. KAYNAKÇA

Kitaplar

ACAR BALPINAR, Belkıs; Kilim-Cicim-Zili-Sumak, Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları, No.3, Sanat Dizisi No.1, İstanbul 1982

ARSEVEN, Celal Esad; Türk Sanatı, Cem Yayınevi, Mart 1984

ASLANAPA, Oktay; Türk Halı Sanatının Bin Yılı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987

ATEŞ, Mehmet; Mitolojiler, Semboller ve Halılar, İstanbul 1996

BATARI, Ferenc; Ottoman Turkish Carpets, The Collections Of The Museum Of Applied Arts Budapest, I. Budapest, Kestzthely, 1994

BAUSBACH, Peter; Antike Anatolische Teppiche, Braunschweig, 1978

BESİM, Adil; Türkische Teppiche Zur Fünften Ausstellung Hübner's Kursalory, Wien, November 1978

BLACK, David; Undiscovered Kilim Oriental Carpets, London, 1977

BRUGGEMANN, Werner; Yayla, Frankfurt 1993

BRUGGEMANN, Werner; BOHMER, Hans; Teppiche Der Bauern und Nomaden İn Anatolien, München, 1982

CAFEROĞLU, Ahmet; Anadolu Etnik Yapısının Oğuz-Türkmen-Yörük Üçlüsü, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İslam Tetkikleri Enstitüsü Yayınları, C.V, Cüz.1-4'den ayrı basım, İstanbul, 1973

ÇAY, Abdulhaluk; Anadolu'da Türk Damgası Koç Heykel-Mezar Taşları ve Türklerde Koç Koyun Meselesi, Türk Kültür Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1983

ÇORUHLU, Yaşar; Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi, Seyran Kitap, Araştırma İnceleme Serisi:3, İstanbul 1995

DİYARBEKİRLİ, Nejat; Hun Sanatı, Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları, İstanbul, 1.Baskı, 1972

DÖLEN, Emre; Tekstil Tarihi, Dünyada ve Türkiye'de Tekstil Teknolojisinin ve Sanayinin Tarihsel Gelişimi, Marmara Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesi Yayınları, No.92/1, Matbaa Eğitimi Bölümü, Yayın No.6, İstanbul 1992

DURUL, Yusuf; Anadolu Kilimlerinden Örnekler, S.2, Türk Süsleme Sanatları Serisi:10, Ak Yayınları, İstanbul 1987

DURUL, Yusuf; Anadolu Kilimlerinden Örnekler, S.1, İstanbul, 1985

DURUL, Yusuf; Baraj Gölü Çevresi Dokuma Sanatları, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Keban Projesi Yayınları, Seri II., Etnoğrafya Araştırmaları, Yayın.I, Ankara, 1969

ERBERK, Güran; Anatolische Motive Von Çatalhöyük Bis Heute, Ankara Alman Kültür, Ankara, 1985

ERDMANN, Kurt; Der Türkische Teppich Des 15. Jahrhunderts Türkçesi: H.Taner, 15. Asır Türk Halısı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları75.

ERGİN, Muharrem; Orhun Abideleri, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 1988

ESİN, Emel; Türk Kozmolojisi, İlk Devir Üzerine Araştırmalar. Türk Kültürü El Kitabı Seri II.'ye ek, İstanbul, 1979

ESİN, Emel; İslamiyetten Önceki Türk Kültür Tarihi ve İslama Giriş, Türk Kültürü El Kitabı, II, İstanbul, 1978

FORD, P.R.J; Oriental Carpet Design A Guide To Traditional Motifs Pattern and Symbols With Over 800 Illustrations 400'in Colour, London, 1994

GÖDE, Kemal; Türk-İslam Kültür ve Medeniyet Tarihi, Erciyes Üniversitesi Basımevi, Kayseri, 1992

GÖRGÜNAY, Neriman; Doğu Anadolu Köy Halılarının Kalite ve Desenleri, T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü, 1984

GÖRGÜNAY, Neriman; Doğu Yöresi Halıları, Türkiye İş Bankası Yayınları, Sanat Dizisi:23

HOUSEGO, Jenny; Nomaden Teppiche, Germany, 1984

İNAN, Abdülkadir; Makaleler ve İncelemeler, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1968

KAFESOĞLU, İbrahim; Türk Bozkır Kültürü, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1987

KERİMOV, Latif; Azerbaijan Carpet, II, 1983

KIRZIOĞLU, Görgünay; Neriman; Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyasında Ortak Motifler, Türksoy Yayınları, No.3, Ankara 1995

LOGES, Werner; Türkmenische Teppiche, München, 1978

MALLETT, Marla; Woven Structures, Atlanta, 1998

MARITZ, J.Hen; Der Anatolische Teppich, München, 1975

MILHOFER, Stefan A; Tappe d'Oriente, 1971

MOREHOUSE, Brian; Yastıks, Philadelphia, 1996

MÜLAYİM, Selçuk; Sanat Tarihi Metodu, Anadolu Sanat Yayınları:1, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dizisi:1, İstanbul 1983

NECATİGİL, Behçet; 100 Soruda Mitologya, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1969

ORHONLU, Cengiz; Osmanlı İmparatorluğu'nda Aşiretlerin İskanı, Eren Yayıncılık, İstanbul 1987

ORKUN, Hüseyin Namık; Eski Türk Yazıtları, Ankara, 1987

ÖLÇER, Nazan; TİEM Kilimleri, Eren Yayıncılık, İstanbul 1988

ÖGEL, Bahaeddin; Türk Kültür Tarihine Giriş, Kültür Bakanlığı 638, Kültür Eserleri, 46, C.III, Ankara, 1991

ÖGEL, Bahaeddin; Türk Mitolojisi (Kaynakları ve Açıklamaları ile Destanları), Türk Tarih Kurumu Basımevi, C.I, Ankara, 1971

ÖNGE, Yılmaz; ATEŞ, İbrahim; BAYRAM, Sadi; Divriği Ulu Camii ve Darüşşifa, Vakıflar Gn. Müd. Yayınları, 1978

SAKHAI, Essie; The Story of Carpets, London, 1991

SIAWOSH, Azadi; ANDREWS, Peter A; Mafraş, Berlin-München, 1985

SOMMER, L.; The Kyrgyz and Their Reed Screens, Republic Korea, 1996

SÜMER, Faruk; Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfi, İstanbul, 1992

TANAVOLI, Parviz; SEAWALD, Busse; Shahsavan, Germany, 1985

THOMPSON, Jon; Carpets From The Tents, Cottages and Workshop of Asia, London 1983

TÜRKMEN Folk Art; Türkmenistan EKA Ajans, Ankara-Turkey, 1995

URAZ, Murat; Türk Mitolojisi, İstanbul 1967

YALGIN, Rıza; Anadolu'da Türk Damgaları, Damgalar, Enler, İmler Üzerine Bursa'nın Değeri, Bursa Halkevi Neşriyatı:14

YETKİN, Şerrare; Türk Halı Sanatı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Sanat Dizisi: 20, İstanbul, 1974

YÜCEL, Yaşar; Atatürk Konferansları 1971-1972, C.V, Ankara, 1975

Makaleler

AÇIKGÖZ, Halil; "Türkçede Halı ve Halıcılık Terimleri", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, S.32, Ekim 1984

BAYRAKTAROĞLU, Suzan; "Türk Halılarında Batı Literatürü Konusu", ARIŞ, S.1, Mart 1997

ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Kozmolojisinde Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılarındaki İzleri", S.100, Şubat 1996

ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Kaplumbağa Figürlerinin Sembolizmi", Arkeoloji ve Sanat, S.62/63, Bahar-Yaz, 1994

ÇORUHLU, Yaşar; "Türk Sanatında Koyun, Koç, Keçi Figürlerinin Sembolizmi", Türk Dünyası Tarih Dergisi, S.100, Nisan 1995

DENİZ, Bekir; "Kozak Bergama Yöresi Halıları", ARIŞ, S.II, 1997

EAGLETON, William; "Kurdish Rugs of The Hartushi Tribes of Turkey", 7. Internationale Konferanz Für Orientteppiche Vortrage Postersessions, Hamburg, 17-20/06/1993, Berlin 20-22/06/1993

GÖMEÇ, Sadettin; "Alayuntlu Türkmenleri", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.57, İstanbul, Aralık 1988

GÜNGÖR, Harun; "Süryani Kaynaklarına Göre Türklerin Menşei, Dini İnanış ve Adetleri", Türk Dünyası Araştırmaları, T.D.A. Vakfı Yayınları, S.40, İstanbul, Şubat 1986

HALI, Carpets and Textiles, Issue
(sayı) 5,45,47,49,50,53,66,68,73,74,75,81,86,90.

KALKAN, Emir; "Kayseri'ye Yerleşen Türk Toplulukları", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.17, İstanbul, Nisan 1982

KARAMAĞARALI, Beyhan; "Türk Dokumalarının Devamlılığı Hakkında", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı yayınları, Y.2, C.2, İstanbul, Aralık 1980

KARAMAĞARALI, Beyhan; "Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine", ARIŞ, S.3, 1997

KAYIPMAZ, Naciye-Fahrettin; "Sivas Yastıkları", Kültür ve Sanat, S.20, Türkiye İş Bankası Yayınları, Aralık 1993

KOP SEVENGİL, K. Kemal; "Anadolu'nun Güneydoğusu, Tarih-Etnoğrafya-Folklor", Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1982

KUT, Turgut; "Damgalar Üzerine", Folklor ve Etnoğrafya Araştırmaları Dizisi 1, Anadolu Sanat Yayınları:3, İstanbul 1984

KÜLTÜR ve SANAT S.11, Halk Kültürü Özel Sayısı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Eylül 1991

KÜLTÜR ve SANAT S.20, Halk Kültürü Özel Sayısı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Eylül 1991

LELOĞLU Ünal, Serap; "Aşkabat Müzelerindeki halılar", ARIŞ, S.3, Aralık 1997

M.E. Erkal; "Halıda Müsahhaslaşan Kültür", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, S.32, Ekim 1984

ÖNEY, Gönül; "Anadolu Türk Halısının Serüveni", ARIŞ, S.1, Mart 1997

SÜMER, Faruk; "Mevlana ve Oğullarının Türkmen Beyleri ile Olan Münasebetleri", Uluslararası Mevlana Semineri, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara, 15-17 Aralık 1973

SÜMER, Faruk; "Türkiye'nin Doğuşu I", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.5, İstanbul, Nisan 1989

SÜMER, Faruk; "Selçuklular Devrinde Milletlerarası Büyük Bir Fuar", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, S.37, İstanbul, Ağustos 1985

SÜMER, Faruk; "Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesi", Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, S.130, İstanbul, Ağustos 1980

TANRISAL, Meldan; "Türk ve Navoha Halılarının Dili, ARIŞ, S.1, Mart 1997

TURAL, Sadık; "Halı Sözlüğü İhtiyacı veya Türkmen Halı Sözlüğünün Önsözü", ARIŞ, S.3, Aralık 1997

TÜRKAY, Cevdet; "Başbakanlık ve Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler", Tercüman Kaynak Eserler Serisi:1, İstanbul, 1979

TÜRKMEN, Nalan; "Kaybolmuş Bir Halı Yöresi Obruk", Antik Dekor, S.22, İstanbul 1993

TÜRKMEN, Nalan; "Orta Asya Halılarına Genel Bir Bakış", ARIŞ, S.3, Aralık 1997

Ansiklopedi

ARSEVEN, Celal Esad; Sanat Ansiklopedisi, İstanbul 1958

GÖVSA, Alaettin İbrahim; Resimli Yeni Lugat ve Ansiklopedi C.2, İskit Yayını

KAŞGARLI, Mahmud; Divan-ü Lugat-it Türk, III, Türk Dil Kurumu Yayınları: 523, Çeviren: Atalay Besim, Ankara, 1985

KOYAŞ, Aysel; GÜRSEV, Jülide; ERKOL, Muammer; Başlangıcından Bugüne 10.000 Türk Motifi Ansiklopedisi, İstanbul, 1983

MEYDAN LAROUSSE; Büyük Lugat ve Sözlük, C.6,C.9

Renkli Resimli Ansiklopedik Sözlük, C.5

TEKİN, Talat; ÖLMEZ, Mehmet; CEYLAN, Emine; ÖLMEZ, Zuhal; EKER, Süer; Türkmen-Türkçe Sözlük, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi:18, Ankara, 1995

Katalog

ERBEK, Güran; Kilim Catalogue No.1, İstanbul, June 1988

GÜLGÖNEN, Ayan; 17-19.yy. Konya-Kapadokya Halıları, 27 Eylül-30 Ekim 1997, Eren Yayıncılık, İstanbul, 1997

KIRCHHEIM, E.Heinrich; Orient Stars Eine Teppichsammlung, London, 1993

NAGEL, Fritz; 276 Auktion Erlesener-Sammler-Teppiche, Stutgart, 1978

NAGEL, Fritz; 304 Auktion Sammler-Teppiche-Auktion, Stutgart, 1983

PLOTZE, Karl Michael; Raute-Kreuz-Stern-Memling Gül-, Die Teppiche Des Malers Katalog zur Gleicnamigen Ausstellung im Museum Nienburg, 19.11.1997-31.01.1998, Barsinghausen, 1997

VOLKMANN, M; Alte Orientteppiche Ausgewahlte Stucke Deutscher Privatsammlungen, München, 1985

WILFING, Hans; Antique Oriental Carpets From Austrian Collections, Wien; 1986

Bildiriler

ATLIHAN, Şerife; Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Eğitim Bölümü, 1. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, Konya, 12 Mayıs 1998

GÜLENSOY, Tuncer; "Selçuklular Devrinde Kültür ve Medeniyet" Kongresi Tebliğleri, 14 Mart 1991 Kayseri, Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü, Yayın No.13, Kayseri 1992

ÖNGE, Ergül; Selçuk Üniversitesi Meslek Eğitim Fakültesi Eğitimi Bölümü, 1. Ulusal Türk El Dokumalarına Yaklaşım ve Sorunları Sempozyumu, Konya, 12 Mayıs 1998

Yayınlanmamış Tezler

ÇİLOĞLU, Hakan; Kapadokya Yöresi Halıları (Sanatta Yeterlilik) M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü,G.T.E.S. Ana Sanat Dalı Halı,Kilim,Eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı,İstanbul, 1996

KÜNELGİN, Elif; Halıda Figür-Hayvan Figürleri-(Yüksek Lisans), M.Ü.G.S.F. Enstitüsü,G.T.E.S. Ana Sanat Dalı,Halı,Kilim,Eski Kumaş Desenleri Sanat Dalı, İstanbul, 1997

Sözlü Görüşmeler

ATLIHAN, Şerife; İstanbul 1997-99

ÇORUHLU, Yaşar; İstanbul 1998

DİYARBEKİRLİ, Nejat; İstanbul 1997

GÜDER, Nurcan; İstanbul 1998

SOMAKOĞLU, Dövran; İstanbul 1998

RAHİMZADE, Hüküme; İstanbul 1998-99

Alan Araştırması

AKYAY, Nursel; Denizli/Çal kazası, Süller Kasabası, Kasım 1997

Antalya/Döşemealtı Çığlık Köyü, Eylül 1997

Antalya/Döşemealtı, Kovanlık Köyü Yerlisi, Eylül 1997

BAYINDIR, Osman-Firdevs; YAĞBASAN, Dudu; Denizli/Çal Kazası, Çalkuyucak Köyü, Kasım 1997

Denizli/Çal Kazası, Şalvan Köyü Yerlesi, Kasım 1997

EVRAN, Cennet; Denizli/Çal Kazası, Süller Kasabası, Kasım 1997

YILMAZ, Ayşe; Antalya/Döşemealtı Köyü, Eylül 1997

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

10. RESİM LİSTESİ

1. Hans Memling'in "Marian and Flowerpiece" (1485) adlı tablosu.
   Thyssen-Bornemizsa, Madrid Koleksiyonunda bulunmaktadır.
   Halı, Issue 79, February/March 1995, s.67
2. Hans Memling'in "Jacob Floreins Alterpiece" adlı tablosundan detay.
   Louvre Müzesi, Paris'te bulunmaktadır.
   Memling Von Kaemmerer Künfler, s.79
3. Hans Memling'in "Johannes Altärchen" adlı tablosundan detay.
   Kunst historisches Müzesi, Viyana Plötze Karl Michael; a.g.e., s.6
4. Memling'in tablosu; Paul Frerens Pari 15. Tryptygue De Sr Johne Donne of Kidwelly, Collection duc de Devonshire, Chatsworth. Memling von Kaemmerer Künfler, Monographien, 1899
5. Üzerinde göl bulunan Türkmen Bayrağı; İstanbul Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Öğretim Görevlisi Dr.Nurcan Güder tarafından temin edilmiştir.
6. Elindeki kalkanın üzerinde haçvari şekil bulunan Moğol Savaşçısının resmi. Werner Brüggemann-Hans Böhmer, a.g.e. , Katalog 107.
7. Dük René D' Anjou'nun tablosu (1460) Nationalbibliothek Müzesi, Viyana, Aslanapa Oktay, a.g.e., s.87
8. Afganistan'da Beluç aşiretine ait 20. yy. başı havlı dokuma
   85 x44 cm.
   Leverkusen, Özel Koleksiyon'da bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog A1.
9. Afganistan Taimani aşiretine ait 20. yy. ortası havlı dokuma detay.
   267 x 150 cm.
   Koleksiyon LTD'de bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog A2.
10. Lakai Özbek aşiretine ait 19. yy. havsız dokuma
    386 x 147 cm.
    Halı, S.49, s.2
11. Batı Anadolu'ya ait 20. yy., havlı dokuma
    71 x 73 cm.
    Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog A8.
12. Konya bölgesi, havlı dokuma
    Kirchheim E. Heinrich, a.g.e.; Katalog 201

13. Mogan, 19. yy. sonu atkıdan takviyeli desenli dokuma.
380 x 45 cm.
Tanavoli Parviz-Seawald Busse, a.g.e.; Katalog 262

14. İran, Kuzeydoğu Pers bölgesi Kürd aşiretine ait 19. yy. başı havlı dokuma (çanta önyüzü)
35 x 41 cm.
Bach Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog B8.

15. İran, Doğu Pers bölgesi, Beluç aşiretine ait 20. yy.'ın ikinci çeyreği, havlı dokuma (korjin yarısı)
39 x 32 cm.

16. İran, Batı Pers bölgesi, Luri aşiretine ait 20. yy., havlı dokuma.
40 x 46 cm.
Özel Koleksiyon M.E.'de bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog C3.

17. İran, Haştrud bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. başı, atkıdan takviyeli desenli dokuma
50 x 42 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog C4.

18. Mogan, 19. yy. başı, düz dokuma
32 x 39 cm.
Parviz Tanavoli; Busse Seawald; a.g.e.; Katalog 154.

19. Azerbaycan, Kazak Gence bölgesine ait, 19. yy. sonu, havlı dokuma
94 x 82 cm.
Bach Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog D2.

20. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi ya da Azerbaycan Güney Kafkas Şahsavan aşiretine ait 19. yy. ortası, havlı dokuma.
342 x 106 cm.
Ulrich Ahlheim, Markus Voigt Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog D4.

21. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi Şahsavan aşiretine ait, 20. yy. başı, atkıdan takviyeli desenli dokuma
49 x 54 cm.
Bach Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog D5.

22. Doğu Anadolu, 19. yy. havlı dokuma
173 x 145 cm.
Hannover özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog D7.
23. Kafkas, Kuba bölgesine ait, 19. yy.
50 x 51 cm.
Halı, S.66, s.129
24. İran, Güneybatı Pers bölgesi; Luri aşiretine ait, 19. yy. başı, havlı dokuma
55 x 62 cm.
Bach koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog E8.
25. Afganistan ya da Pakistan, Hazara aşiretine ait, 20. yy. ortası, işleme.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog E9.
26. İran, Mianeh bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy., atkıdan takviyeli desenli dokuma
57 x 56 cm.
Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog E12.
27. Konya, Obruk havlı dokuma Türkmen, Nalan; a.g.e., s.67
28. Batı Anadolu, havlı dokuma.
Brüggemann W., Böhmer H.; a.g.e.; Katalog 53
29. Bergama, 17. yy. ait, havlı dokuma
223 x 137 cm.
TİEM, Env.No. 920'de bulunmaktadır. Turkish Carpets From The 13.-18. Centuries, Katalog 37.
30. Bergama, havlı dokuma
31. Bergama, 18.-19. yy.'a ait, havlı dokuma
155 x 197 cm.
Halı, S.74, s.90
32. Doğu Anadolu, havlı dokuma
310 x 102 cm.
Brüggemann W., Böhmer H.; a.g.e., Katalog 95.
33. Gence-Karabağ, havlı dokuma
212 x 140 cm.
Nagel Fritz 276 Auktion, a.g.e., Katalıg 100.

34. Tibet, 19. yy. ortasına ait, havlı dokuma (Eyer örtüsü)
64 x 123 cm.
Halı, S.58, s.132

35. Bolivya, 18. yy.'a ait, "Türkmen Aynası" motifi benzeri motifli çanta
Halı, S.50, s.154

36. Beluç aşiretine ait 19. yy. havlı dokuma
187 x 108 cm.
Halı, s.78, December 1994, January 1995, s.9

37. Bergama bölgesi, havlı dokuma
237 x 115 cm.
(Nagel Fritz, 276 Auktiona, Resim 119.)

38. Konya, 15. yy. havlı dokuma
134 x 100 cm.
Konya, Mevlana Müzesinde bulunmaktadır. Env.No. 859 Turkish Carpets, From the 13.-18.th. Centuries, Katalog 56.

39. Güney Kafkas, Karabağ, 19. yy. havlı dokuma
162 x 290 cm.
Halı, S.71, s.146

40. 19. yy. havlı dokuma
255 x 141 cm.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G8.

41. Doğu Anadolu Bölges, Kars/Kağızman 18-19. yy. havlı dokuma
225 x 136 cm.
Brüggemann Werner-Böhmer Hans, a.g.e., s.282,283

42. Mogan, 19. yy. havlı dokuma
180 x 200 cm.
Halı, S.100, s.31

43. Kasak havlı dokuma
197 x 143 cm.
Nagel Fritz, 276 Auktion, Resim 116.

44. Güneydoğu Kafkas, Mogan, 19. yy. havlı dokuma
205 x 100 cm.
Halı, S.48, s.82

45. İran ya da Azerbaycan, Mogan bölgesi, 19. yy. havlı dokuma
182 x 133 cm.
Özel koleksiyon. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G7.

46. Konya, 18. yy. ya da öncesi, havlı dokuma
224 x 122 cm.
Halı, S.87

47. Kazak, 19, yy. havlı dokuma
175 x 207 cm.
Halı, S.34, April/May, 1987, s.71

48. Azerbaycan, Mogan bölgesi, 19. yy. üçüncü çeyreği, havlı dokuma
240 x 110 cm.
Özel koleksiyon. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G6.

49. Konya, havlı dokuma
326 x 116 cm.
Halı, S.60, s.39

50. Konya, 18-19. yy., havlı dokuma
110 x 275 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Halı, S.96, s.105

51. Konya, 19. yy., havlı dokuma
222 x 132 cm.
Halı, S.94, s.111

52. Konya, 19. yy., havlı dokuma
Halı Decorative Eki 21.

53. Orta Asya bölgesinde, Özbekistan'daki Özbek aşiretleri tarafından 20 yy. başında dokunmuş havlı dokuma.
335 x 97 cm.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G11 A.

54. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
109 x 285 cm.
Ayan Gülgönen, Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.14 Resim No.22

55. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
103 x 467 cm.
Ayan Gülgönen, Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.22 Resim No.31

56. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
90 x 158 cm.
Anadolu Halı'da bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.22-a Resim No.28

57. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
113 x 243 cm.
Türk İslam Eserleri'nde bulunmaktadır. Env.No. 1760 Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.15 Resim No.23

58. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
101 x 250 cm.
Ayan Gülgönen, Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.17 Resim No.25

59. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
98 x 272 cm.
Ayan Gülgönen, Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.19 Resim No.27

60. Konya-Kapadokya yöresi, 19. yy., havlı dokuma
310 x 103 cm.
H.M. Özel Koleksiyonu. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G11.

61. Bergama, 17. yy. havlı dokuma
220 x 156 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Env.No.290. Türkish Carpets From the 13.-18. Katalog 57.

62. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
103 x 180 cm.
Ayan Gülgönen, Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. örnek No.18 Resim No.26

63. Anadolu, 18. yy. havlı dokuma parçası
Ferenc Batari, a.g.e. Katalog 3.

64. Kuzeydoğu İran'daki Horasan Kürtlerinin dokuduğu havlı dokuma
259 x 159 cm.
Özel koleksiyon, Housego Jenny, a.g.e., Katalog 138.

65. Güney Kafkas, Zakatala, 19. yy. havlı dokuma
195 x 161 cm.
Halı, S.78, s.170

66. Quchan(Kuşan), havlı dokuma
250 x 160 cm.
P.R.J. Ford, a.g.e., Katalog 439.

67. Dağıstan, 19. yy. havsız atkıdan desenli dokuma
177 x 328 cm.
Halı, S.95, November 1997

68. Azerbaycan, havlı dokuması
316 x 104 cm.
P.R.J. a.g.e., Katalog 442

69. İran ya da Azerbaycan, Mogan, 19. yy. havlı dokuma
285 x 115 cm.
Özel Koleksiyon, Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H9.

70. Batı Anadolu, Bergama, 19. yy. havlı dokuma
115 x 188 cm.
Halı, S.53, s.189

71. Bergama, 19. yy. ortası, havlı dokuma
179 x 157 cm.
Bausbach Peter,a.g.e., Katalog 28

72. İran ya da Azerbaycan, Mogan, 19. yy. havlı dokuma
200 x 150 cm.
Özel Koleksiyon. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G3.

73. Mogan, 19. yy. havlı dokuma
Halı, S.70, s.141.

74. Kazak, 19. yy. havlı dokuma
175 x 206 cm.
Halı, S.88, September 1996

75. Bergama, havlı dokuma
149 x 139 cm.
Nagel Fritz, 276 Auktion, Resim 88.

76. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
106 x 307 cm.
Anadol Halı'da bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e. Örnek No.8, Resim no.16.

77. Kuzey Horasan, Sarakhs bölgesi kürtlerinin, 20. yy. havlı dokuma
243 x 130 cm.
Ulrich Ahlheim'da bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H4.

78. Konya, 17. yy. Yörük Havlı dokuma
148 x 117 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi'nde bulunmaktadır. Env.No. 297. Turkish Carpets From the 13.-18. th. Katalog 65.

79. Bergama/Yuntdağı bölgesi, 19. yy. havlı dokuma
167 x 138 cm.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G5.

80. Batı Anadolu, Çanakkale, 18. yy. havlı dokuma
Bayraktaroğlu, Suzan; a.g.e.

81. Hartuşi aşiretinin, havlı dokuma
Eagleton William; a.g.e. Katalog 8.

82. Kafkas, Kasak,19. yy. havlı dokuma
150 x 165 cm.
Halı, S.54, s.150

83. Azerbaycan ya da İran, Mogan bölgesi, 19. yy. havlı dokuması
260 x 110 cm.
Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H5.

84. Bergama, 19. yy. havlı dokuma
200 x 240 cm.
Halı, S.48, s.51

85. Bergama, 19. yy. havlı dokuma
180 x 140 cm.
H.M. Özel koleksiyonundadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog G4.

86. Kapadokya Yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
114 x 167 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesinde bulunmaktadır. Env.No. 1758. (Çiloğlu, Hakan; a.g.e., Örnek No.14, Resim 12.)

87. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
107 x 329 cm.
Aksa Halıcılıkta bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e.; Örnek No.5, Resim 13.

88. Orta Anadolu, Ürgüp köylerinin havlı dokuma
430 x 113 cm.
Bruggemann, Werner, Böhmer Hans, a.g.e., s.136,137

89. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
118 x 350 cm.
Ayan Gülgönen Koleksiyonunda bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e., ÖrnekNo.3, Resim 11

90. Doğu Konya, 18. yy. havlı dokuma
99 x 218 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.193

91. Doğu Konya, 16,17. yy. iki parça halinde havlı dokuma
128 x 168 cm + 126 x 45 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.190

92. Doğu Konya, 18. yy. havlı dokuma
100 x 80 cm.
Kirchheim E. Heinrich.a.g.e., Resim 111

93. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
114 x 355 cm.
Ayan Gülgönen koleksiyonunda bulunmaktadır. (Çiloğlu, Hakan; a.g.e., ÖrnekNo.6, Resim 14)

94. Konya-Kapadokya bölgesi. 19.yy. havlı dokuma
185 x 130 cm.
Baden Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H11.

95. Konya-Kapadokya bölgesi, 18. yy.havlı dokuma
78 x 76 cm.
L.R. Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H10.

96. Kafkas, Kasak, 19. yy. havlı dokuma
216 x 157 cm.
Halı, S.74, s.38.

97. Kasak, 19. yy. havlı dokuma
209 x 119 cm.
Nagel Fritz, 276 Auktion, Resim 121

98. Kasak, Zakatala, 19. yy. havlı dokuma
Halı, S.72, s.117

99. Zakatala bölgesi, 20. yy. havlı dokuma
215 x 155 cm.
H.M.Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze Karl Michael; a.g.e., Katalog H12.

100. Konya, Kapadokya bölgesi, 17-19. yy. havlı dokuma

100 a 101 x 310 cm.
Gülgönen Ayan, a.g.e. Katalog H.21

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

101. Doğu Konya, 17-18. yy. havlı dokuma
152 x 266 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.194
102. Konya, havlı dokuma detayı.
Halı, S.49, s.9
103. Kafkas, Kasak, 19. yy. havlı dokuma
112 x 168 cm.
104. Kazak, havlı dokuma
184 x 131 cm.
Nagel, Fritz, 276 Auktion, Resim 123
105. Kazak, 19. yy. havlı dokuma
152 x 188 cm.
Halı S.51, s.176
106. Kazak, havlı dokuma
193 x 149 cm.
Nagel, Fritz, 276 Auktion, Resim 102
107. Kazak, 19. yy. havlı dokuma
188 x 208 cm.
108. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
109 x 276
Ayan Gülgönen Koleksiyonunda bulunmaktadır. (Çiloğlu, Hakan; a.g.e. Örnek No.2, Resim No.10)
109. Konya Kapadokya bölgesi, 17-19. yy. havlı dokuma
98 x 313 cm.
Gülgönen Ayan, a.g.e., Katalog H 23.
110. Beluç aşiretinin havlı dokuma
Nagel Fritz. 276 Auktion
111. Batı Anadolu, 19. yy. havlı dokuma
Batari Ferenc, a.g.e. Katalog 4.
112. 19 yy.
Halı, S.30, April/May/June 1986 s.7
113. Kazak, havlı dokuma
Steven W. Maeck Gallery'de bulunmaktadır.
Halı, S.53, s.258
114. Batı Anadolu, Kütahya, havlı dokuma
220 x 217 cm.
Brüggemann Werner; Böhmer, Hans, a.g.e., s.228,229

115. Kafkas, Bordjalo bölgesi 19.yy. havlı dokuma
208 x 160 cm.
Halı, S.101, November 1998, s.66

116. Azerbaycan, Şahsavan 19. yy. havlı dokuma
92 x 251 cm.
Brian Mac Donald, Samarkand Galerisi'nde bulunmaktadır.
Halı, S.87

117. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. havlı dokuma
180 x 180 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi, Env. No. 1504'de bulunmaktadır.
Çiloğlu, Hakan, a.g.e., Örnek No.12, Resim 20

118. Konya bölgesi, 18. yy. havlı dokuma
Halı, S.72, December 93, January 94, s.141

119. Doğu Konya bölgesi, 17-18. yy. havlı dokuma
130 x 202 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.199

120. Kalardaşt, 20. yy. havlı dokuma
143 x 84,5 cm.
Halı, S.81, s.19

121. Kazak havlı dokuma
305 x 105 cm.
Halı, S.87, July 1996'dan alınmıştır.

122. Güneybatı Kafkas, Mogan bölgesi, veya Kuzeybatı İran Şahsavan aşiretinin 19. yy. havlı dokuma
99 x 290 cm.
Halı, S.67, s.111

123. Güney Kafkas, 19. yy. havlı dokuma
Halı S.81, s.99

124. Konya bölgesi, havlı dokuma
145 x 175 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., Katalog 119.

125. Konya bölgesi, 17. yy. havlı dokuma
205 x 122 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi, Env. No. 1756.

126. Konya bölgesi, havlı dokuma
108 x 114 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e, Katalog 118

127. Konya bölgesi, 17. yy. havlı dokuma
122 x 127 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., Katalog 120

128. Batı Anadolu, 19. yy. havlı dokuma detayı.
Michail di David Sorgato, Milan'da bulunmaktadır.
Halı, S.102, January 1999, s.134

129. Kafkas, Mogan, Gence havlı dokuma
10′ 9″ x 3′ 6″
Sakhai Essie, a.g.e.,

130. Kuzeybatı, Pers, Şahsavan 19. yy. havlı dokuma
366 x 109 cm.
John ve Suzan Wertime, Oriental Rug and Textile Art Gallery'de bulunmaktadır. Halı, S.95, November 1997, s.124

131. Kuzey Afganistan ve Özbekistandaki yarı yerleşik Özbek ve yörükler tarafından dar tezgahlarda dokunan, Havlı dokuması olarak görülen bu tip 19. yy. yazgılarında çok sık görülmektedir.
Halı, Jan-Jun 1985, s.24

132. Kars bölgesi, 19. yy. atkıdan desenli dokuma
103 x 160 cm.
Hannover özel koleksiyonunda bulunmaktadır.
Plötze, Karl Michael, a.g.e., Katalog H15.

133. Güneybatı Kafkas, Kasak 19. yy. havlı dokuma
124 x 202 cm.
Halı, S.66, s.76

134. Azerbaycan, Gence, Kasak 19. yy. havlı dokuma
210 x 124 cm.
W. Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael,a.g.e., Katalog H 13.

135. Orta Anadolu bölgesi, havlı dokuma
380 x 140 cm.
Brüggemann Werner, Böhmer, Hans, a.g.e.; s.134,135

136. Konya bölgesi, 18-19. yy. havlı dokuma
202 x 126 cm.
Halı, S.58, s.28

137. Özbek, Kırgız ve Kazakların havlı dokumalarından bir grup. Bunların tarihlendirilmeleri çok zordur.
Halı, S.79, s.106

138. Konya-Kapadokya bölgesi, 17-19 yy. havlı dokuma
113 x 508 cm.
Gülgönen, Ayan; a.g.e. Katalog H24.
139. Doğu Anadolu bölgesi, havlı dokuma
185 x 134 cm.
Brüggemann Werner, Böhmer Hans. s.338,339
140. Luri veya Kürd, havlı dokuma
200 x 142 cm.
Housego Jenny, a.g.e., Katalog 36.
141. Kasak, Karabağ havlı dokuma
226 x 113 cm.
Nagel Fritz, a.g.e., Resim 101.
142. Malatya, 19. yy. sonu atkıdan desenli dokuma
152 x 93 cm.
Baden Koleksiyonunda bulunmaktadır.
Plötze, Karl Michael; a.g.e. Katalog H14.
143. Chi-Chi, havlı dokuma
Halı, S.82, October/November/December 1986. s.49
144. Güneydoğu Anadolu bölgesi 19. yy. ikinci yarısı atkıdan desenli dokuma
138 x 82 cm.
Black David, a.g.e. Resim 24.
145. Anadolu, 15. yy. havlı dokuma
107,5 x 93 cm.
Bulunduğu yer Iparmüve'szeti Muzeum Budapeşte, Env.No. 14.427
Türkish Carpets, From the 13-18 th. Resim 58.
146. Mogan , 19. yy. havlı dokuma
107 x 190 cm.
Halı S.53, s.250
147. Batı Anadolu, Bergama, 20. yy. havlı dokuma
142 x 100 cm.
Badem Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. Katalog G1.
148. Çanakkale, havlı dokuma
162 x 216 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi Env.No. 452. Karamağaralı, Beyhan; "Türk Halı Sanatındaki Motiflerin Yorumu Üzerine", s.32

149. Orta Anadolu, Mucur bölgesine yakın yerde dokunmuş olabilir. Belki
149 a de geç dönem Mucur, Havlı dokumasıdır.
155 x 107 cm.
Brüggemann Werner-Böhmer Hans, a.g.e. Katalog 42.

150. Bergama Çanakkale, 19. yy. havlı dokuma
194,5 x 113,5 cm.
Bausbach, Peter; a.g.e, s.104

151. Konya bölgesi, 19. yy. havlı dokuma
218 x 100 cm.
Bausbach, Peter; a.g.e. s.134

152. Batı Anadolu, 19. yy. havlı dokuma
148 x 229 cm.
Halı, S.29, January/February/March 1986, s.27

153. Doğu Anadolu 18. yy. havlı dokuma
205 x 147 cm.
Halı, S.53, s.33

154. Koyu zeminli Kürd, 19. yy. havlı dokuma
177 x 130 cm.
Bausbach, Peter, a.g.e. s.158

155. Çanakkale, 20. yy. DOBAG kapsamında dokunmuş halı,
158 x 135 cm.
Halı, S.30, s.VII

156. Çanakkale, Bergama, 19. yy. havlı dokuma
155 x 212 cm.
Halı, S.100

157. İzmir, 20. yy. havlı dokuma
366 x 345 cm.
Halı, S.47, s.43

158. Kuzeybatı İran, Horasan Kürtlerinin havlı dokuma
271 x 134 cm.
Housego Jenny, a.g.e.; Katalog 137

159. Aydın, atkıdan takviyeli, 19. yy. dokuma
147 x 203 cm.
Konya Müzesi, Env.No. 3114'de bulunmaktadır. (Erbek, Güran; Kilim Kalatogue No.1, Turkey 1988, Katalog 12

160. Kazak, 19. yy. havlı dokuma
277 x 162 cm.
Halı, S.68, s.179
161. Kasak, havlı dokuma
218 x 171 cm.
Nagel, Fritz, 276 Auktion, Resim 118.
162. Doğu Kafkas, Mogan stepleri, 19. yy. havlı dokuma
233 x 146 cm.
Halı, S.80, April/May 1995, s.59
163. Konya Muzumla, 19. yy. atkıdan desenli dokuma
117 x 176 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi. Env.No. 1531'de bulunmaktadır. Erbek, Güran; Kilim Katalogue No.1, Katalog 71.
164. Sivas, 18. yy. atkıdan desenli dokuma
187 x 370 cm.
Müftülük, Env.No. 229'da bulunmaktadır. Erbek, Güran,Kilim Katalogue No.1, Katalog 88.
165. Kafkas, Gence, 19-20. yy. havlı dokuma
Milhafer A. Stefan, a.g.e.
166. Kuzey İran, Veramin bölgesi, havlı dokuma
272 x 115 cm.
Housego Jenny, a.g.e., Katalog 140
167. Ersari, "Onurga Göllü" havlı dokuma detayı.
Leloğlu Ünal-Serap, a.g.e. Resim.4
168. Türkmen havlı dokuma detayı
Türkmen Folk Art.
169. Türkmen Ersari, 19. yy. havlı dokuma
208 x 259 cm.
John Thompson'un özel koleksiyonunda yer almaktadır.
Halı, S.51
170. Doğu Anadolu, 19. yy. havlı dokuma
Önge Yılmaz,Ateş İbrahim,a.g.e., s.214, 54. nolu eser. Env. No. A-93-36
171. Hartuşi aşireti, "Kaplumbağa Göllü" havlı dokuma
Eagleton William; a.g.e. Katalog 1.
172. Doğu Anadolu havlı dokuma
Brüggemann Werner, Böhmer Hans, a.g.e., S.316, 317

173. Anadolu, 16. yy. havlı dokuma
94 x 143 cm.
Köşeden alınmış parça. Bir ihtimale göre gerçek ölçüsünün yarısı,
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.294

174. Pers ya da Batı Afganistan, Sistan bölgesi, 19. yy. havlı dokuma
102 x 112 cm.
Halı, S.67, s.73

175 Havlı dokuma ve detayı
175 a 118 x 67 cm.
Housego, Jenny, a.g.e. Katalog 82

176. Sarık, "Omurga Göllü", 19. yy. havlı dokuma
80 x 115 cm.
Halı, S.68, s.120

177. Amu Derya bölgesi, Ersari, 19. yy. havlı dokuma
173 x 274 cm.
Halı, S.95, s.51

178. Eskişehir, 20. yy. havlı dokuma
170 x 140 cm.
Besim, Adil; a.g.e.

179. Konya-Kapadokya bölgesi, 17-19. yy. havlı dokuma
179 a 101 x 223 cm.
Gülgönen, Ayan; a.g.e., Katalog H13.

180. Denizli'nin Çal kazası, Çalkuyucak köyü, 20. yy. sonu, atkıdan
180 a desenli dokuma
160 x 100 cm.
Bu fotoğraf M.S.Ü. 1997 Grafik mezunu Metin Oktay Yazıcı tarafından, Kasım 1997'de yöre çalışması sırasında çekilmiştir.

181. Aydın bölgesi, atkıdan desenli dokuma
100 x 160 cm.
Vakıflar Halı Müzesi, İst. Env.No. YD. 878'de bulunmaktadır.
Erbek, Güran, Kilim Katalogue No.1, Katalog 13.

182. Güneydoğu Anadolu, atkıdan desenli dokuma
160 x 101 cm.
Kirchheim E. Heinrich,a.g.e., s.102,103

183. Konya-Kapadokya bölgesi, 17-19. yy. havlı dokuma
183 a 120 x 369 cm.
Gülgönen Ayan, a.g.e. Katalog H.14

184. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. ait, Havlı dokuma
134 x 179 cm.
Türk İslam Eserleri Müzesi, Env.No.377 (Çiloğlu Hakan, a.g.e. Örnek No.11, Resim 19.)

185. Kapadokya yöresi, 18-19. yy.'a ait Havlı dokuma.
107 x 188 cm.
Anadol Halı'da bulunmaktadır. (Çiloğlu, Hakan, a.g.e.; Örnek No.16, Resim.24)

186. Aydın bölgesi, 19. yy.'a ait, atkıdan desenli dokuma.
107 x 160 cm.
Vakıflar Halı Müzesi İstanbul Env.No.Y.8119'da bulunmaktadır. Erbek, Güran; Kilim Katalogue No.1, Katalog 14.

187. Kapadokya yöresi, 18-19. yy. ait Havlı dokuma.
93 x 190 cm.
Aksa Halıcılıkta bulunmaktadır. Çiloğlu, Hakan; a.g.e.; Örnek No.21, Resim.30

188. Kazak, 19. yy. ait, Havlı dokuma.
117 x 180 cm.
Halı, S.47, s.60

189. Kazak, 19. yy. Havlı dokuma.
Halı, S.90, s.45

190. Sivas bölgesi, 20. yy.'a ait, atkıdan desenli dokuma.
153 x 119 cm.
T.İ.E.M. Env.No. 1659'da bulunmaktadır. Erbek, Güran: Kilim Katalogue No.1, Katalog 94.

191. Tokat bölgesi, 20. yy.a ait atkıdan desenli dokuma.
123 x 213 cm.
Tokat Müzesi Env. No. 1893'de bulunmaktadır. Erbek, Güran; Kilim Katalogue No.1, Katalog 98.

192. Van bölgesi, 19. yy. ait, atkıdan desenli dokuma.
154 x 208 cm.
Adana Müzesi, Env. No. 3125. Erbek, Güran; Kilim Katalogue No.1, Katalog 99

193. Eskişehir bölgesi, Holanta köyü, Günyüzü Türkmenlerine ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Durul, Yusuf; Anadolu Kilimlerinden Örnekler, S.1, s.31

194. Güneybatı İran, 19. yy. ait, Lori/Bahtiari, atkıdan takviyeli ve atkıdan desenli dokuma.
143 x 199 cm.
Halı, S.53, s.130

195. Azerbaycan, Şirvan bölgesi, 20. yy. başına ait, Havlı dokuma
120 x 50 cm.
L.R.Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e; Katalog H20.

196. 159 x 140 cm.
Housego Jenniy, a.g.e., Katalaog 40.

197. İran, Kuzeybatı Pers Bölgesi, 19. yy. ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
63 x 20 cm.
Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G26.

198. Güney Anadolu, Antalya/Döşemealtı, 19. yy. sonu, Havlı dokuma
130 x 48 cm.
L.R.Koleksiyonunda bulunmaktadır.
Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog E14.

199. İran, Fars bölgesi, Nafar-Hamseh aşireti, 19. yy. havlı dokuma.
68 x 68 cm.
Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog G19.

200. İran, Fars bölgesi, Kuhi-Şişboluki, Gaşgai Konfederasyonu, 19. yy. 2. yarısına ait, Havlı dokuma.
64 x 62 cm.
Plötze, Karl Michael; a.g.e. Katalog G18.

201. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. sonu, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
49 x 56 cm.
L.E. Fogelberg'de bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog H17.

202. Türkiye, Orta Anadolu bölgesi, 20. yy. ait, Havlı dokuma.
112 x40 cm.
W. Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog G25.

203. İran, Mianeh-Haştrud bölgesi, 19. yy sonuna ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
138 x 59 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e., Katalog 183

204. Doğubatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 20. yy. başı, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
56 x 137 cm.
Halı, S.53, s.174

205. İran, Mianeh-Haştrud bölgesi, 19. yy. ikinci yarısına ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
143 x 55 cm.
Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog F10.

206. Bidjar-Hamseh bölgesi, 19. yy. ortasına ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma (Korjin ön yüzü)
68 x 68 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e. Katalog 180.

207. İran, Mianeh-Haştrud bölgesi, 19. yy. ortasına ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
132 x 52 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 182.

208. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy ortası, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
50 x 54 cm.
Maul Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog H21.

209. İran, Fars bölgesi, Luri aşiretine ait, 20. yy. Havlı dokuma
41 x 56 cm.
Hamburg Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog H24.

210. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ortası, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
54 x 48 cm.
Bach Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze,K.M.;a.g.e.katalog H25.

211. Mogan bölgesi, 20. yy. ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
42 x 14 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e., Katalog 179

212. Özbekistan, Orta Asya bölgesi, Özbek, 20. yy. ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
48 x 70 cm.
Markus Voigt Kranzberg koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog G13.

213. Güneydoğu Pers ya da Doğubatı İran bölgesi, 19. yy. ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Douglass Koleksiyonunda bulunmaktadır. (Los Angeles)
Halı, S.86, s.99

214. İran ya da Azerbaycan, Mogan bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ikinci yarısı, atkıdan takviyeli desenli dokuma
30 x 30 cm.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. katalog H2.

215. İran ya da Azerbaycan, Mogan bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ikinci ortası, atkıdan takviyeli desenli dokuma üzerine işleme.
114 x 54 cm.
Maul Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e. Katalog H3.

216. Afganistan, Orta Asya bölgesi, Lakai-Özbek, 20. yy. birinci çeyreğine ait, dokuma üzerine işleme.
35 x 18 cm.
Özel Koleksiyonda bulunmaktadır.
Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H8.

217. İran ya da Azerbaycan, Mogan bölgesi, Beluç aşiretine ait, 20. yy. ikinci çeyreği , Havlı dokuma
48 x 29 cm.
M.E. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır.
Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog B12.

218. Afganistan ya da İran, Horasan bölgesi, Beluç aşiretine ait, 19. yy. Havlı dokuma.
27 x 33 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G20.

219. İran, Horasan bölgesi, Beluç aşiretine ait, 20. yy. ikinci çeyreği, Havlı dokuma.
32 x 32 cm.
Özel Koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G21.

220. İran, Fars bölgesi, Gaşgai ya da Luri, 19. yy. başı, Havlı dokuma.
27 x 37 cm.
Özel Koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G22.

221. İran, Bidjar-Hamseh bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ortası, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
70 x 63 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H22.

222. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 20. yy. başı, Havlı dokuma.
45 x 43 cm.
Bach koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H19.

223. Bidjar-Hamseh bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ortası, havlı dokuma.
39 x 29 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 181.

224. Afganistan, Orta Asya bölgesi, Lakai-Özbek, 20. yy. ikinci yarısına ait dokuma üzerine ipek işleme.
37 x 32 cm.
L.E. Fogelberg Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H6 A.

225. Afganistan, Orta Asya bölgesi, Lakai-Özbek, 20. yy. ait dokuma üzerine ipek işleme.
32 x 30 cm.
Leverkusen Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H6 B.

226. Mogan bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. sonu, havsız dokuma.
42 x 39 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 185.

227. İran, Saveh bölgesi, Bagdadi, 19. yy. sonu, havsız dokuma.
56 x 30 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 252.

228. İran, Kuzeybatı Pers Bölgesi, 20. yy. ikinci yarısına ait havsız dokuma.
51 x 42 cm.
Bach Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G23.

229. Haştrud bölgesi, 20. yy. ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Band ölçüsü: 413 x 5 cm.
Büyük çanta: 30 x 30 cm.
Küçük çanta: 20 x 18 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 266.

230. İran, Bidjar-Mianeh bölgesi, 20. yy. başı, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Büyük çanta: 35 x 35 cm.
Küçük çanta: 16 x 16 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 261.

231. Memling Gülü (Türkmen Aynası) motifi, Sarık, Salor, Kızıl Ayak ve sık sık Tekke Havlı dokumalarında kullanılır. 19. yy. ilk yarısı.
98 x 44 cm.
Halı, S.68, s.106

232. 19. yy. başına ait "Sarık Güllü" Türkmen havlı dokuma.
55 x 108 cm.
Volkmann M. a.g.e.; Katalog 231

233. Yaklaşık 19. yy. ait Sarık havlı dokuma.
112 x 41 cm.
Halı, S.75, s.136

234. Yomud, 19. yy. ortasına ait havlı dokuma.
107 x 48 cm.
Halı, S.73, s.142

235. Türkmenistan, Güney Türkistan bölgesi, 19. yy. ait Yomud havlı dokuma.
44 x 111 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G16.

236. Tekke Kızıl Ayak, Havlı dokuma.
Halı, S.5, s.260

237. Türkmenistan, Batı Türkistan, 20. yy. ait, Yomud, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
70 x 106 cm.
R.B.'de bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog B14.

238. Türkmen, Batı Türkistan, 19. yy. ait, Yomud havlı dokuma.
67 x 115 cm.
W.Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog B15.

239. Türkmenistan, Batı Türkistan, 20. yy. ait Yomud, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
85 x 120 cm.
Hannover Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog C13.

240. Adana-Tarsus, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Kültür ve Sanat; S.11, s.40

241. Doğu Anadolu, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
133 x 124 cm.
Brüggemann, W., a.g.e.; Resim 114.

242. Türkiye, Güney Tarsus, 19. yy. birinci yarısına ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
117 x 44 cm.
H.M. Özel Koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G9.

243. Türkiye, Güney Anadolu, Adana, 19. yy. sonuna ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
102 x 186 cm.
H.M.Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G10.

244. Gaziantep-Malatya arasındaki göçebe gruplardan birisine ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
93 x 88 cm.
T.İ.E.M. Env.No.1393'de bulunmaktadır. Ölçer Nazan; a.g.e.; s.137

245. Malatya-Antep arasındaki yörükler tarafından dokunmuş, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
74 x 113 cm.
Ölçer, Nazan; a.g.e.; s.108
246. Eskişehir/Sivrihisar, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Kültür ve Sanat, S.11, Resim 3.
247. Eskişehir/Seyitgazi, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Kültür ve Sanat, S.11, Resim 4.
248. Güneydoğu Anadolu, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
118 x 67 cm.
Brüggemann, W; a.g.e.; Resim 102.
249. İran, Mogan bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. sonu, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
45 x 102 cm.
Özel koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog F11.
250. Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
33 x 86 x 64 cm.
John Bostjancich Koleksiyonunda bulunmaktadır.
Halı, S.81, s.63
251. Haştrud bölgesi, 20. yy. ait atkıdan takviyeli desenli dokuma. (Resim 253'ün dokuma tekniğine benzemektedir.)
98 x 38 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 59.
252. Haştrud bölgesi, 19. yy. sonuna ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
92 x 38 x 68 cm.
Tanvoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e.; Katalog 58
253. Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. Havlı dokuma.
87 x 42 cm.
Manijeh koleksiyonunda bulunmaktadır. (Tahran)
Halı, S.45, s.36
254. Mogan bölgesi, 19. yy. sonuna ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
120 x 50 x 61 cm.
Tanavoli Parviz, Seawald Busse; a.g.e., Katalog 45.
255. Batı İran, 19. yy. sonuna ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Siawosh Azadi-Andrews Peter, A; a.g.e.; s.162

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

256. İran, Batı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ortası atkıdan takviyeli desenli dokuma.
47 x 105 cm.
Özel Koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog F12.

257. İran, Kuzeybatı İran bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. atkıdan takviyeli desenli dokuma.
40 x 112 cm.
Özel Koleksiyonda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H23.

258. Bidjar bölgesi, Hamseh, 20. yy. ait, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
92 x 47 cm.
Tanavoli Parviz-Seawald Busse, a.g.e.; Katalog 90.

259. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. ikinci yarısı, atkıdan takviyeli desenli dokuma.
50 x 111 cm.
Bach koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog F14.

260. Batı İran bölgesi, 19. yy. üçüncü çeyreğine ait, havlı dokuma.
100 x 45 cm.
Siawosh Azadi-Andrews Peter A., a.g.e., s.182

261. Orta Batı İran, 19. yy. ikinci yarısına ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Siawosh Azadi-Andrews Peter A., a.g.e., s.244

262. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Kürd ya da Şahsavan aşiretine ait, 20. yy. atkıdan takviyeli desenli dokuma.
100 x 34 x 47 cm.
H.M. Özel koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G15.

263. İran, Kuzeybatı Pers bölgesi, Şahsavan aşiretine ait, 19. yy. atkıdan takviyeli desenli dokuma.
99 x 103 cm.
Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H24.

264. Orta Anadolu, Konya'nın batısı Keçi Muhsine Köyü, havlı dokuma 3 3′ 1″ x 1′ 11″
Morehous, Brian; a.g.e.; Katalog 52.

265. Özbekistan, Orta Asya bölgesi, 20. yy. ikinci yarısına ait, Özbek havlı dokuma.
R.B. Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G14.

266. Sivas/Sarıkışla, Havlı dokuma.
Kültür ve Sanat, S.20, Resim 3.

267. Batı Anadolu, Havlı dokuma.
93 x 46 cm.
Brüggemann W. Böhmer H. a.g.e.; s.276,77

268. Konya bölgesi, Havlı dokuma.
133 x 80 cm.
Halı, S.49, s.65

269. Manyas, 20. yy. başına ait havlı dokuma.
117 x 100 cm.
Maritz, J.Hen; a.g.e.

270. Özbekistan, Özbek ya da Kazak, 20. yy. birinci yarısına ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
36 x 84 cm.
Baden Özel Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G12.

271. İran, doğu Pers bölgesi, Beluç, 19. yy. ikinci yarısına ait, Havlı dokuma.
Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog B13.

272. Afganistan, Lakai-Özbek, 20. yy. 1. yarısına ait dokuma üzerine işleme.
16 x 16 cm.
W. Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G27.

273. Doğu Anadolu, Havlı dokuma.
2′ 11″ x 1′ 11″
Morehouse, B; a.g.e.; Resim 136

274. Kuzeybatı Anadolu, havlı dokuma.
3′ 10″ x 1′ 11″
Morehouse, B; a.g.e.; Resim 26

275. Batı Anadolu, Havlı dokuma.
Morehouse, B; a.g.e. resim 25.

276. Eskişehir/Sivrihisar, 20. yy. başına ait atkıdan takviyeli desenli dokuma.
Kırzıoğlu Görgünay Neriman; Altaylardan Tuna Boyuna Türk dünyasında Ortak Motifler, a.g.e.; Resim 34

277. Afganistan, Özbek, 20. yy. birinci yarısına ait, dokuma üzerine işleme.
46 x 89 cm.
L.E.Fogelberg Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog G17.

278. Doğu Anadolu, havlı dokuma.
Morehouse, B; a.g.e.; Katalog 112

279. Antalya/Döşemealtı Kovanlık köyü, Havlı Dokuma
150 x 80 cm.
Antalya, Döşemealtı'nda yaptığım alan araştırmasında elde edilen bu örnek, eski Karate-do Federasyonu başkanı Hakkı Koşar tarafından çekilmiştir. Eylül 1997

280. Antalya/Döşemealtı, Havlı dokuma.
40 x 100 cm.
Antalya, Döşemealtı'nda yaptığım alan araştırmasında elde edilen bu örnek tarafımdan Eylül 1997'de çekilmiştir.

281. Türkistan'ın Türkmen aşiretlerinden Salor aşiretine ait, 19. yy. birinci yarısı, Havlı dokuma.
47 x 111 cm.

282. Afganistan, Orta Asya bölgesi, Lakai-Özbek, 20. yy. birinci yarısına ait dokuma üzerine işleme.
75 x 115 cm.
H.M. Özel Koleksiyonunda bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H7.

283. Peru, Quechua aşiretine ait 1940-1980, Etno-Textil-Galarie, Bremen'de bulunmaktadır. Plötze, Karl Michael; a.g.e., Katalog H16.

284. Kırgız, 19. yy. ait çadır bölme çığı.
338 x 160 cm.
Sommer Jon. L, a.g.e.; Katalog 5.

285. Kırgız, 20. yy. ortasına ait çadır bölme çığı.
345 x 175 cm.
Sommer Jon. L, a.g.e.; Katalog 8.

286. Kırgız, 20. yy. ortasına ait çadır bölme çığı.
246 x 158 cm.
Sommer Jon. L., a.g.e.; Katalog 7.

287. Kırgız, 19. yy. ait çadır bölme çığı.
263 x 175 cm.
Sommer Jon. L., a.g.e.; Katalog 4.

288. Kırgız, 19. yy. ait çadır bölme çığı.
373 x 165 cm.
Sommer Jon. L., a.g.e.; Katalog 11.

289. Kırgız, 19. yy. ait çadır bölme çığı.
320 x 163 cm.
Sommer Jon. L., a.g.e.; Katalog 6.

Resim Fihristi

10.a)	"Türkmen Aynası" Motifli Halıları Resmeden Hans Memling'in Tablolarının Yer Aldığı Resimler.
10.b)	Üzerinde Göllerin Bulunduğu Türkmen Bayrağının Yer Aldığı Resim.
10.c)	Üzerinde Moğol Savaşçısının Bulunduğu Resim.
10.ç)	"Türkmen Aynası" Motifli Halıyı Resemeden Dük Rene D Anjou'ya Ait Resim.
10.d)	Haç Ve Çengelli Baklavalı Haçın Yer Aldığı Resimler.
10.e)	Kalın Kollu Haçtan Gelişen "Türkmen Aynası" Motifi.
10.f)	Baklavadan Gelişen "Türkmen Aynası" Motifi.
10.g)	Kutulu Haçtan Gelişen "Türkmen Aynası" Motifi.
10.h)	Baklavalardan Gelişen "Türkmen Aynası" Motifi.
10.ı)	Sekiz Uçlu Yıldızdan Gelişen "Türkmen Aynası" Motifi.
10.i)	"Türkmen Aynası" Motifine Benzer Motiflerin Yer Aldığı Resimler.
10.j)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Yazgıların Yer Aldığı Resimler.
10.k)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Seccadelerin Yer Aldığı Resimler.
10.l)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Sofa Örtüsünün Yer Aldığı Resimler.
10.m)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Sedir Örtüsünün Yer Aldığı Resimler.
10.n)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Eyer Örtüsünün Yer Aldığı Resim.
10.o)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Heybelerin Yer Aldığı Resimler.
10.ö)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Korjinlerin Yer Aldığı Resimler.
10.p)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Çantaların Yer Aldığı Resimler.
10.r)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Tuz Çantalarının Yer Aldığı Resimler.
10.s)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Kaşık Çantalarının Yer Aldığı Resimler.

10.ş)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Çuvalların Yer Aldığı Resimler.
10.t)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Mafraşların Yer Aldığı Resimler.
10.u)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Yastıkların Yer Aldığı Resimler.
10.ü)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Ensinin Yer Aldığı Resim.
10.v)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Yatak Kenarı Örtüsünün Yer Aldığı Resim.
10.y)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Kuşakların Yer Aldığı Resim.
10.z)	Üzerinde "Türkmen Aynası" Motifi Bulunan Çığların Yer Aldığı Resimler.

10 a

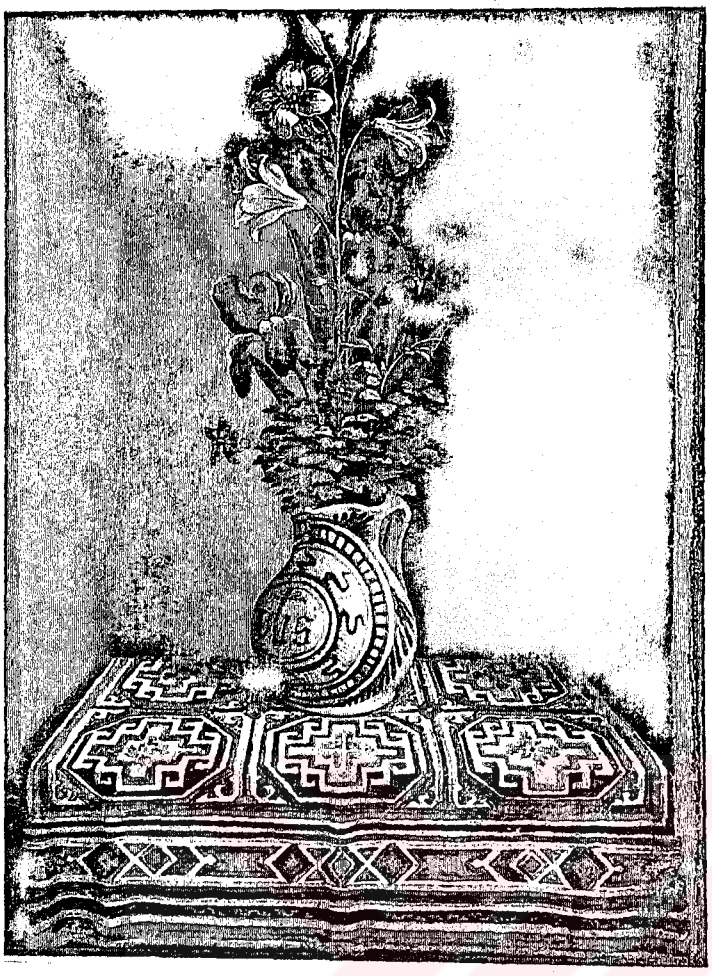

Resim 1

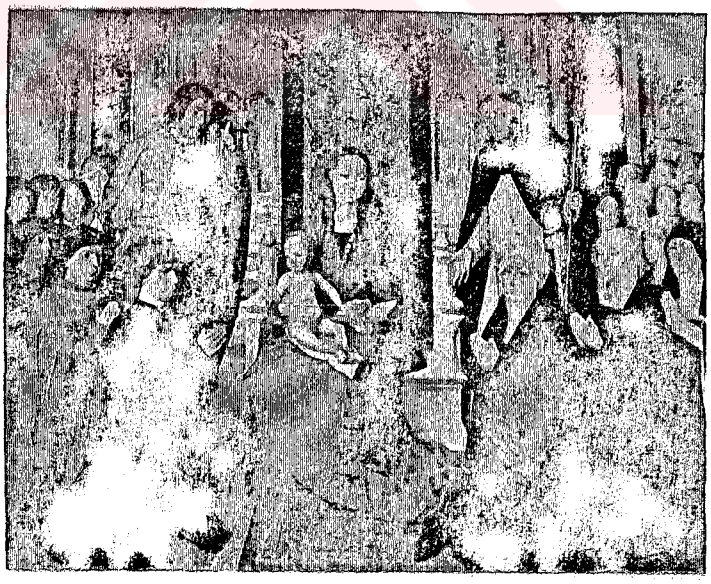

Resim 2

Resim 3

Resim 4

10 b

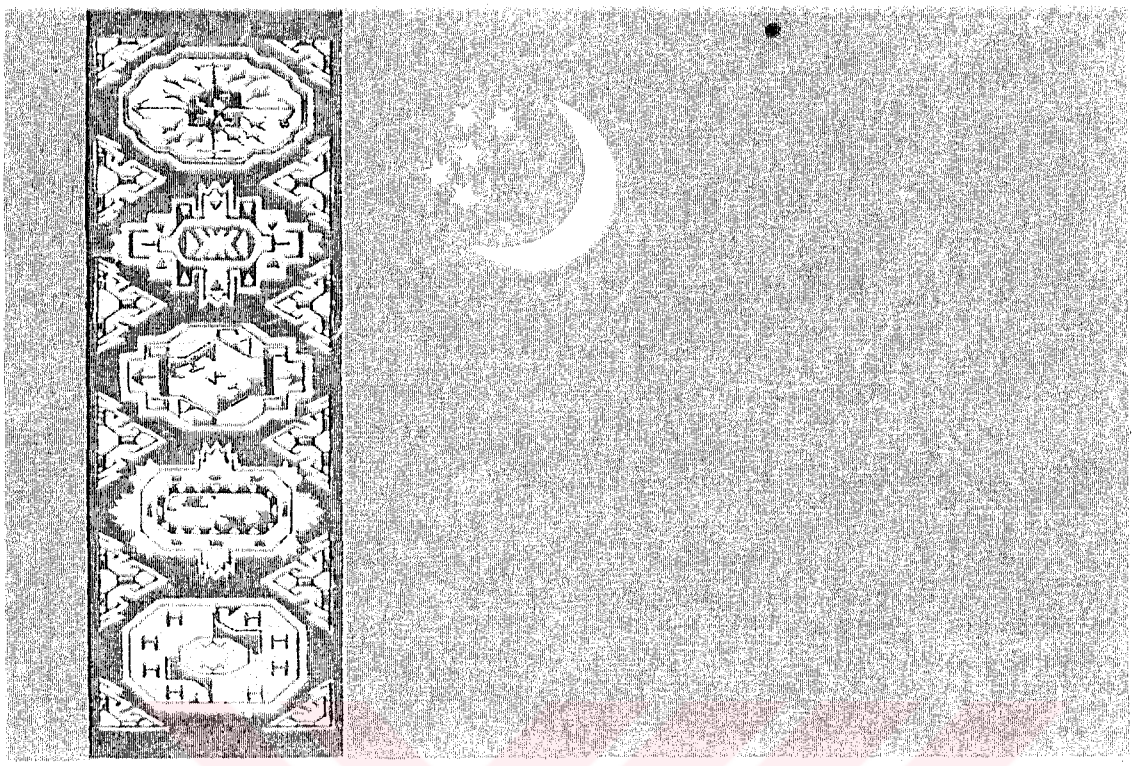

Resim 5

10 c

Resim 6

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

10 ç

Resim 7

10 d

Resim 8

Resim 9

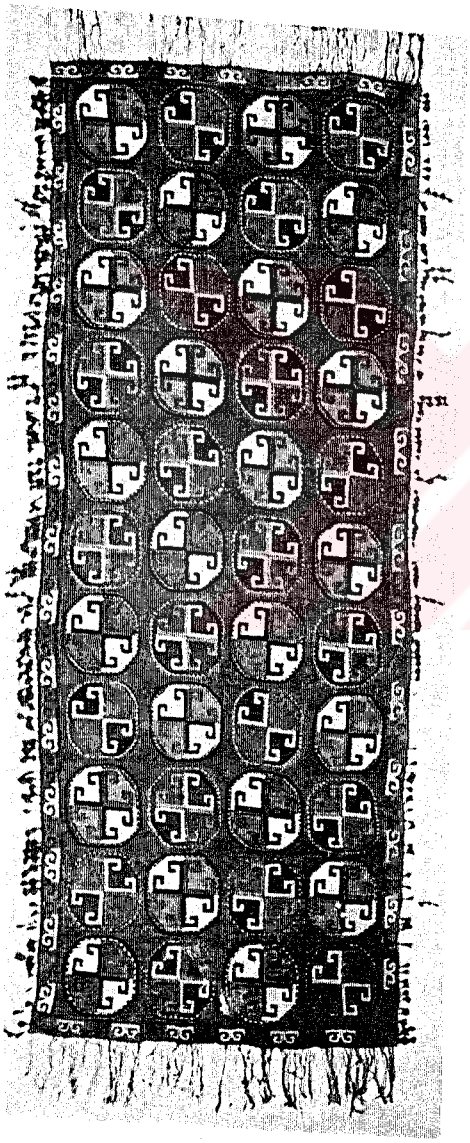

Resim 10

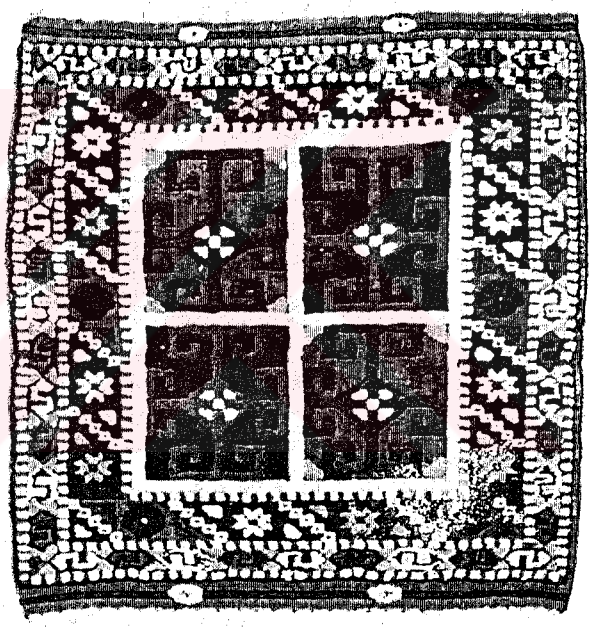

Resim 11

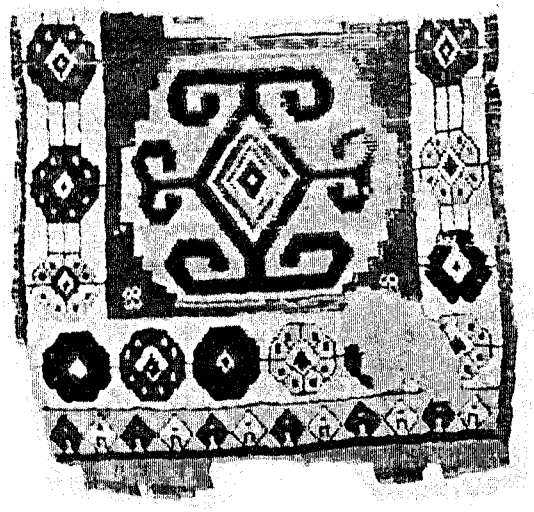

Resim 12

10 e

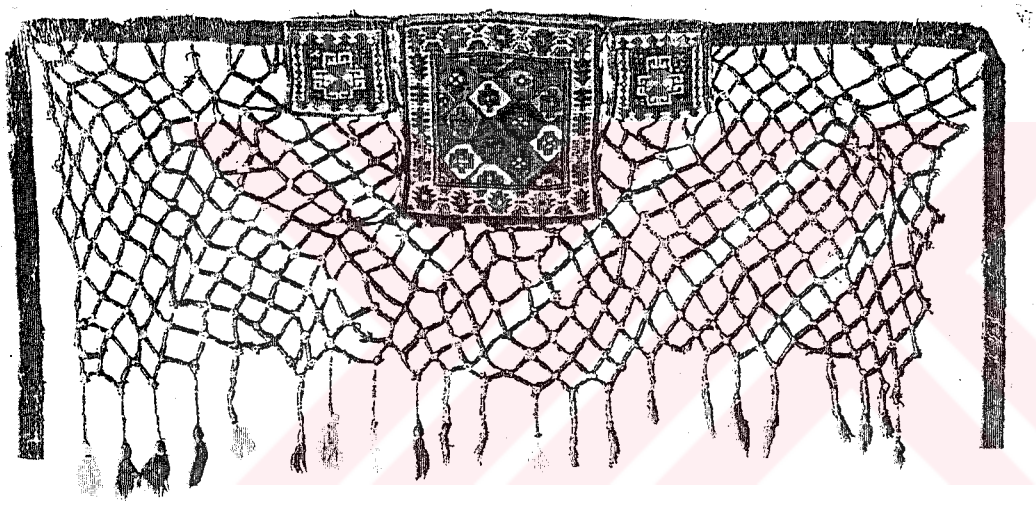

Resim 13

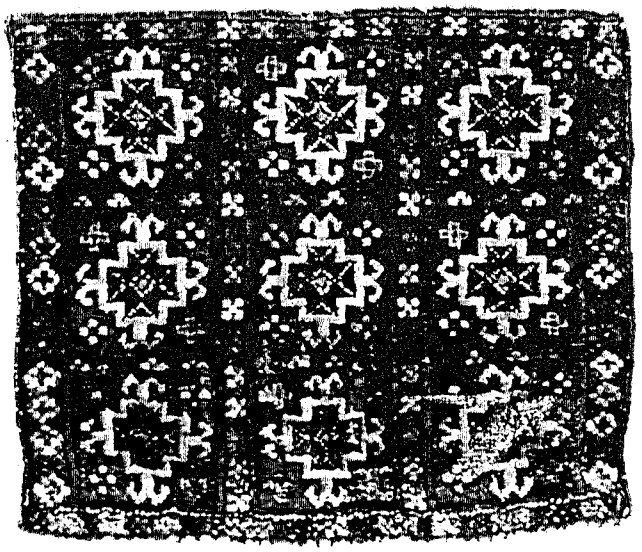

Resim 14

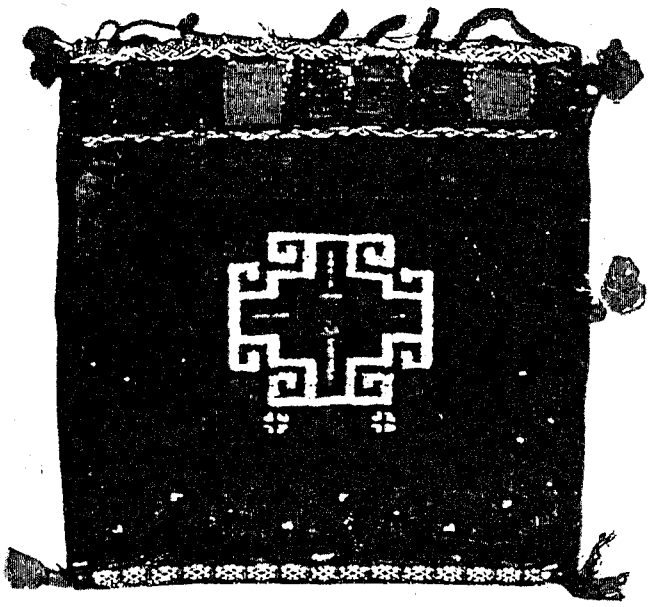

Resim 15

10 f

Resim 16

Resim 17

Resim 18

10 g

Resim 19

Resim 20

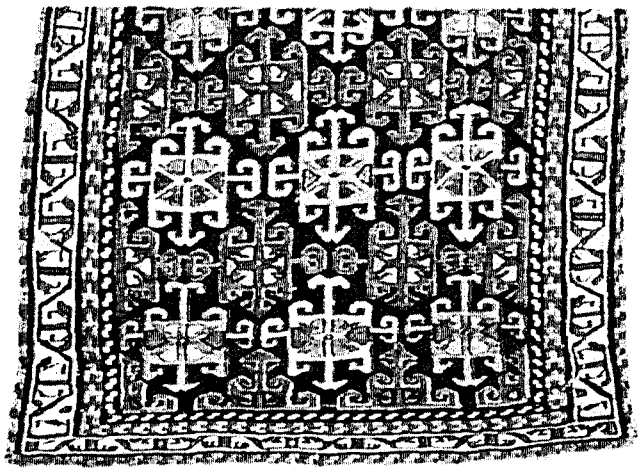

Resim 21

Resim 22

10 h

Resim 23

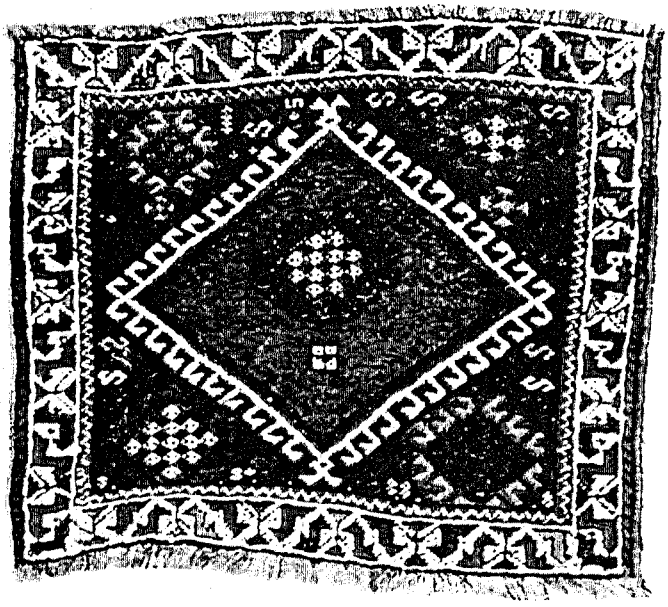

Resim 24

Resim 25

Resim 26

10 1

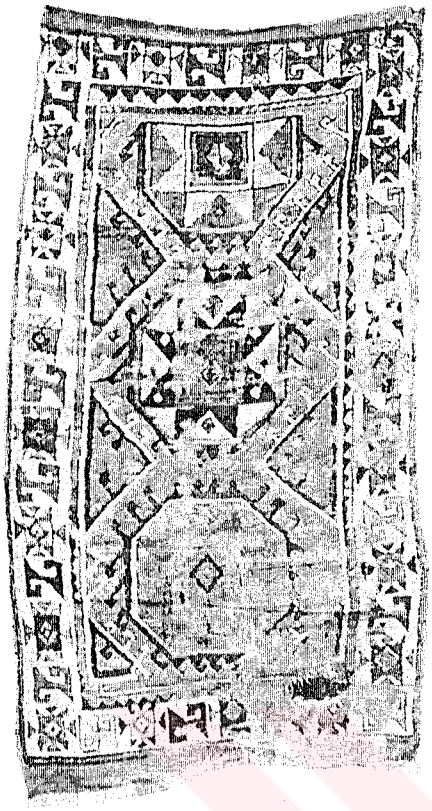

Resim 27

10 i

Resim 28

Resim 29

Resim 30

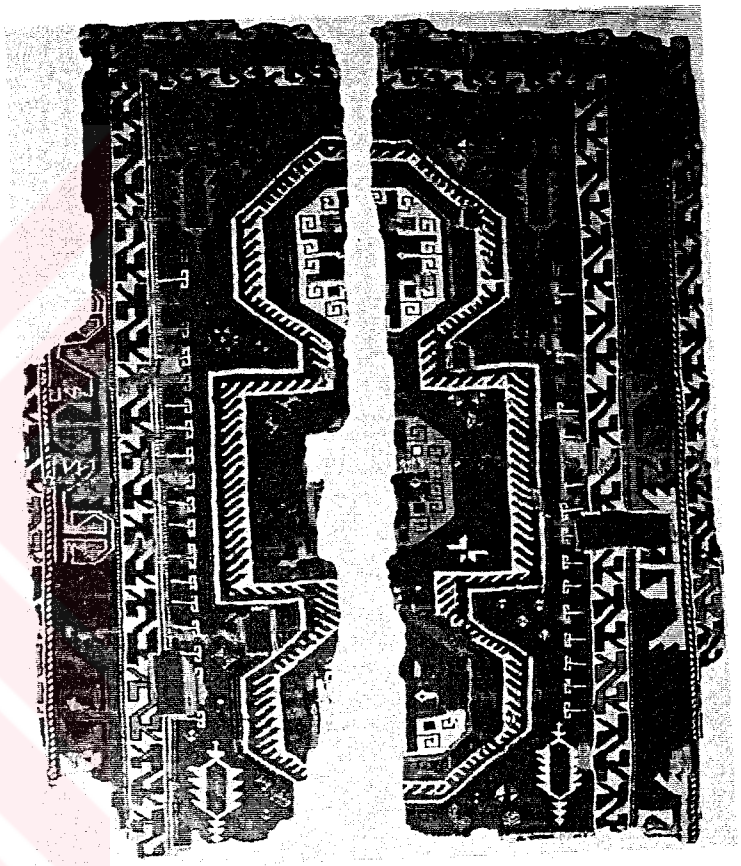

Resim 31

Resim 32

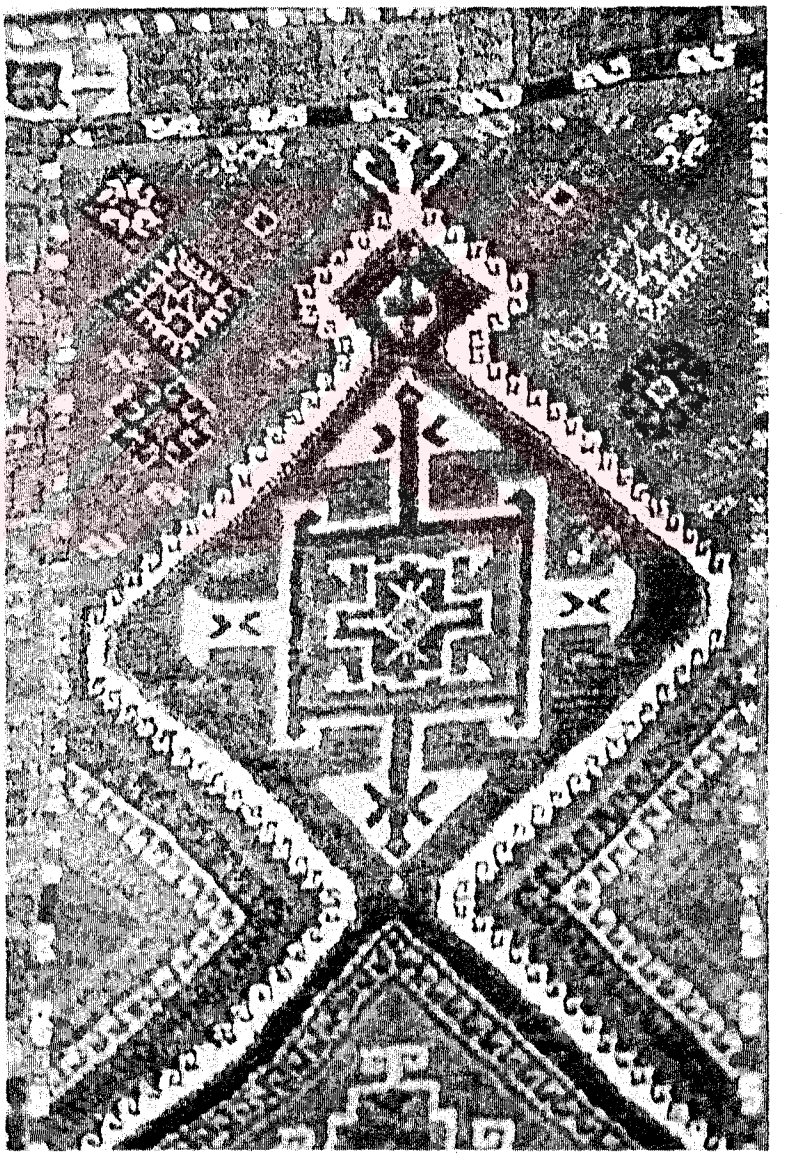

Resim 32-a

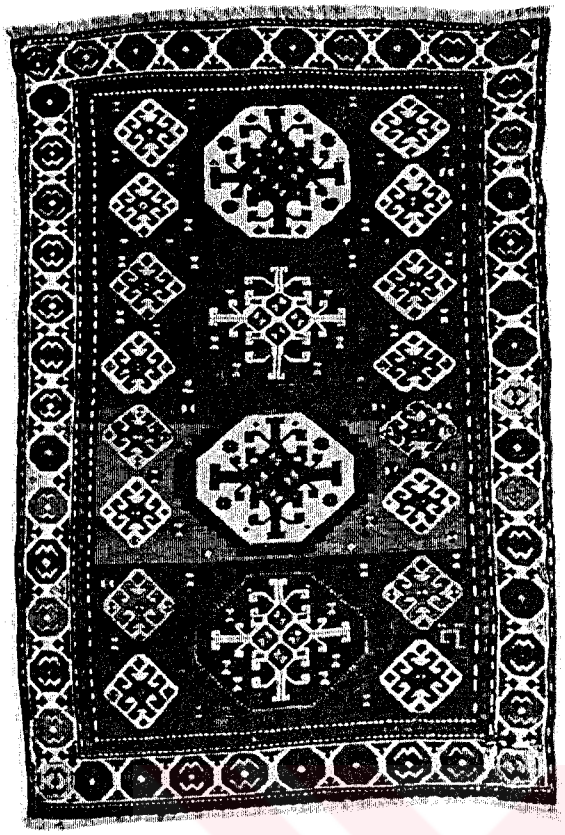

Resim 33

Resim 34

Resim 35

10 j

Resim 36

Resim 37

Resim 38

Resim 39

Resim 40

Resim 41

Resim 42

Resim 43

Resim 44

Resim 45

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 46

Resim 47

Resim 48

Resim 49

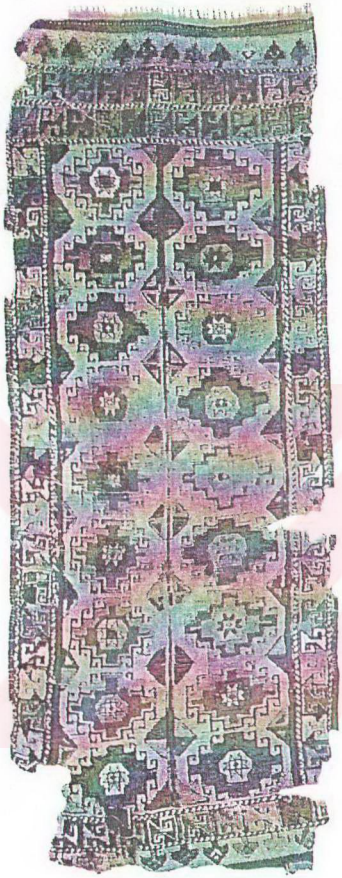

Resim 50

Resim 51

Resim 52

Resim 53

Resim 54

Resim 55

Resim 56

Resim 57

Resim 58

Resim 59

Resim 60

Resim 61

Resim 62

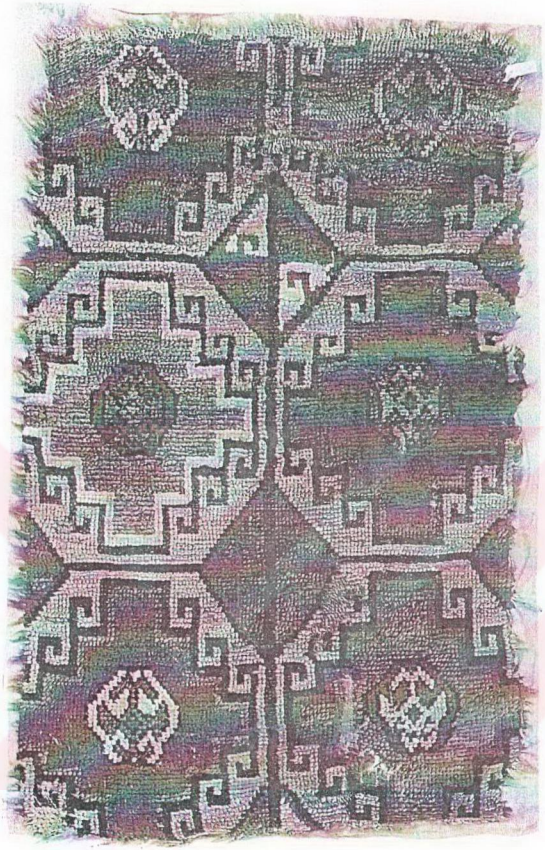

Resim 63

Resim 64

Resim 65

Resim 66

Resim 67

Resim 68

Resim 69

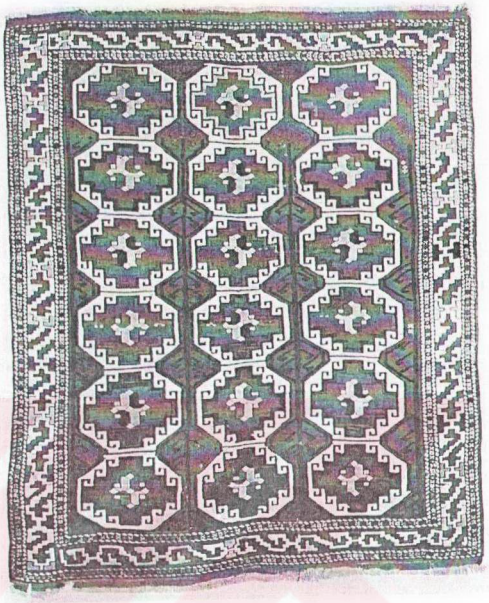

Resim 70

Resim 71

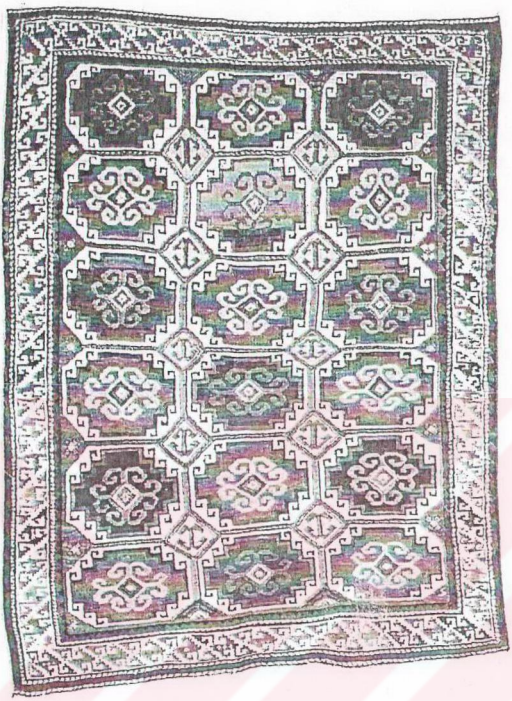

Resim 72

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 73

Resim 74

Resim 75

Resim 76

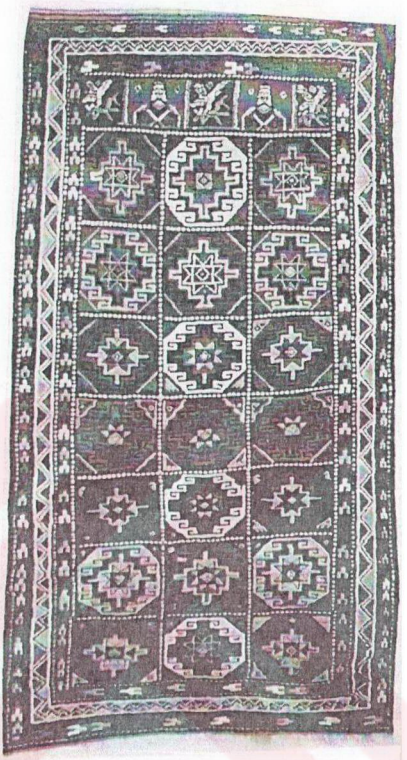

Resim 77

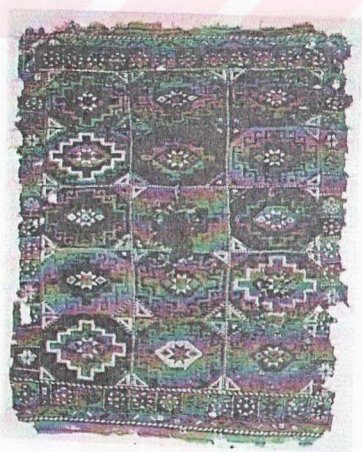

Resim 78

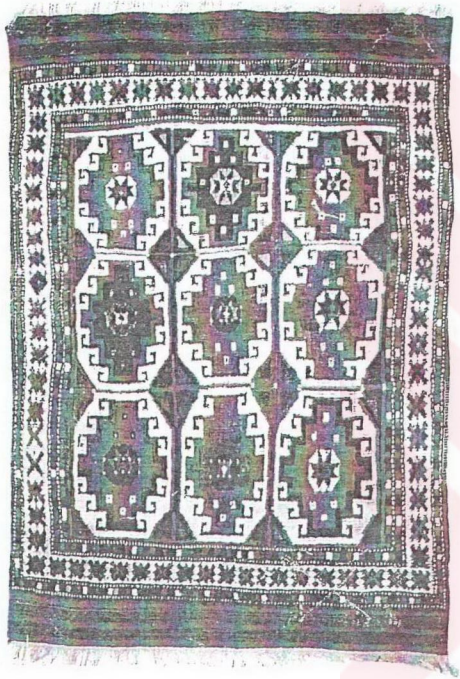

Resim 79

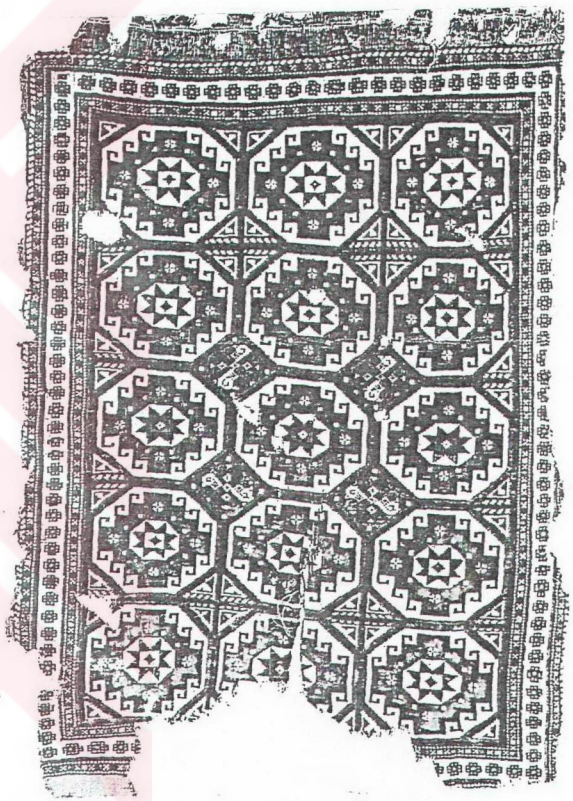

Resim 80

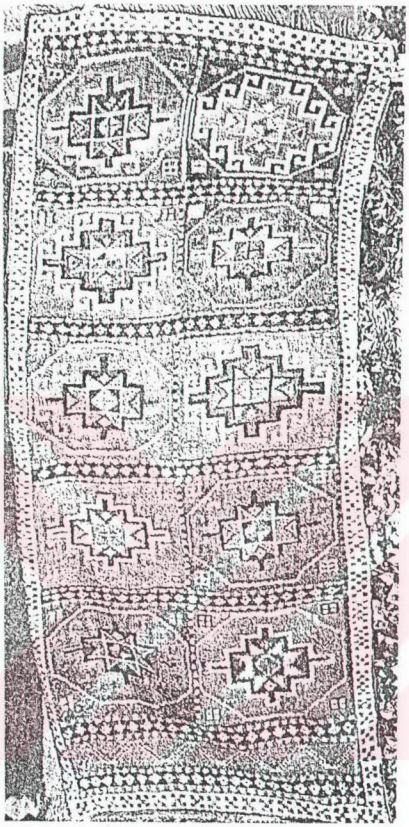

Resim 81

Resim 82

Resim 83

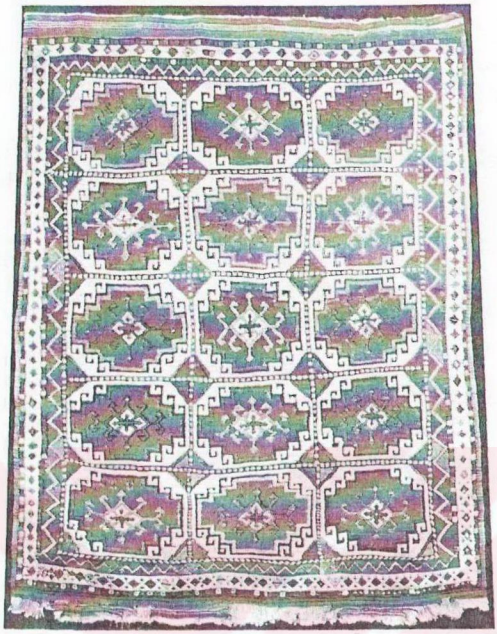

Resim 84

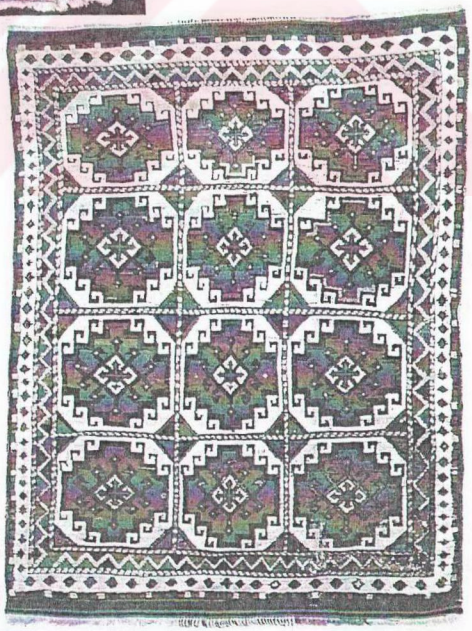

Resim 85

Resim 86

Resim 87

Resim 88

Resim 89

Resim 90

Resim 91

Resim 92

Resim 93

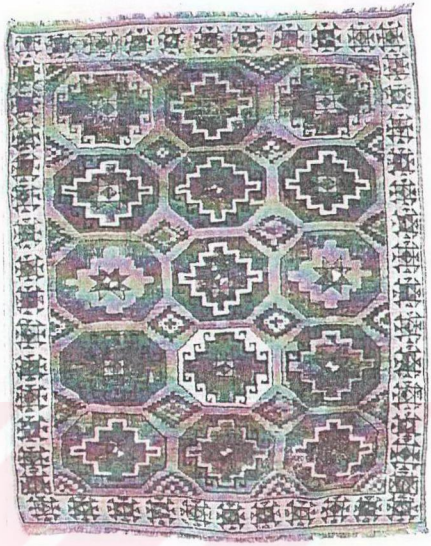

Resim 94

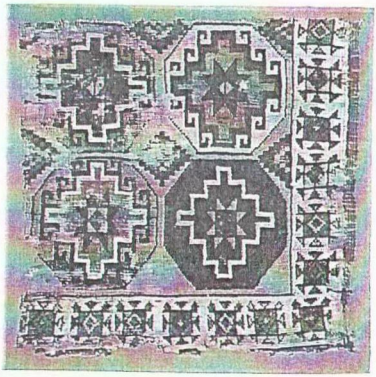

Resim 95

Resim 96

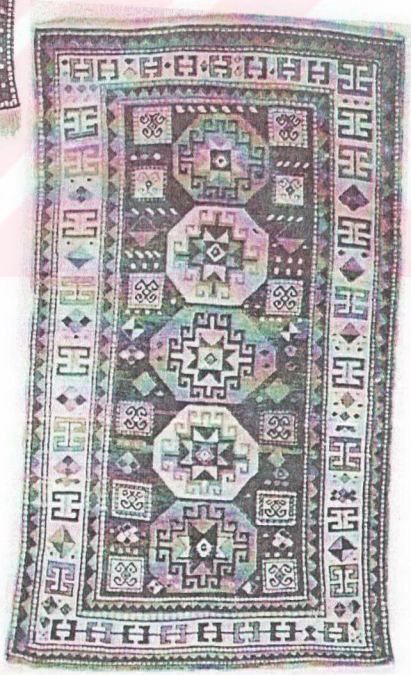

Resim 97

Resim 98

Resim 99

Resim 100

Resim 100-a

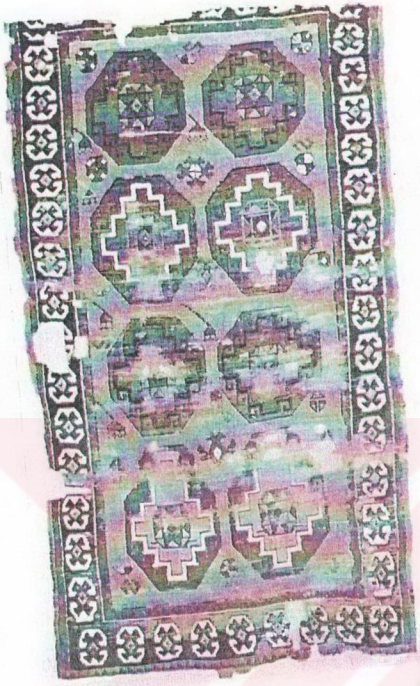

Resim 101

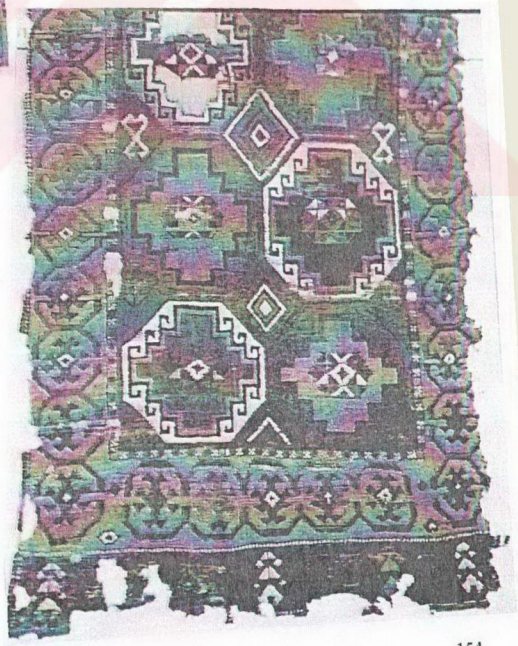

Resim 102

Resim 103

Resim 104

Resim 105

Resim 106

Resim 108

Resim 107

Resim 109

Resim 110

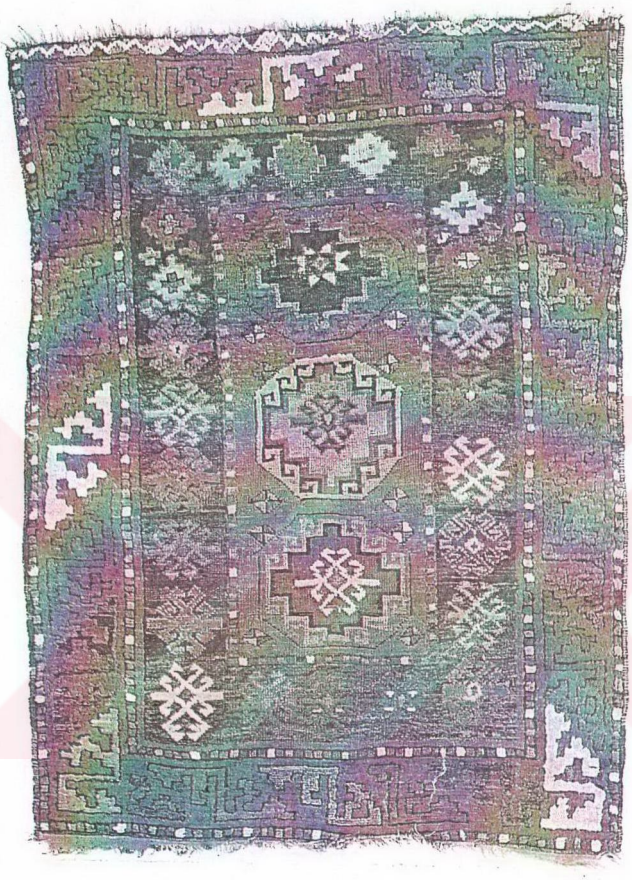

Resim 111

Resim 112

Resim 113

Resim 114

Resim 115

Resim 116

Resim 117

Resim 118

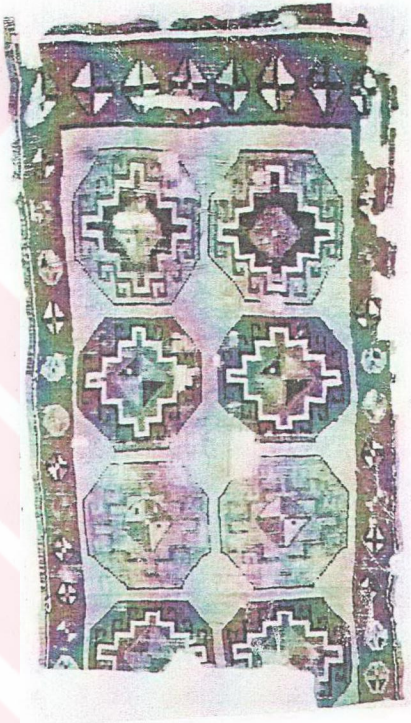

Resim 119

Resim 120

Resim 121

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 122

Resim 123

Resim 124

Resim 125

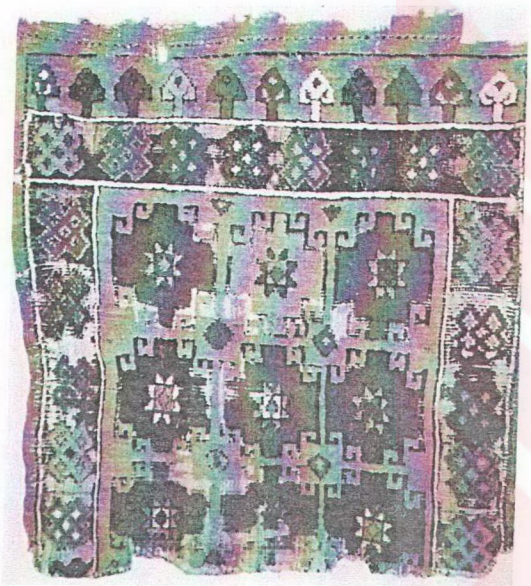

Resim 126

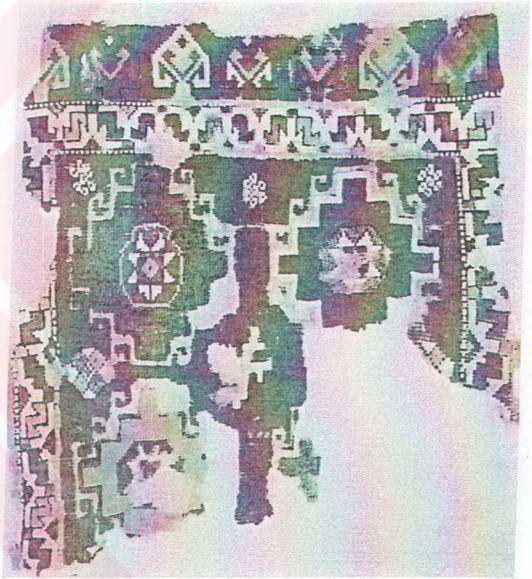

Resim 127

Resim 128

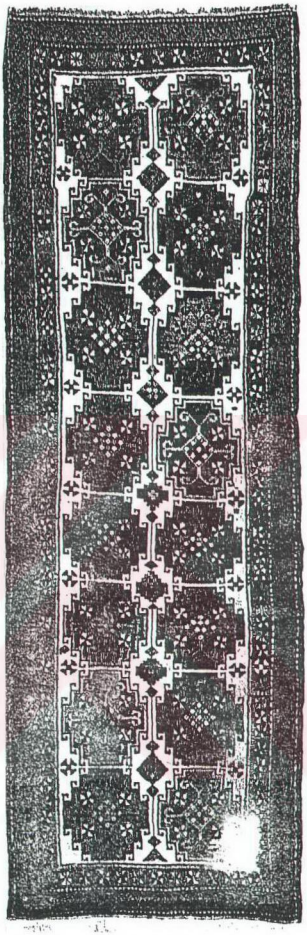

Resim 129

Resim 130

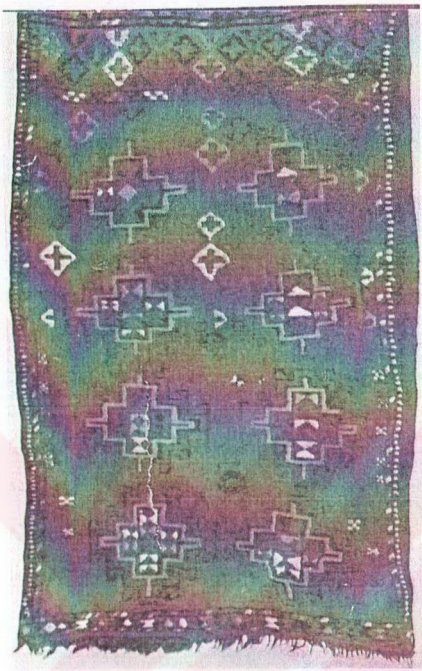

Resim 131

Resim 132

Resim 133

Resim 134

Resim 135

Resim 136

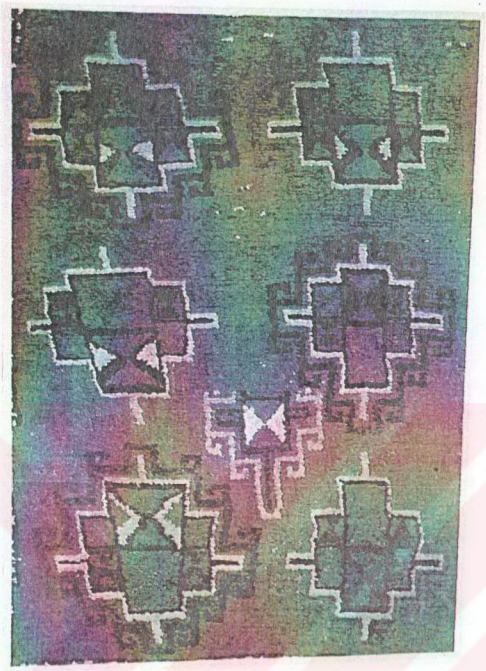

Resim 137

Resim 138

Resim 139

Resim 140

Resim 141

Resim 142

Resim 143

Resim 144

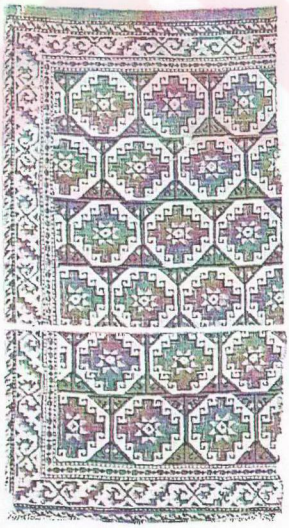

Resim 145

Resim 146

Resim 147

Resim 148

Resim 149

Resim 150

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 151

Resim 152

Resim 153

Resim 154

Resim 155

Resim 156

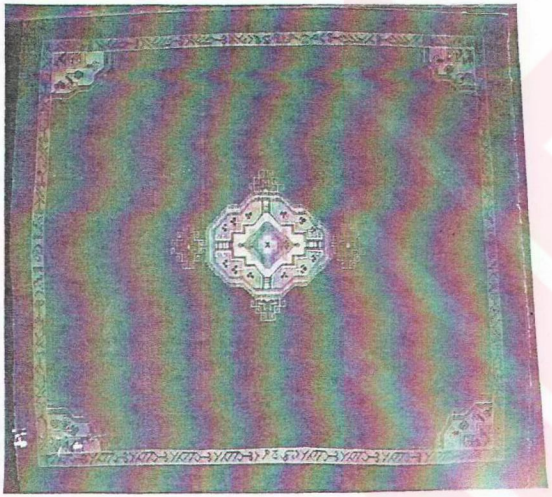

Resim 157

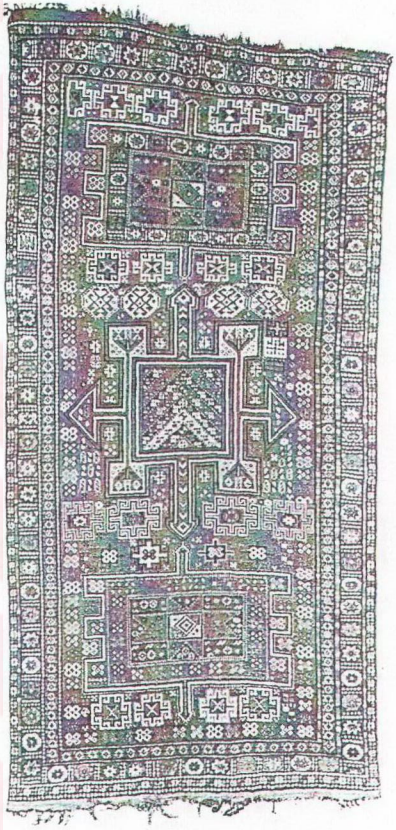

Resim 158

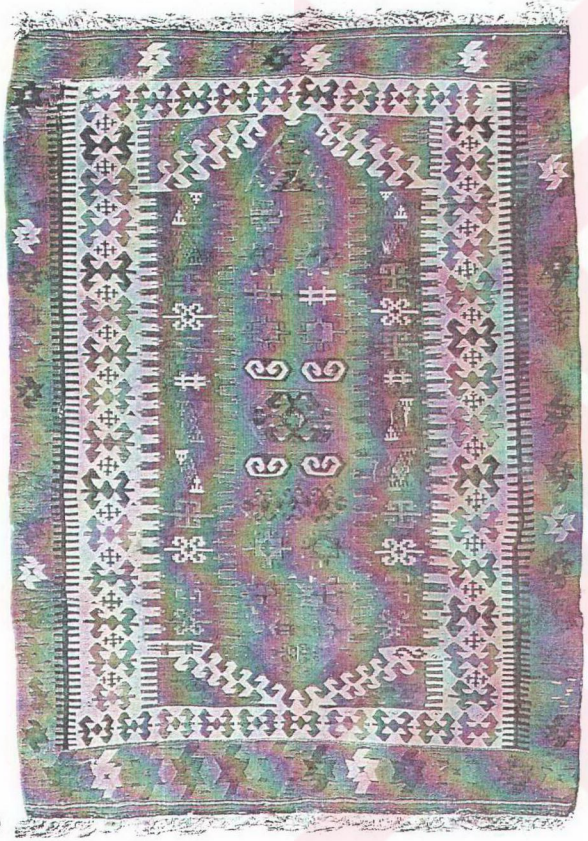

Resim 159

Resim 160

Resim 161

Resim 162

Resim 163

Resim 164

Resim 165

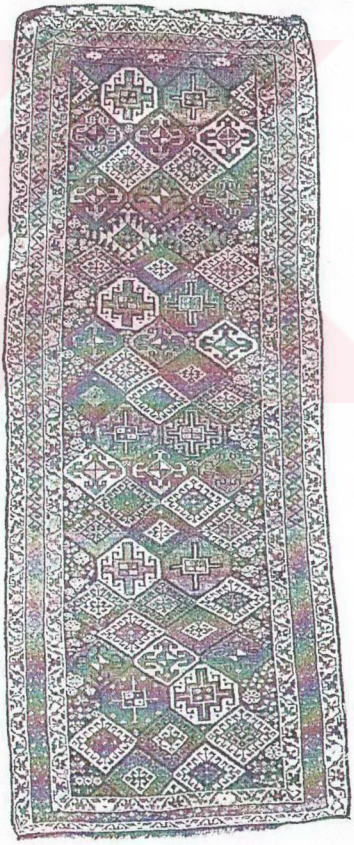

Resim 166

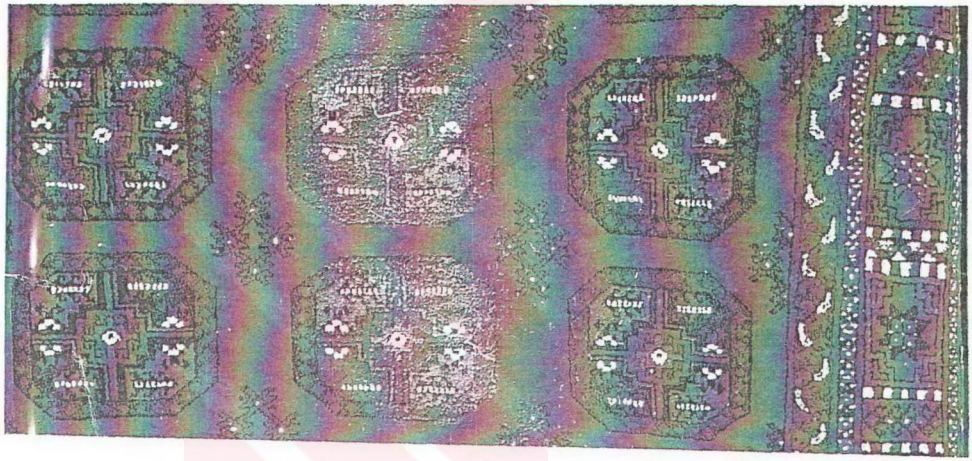

Resim 167

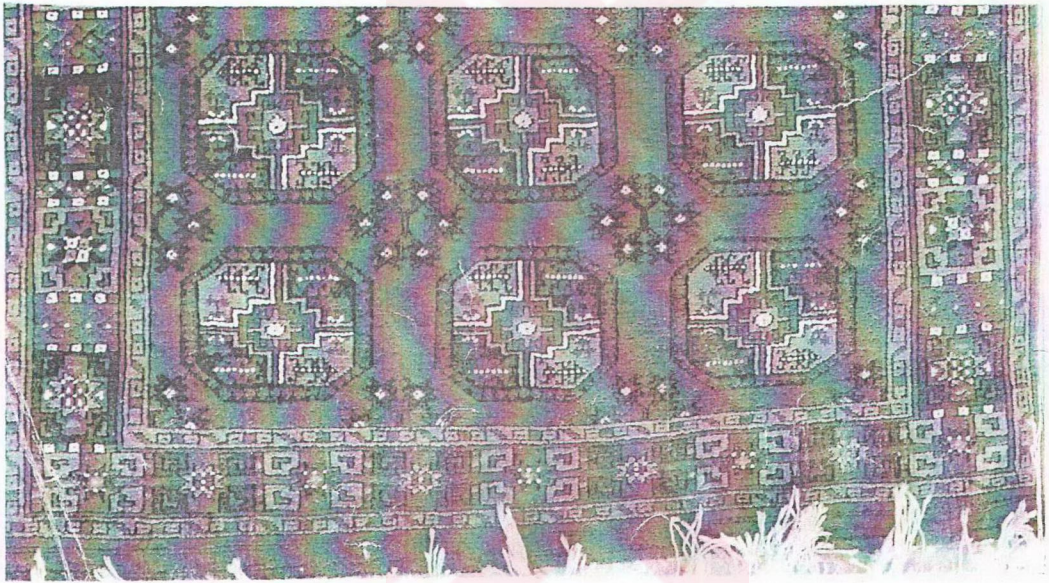

Resim 168

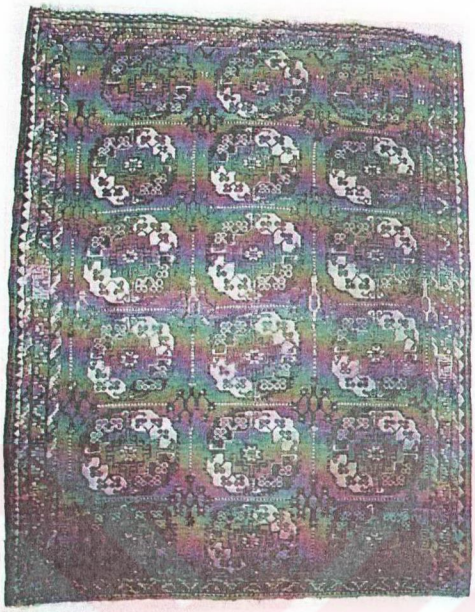

Resim 169

Resim 171

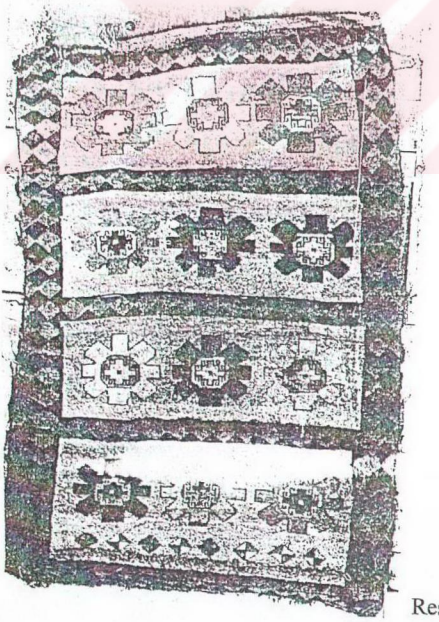

Resim 170

Resim 172

Resim 173

Resim 174

Resim 175

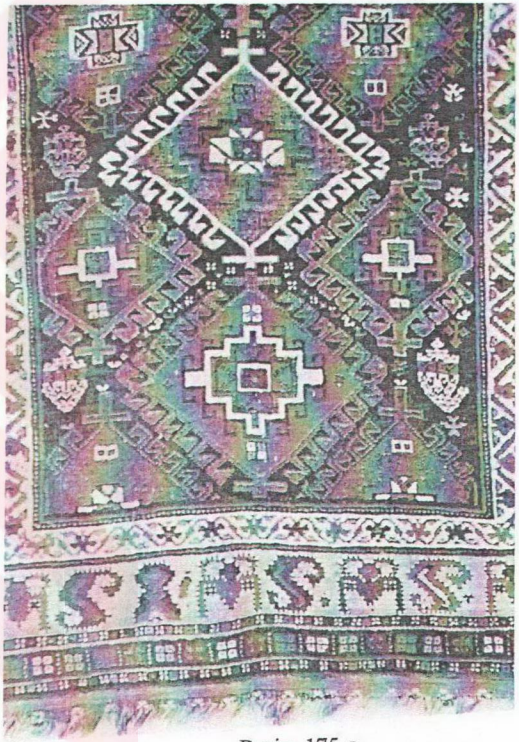

Resim 175-a

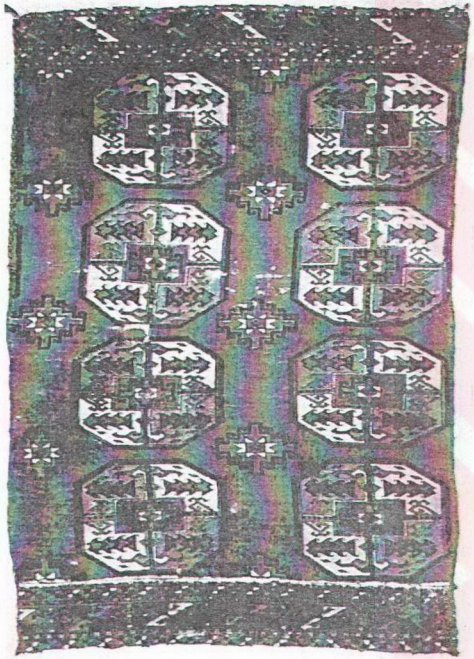

Resim 176

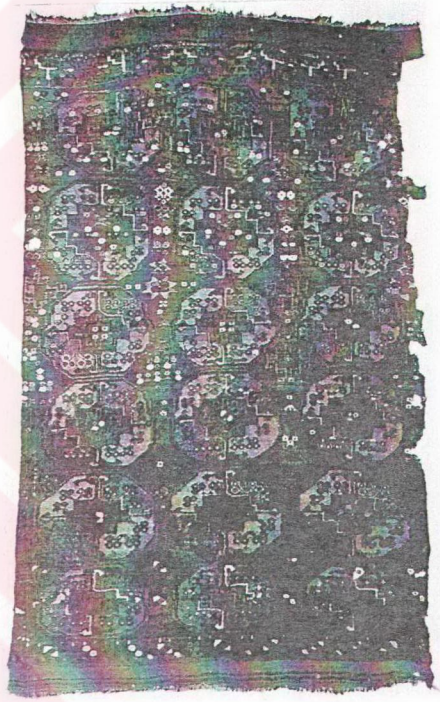

Resim 177

Resim 178

Resim 179

Resim 180

Resim 180-a

Resim 181

Resim 182

Resim 183

10 k

Resim 184

Resim 185

Resim 186

Resim 187

Resim 188

Resim 189

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

10 l

Resim 191

10 k

Resim 190

10 l

Resim 192

10 m

Resim 193

10 n

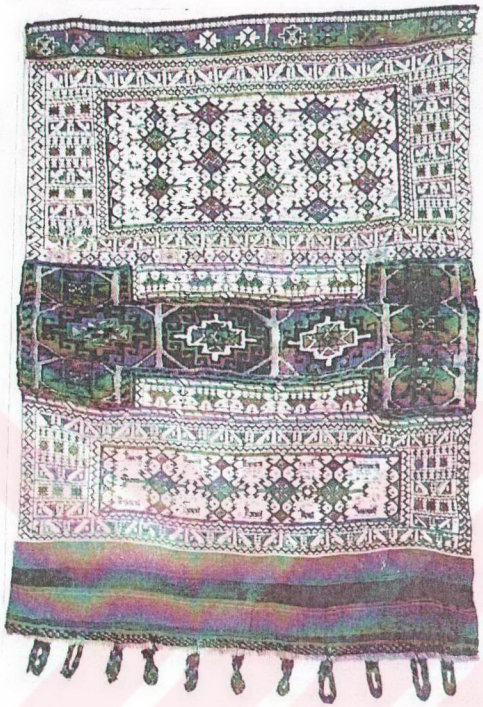

Resim 194

10 o

Resim 195

Resim 196

Resim 197

Resim 198

Resim 199

Resim 200

Resim 201

10 ö

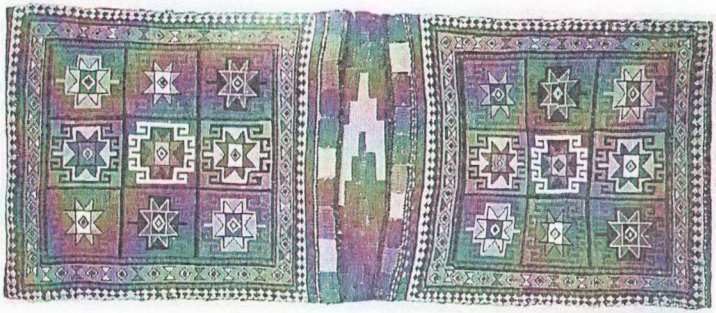

Resim 204

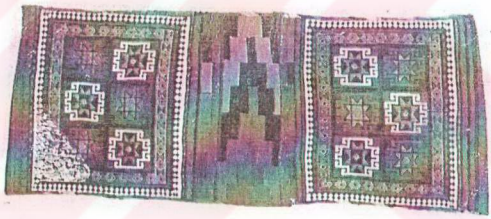

Resim 203

10 o

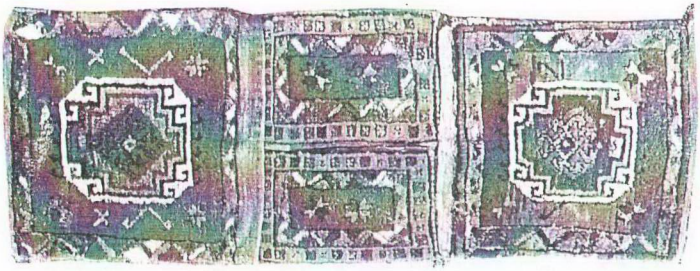

Resim 202

Resim 205

Resim 206

Resim 207

Resim 208

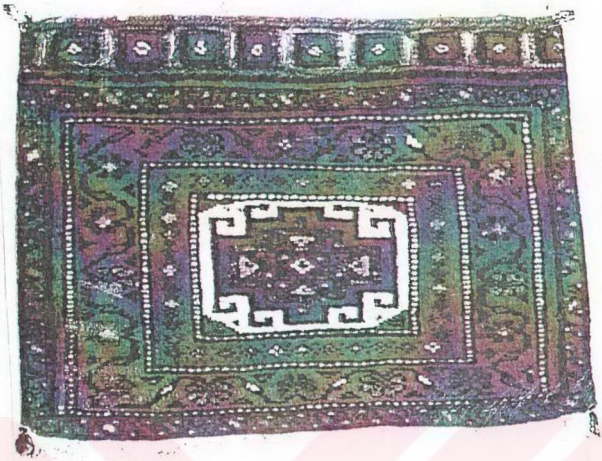

Resim 209

Resim 210

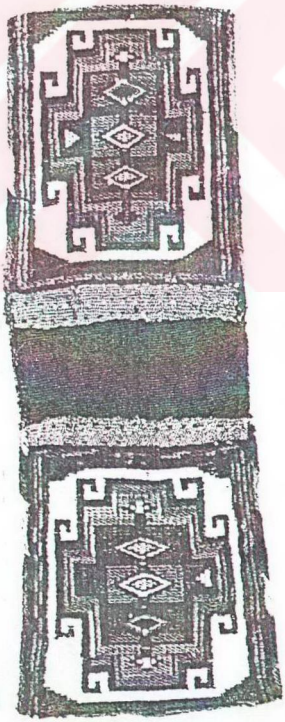

Resim 211

10 p

Resim 212

Resim 213

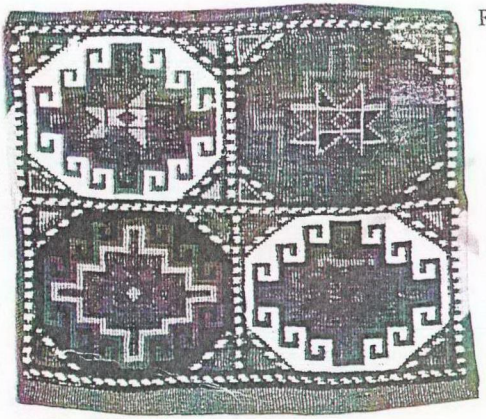

Resim 214

Resim 216

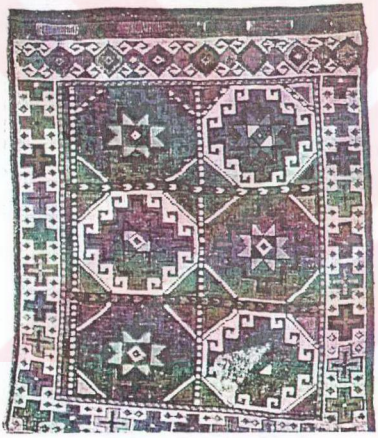

Resim 215

Resim 217

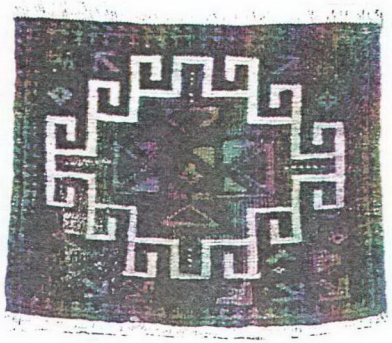

Resim 218

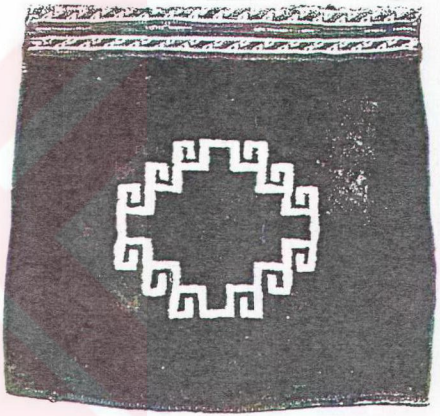

Resim 219

Resim 220

Resim 221

Resim 222

Resim 223

Resim 224

Resim 225

Resim 226

10 r

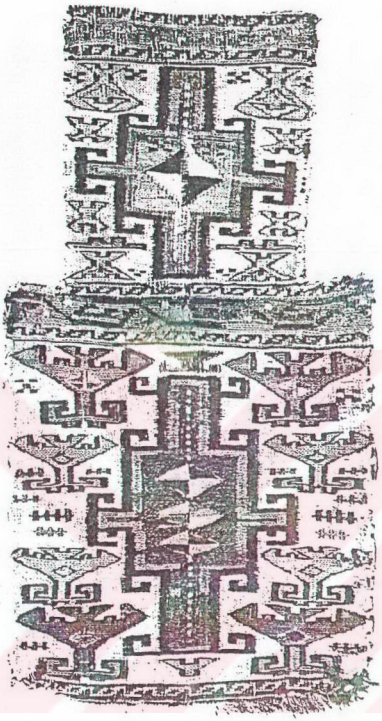

Resim 227

Resim 228

10 s

Resim 229

Resim 230

10 ş

Resim 231

Resim 232

Resim 233

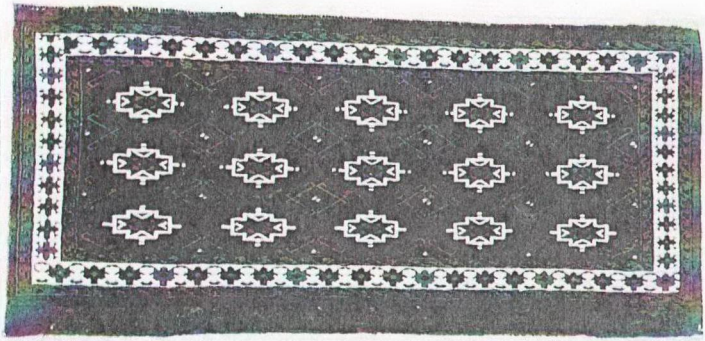

Resim 234

Resim 235

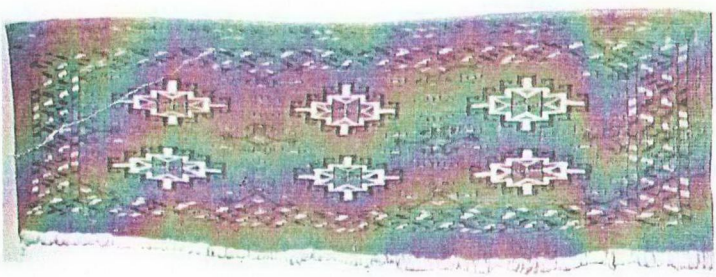

Resim 236

T.C. YUKSEKOGRETIM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Resim 237

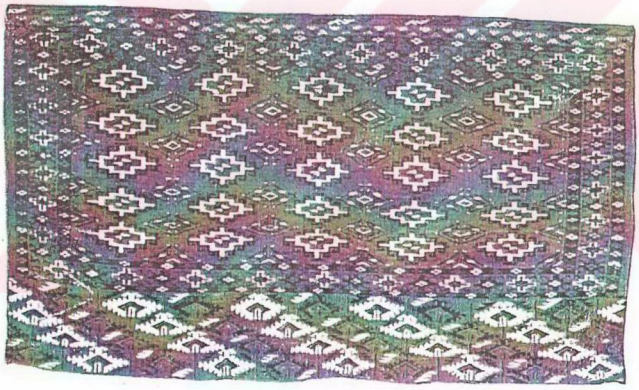

Resim 238

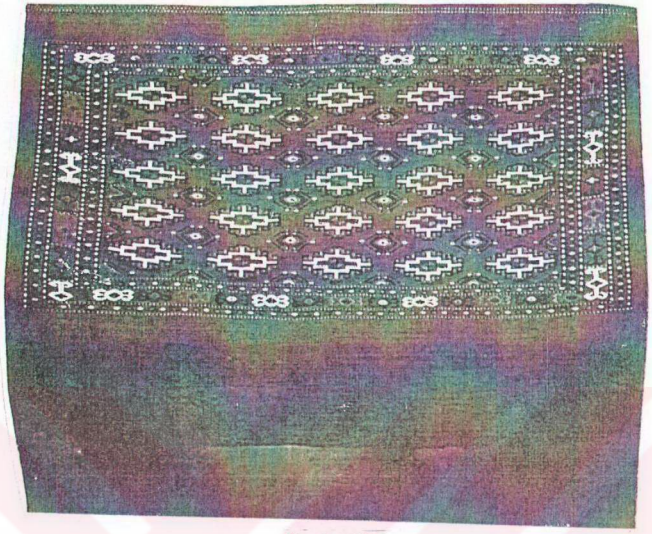

Resim 239

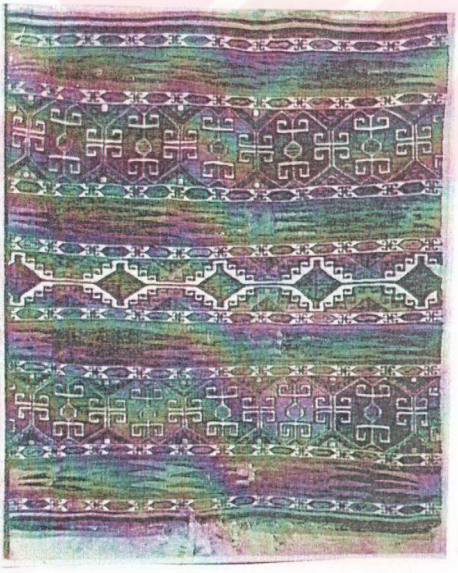

Resim 240

Resim 241

Resim 242

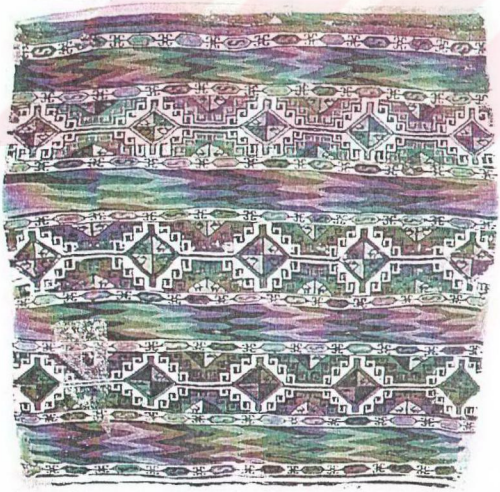

Resim 243

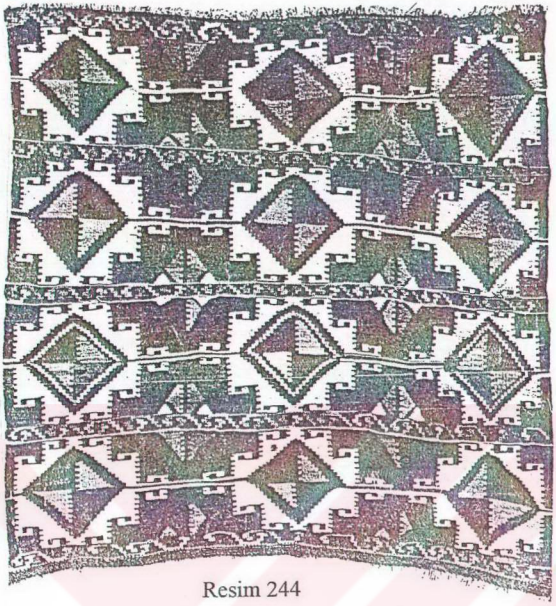

Resim 244

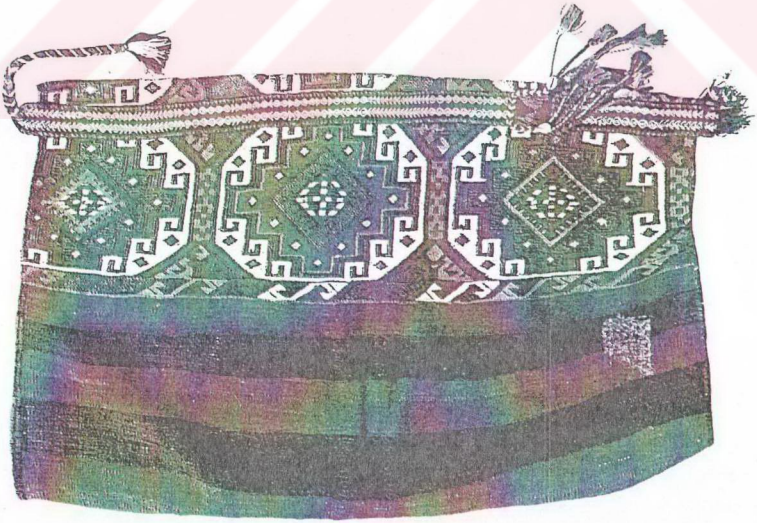

Resim 245

Resim 246

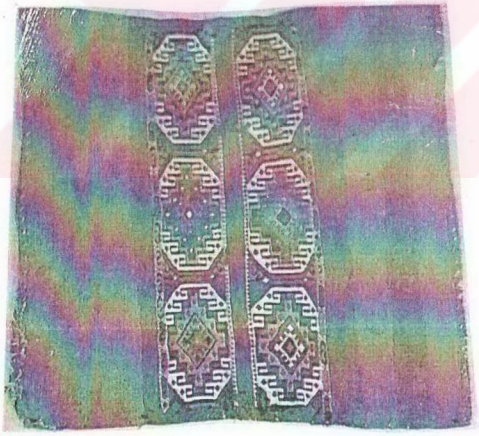

Resim 247

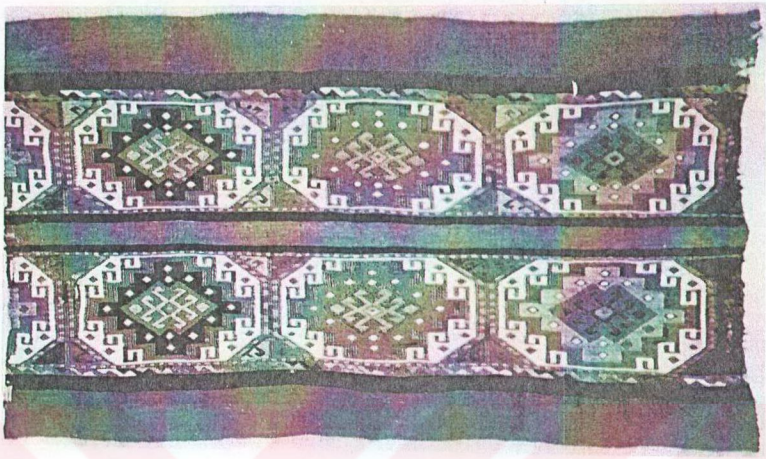

Resim 248

10 t

Resim 249

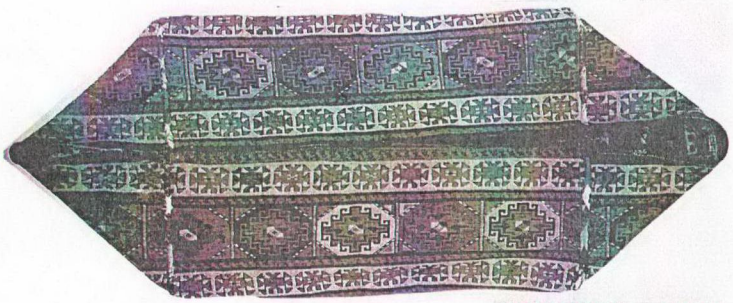

Resim 250

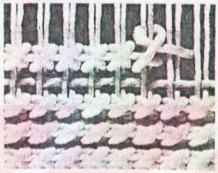

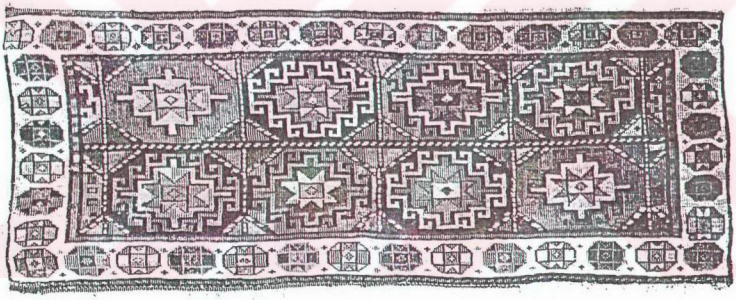

Resim 251

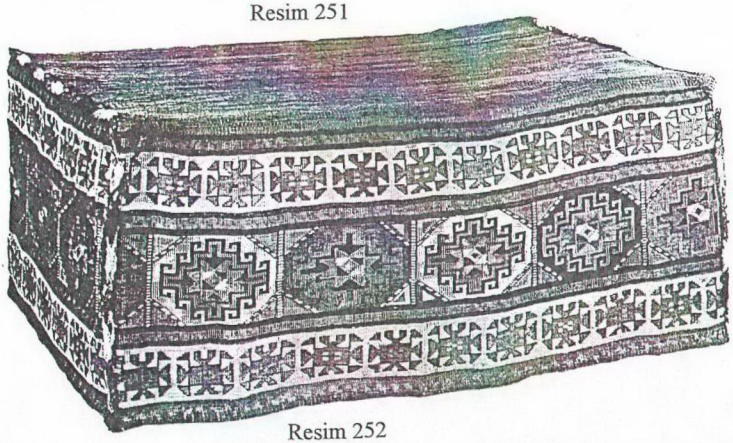

Resim 252

Resim 253

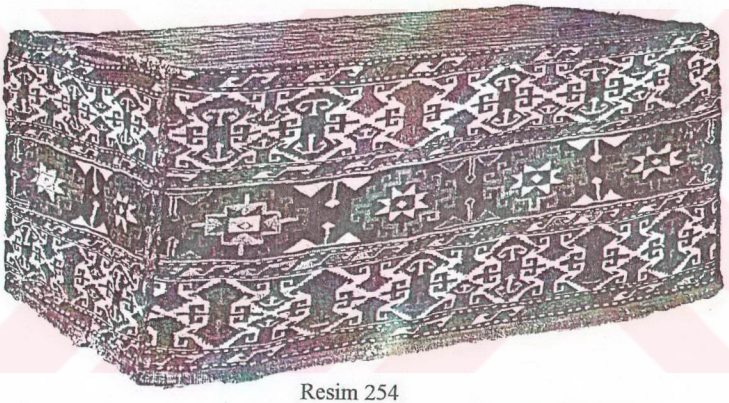

Resim 254

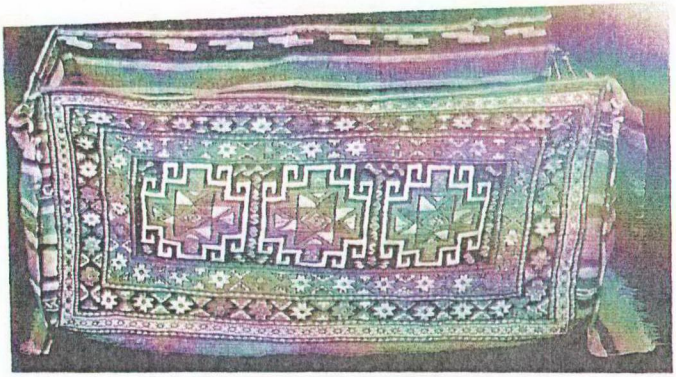

Resim 255

Resim 256

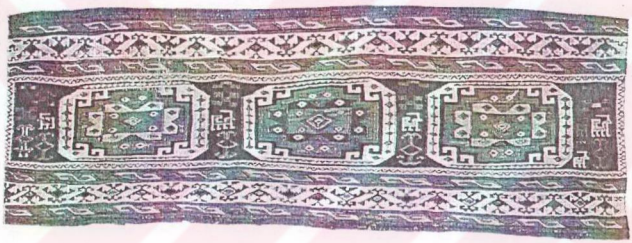

Resim 257

Resim 258

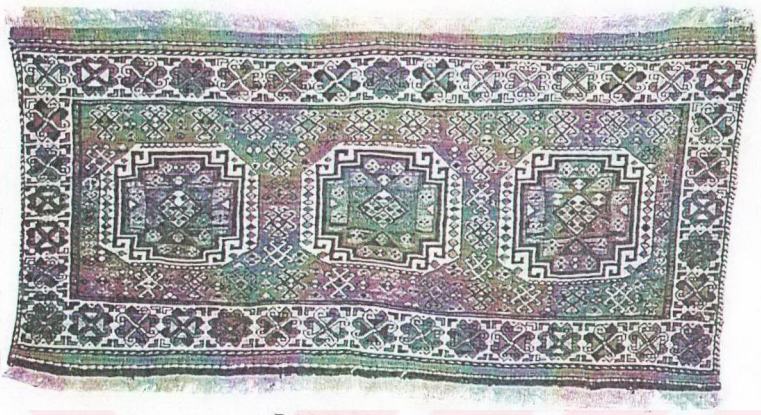

Resim 259

Resim 260

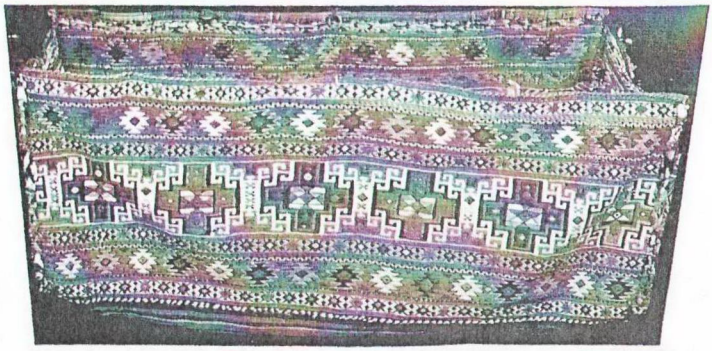

Resim 261

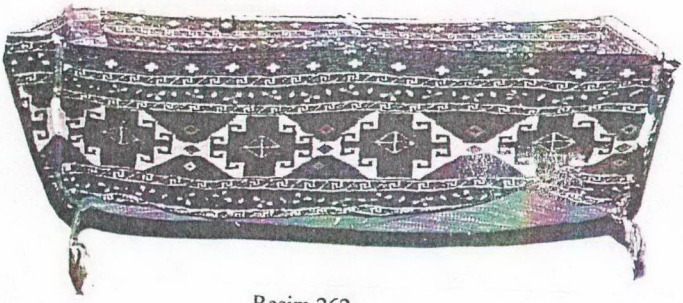

Resim 262

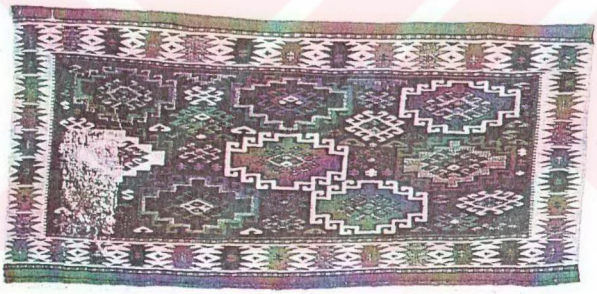

Resim 263

10 u

Resim 264

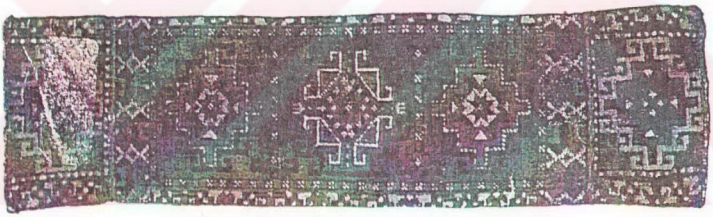

Resim 265

Resim 266

Resim 267

Resim 268

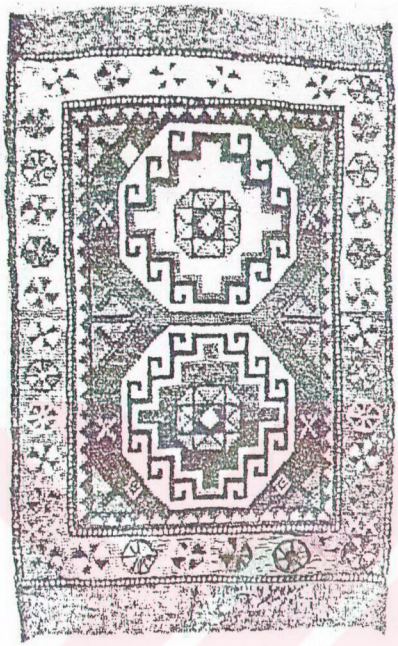

Resim 269

Resim 270

Resim 271

Resim 273

Resim 272

Resim 274

Resim 275

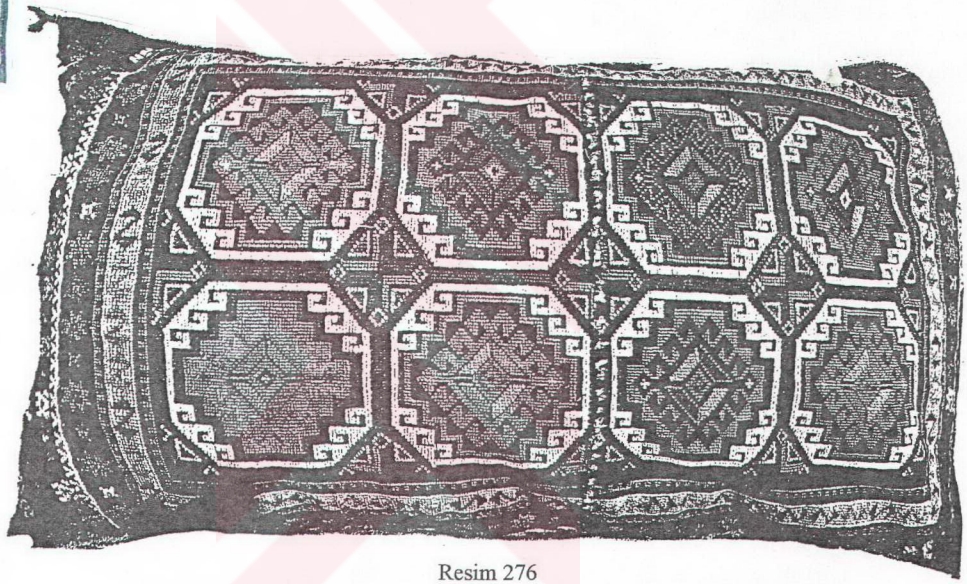

Resim 276

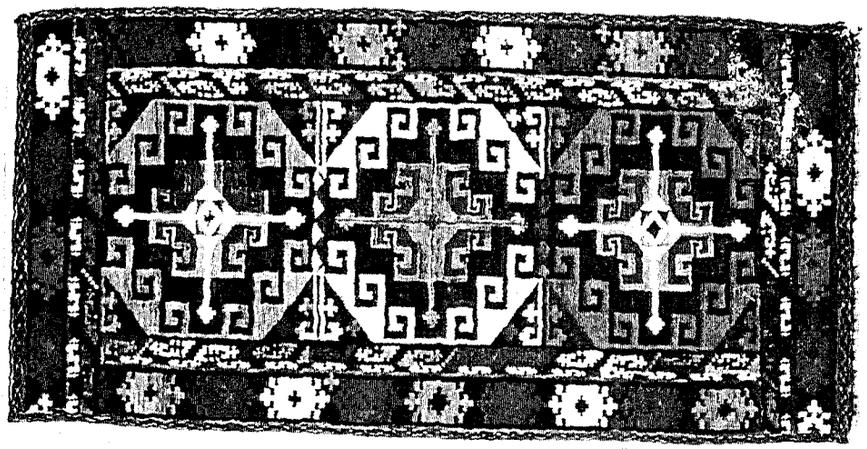

Resim 277

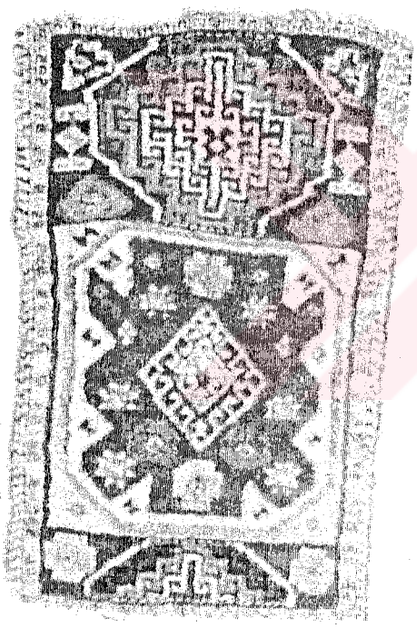

Resim 278

Resim 279

10 ü

Resim 281

10 u

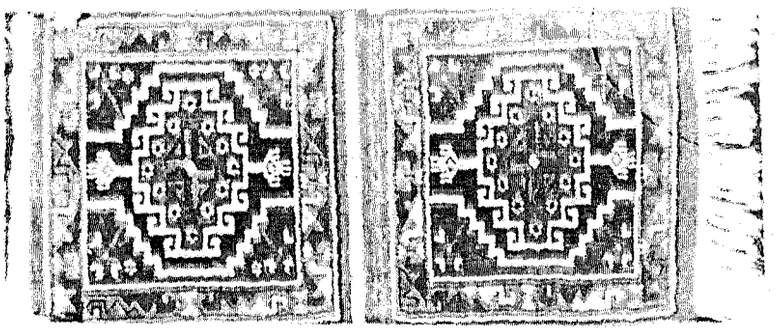

Resim 280

10 y

Resim 283

10 v

Resim 282

10 z

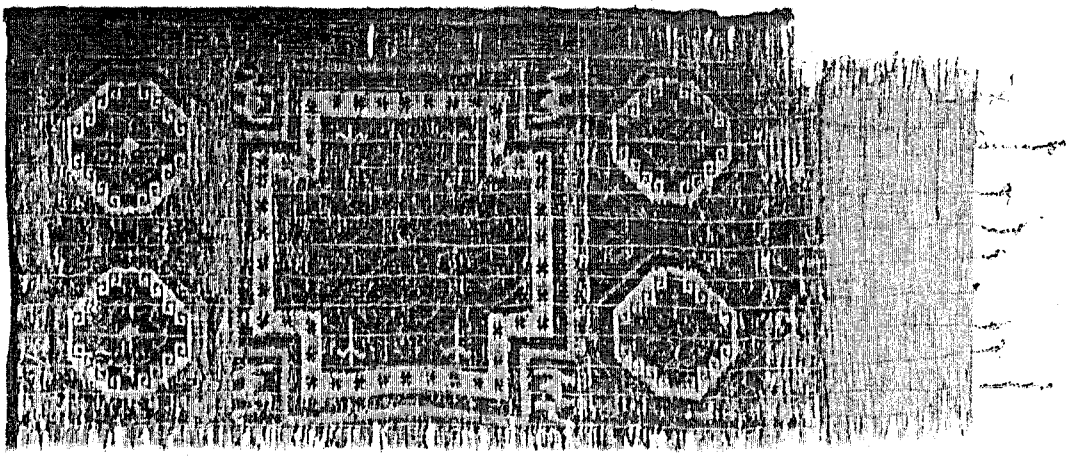

Resim 284

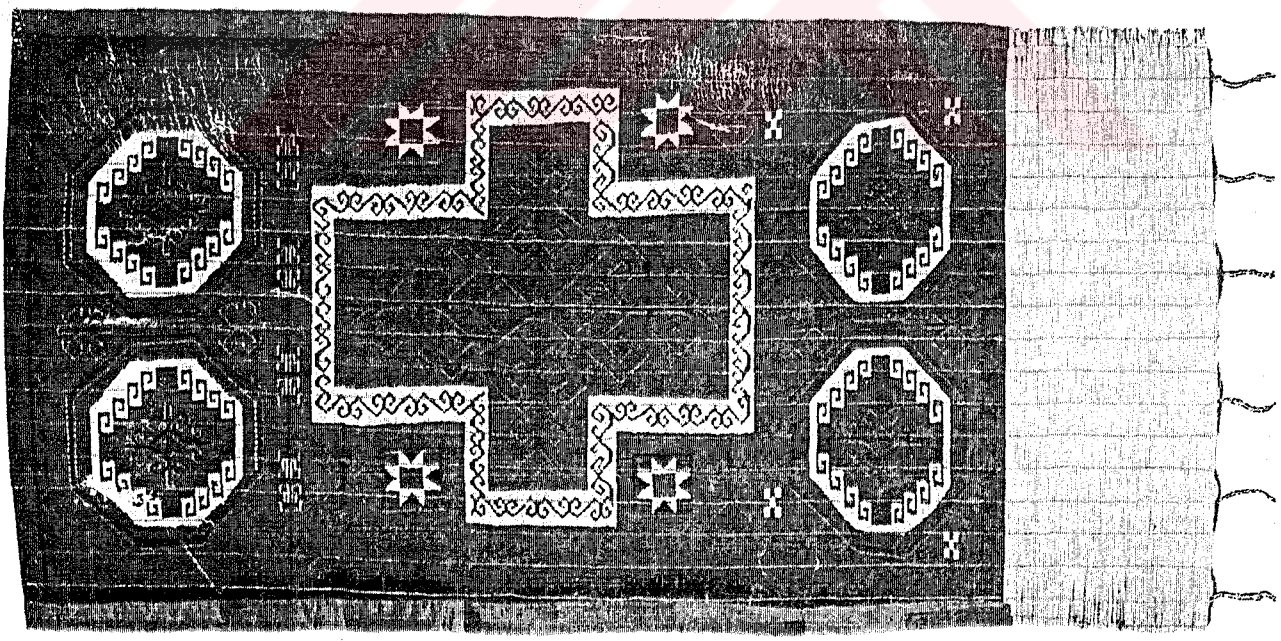

Resim 285

Resim 286

Resim 287

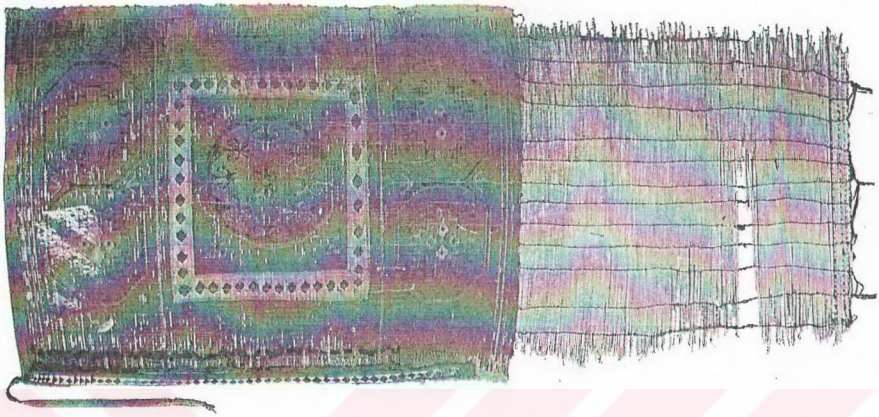

Resim 288

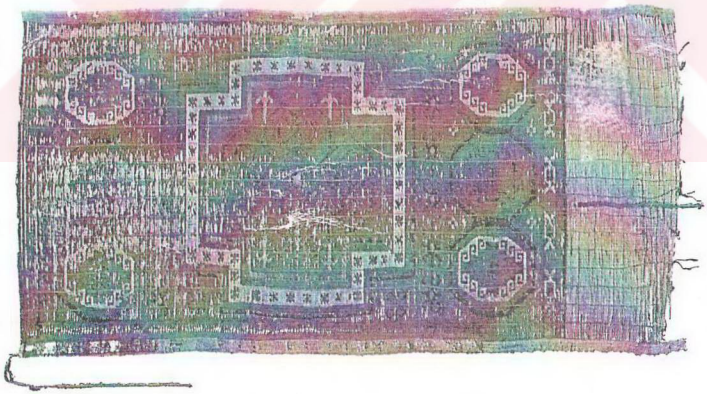

Resim 289

11. ŞEKİL LİSTESİ*(Sayfa 245-311 arası şekilleri kapsamaktadır)

1. Gördes veya Türk düğümü (Dokunun ön yüzünden görünüşü) MALLETT, Marla; Woven Structures, Atlanta, 1998, s.33'den alınmıştır.
2. Sena veya Acem düğümü. MALLETT, Marla;a.g.e. s.32
3. İliksiz, Dikey Çizgi olmayan kilimler, (Dokunun ön yüzünden görünüşü) ACAR BALPINAR, Belkıs; a.g.e.; s.48
4. Çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi, (Dokunun ön yüzünden görünüşü) ACAR BALPINAR , Belkıs; a.g.e.; s.51
5. Diagonal Harekette, atkı yüzlü seyrek motifli cicim. (Dokunun ön yüzünden görünüşü)ACAR BALPINAR , Belkıs; a.g.e.; s.57
6. Düz zili, (Dokunun ön yüzünden görünüşü) ACAR BALPINAR , Belkıs; a.g.e.
7. Düz Sumak (Dokunun ön yüzünden görünüşü) ACAR BALPINAR , Belkıs; a.g.e.; s.70
8. Balık Sırtı Sumak (Dokunun ön yüzünden görünüşü)ACAR BALPINAR , Belkıs; a.g.e.; s.72
9. Türkmen aşiretlerinin gölleri 1-36 arası olan göller FORD, P.R.J.;a.g.e., s.177
   37. göl; DURUL, Yusuf; Baraj Gölü, Fotoğraf 2.
10. Yuvarlakımsı göller KERİMOV, Latif;a.g.e. s.99
11. Kare veya çokgen biçimli göller KERİMOV, Latif; a.g.e.; s.100
12. Enden ya da boydan basık göller KERİMOV, Latif; a.g.e.; s.101
13. Üç çengelli "Türkmen Aynası" motifi PLOTZE,Karl Michael;a.g.e.,s.12
14. Avşar imi olarak görülen "Türkmen Aynası" ERBEK, Güran; Anatolische Motive von Çatalhöyük bis Heute, s.57

* 1-14,18-28,30,34,36,38,40-44 arasındaki şekilleri kapsayan çizimlerin bilgisayar düzenlemeleri ve şekil 15-17,29,31-33,35,37,39'daki çizimler M.S.Ü.G.S.F. 1997 Grafik bölümü mezunu Metin Oktay YAZICI tarafından yapılmışır.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ

15. Sekizgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası" motifi
Metin Oktay Yazıcı tarafından çizilmiştir.
16. Altıgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası" motifi
Metin Oktay Yazıcı tarafından çizilmiştir.
17. Eşkenar dörtgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası" motifi
Metin Oktay Yazıcı tarafından çizilmiştir.
18. Çengelli Kolları, baklavadan çıkan haç.
PLOTZE, Karl Michael;a.g.e. s.10
19. Çengelli Kolları, baklavadan çıkan haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.10
20. Çengelli Kolları, baklavadan çıkan haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.10
21. Ortası baklavasız haç;
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.10
22. Ortası baklavasız haç
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s. 10
23. Haçtan türeyen dolgulu yıldız.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.10
24. Kalın haçtan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.
24 a. Kalın kollu haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.12
24 b. Kolları çengelli kalın haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.
24 c. Kolları kalınlaştırılmış basamaklı baklava
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.10
24 d. Dikey ve yatay doğrultulardaki kenarlarda çengel olan baklava.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.;
24 e. Her basamağında çengel olan haç "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.
25. İki sıranın sonunda meydana gelen çengelli baklavadan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.
26. Kutulu haçtan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

26 a. Kolları çengelli kutulu haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

26 b. Diagonal köşelerinde küçük ilaveleri olan kutulu haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

26 c. Yatay ve dikey doğrultuları ve köşeleri çengelli olan kutulu haç.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27. Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin son şekli.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27 a. Pozitif-negatif bağlantıda yer alan baklavalar
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27 b. Bağlantıdan çıkartılan baklava.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27 c. Baklavaların kenarlarında, dikey yönde yerleştirilen baklavalar.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27 d. Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

27 e. Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin son şekli
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

28. Dört ana yön ve ara yön planından meydana gelen sekiz uçlu yıldız etrafında oluşan "Türkmen Aynası" motifi
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; TANAVOLI, Parviz; SEAWALD, Busse; Resim 24

29. Kayseri-Sivas-Kahramanmaraş yöresinde dağılan Avşarlar'ın, Bey Avşarlar'ından Hacı Mustafalar'a ait damga.GÜLENSOY, Tuncer, a.g.e.; s.81

30. İki çengelli "Türkmen Aynası" motifi.
PLOTZE Karl Michael; a.g.e.

31. Çengel sayısı üçten fazla olan "Türkmen Aynası" motifi.
YAZICI, Metin Oktay tarafından 1999'da çizilmiştir.

32. Çengelleri basamaklara bağlı olmadan, müstakil şekilde yer alan "Türkmen Aynası" motifi.
YAZICI, Metin Oktay tarafından 1999'da çizilmiştir.

33. "Türkmen Aynası" motifinin, motifi oluşturan çengelli basamakların konumu ve içinde yer alan motiflere göre tiplenmesi ve ayrılması.
YAZICI, Metin Oktay tarafından 1999'da çizilmiştir

34. Sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin zeminde birleşik düzende raport halinde, pozitif-negatif bağlantı içinde yer alması PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 a. Birbiri içinde kaymış geçişler (Bu etkinin oluşturduğu dört yapraklı çiçek görüntüsü) PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 b. Teknik özellikten dolayı, dört yapraklı çiçeğin sekizgene dönüşmesi PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 c. Sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin, zeminde oluşturduğu pozitif-negatif etki ve ara motifin oluşması PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 d. Baklavaların yatay ve dikey doğrultularındaki çizgilerle bölünmesiyle kare form oluşur. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 e. Birleşik durumun kaybolduğu görülmektedir. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

34 f. Sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin zemin rengi farklı olduğunda, ara motifin belirginliği azalır. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.

35. Sekizgen çerçevesiz "Türkmen Aynası" motifinin zeminde birleşik düzende pozitif-negatif bağlantı içinde yer alması. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e. YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir

35 a. "Türkmen Aynası" motifinin zeminde dikey ve yatay doğrultularda dizilmeleriyle oluşan boşluklarla birlikte meydana getirdiği pozitif-negatif etki. Oluşan bu boşlukların ana motifin çengelli basamaklarını ortak kullanmalarıyla meydana gelen ara motif. YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir.

35 b. "Türkmen Aynası" motifini çevreleyen çengelli basamakların renkleri birbirinden farklı olduğunda, ara motifin belirginliği azalır. YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir.

36. Dokumanın zemininde yer alan sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin kopmuş düzende yer alması. PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.17

37. Dokumanın zemininde yer alan, sekizgen çerçevesiz "Türkmen Aynası" motifinin kopmuş düzende yer alması.

YAZICI,Metin Oktay tarafından çizilmiştir.

38. 4. yy. Mısır yünlü kumaşı.
PLOTZE, Karl Michael; a.g.e.; s.17
39. "Türkmen Aynası" motifinin yerleştirme planları.
YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir.
40. Evrenle ilgili olduğunu varsaydığımız şemalar. Burada kare, dikdörtgen içinde daireler görülüyor. Çoğunun içerisinde dört ana yön (birisinde ara yönlerle beraber) işaret edilmiştir.
ÇORUHLU Yaşar, "Türk Kozmolojisinde Yer Alan Bazı Unsurların Türk Halılarındaki İzleri", s.232 Slayd.1
41. Haç Motifleri ERBEK Güran; Anatolische Motive von Çatalhöyük bis Heute, Ankara, s.49
42. Stilize edilmiş göz motifleri ERBEK Güran; a.g.e.; s.48
43. Ejderha ve ayakları ERBEK Güran; Kilim Catalogue No.1
44. Canavar ayakları TANRISAL Meldan; a.g.e.; Çizim 3'

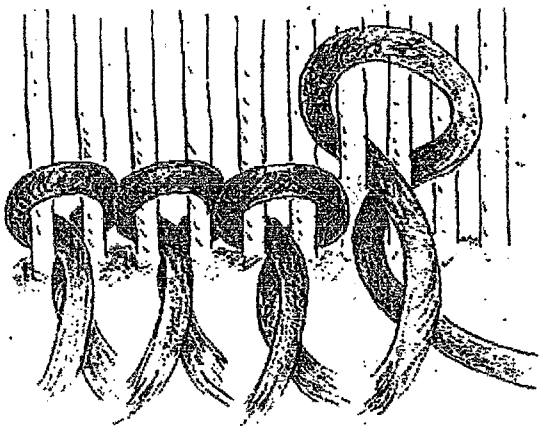

Şekil 1- Gördes veya Türk düğümü.(Dokunun ön yüzünden görünüşü)

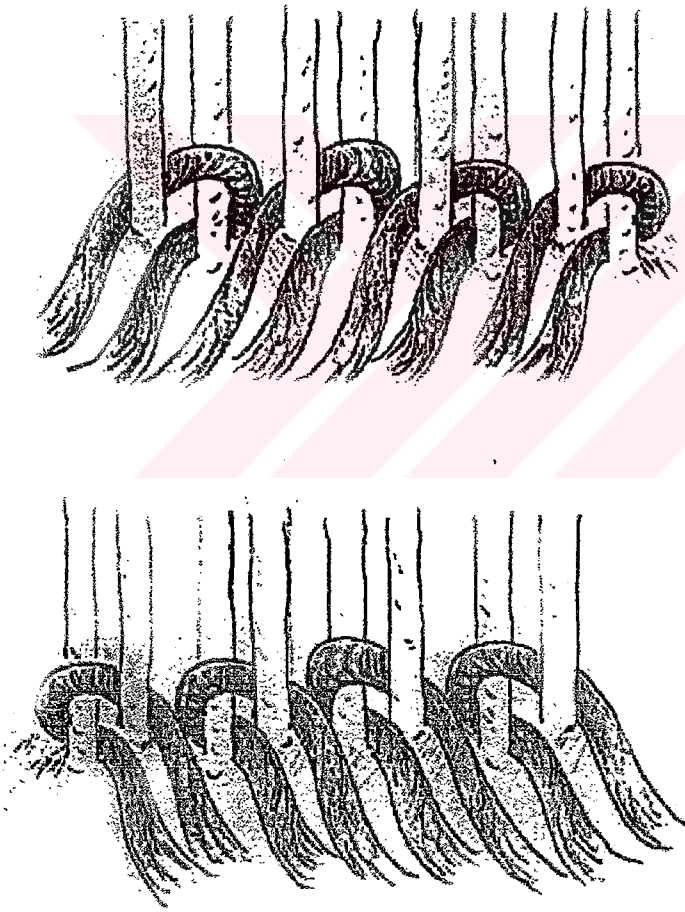

Şekil 2- Sine veya Acem düğümü.

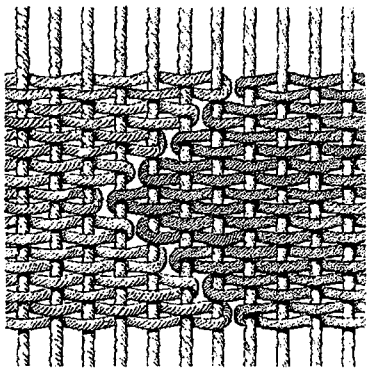

Şekil 3- İliksiz,dikey çizgi olmayan kilimler (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

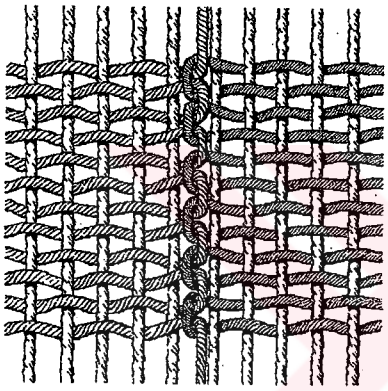

Şekil 4- Çift kenetleme ile iliklerin yok edilmesi (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

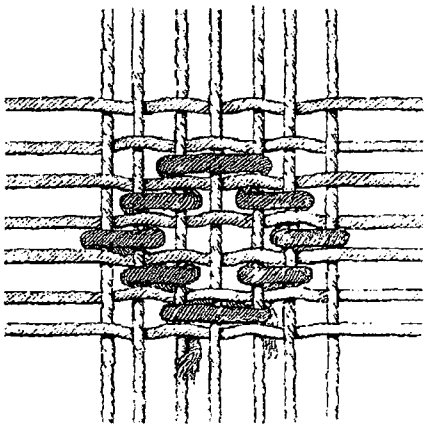

Şekil 5- Diagonal harekette, atkı yüzlü seyrek motifli cicim. (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

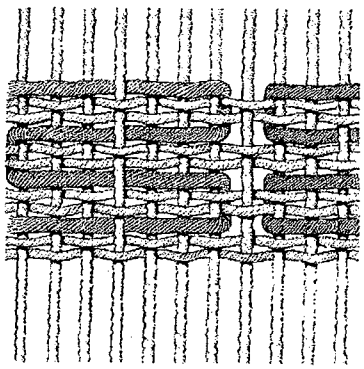

Şekil 6- Düz zili. (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

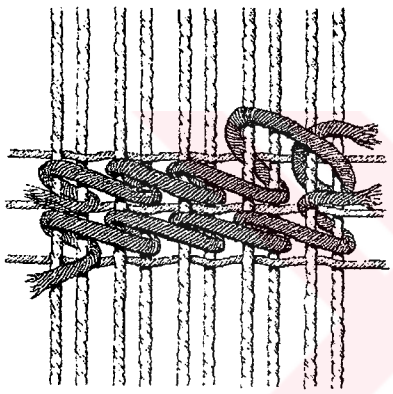

Şekil 7- Düz sumak. (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

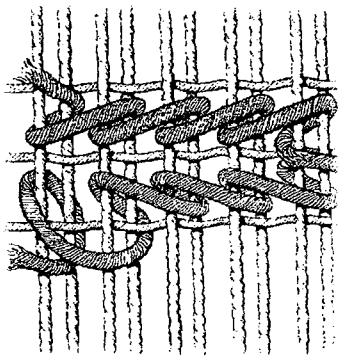

Şekil 8-Balık sırtı sumak. (Dokunun ön yüzünden görünüşü)

Şekil 9- Türkmen aşiretlerinin gölleri (her bir gölün açıklaması arka sayfadadır.)

1. Penjdeh-19. yüzyıl modern halılarında görülen "Sarık veya Salar göl"üdür. (Ford'un eserinde 392'de görülür.)
2. Kızıl Ayak-"Sarık göl"ün biraz daha stilize edilmiş hali. "Afgan Pendi" diye adı da vardır.
3. Saruh-Afganistan'da ki Sarık aşiretleri ve 19. yüzyılda Anadolu Türkmenleri tarafından dokunmuştur. (Fig.407)
4. Aranji-Afganistan'da dokunan Ersari varyasyonudur. Bunun daha benzer örneği Labijar Ersaris'tir.
5. Chobash-(Kobaş) Afganistan'daki Ersari dokuyucuları dokumuştur. Bu motifin geliş yeri çadorların "tauk nushka" gölünden gelir. Dört tarafında çift hayvan bulunmaktadır. Belki de bu motif "Scythian Gryphon"dan gelmektedir. Ve Türkmen aşiretlerinde bulunan kuş figürlü amblemi hatırlatır. (Fig.59)
6. Chodor-19. yüzyıldan beri bu göl dokunmuyor. Fakat daha basitleştirilmiş haliyle bir çok bölgede dokunmaktadır. (Fig.319)
7. Tekke-Bu en önemli Türkmen aşiretinin asıl gölüdür. Bu ana motif Rusya ve Buhara halılarında görülmektedir. (Fig.400-5)
8. Alti Bolagh-Tekke gölün basit Ersari formu. Bu göl And Khoy bölgesinde dokunmaktadır.
9. Yangalarik-Shiberghan bölgesinin diğer bir Esrasi versiyonu.
10. Mauri-Yuvarlak denilmeyecek kadar yuvarlak olan bu göl, 19. yüzyılda Ersari hariç ekseriyetle Türkmen Aşiretlerinde.
11. -16. En iyi bilinen Ersari göllerinin tipik bir çeşididir. Andköy/Şibergan/Akça

11.-12. Taghan

13.-15. Süleyman

14. Faruk, alışılmamış asimetrik karesel

16. Saltuk

17. Chobash halısından Bastardized göl-Dış çevresi Kazan'dan, iç süslemesi Taghan'dan. Bu karışım çok alışılmıştır.
18. Bu eski Süleyman gölü Pers etkisi gösterir. Ve Andköy ve Akça bölgesindeki bazı aşiretler de kullanılıyor.
19. Chakesh-Akça bölgesinin Ersari göllerindendir.

20-21. Kazan Dali-Bu iki Ersari gölünün dış çevresi Fig.390'dakini hatırlatıyor.

22. Babasegal-Bol çiçekli Ersari gölü. Fig.472

23. Charchangi-Başka bir Ersari gölü. Ekseriyetle 16. yüzyıl halısında görülmekte. (Fig.394)
24. Kızıl Ayak- Rusya Türkistan'ında Charchang'i bölgesinde dokunan bir çeşit (Fig.422)
25-27. Yomud-"Kepse" göl (25)
25. Rusya Türkistan'ın da ve Afganistan'da bulunmuş.
26. Bu göle çok rastlanır. Ve İran, Rusya, Afgan halılarında çok görülür. Bazı Ersari dokuyucuları tarafından dokunmuştur.
27. Ekseriyetle Rus Türkmenlerinin malları arasında bulunur.
28. Waziri-Bu geleneksel olmayan göl, sadece Afganistan'da görülür.
29. Dali-İran Yomudları'nın baş motifidir. Genelde havsız dokumalarda kullanılıyor. Bu arada Afganistan'ın kuzey batısında ikinci göl olarak kullanılıyor. Birincil göl olarak ise bazı Ersari aşiretleri tarafından kullanılmaktadır.
30. Beşir-Rusya Türkistan'ında Beşir'de Herati halılarında orta madalyon olarak kullanılmaktadır. Not etmek gerekir ki, 15. yüzyıl Anadolu göllerini anımsatmaktadır.PLOTZE Karl Michael;a.g.e.
31. Beşir-Basit bitkisel göl. Bir ihtimal İran Mina Khani dizaynından gelmektedir.
32. Kızıl Ayak- Birçok desenlerinden biridir. Afganistan'da yaşayan Kızıl Ayaklar tarafından kullanılmaktadır. Türkmenler dışında da kullanılmıştır.
33. Kunduz-Kuzeybatı Afganistan'da ki Ersari dokuyucular tarafından dokunuyor.
34-36. Türkmen aşiretlerinin ikincil gölleridir. Taghan, Süleyman, Tekke tarafından kullanılmaktadır. Aynı zamanda birincil göl olarak da kullanılabiliyor.
37. Tunceli/Çemişgezek Şavak aşiretine ait '' pompallı göl.''

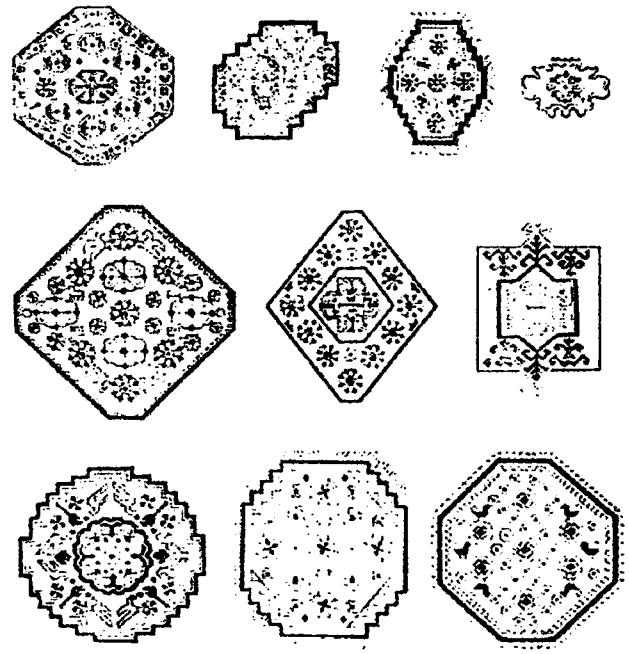

Şekil 10- Yuvarlakımsı göller.

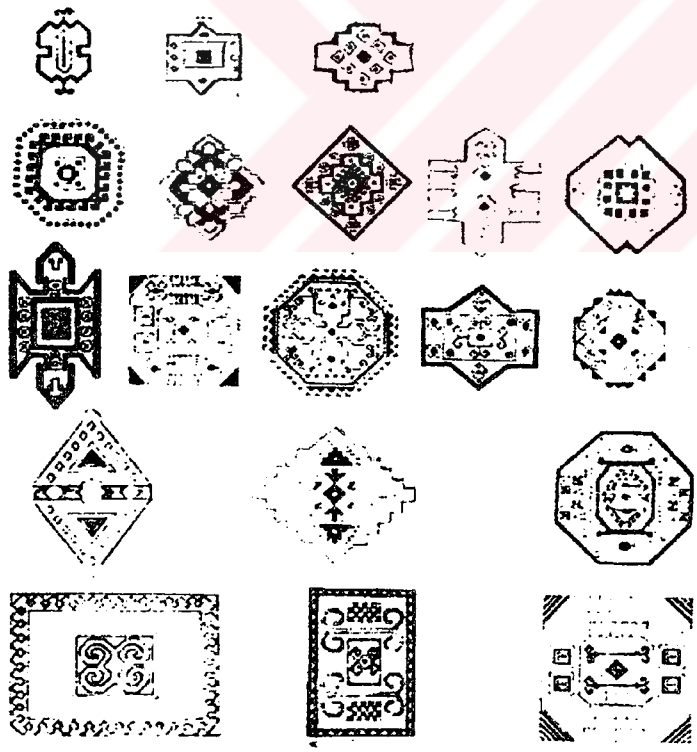

Şekil 11- Kare veya çokgen biçimli göller.

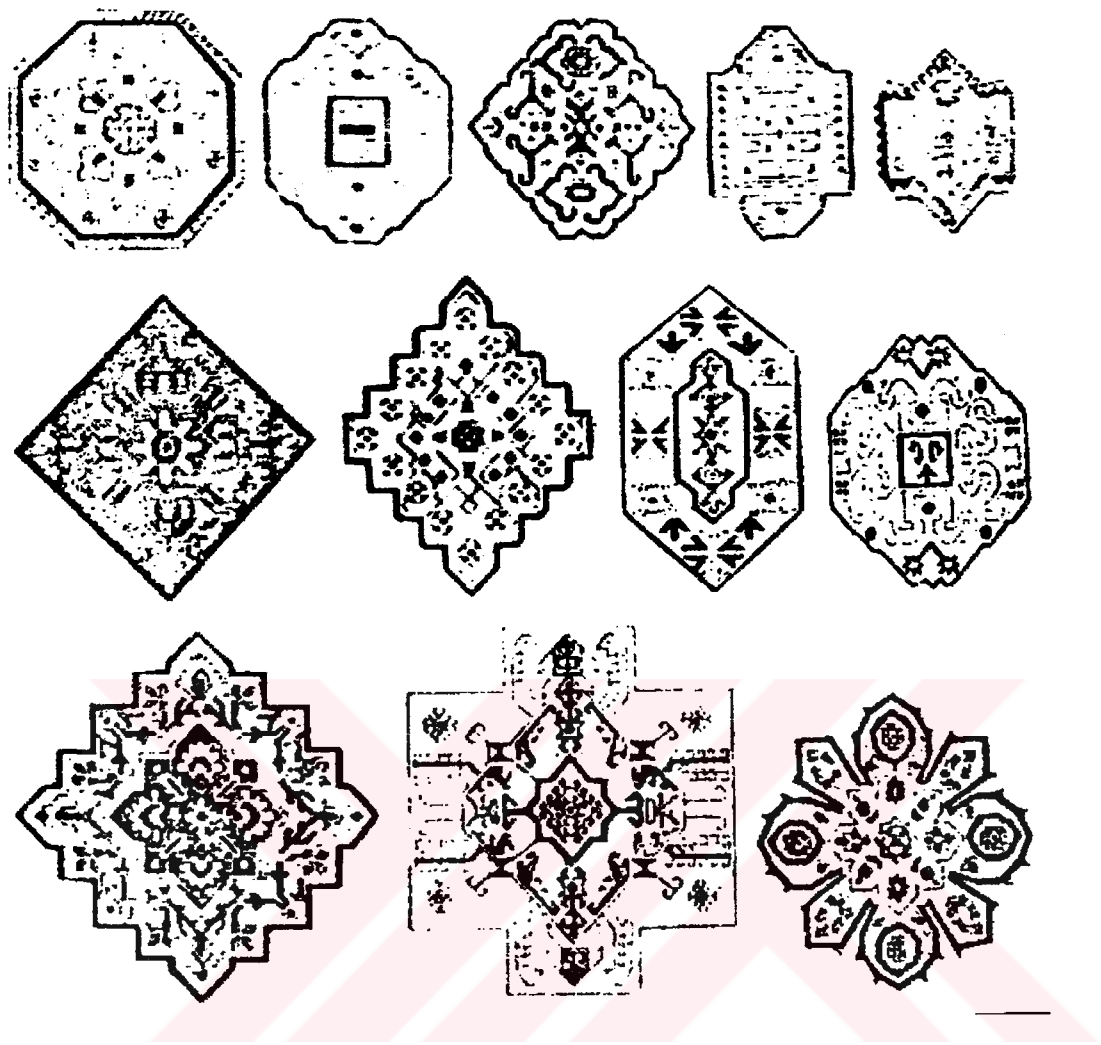

Şekil 12- Enden ya da boydan basık göller.

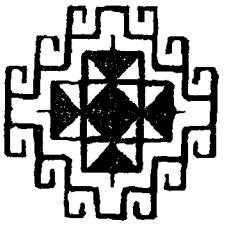

Şekil 13- Üç çengelli "Türkmen Aynası" motifi.

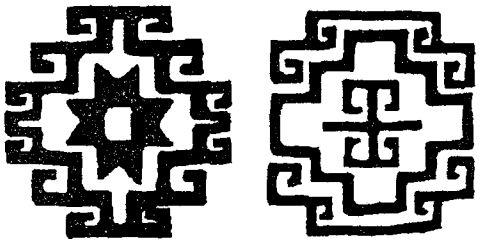

Şekil 14- Avşar imi olarak görünen "Türkmen Aynası" motifi.

Şekil 15- Sekizgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası" motifi

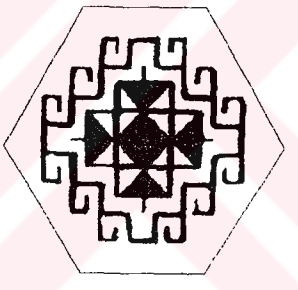

Şekil 16- Altıgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası"motifi

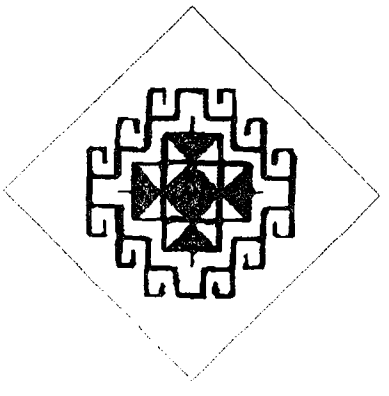

Şekil 17- Eşkenar dörtgen çerçeve içerisinde yer alan "Türkmen Aynası" motifi

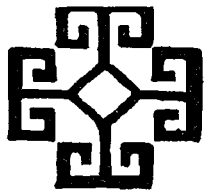

Şekil 18- Çengelli kolları baklavadan çıkan haç.

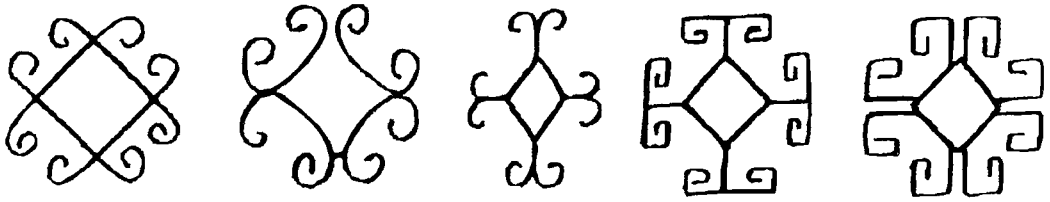

Şekil 19- Çengelli kolları baklavadan çıkan haç.

Şekil 20- Çengelli kolları baklavadan çıkan haç.

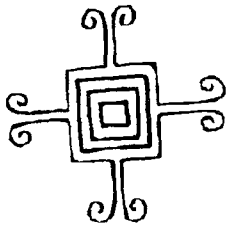

Şekil 21- Ortası baklavasız haç.

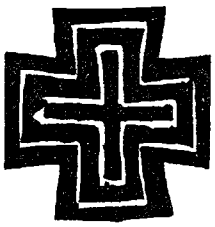

Şekil 22- Ortası baklavasız haç.

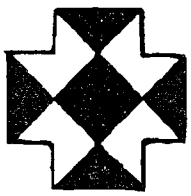

Şekil 23- Haçtan türeyen Dolgulu yıldız

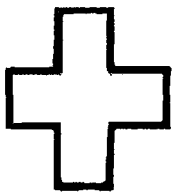

a- Kalın kollu haç.

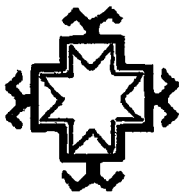

b- Kolları çengelli kalın haç.

c- Kolları kalınlaştırılmış basamaklı baklava.

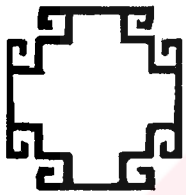

d- Dikey ve yatay doğrultularındaki kenarlarda çengel olan baklava

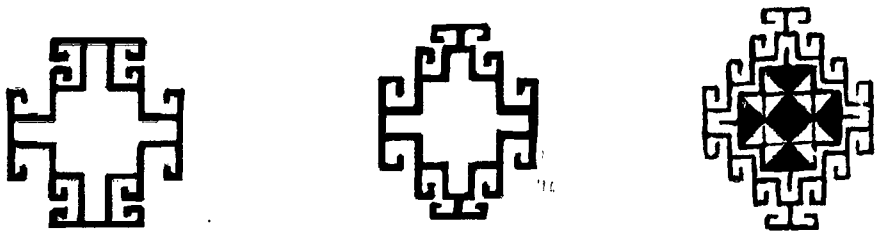

e- Her basamağında çengel olan haç."Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi

Şekil 24- Kalın haçtan gelişmiş "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.

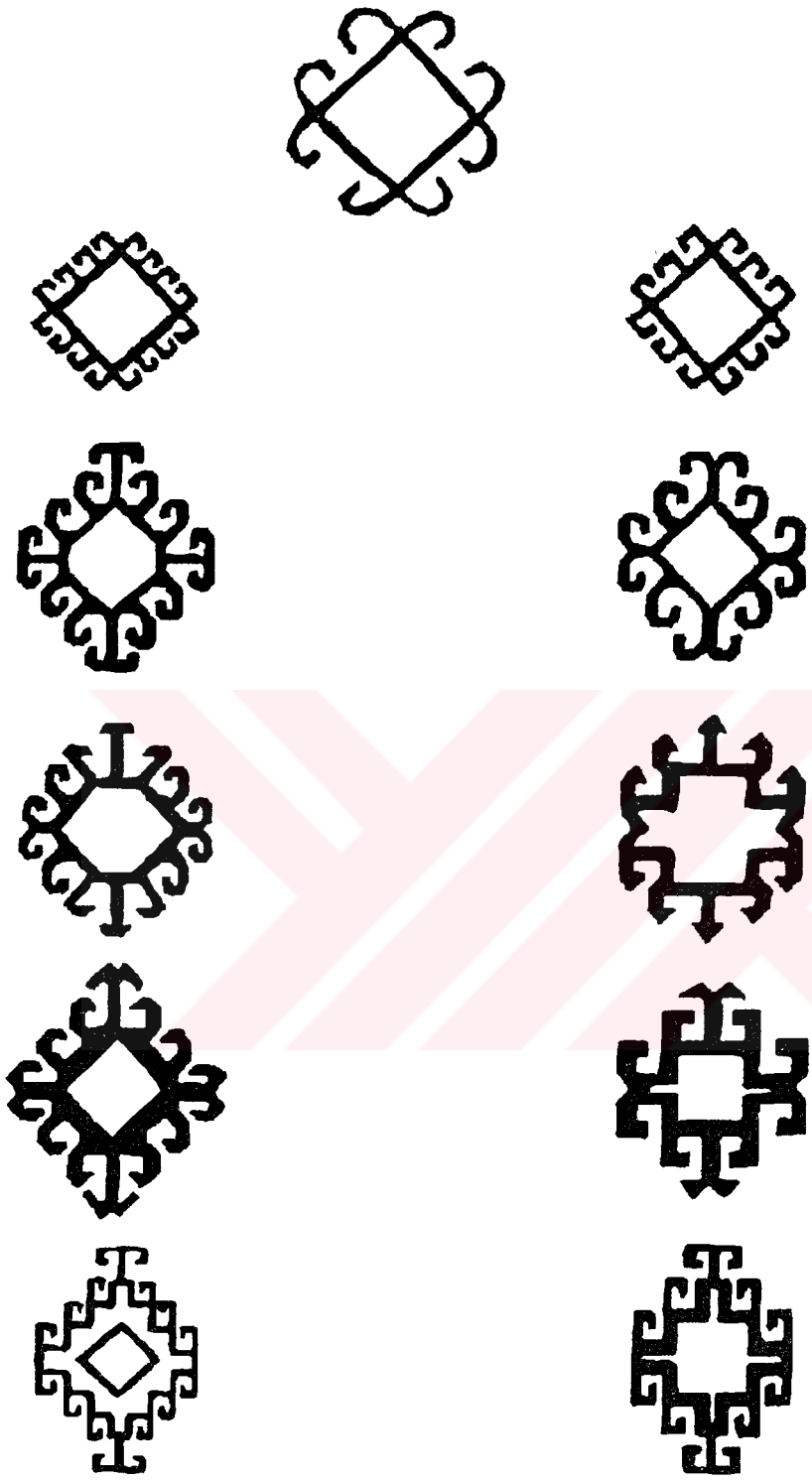

Şekil 25- İki sıranın sonunda meydana gelen baklavadan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.

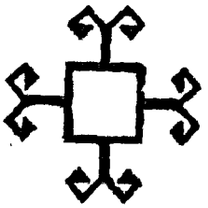

a-Kolları çengelli kutulu haç.

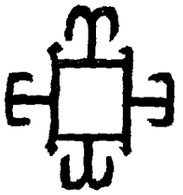

b-Diagonal küçük ilaveleri olan kutulu haç.

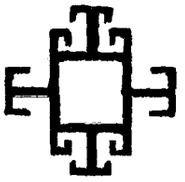

c-Yatay ve dikey doğrultuları ve köşeleri çengelli olan kutulu haç.

Şekil 26- Kutulu haçtan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.

a- Pozitif-negatif bağlantıda yer alan baklavalar.

d- Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin ilk biçimi.

b- Bağlantıdan çıkartılan baklava.

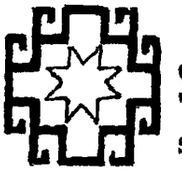

e- Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifinin son şekli.

c- Baklavanın kenarlarında dikey yönde yerleştirilmiş baklavalar

Şekil 27- Baklavalardan gelişen "Türkmen Aynası" motifi

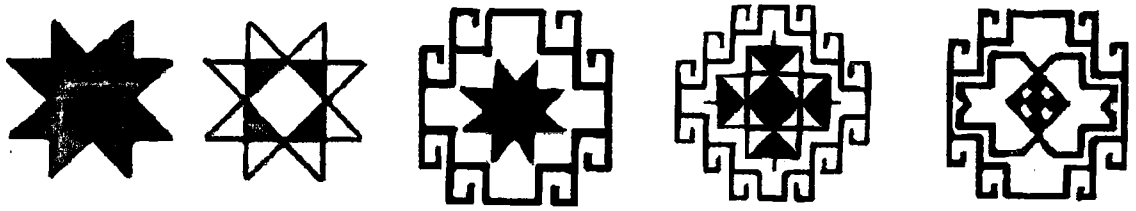

Şekil 28- Dört ana ve ara yön planımdan gelişmiş sekiz uçlu yıldız etrafında oluşan "Türkmen Aynası" motifi

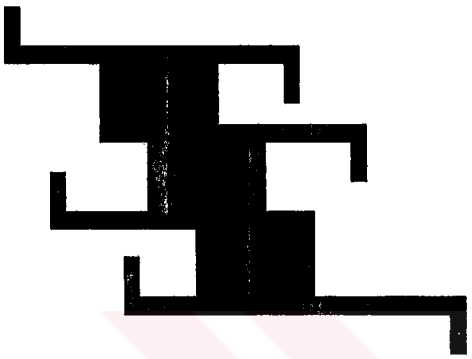

Şekil 29- Kayseri ,Sivas, Kahramanmaraş yöresinde dağılan Avşar'ların, Bey Avşarlar'ından Hacı Mustafalar'a ait damga.

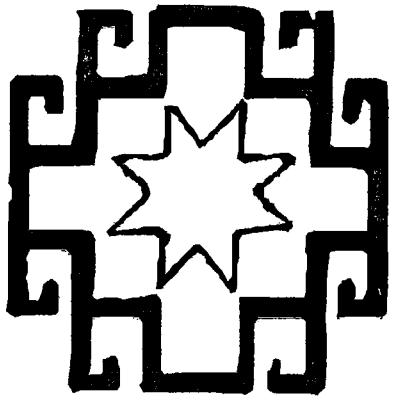

Şekil 30- İki çengelli "Türmen Aynası" motifi.

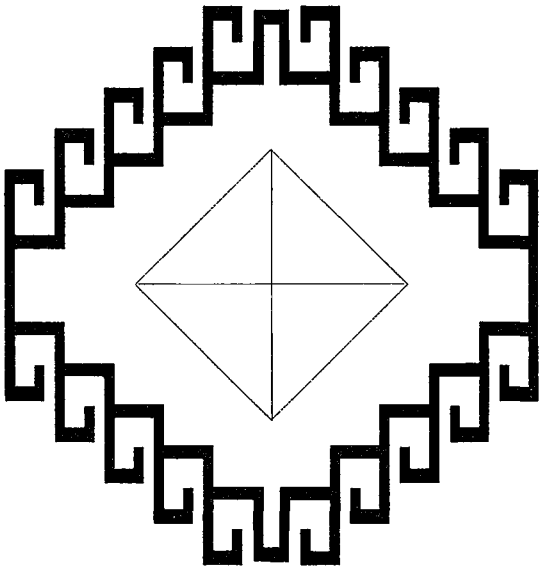

Şekil 31- Çengel sayısı üçten fazla olan "Türmen Aynası" motifi.

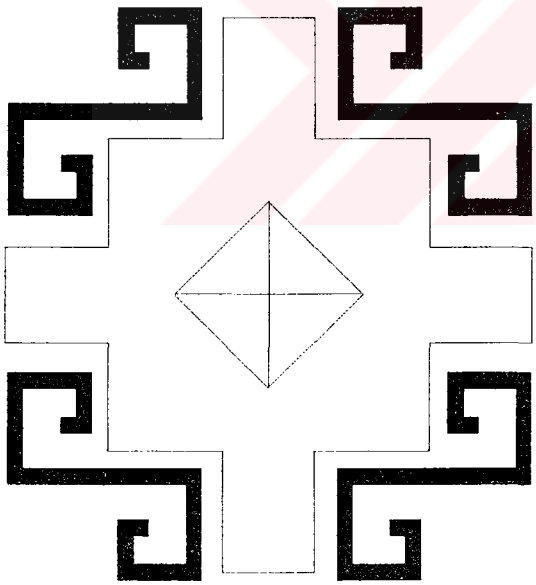

Şekil 32- Çengelleri basamaklara bağlı olmadan müstakil şekilde yer alan "Türmen Aynası" motifi.

Şekil 33 - "Türkmen Aynası" motifinin, motifi oluşturan çengelli basamakların çengel sayısı ve içinde yer alan motiflere göre tiplenmesi ve numaralandırılması. (Şekil 33, sayfa 262-293 arasındaki motifleri kapsamaktadır.)

Tiplemede izlenen yol:

1) Harfler,çerçeve tipini gösterir.Harften sonra gelen ilk numara iç motifin cinsini, ikinci numara iç motifin çeşitlemelerini gösterir.
2) Numaralandırma, motif veriliş sırasına göre yapılmıştır.

1) Çengelli basamakların konumu

A= Üç çengelli
B= İki çengelli
C= Üçten fazla çengelli
D= Basamaklardan müstakil olan çengelli
E= Değişik şekilde olanlar

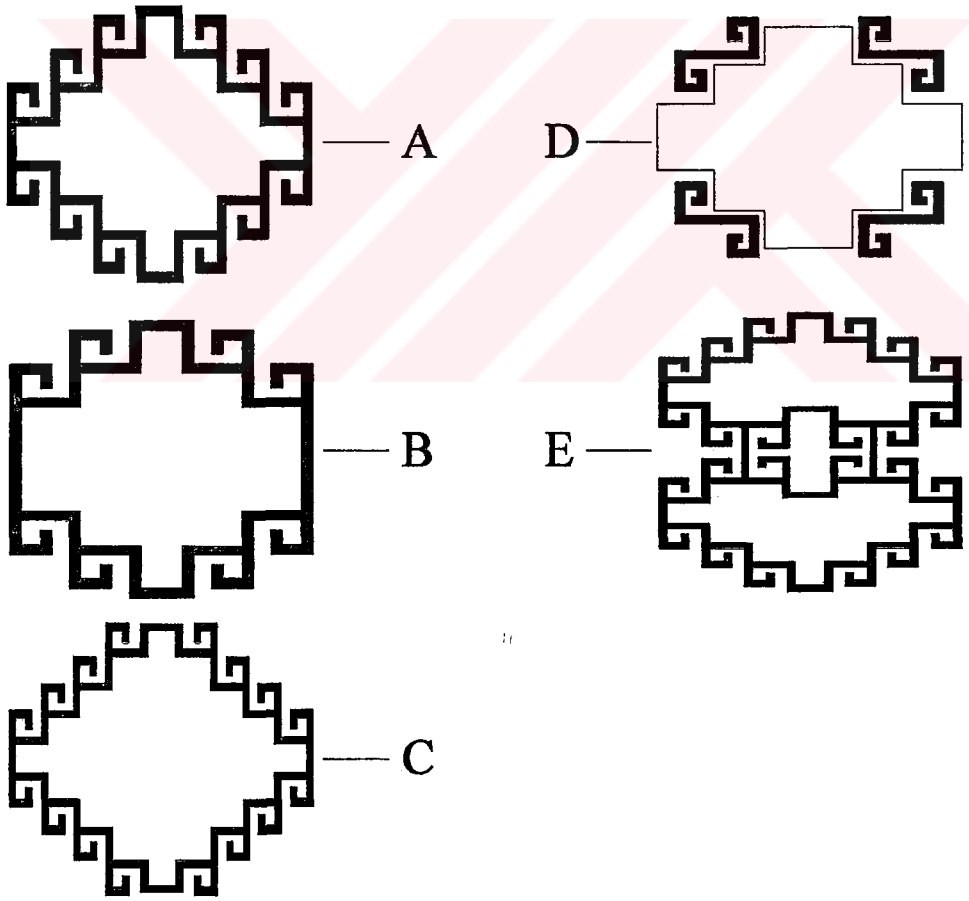

Şekil 33

2) İç Motiflerin Cinsleri Ve Çeşitlemeleri

1-Yıldız
- 1-1 Çerçevesiz yıldız
- 1-2 Haç görünümlü yıldız
- 1-3 Çerçeveli yıldız
- 1-4 Baklavalı yıldız
- 1-5 Değişik bişimli yıldız

2-Baklava
- 2-1 Çevresi çengelsiz baklava
- 2-2 Çevresi çengelli baklava
- 2-3 Basamaklı baklava
- 2-4 Farklı biçimde baklava düzeni
- 2-5 Baklavalar gurubu

3-Haç
- 3-1 Yalın haç
- 3-2 Çengelli haç
- 3-3 Çengelli baklavalı haç
- 3-4 Baklavalı haç
- 3-5 Çerçeveli haç

4-Rozet görünümlü motif

5-Dörtgen
- 5-1 Yalın dörtgen
- 5-2 Baklavalı dörtgen
- 5-3 Dörgenler

6-Fiyonk biçimli

7- ÇOKGEN
- 7-1 Yalın çokgen
- 7-2 Çokgenler
- 7-3 Üçgenli çokgen

8- Kurt ağzı

9- Türkmen Aynası
- 9-1 Yalın Türkmen Aynası
- 9-2 Çerçeveli Türkmen Aynası

10-Yılan

11-Değişik biçimli

12-Nazarlık

13-Kanca benzeri

ÖRNEK

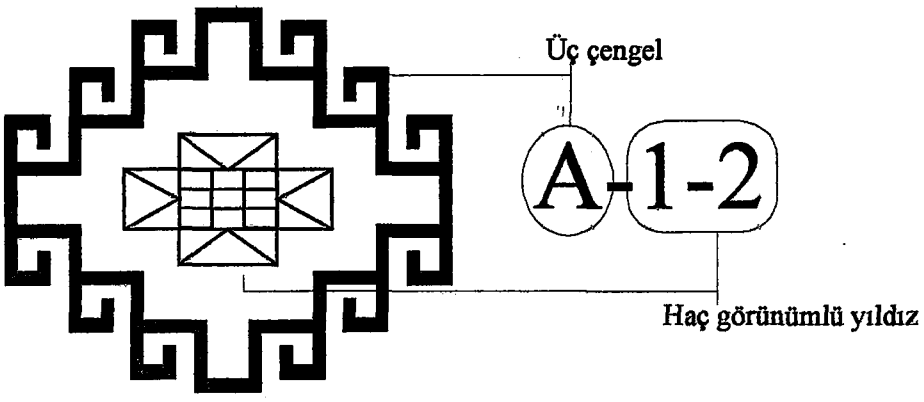

MOTİF TİPİ : **A-1-1**

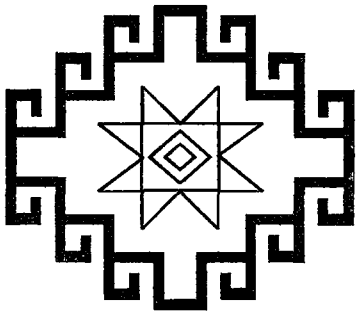

MOTİF NO:1

Resim No:37,64,65,77,86,87,89,90,92, 93,97,98,99,111,115,118,141,145,165, 171,176,184,196,197,199,213,215,228, 250,252

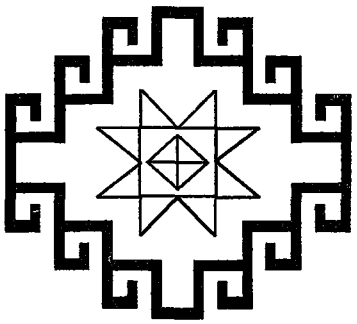

MOTİF NO:2

Resim No:65,88,89,94,100,104,121,122, 123,232,253, 264

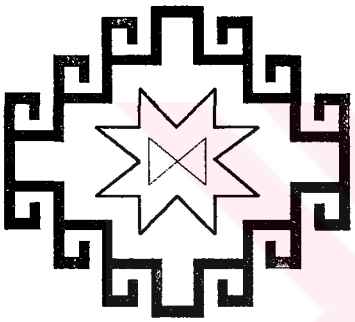

MOTİF NO:3

Resim No:66

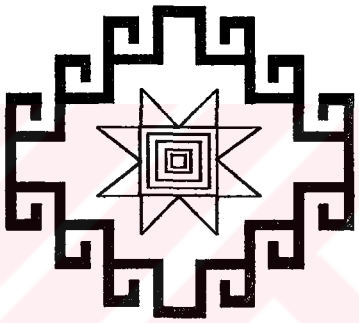

MOTİF NO:4

Resim No:69

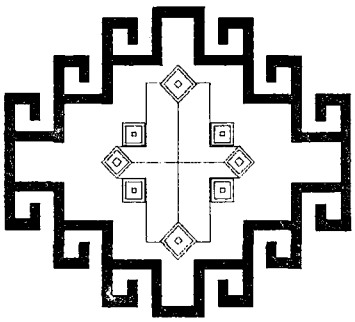

MOTİF NO:5

Resim No:70,71

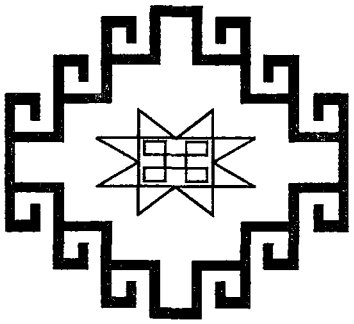

MOTİF NO:6

Resim No:68,120,140,141

MOTİF TİPİ : **A-1-1**

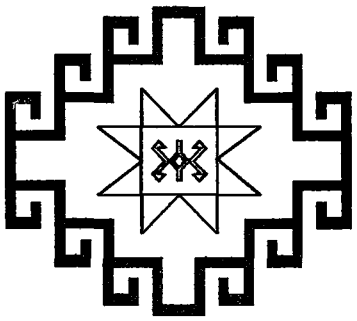

MOTİF NO:7

Resim No:83,105,106

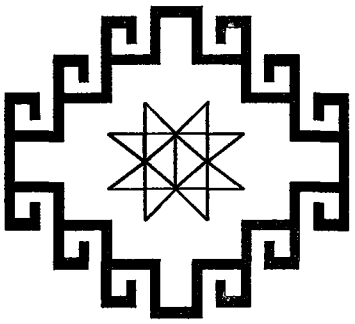

MOTİF NO:8

Resim No:95

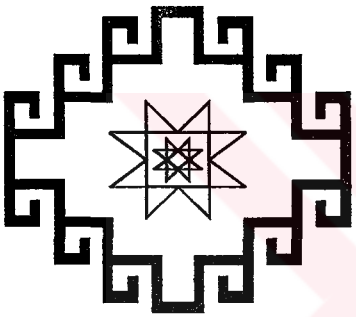

MOTİF NO:9

Resim No:96,113

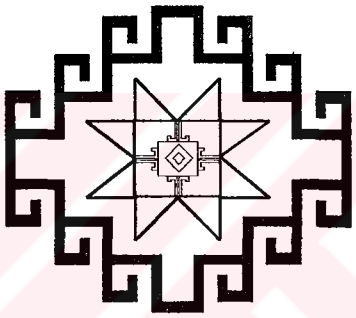

MOTİF NO:10

Resim No:107

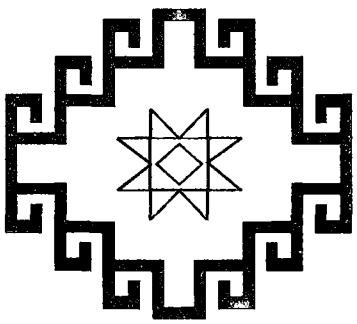

MOTİF NO:11

Resim No:120,124,143,157,176,178, 214,249,251, 254,288,269

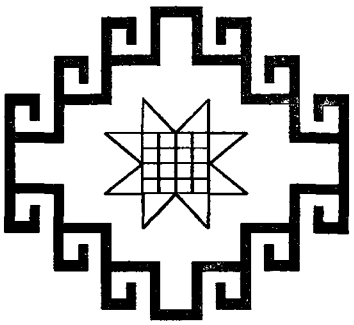

MOTİF NO:12

Resim No:141,171,195

MOTİF TİPİ : **A-1-1**

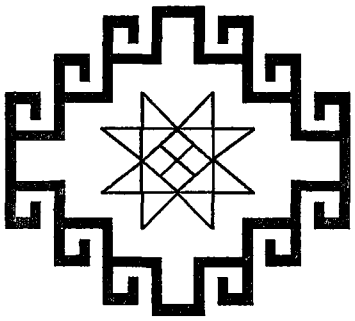

MOTİF NO:13

Resim No:141

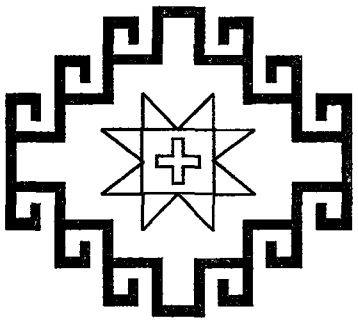

MOTİF NO:14

Resim No:141

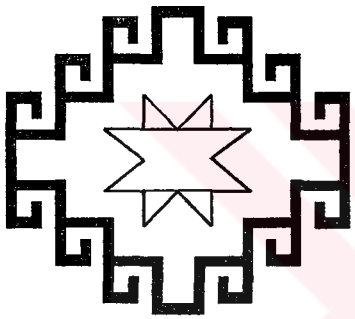

MOTİF NO:15

Resim No:195

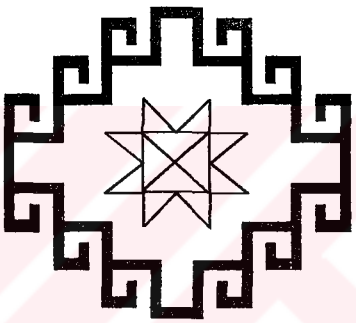

MOTİF NO:16

Resim No:151

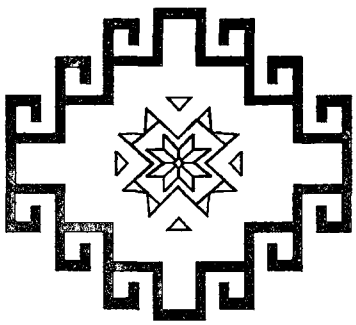

MOTİF NO:17

Resim No:265

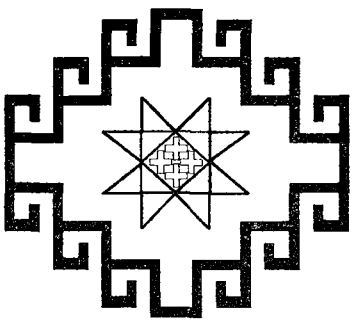

MOTİF NO:18

Resim No:165

MOTİF TİPİ : **A-1-2**

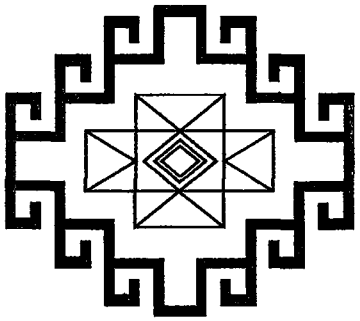

MOTİF NO:19

Resim No:36,53,116,146,194,200, 212,218,219,220,270,271,272

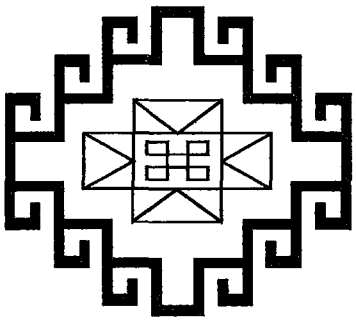

MOTİF NO:20

Resim No:82,175

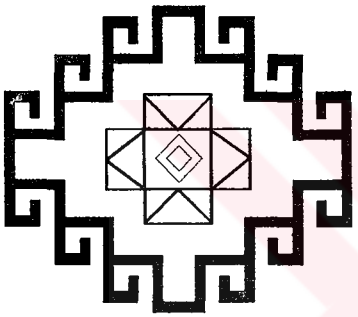

MOTİF NO:21

Resim No:103

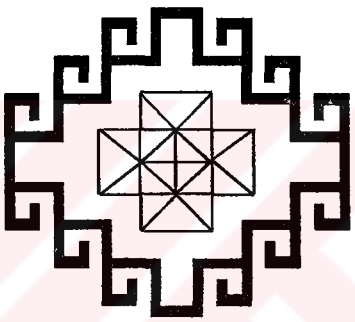

MOTİF NO:22

Resim No:233,236,281,234

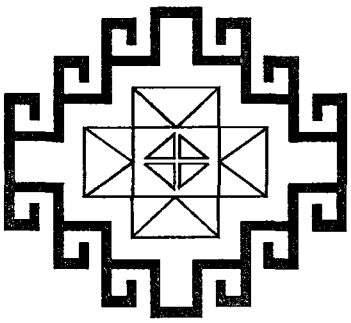

MOTİF NO:23

Resim No:256

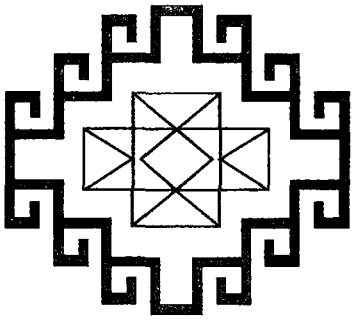

MOTİF NO:24

Resim No:282,235

MOTİF TİPİ : **A-1-2**

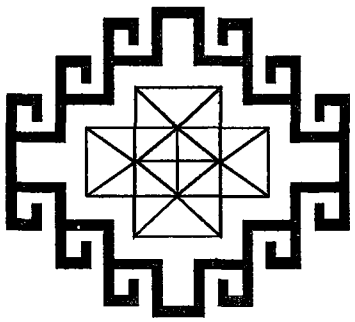

MOTİF NO:25

Resim No:81,256

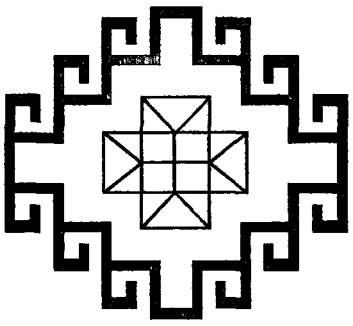

MOTİF NO:26

Resim No:169

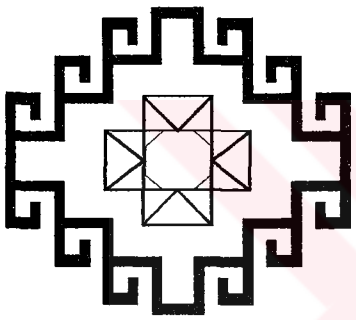

MOTİF NO:27

Resim No:199

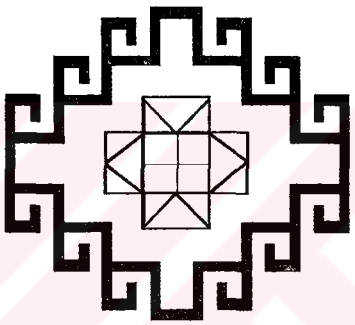

MOTİF NO:28

Resim No:103

MOTİF TİPİ : **A-1-3**

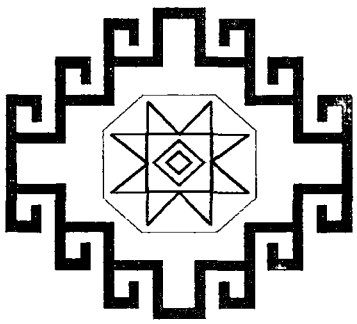

MOTİF NO:29

Resim No:51,52,54,56,57,58,59,91, 101,102,112, 114,117,118,127,267,268

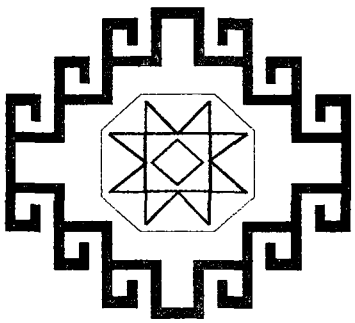

MOTİF NO:30

Resim No:50,55,79,80,185

MOTİF TİPİ : **A-1-3**

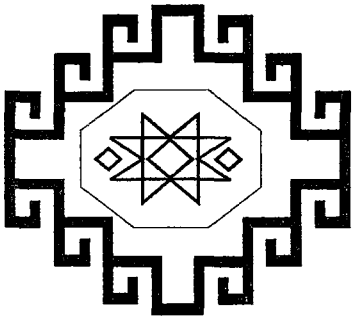

MOTİF NO:31

Resim No:78

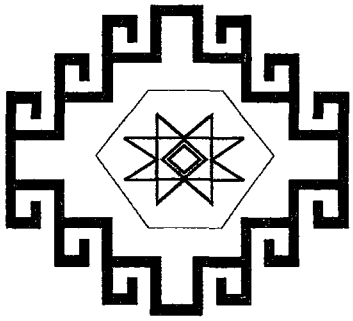

MOTİF NO:32

Resim No:102

MOTİF TİPİ : **A-2-1**

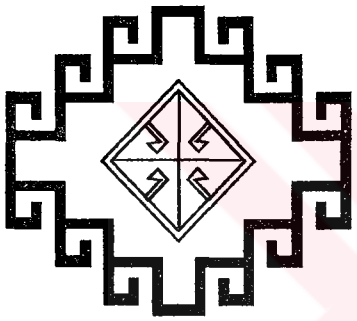

MOTİF NO:33

Resim No:61,240,241,242,243,244

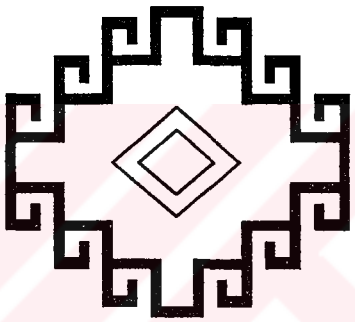

MOTİF NO:34

Resim No:108,109,130,179,183,283b

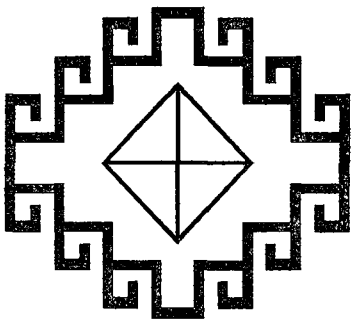

MOTİF NO:35

Resim No:119,147

MOTİF TİPİ : **A-2-2**

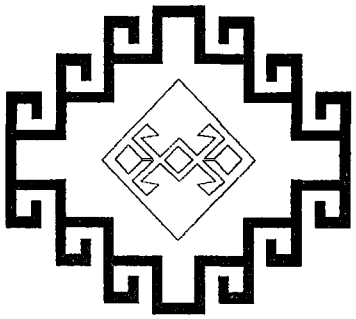

MOTİF NO:36

Resim No:246

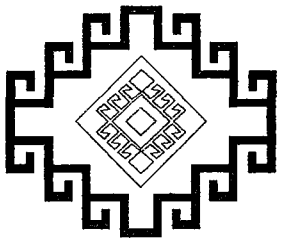

MOTİF NO:37

Resim No:247

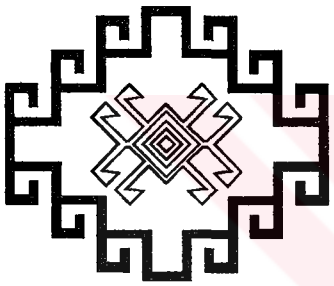

MOTİF NO:38

Resim No:76,140,248

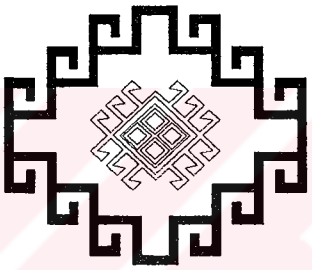

MOTİF NO:39

Resim No:263

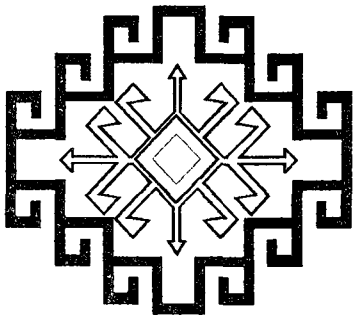

MOTİF NO:40

Resim No:49

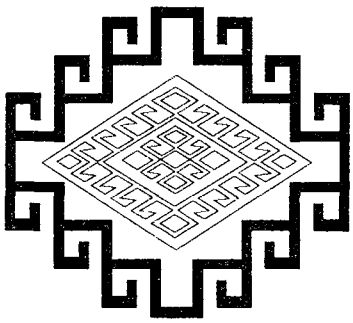

MOTİF NO:41

Resim No:75

MOTİF TİPİ : **A-2-2**

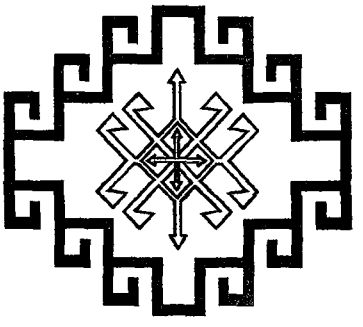

MOTİF NO:42

Resim No:84,85

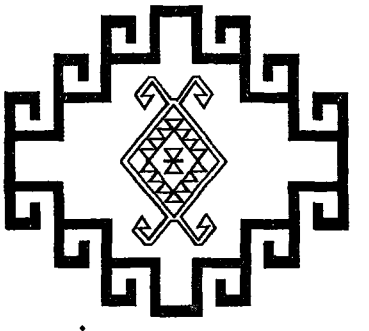

MOTİF NO:43

Resim No:132

MOTİF NO:44

Resim No:276

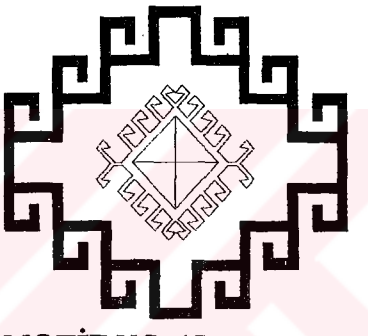

MOTİF NO:45

Resim No:274,275

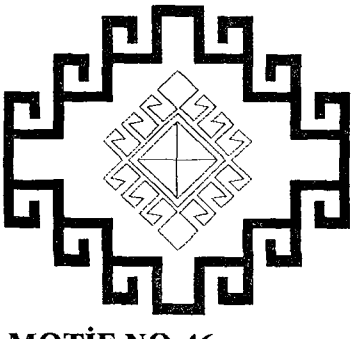

MOTİF NO:46

Resim No:193

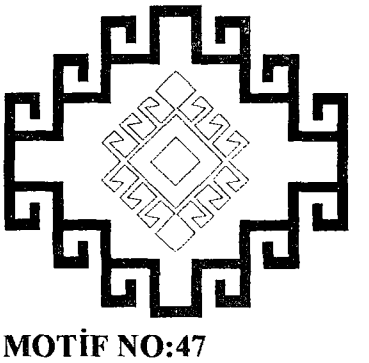

MOTİF NO:47

Resim No:193

MOTİF TİPİ : **A-2-2**

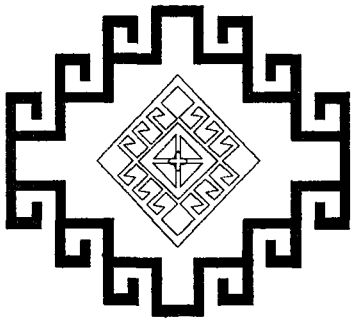

MOTİF NO:48

Resim No:245

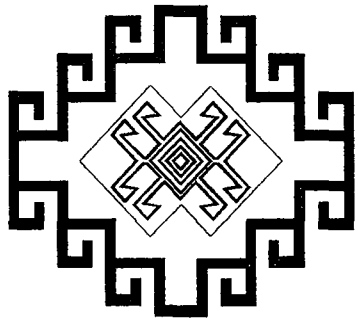

MOTİF NO:49

Resim No:248

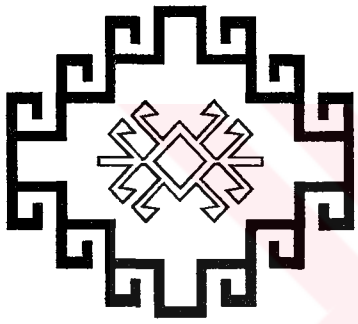

MOTİF NO:50

Resim No:111

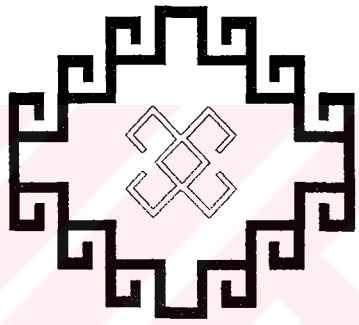

MOTİF NO:51

Resim No:289

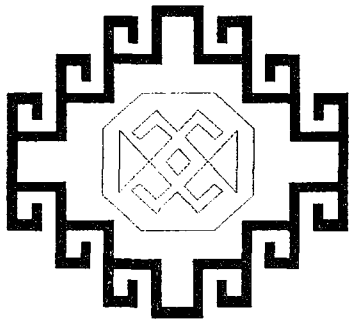

MOTİF NO:52

Resim No:63

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MOTİF TİPİ : **A-2-5**

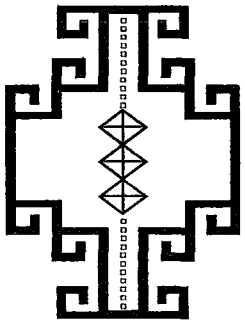

MOTİF NO:53

Resim No:227

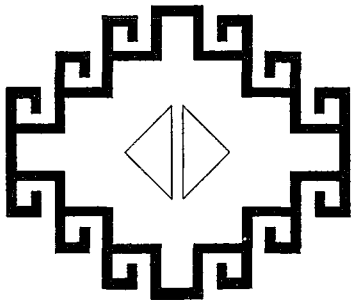

MOTİF NO:54

Resim No:283d

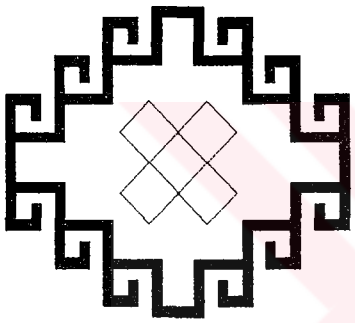

MOTİF NO:55

Resim No:109,143,288

MOTİF TİPİ : **A-3-2**

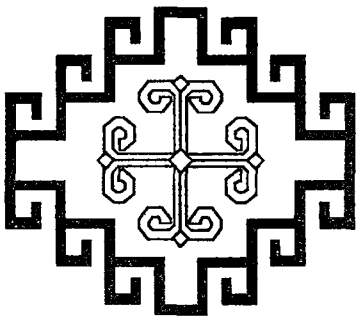

MOTİF NO:56

Resim No:38

MOTİF TİPİ : **A-3-3**

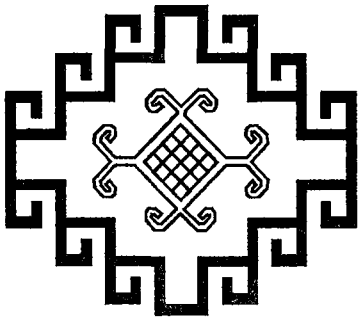

MOTİF NO:57

Resim No:39,40,41,42,43,44,74,129, 160,161,162, 163

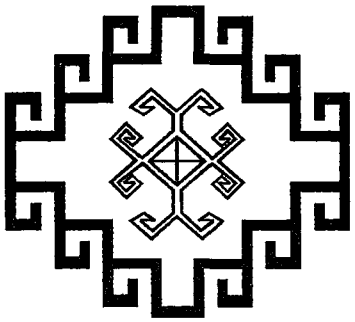

MOTİF NO:58

Resim No:44,47,48

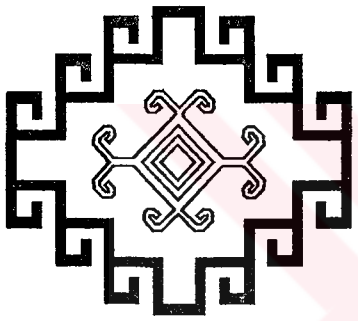

MOTİF NO:59

Resim No:45,46,47,48,72,286, 287

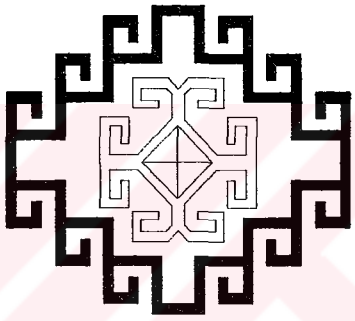

MOTİF NO:60

Resim No:73

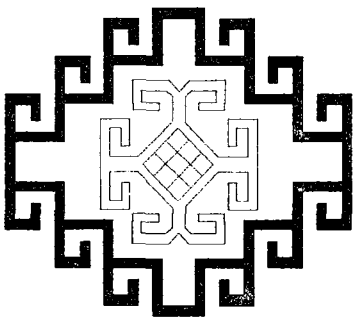

MOTİF NO:61

Resim No:73

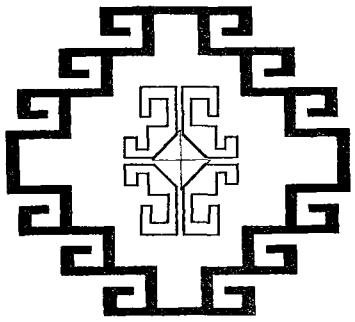

MOTİF NO:62

Resim No:216

MOTİF TİPİ : **A-3-3**

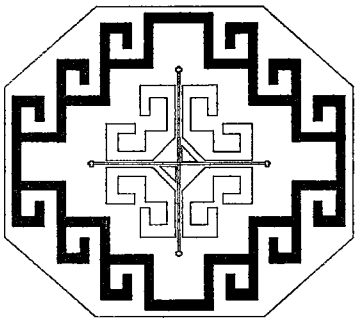

MOTİF NO:63

Resim No:224,225

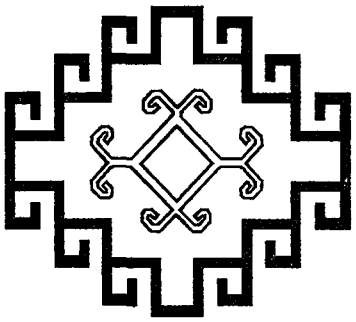

MOTİF NO:64

Resim No:284,285

MOTİF TİPİ : **A-3-4**

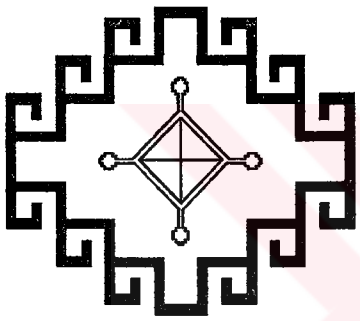

MOTİF NO:65

Resim No:62

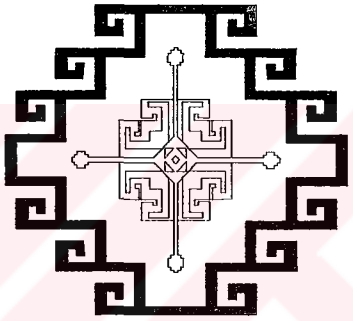

MOTİF NO:66

Resim No:277

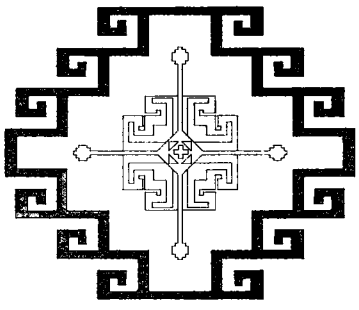

MOTİF NO:67

Resim No:277

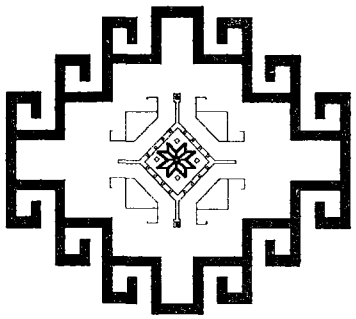

MOTİF NO:68

Resim No:265,277

MOTİF TİPİ : **A-3-5**

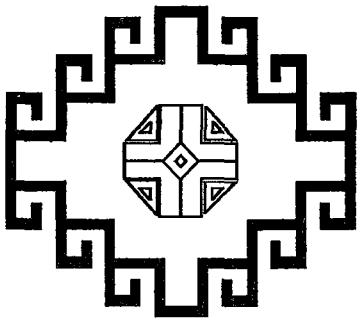

MOTİF NO:69

Resim No:279

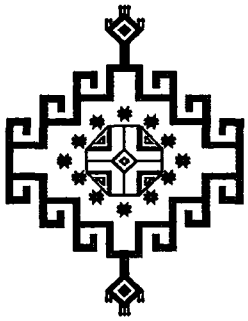

MOTİF NO:70

Resim No:280

MOTİF TİPİ : **A-4**

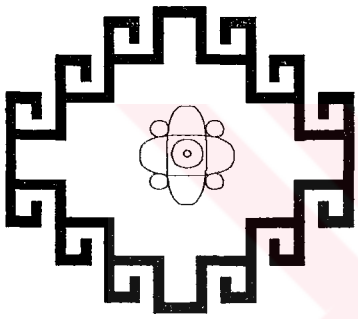

MOTİF NO:71

Resim No:130

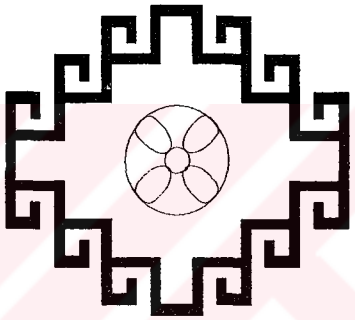

MOTİF NO:72

Resim No:147

MOTİF TİPİ : **A-5-2**

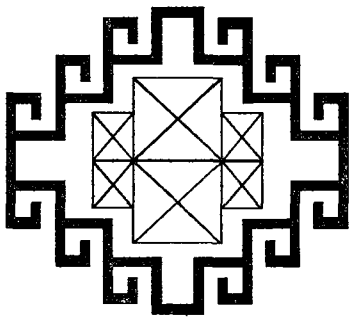

MOTİF NO:73

Resim No:131,137

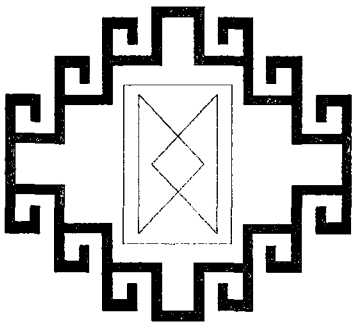

MOTİF NO:74

Resim No:187

MOTİF TİPİ : **A-5-2**

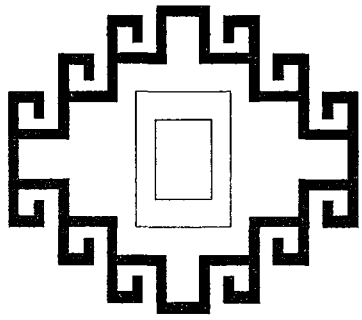

MOTİF NO:75

Resim No:187

MOTİF TİPİ : **A-6**

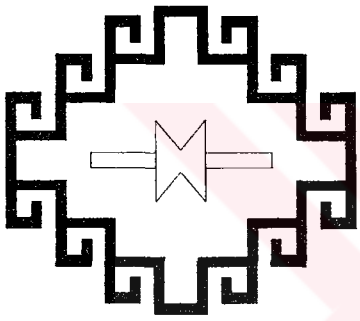

MOTİF NO:76

Resim No:152

MOTİF TİPİ : **A-7-2**

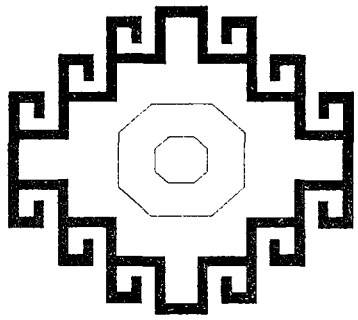

MOTİF NO:77

Resim No:156,165

MOTİF TİPİ : **A-9-2**

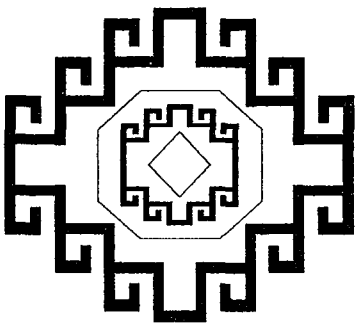

MOTİF NO:78

Resim No:173

MOTİF TİPİ : **A-11**

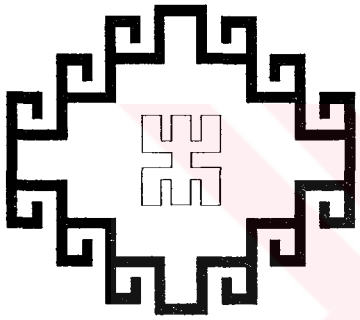

MOTİF NO:79

Resim No:191

MOTİF TİPİ : **A-12**

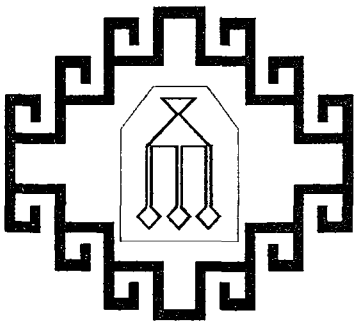

MOTİF NO:80

Resim No:59

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MOTİF TİPİ : **A-13**

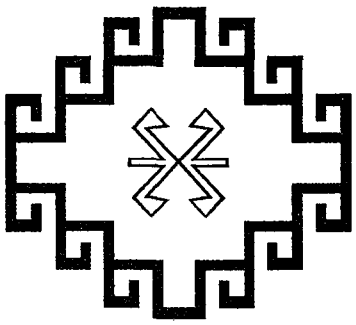

MOTİF NO:81

Resim No:289

MOTİF TİPİ : **B-1-1**

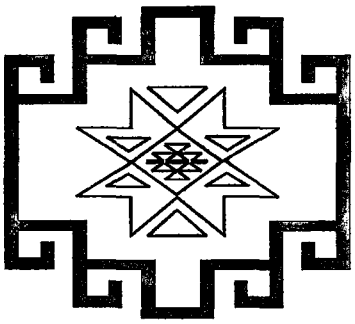

MOTİF NO:82

Resim No:67

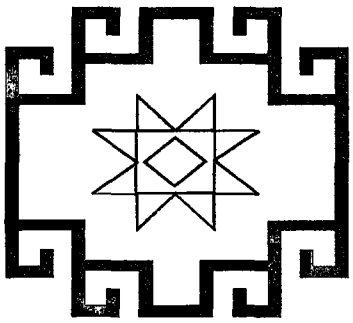

MOTİF NO:83

Resim No:125,126

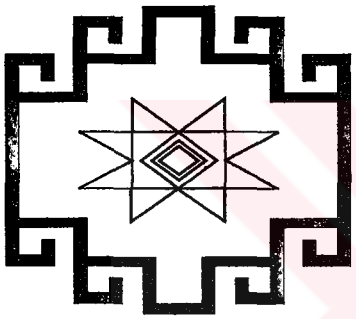

MOTİF NO:84

Resim No:198,203,204,229

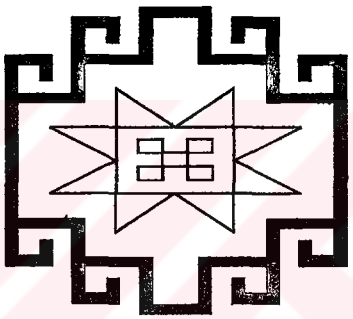

MOTİF NO:85

Resim No:201,205

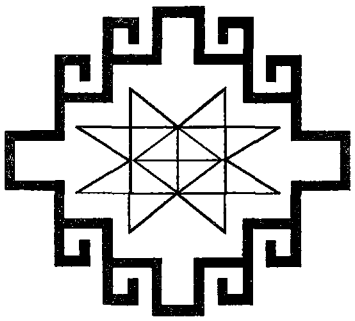

MOTİF NO:86

Resim No:231,232

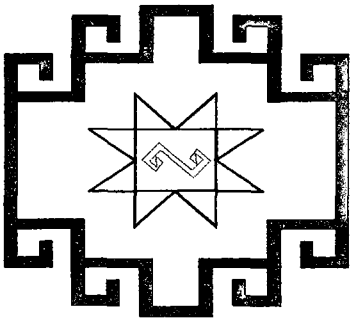

MOTİF NO:87

Resim No:266

MOTİF TİPİ : **B-1-1**

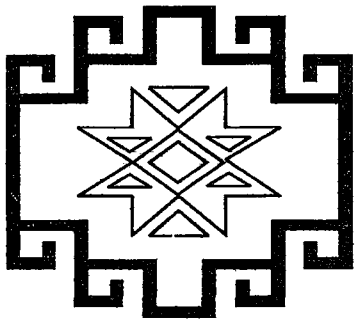

MOTİF NO:88

Resim No:67

MOTİF TİPİ : **B-1-2**

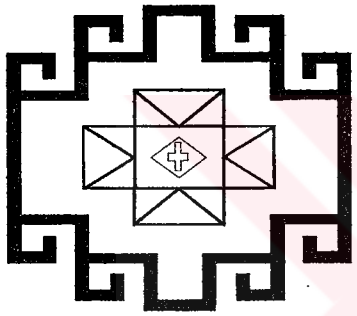

MOTİF NO:89

Resim No:229

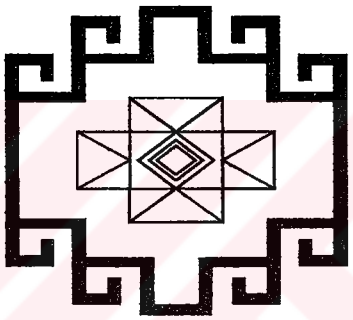

MOTİF NO:90

Resim No:255,209

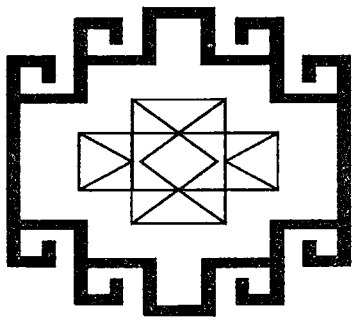

MOTİF NO:91

Resim No:230

MOTİF TİPİ : **B-1-5**

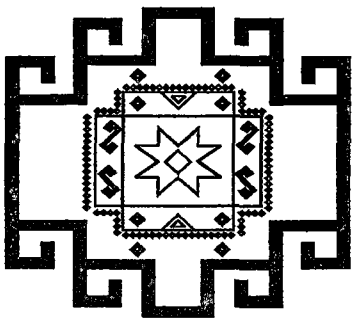

MOTİF NO:92

Resim No:206,221

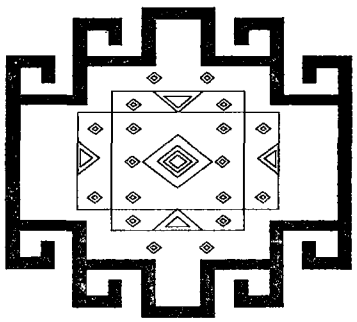

MOTİF NO:93

Resim No:207,222

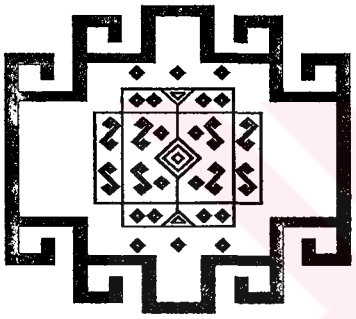

MOTİF NO:94

Resim No:208

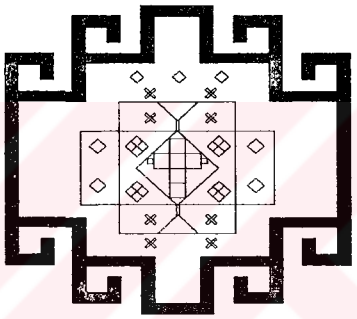

MOTİF NO:95

Resim No:210

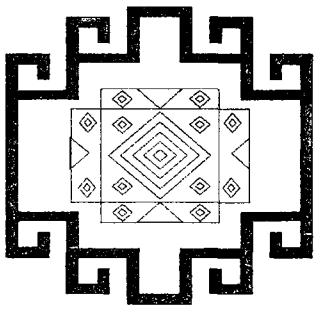

MOTİF NO:96

Resim No:257

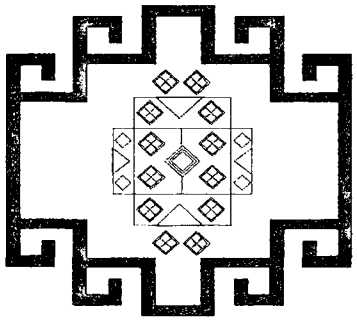

MOTİF NO:97

Resim No:258

MOTİF TİPİ : **B-1-5**

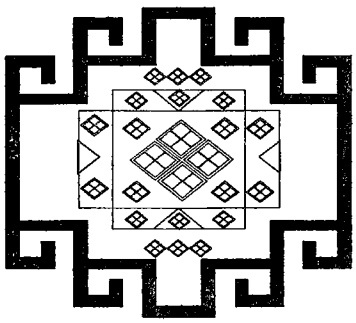

MOTİF NO:98

Resim No:259

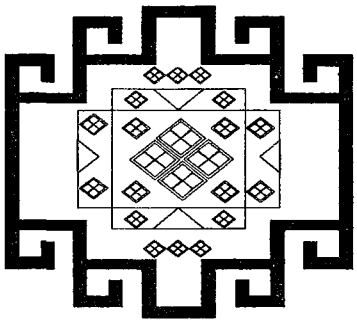

MOTİF NO:99

Resim No:260

MOTİF NO:100

Resim No:223

MOTİF TİPİ : **B-2-1**

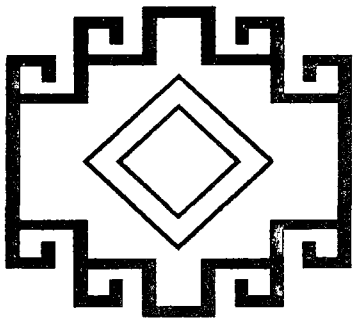

MOTİF NO:101

Resim No:60,148,173,182

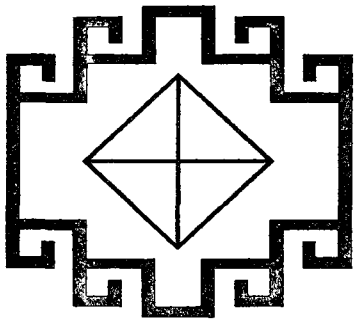

MOTİF NO:102

Resim No:139,149,227,262

MOTİF TİPİ : **B-2-1**

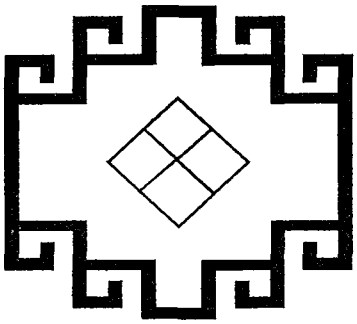

MOTİF NO:103

Resim No:150

MOTİF TİPİ : **B-2-2**

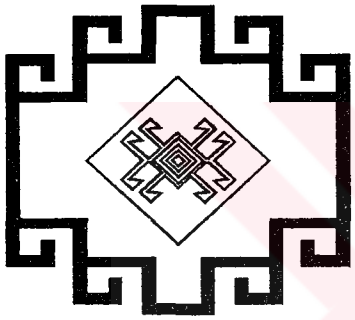

MOTİF NO:104

Resim No:202

MOTİF TİPİ : **B-2-5**

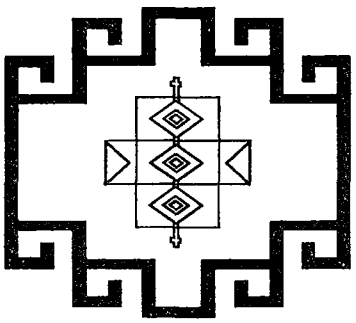

MOTİF NO:105

Resim No:211

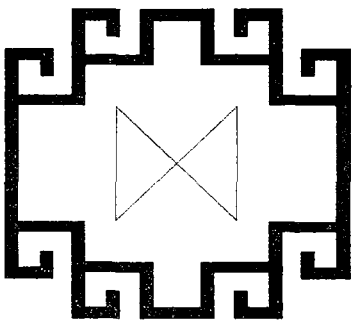

MOTİF NO:106

Resim No:128

MOTİF TİPİ : **B-2-5**

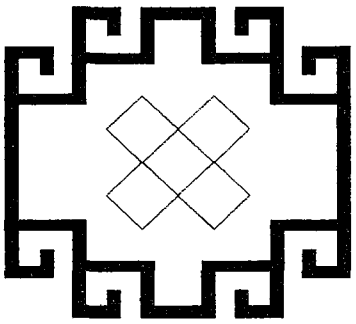

MOTİF NO:107

Resim No:158

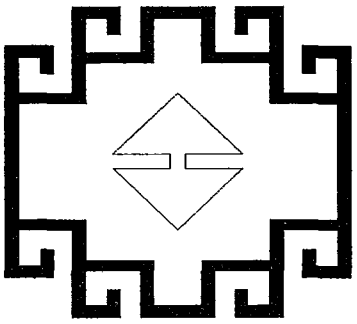

MOTİF NO:108

Resim No:190

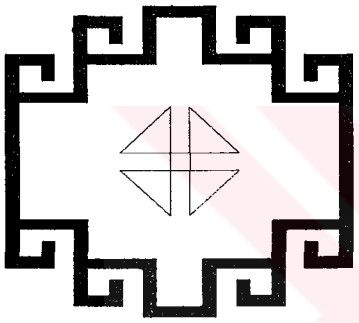

MOTİF NO:109

Resim No:136

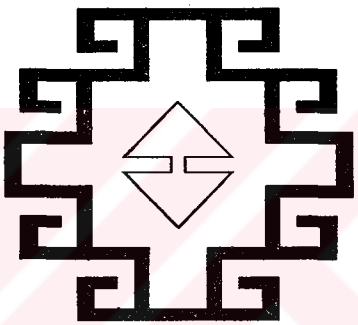

MOTİF NO:110

Resim No:159

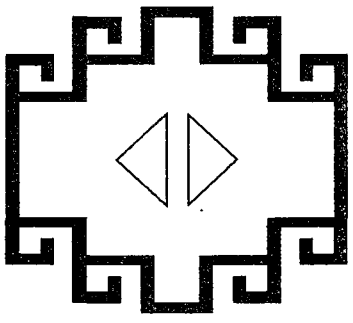

MOTİF NO:111

Resim No:172,283c

MOTİF TİPİ : **B-3-1**

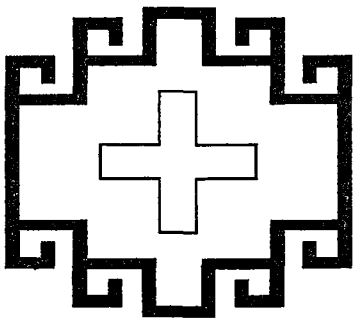

MOTİF NO:112

Resim No:148,153,154,190,192

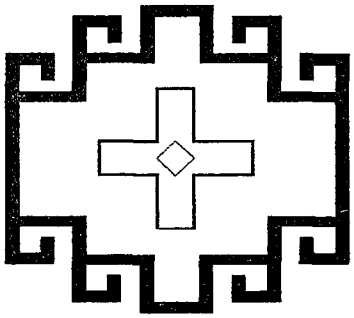

MOTİF NO:113

Resim No:155

MOTİF TİPİ : **B-3-3**

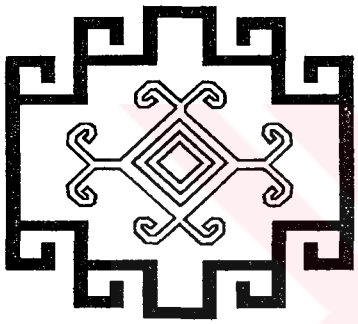

MOTİF NO:114

Resim No:138

MOTİF TİPİ : **B-5-1**

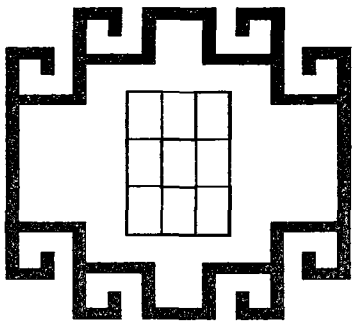

MOTİF NO:115

Resim No:170,175

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

MOTİF TİPİ : **B-5-2**

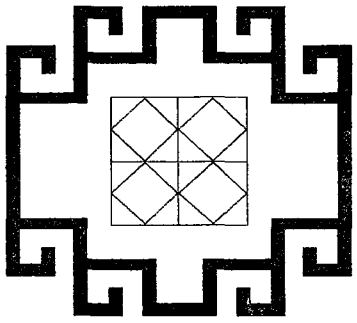

MOTİF NO:116

Resim No:166

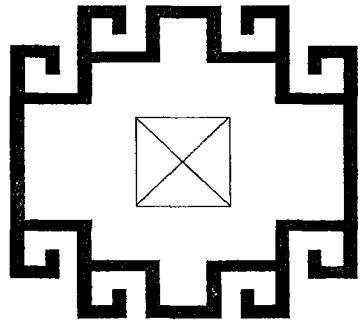

MOTİF NO:117

Resim No:110,158

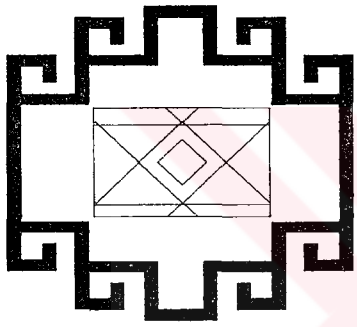

MOTİF NO:118

Resim No:261

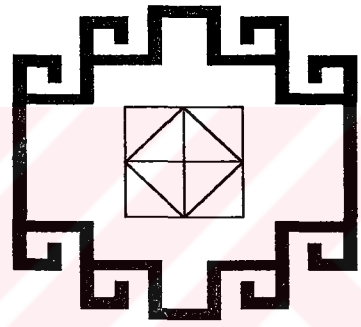

MOTİF NO:119

Resim No:167,176

MOTİF TİPİ : **B-5-3**

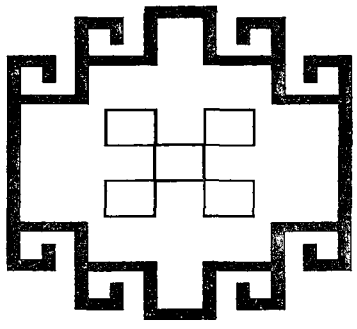

MOTİF NO:120

Resim No:152,177,182,190

MOTİF TİPİ : **B-7-1**

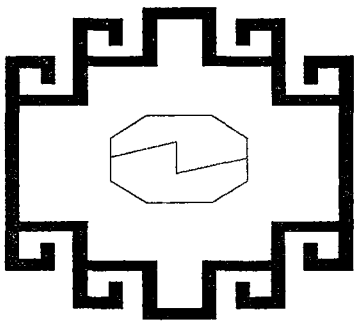

MOTİF NO:121

Resim No:164

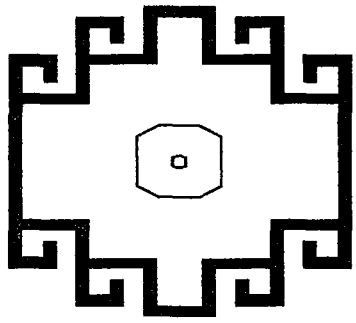

MOTİF NO:122

Resim No:167,168

MOTİF TİPİ : **B-7-3**

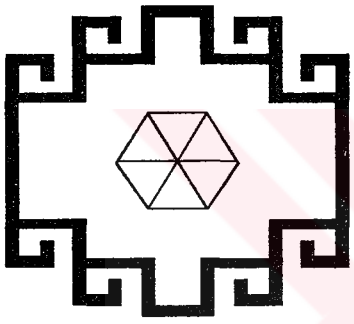

MOTİF NO:123

Resim No:283a

MOTİF TİPİ : **B-8**

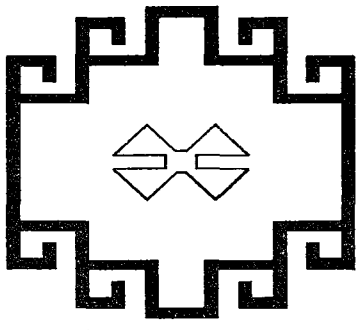

MOTİF NO:124

Resim No:180,181

MOTİF TİPİ : **C-1-2**

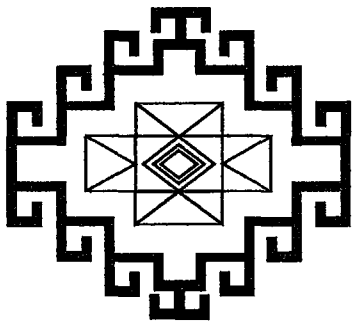

MOTİF NO:125

Resim No:217

MOTİF TİPİ : **C-1-4**

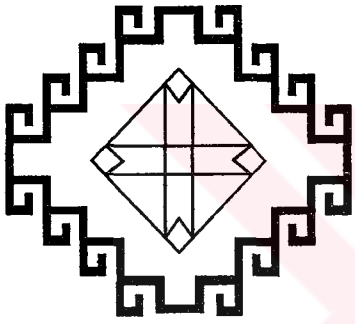

MOTİF NO:126

Resim No:226

MOTİF TİPİ : **C-2-1**

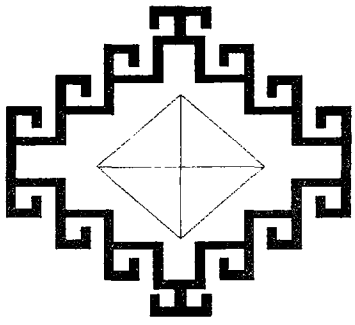

MOTİF NO:127

Resim No:237,238,239

MOTİF TİPİ : **C-2-2**

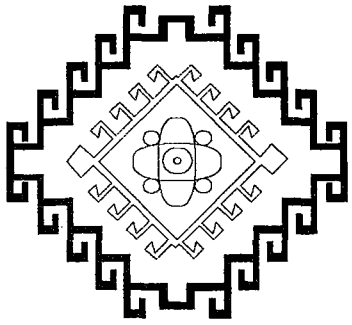

MOTİF NO:128

Resim No:133,134

MOTİF TİPİ : **C-2-3**

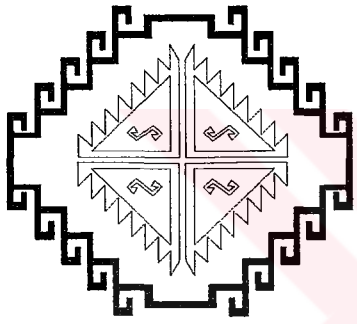

MOTİF NO:129

Resim No:188

MOTİF TİPİ : **C-2-4**

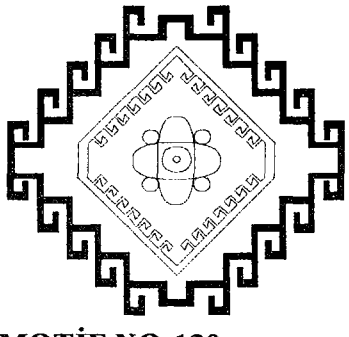

MOTİF NO:130

Resim No:189

MOTİF TİPİ : **C-3-3**

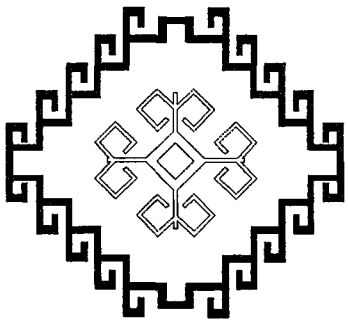

MOTİF NO:131

Resim No:284,285,286,287

MOTİF TİPİ : **C-9-1**

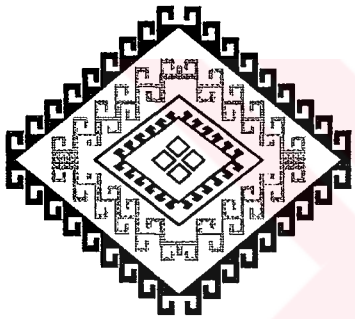

MOTİF NO:132

Resim No:135

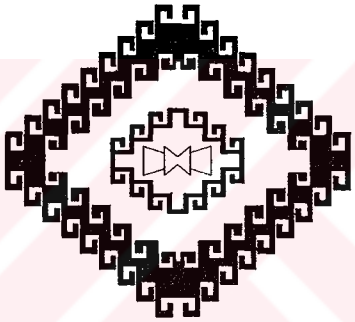

MOTİF NO:133

Resim No:174

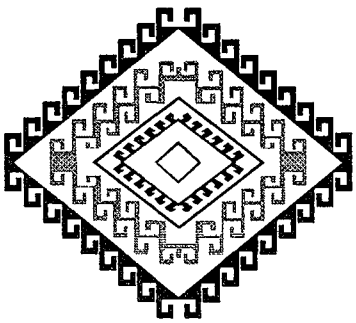

MOTİF NO:134

Resim No:135

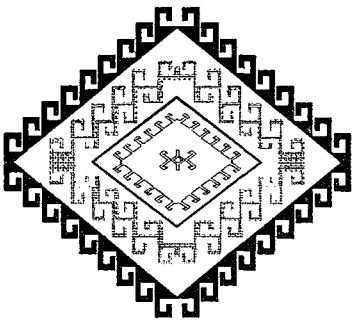

MOTİF NO:135

Resim No:135

MOTİF TİPİ : **C-9-1**

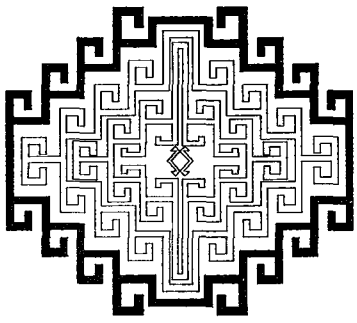

MOTİF NO:136

Resim No:278

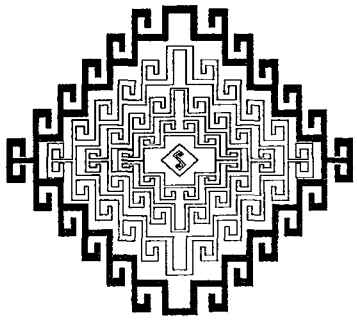

MOTİF NO:137

Resim No:172

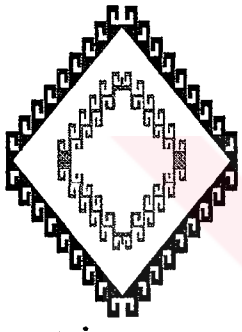

MOTİF NO:138

Resim No:183

MOTİF TİPİ : **D-2-1**

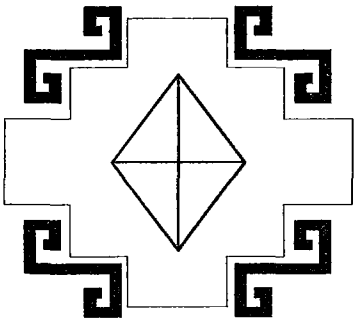

MOTİF NO:139

Resim No: 163

MOTİF TİPİ : **D-2-5**

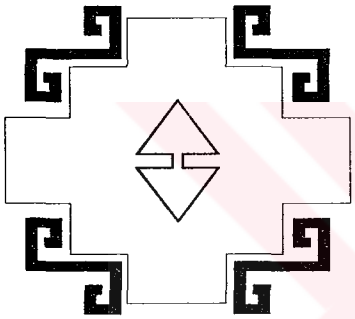

MOTİF NO:140

Resim No:163,182

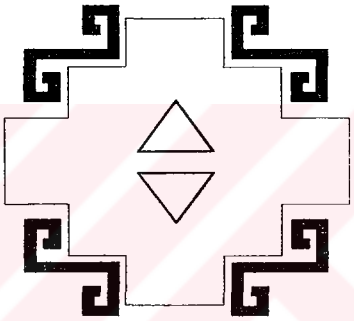

MOTİF NO:141

Resim No:186

MOTİF TİPİ : **D-8**

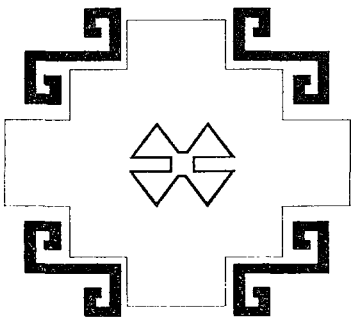

MOTİF NO:142

Resim No:142,144,181,182,163

MOTİF TİPİ : **D-10**

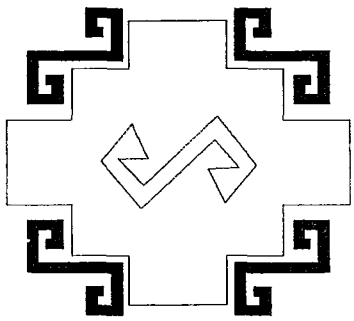

MOTİF NO:143

Resim No:163

MOTİF TİPİ : **E-2-1**

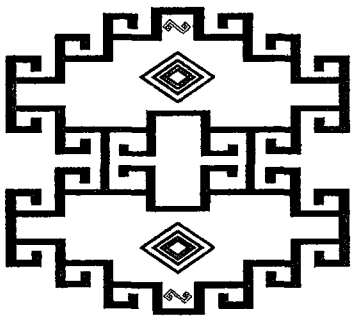

MOTİF NO:144

Resim No:273

a- Birbiri içinde kaymış geçişler.

b- Teknik özellikten dolayı dört yapraklı çiçeğin sekizgene dönüşmesi.

c- Sekizgen çerçeveli Türkmen Aynası motifinin zeminde oluşturduğu pozitif-negatif etki ve ara motifin oluşması.

d- Baklavaların yatay ve dikey doğrultularındaki çizgilerle bölünmesi ile kare form oluşur.

e- Bağlantının kaybolduğu görülmektedir.

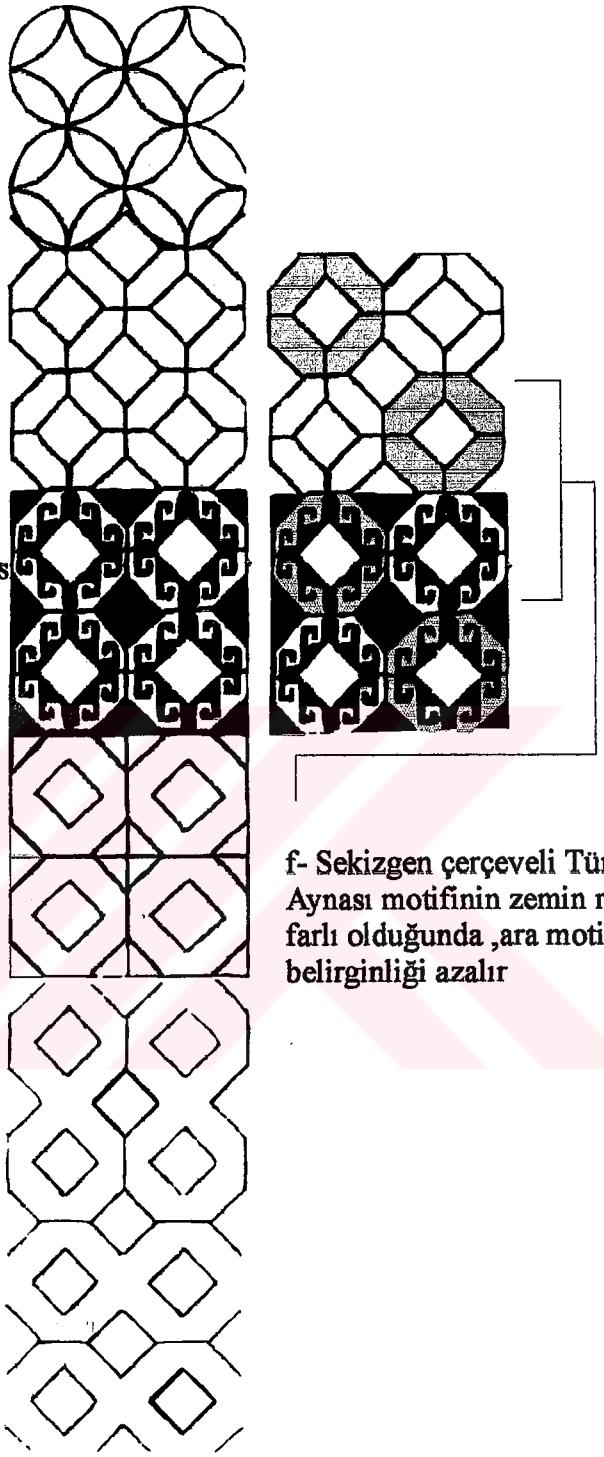

f- Sekizgen çerçeveli Türkmen Aynası motifinin zemin rengi farlı olduğunda ,ara motifin belirginliği azalır

Şekil 34 - Sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin pozitif-negatif bağlantı içinde yer alması

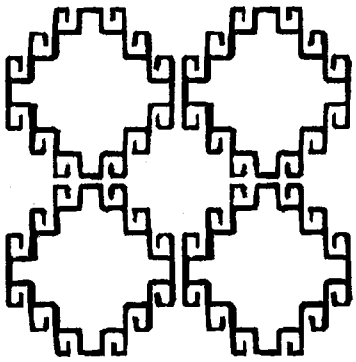

a-"Türkmen Aynası" motifinin zeminde dikey ve yatay doğrultularda dizilmeleriyle, oluşan boşluklarla birlikte meydana getirdiği pozitif-negatif etki. Oluşan bu boşlukların ana motifin çengelli basamaklarını ortak kulanmalarıyla meydana gelen ara motif.

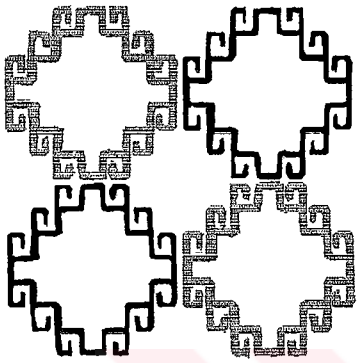

b-"Türkmen Aynası" motifini çevreleyen çengelli basamakların renkleri birbirinden farklı olduğunda, ara motifin belirginliği azalır

Şekil 35 - Sekizgen çerçevesiz "Türkmen Aynası" motifinin pozitif-negatif bağlantı içinde yer alması

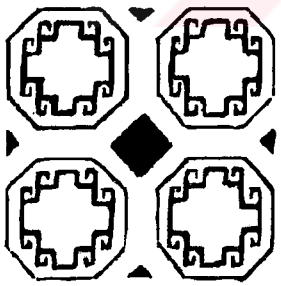

Şekil 36 - Dokumanın zemininde yer alan, sekizgen çerçeveli "Türkmen Aynası" motifinin kopmuş düzende yer alması.

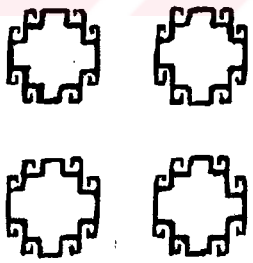

Şekil 37 - Dokumanın zemininde yer alan, sekizgen çerçevesiz "Türkmen Aynası" motifinin kopmuş düzende yer alması.

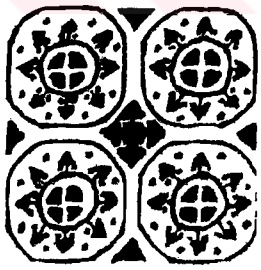

Şekil 38 - 4. y.y. Mısır yünlü kumaşı.

Şekil 39 - "Türkmen Aynası" motifinin yerleştirme planları
(Bu şekil sayfa 296-307 arasındaki plan çizimlerini kapsamaktadır)

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

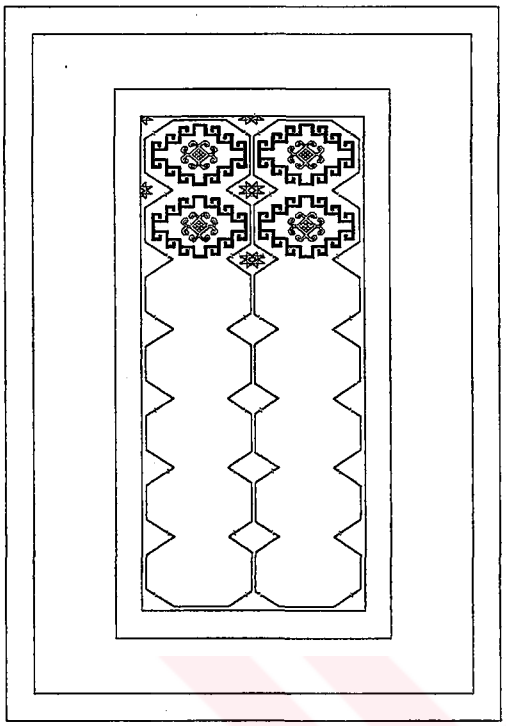

6-1-1-1
Plan 1

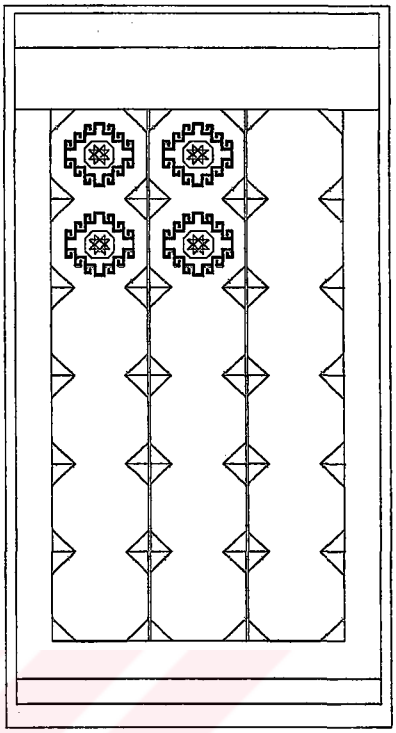

6-1-1-2
Plan 2

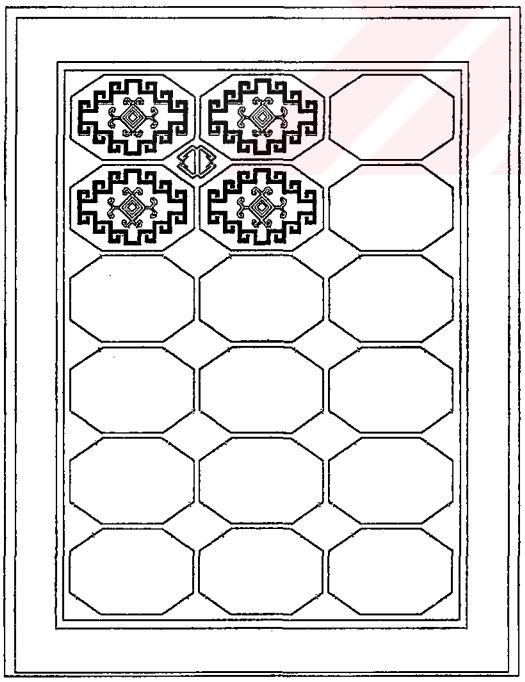

6-1-1-3
Plan 3

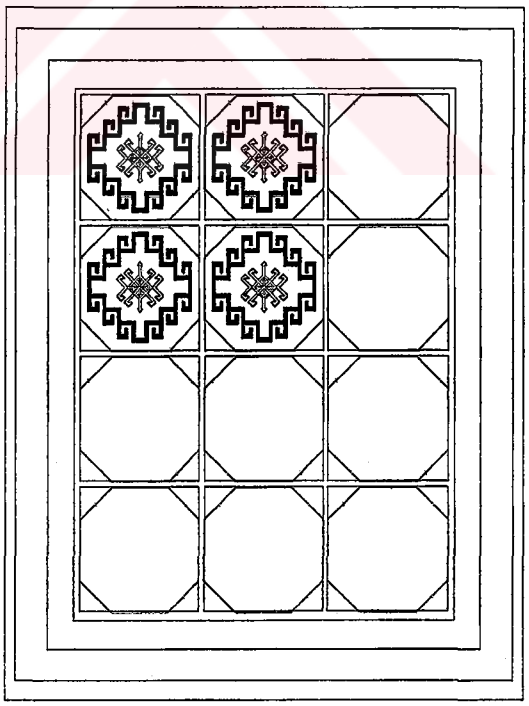

6-1-1-4
Plan 4

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

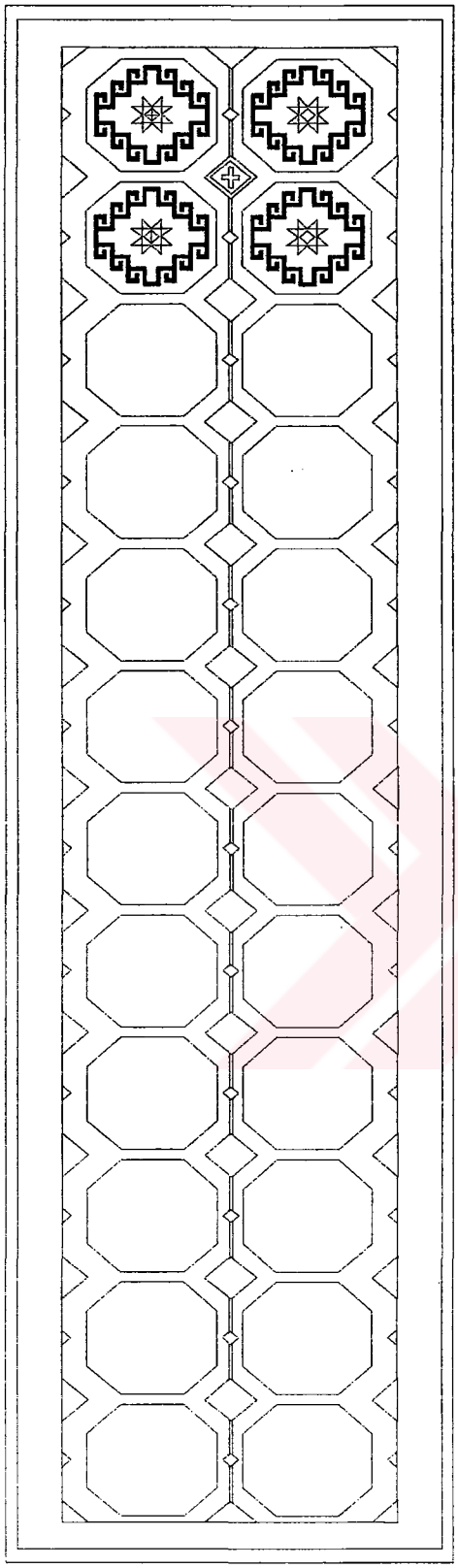

6-1-1-5
Plan 5

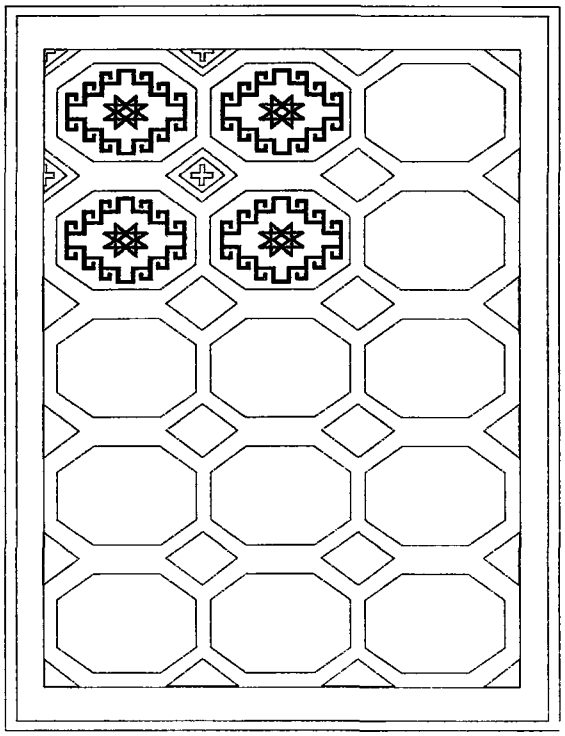

6-1-1-6
Plan 6

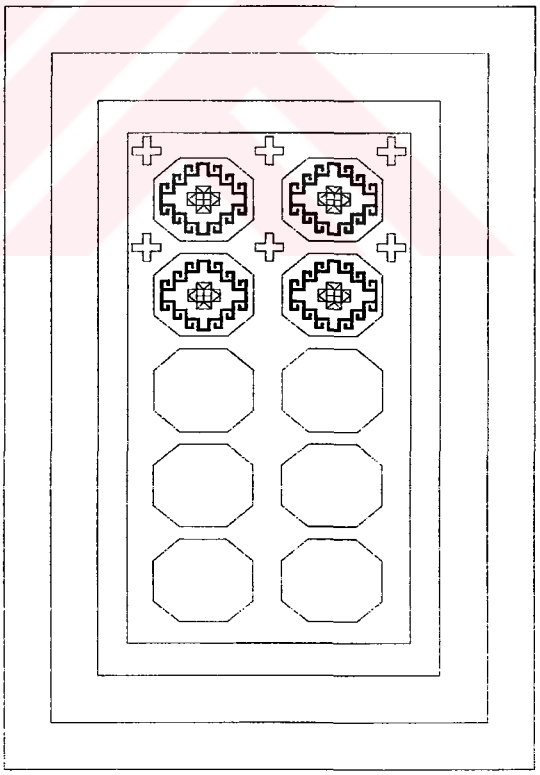

6-1-1-7
Plan 7

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

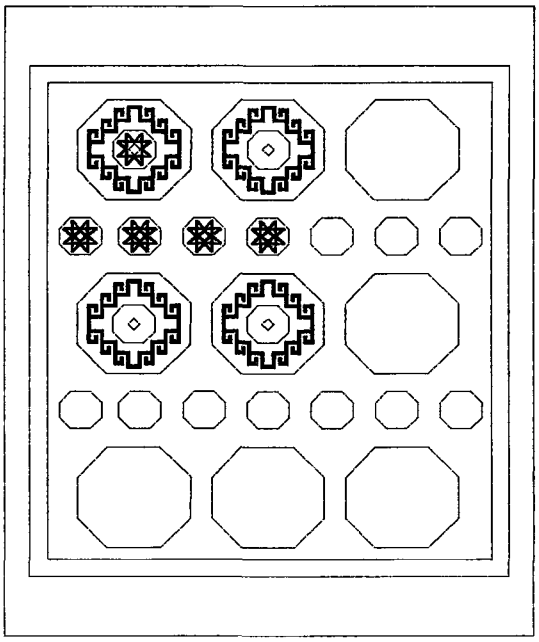

6-1-1-8
Plan 8

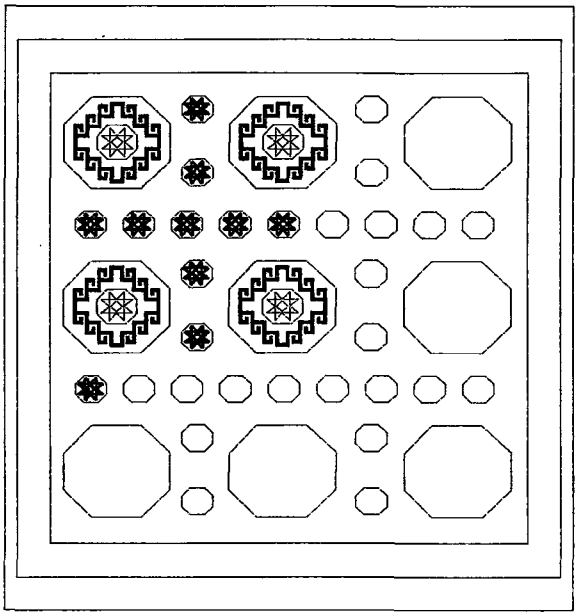

6-1-1-9
Plan 9

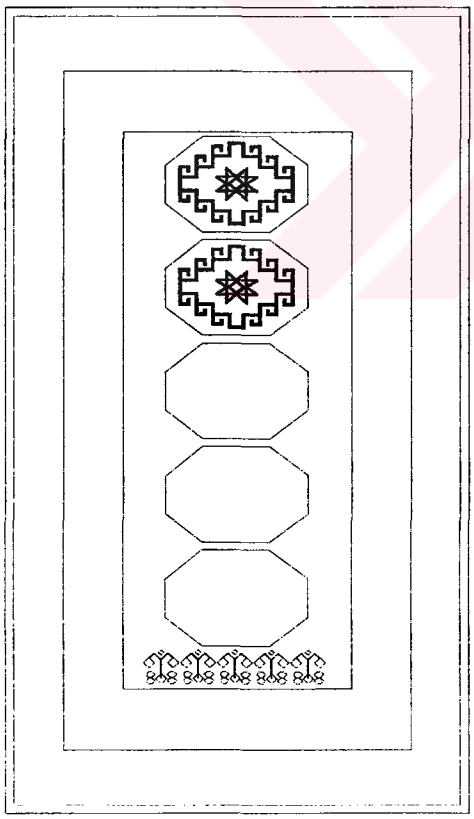

6-1-1-10
Plan 10

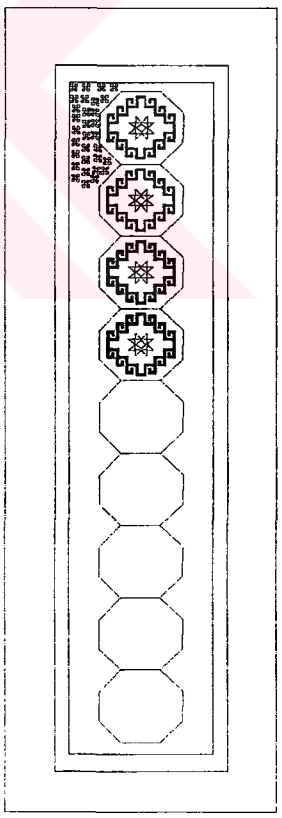

6-1-1-11
Plan 11

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

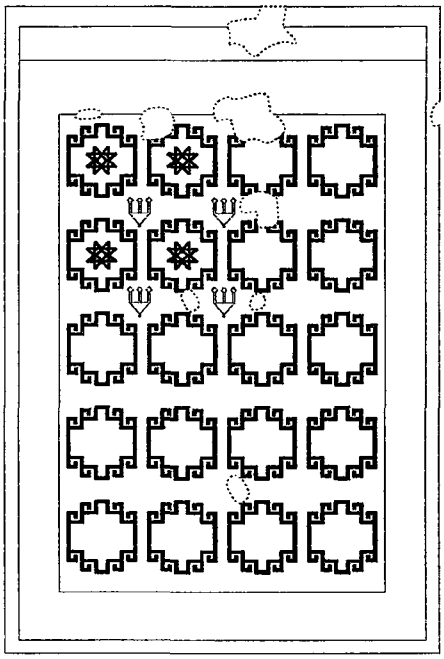

6-1-1-12
Plan 12

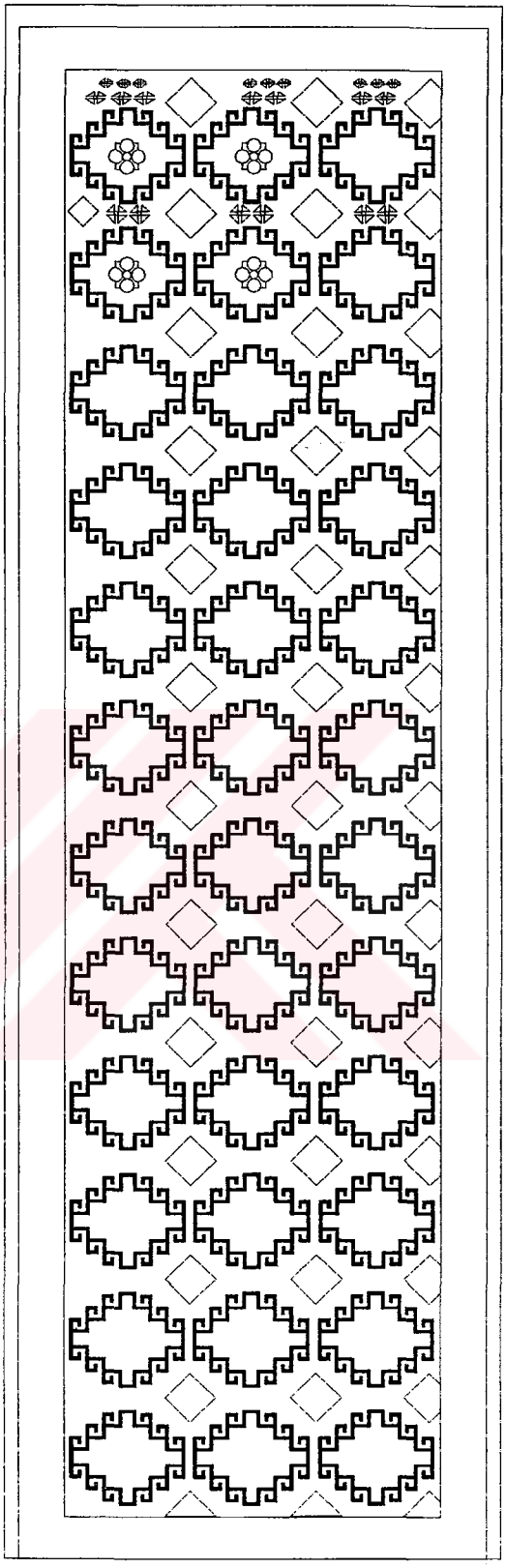

6-1-1-13
Plan 13

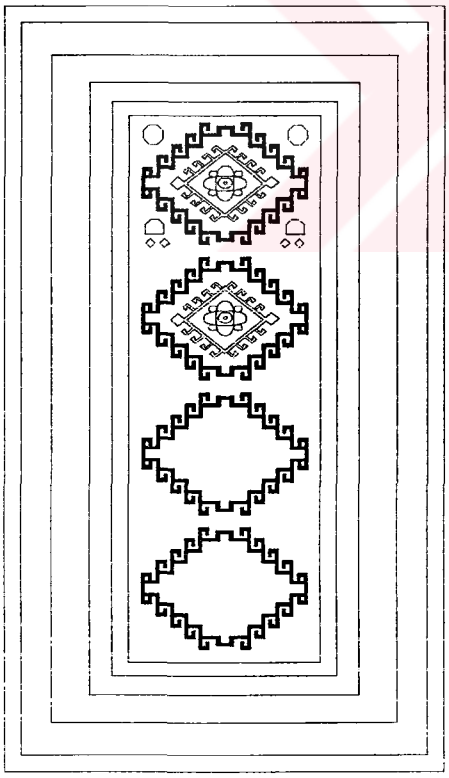

6-1-1-14
Plan 14

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

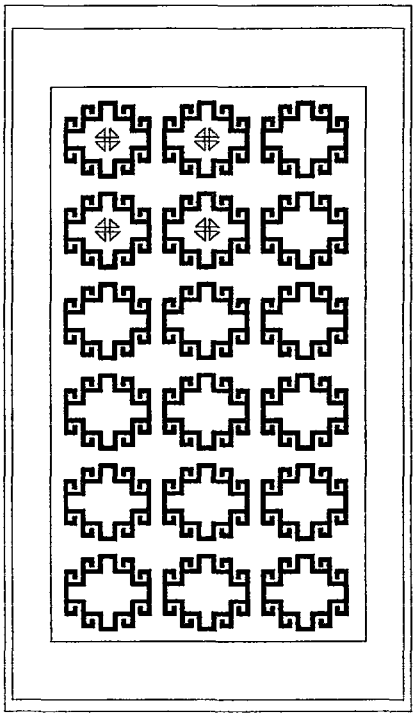

6-1-1-15
Plan 15

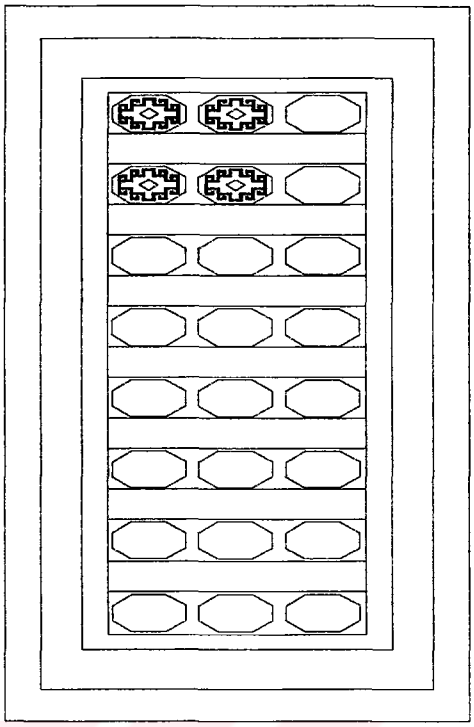

6-1-1-16
Plan 16

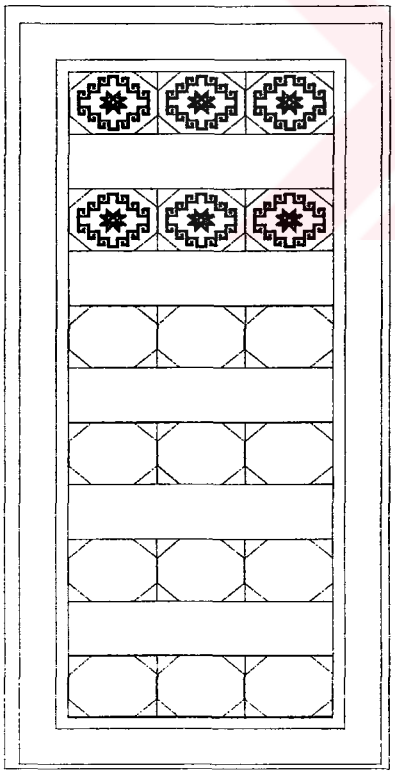

6-1-1-17
Plan 17

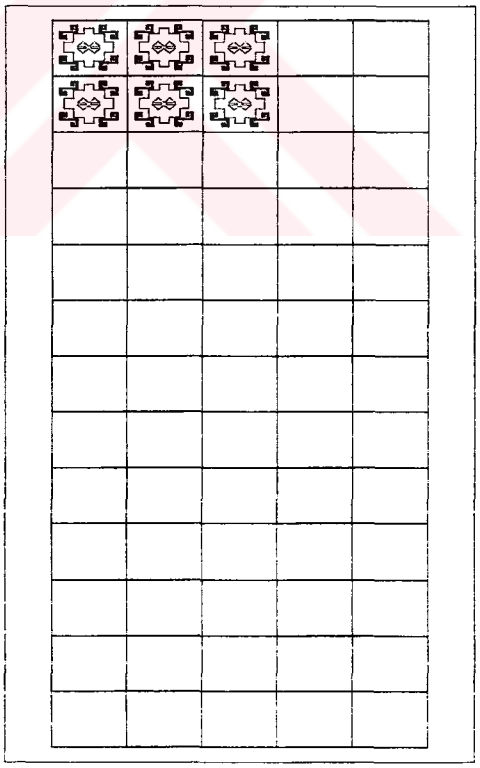

6-1-1-18
Plan 18

7-1-1 ZEMİNDE ANA MOTİF

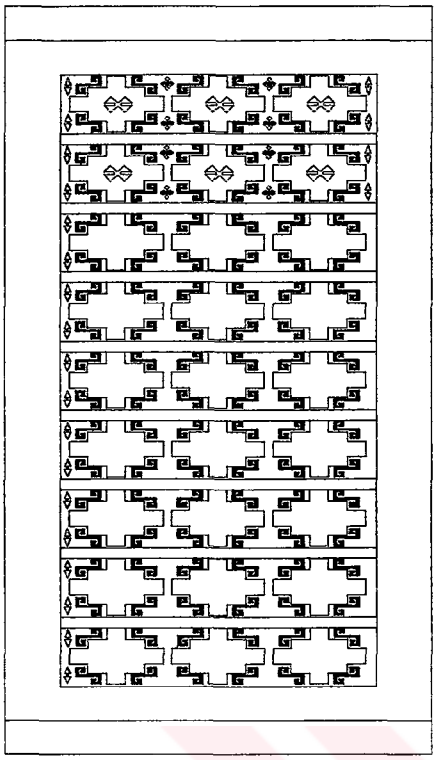

6-1-1-19
Plan 19

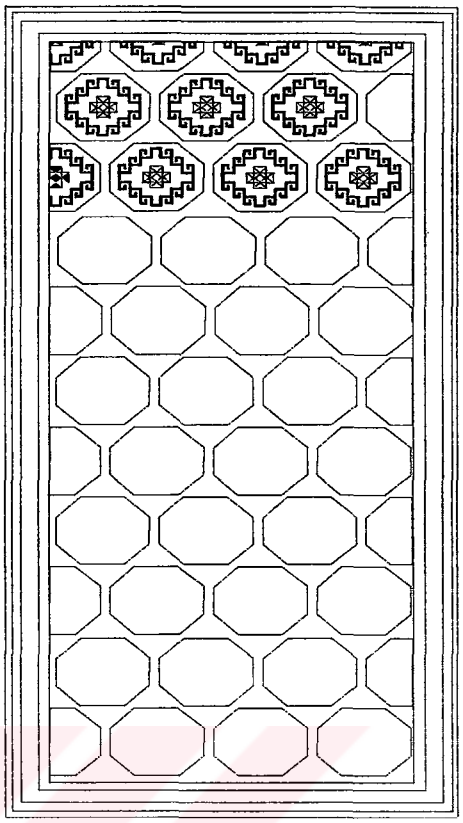

6-1-1-20
Plan 20

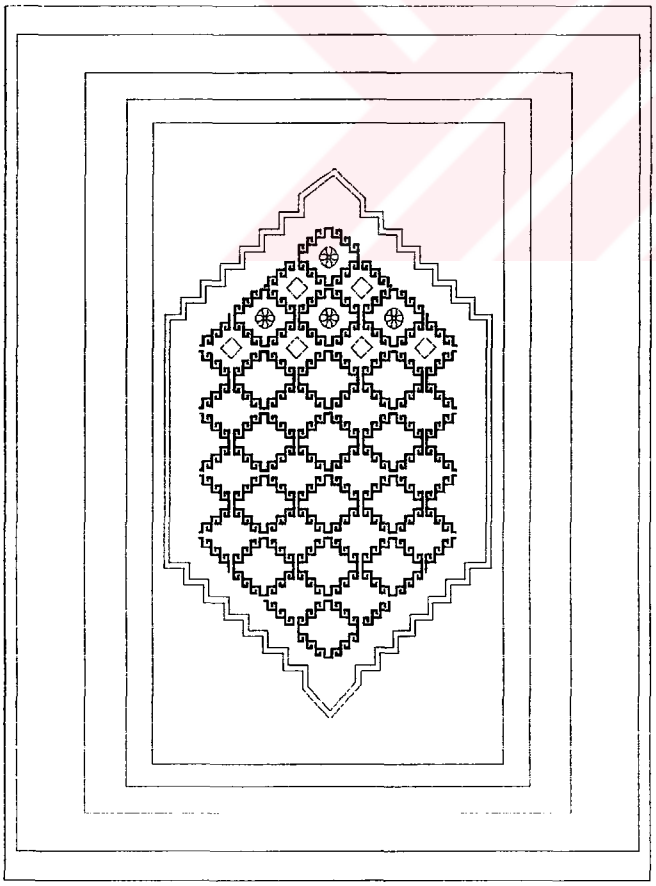

6-1-1-21
Plan 21

7-1-2 ZEMİNDE DOLGU MOTİFİ

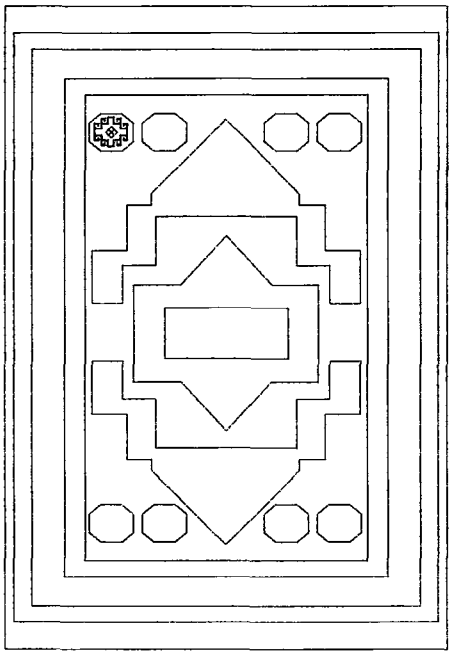

6-1-2-1
Plan 22

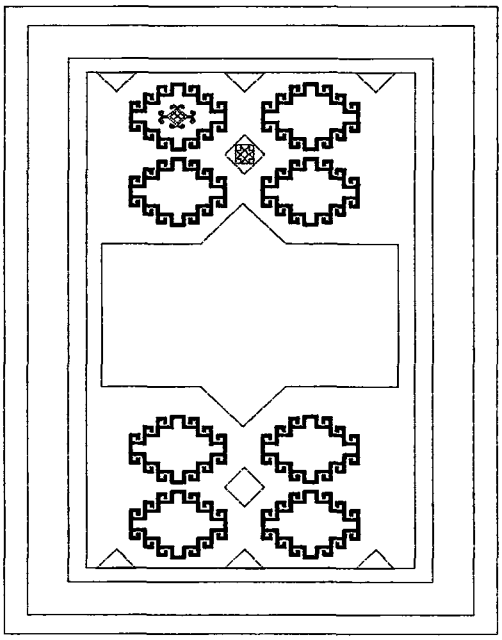

6-1-2-2
Plan 23

7-1-3 ZEMİNDE ANA VE DOLGU MOTİFİ

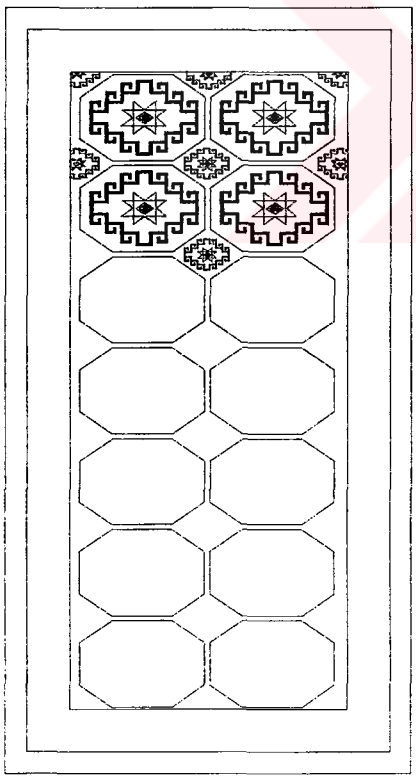

6-1-3-1
Plan 24

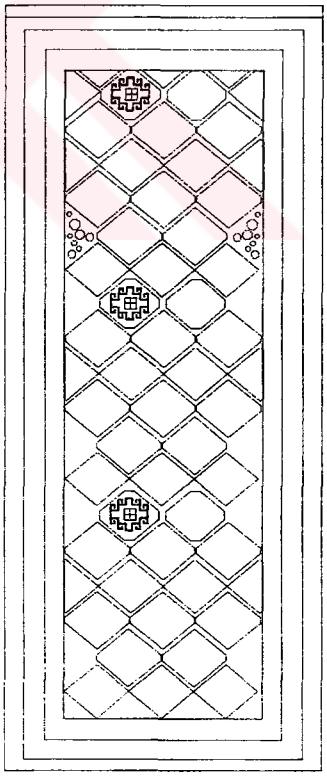

6-1-3-2
Plan 25

7-1-4 ZEMİNDE İÇ MOTİF

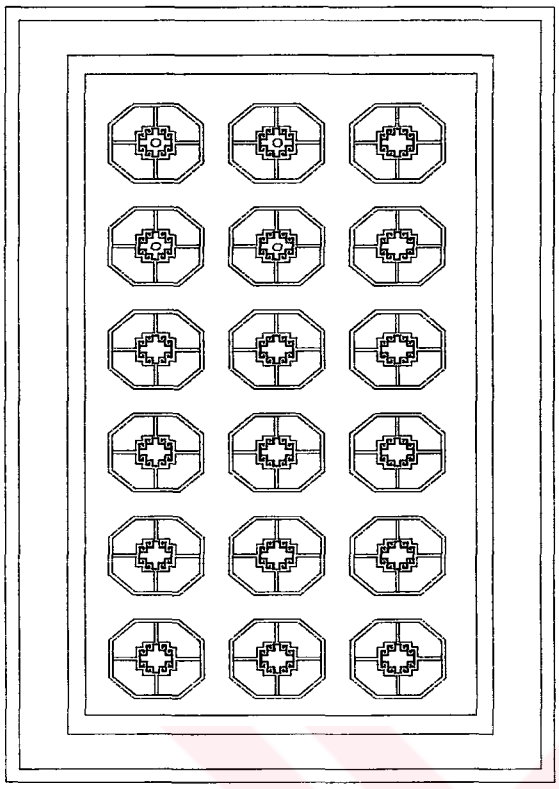

6-1-4-1
Plan 26

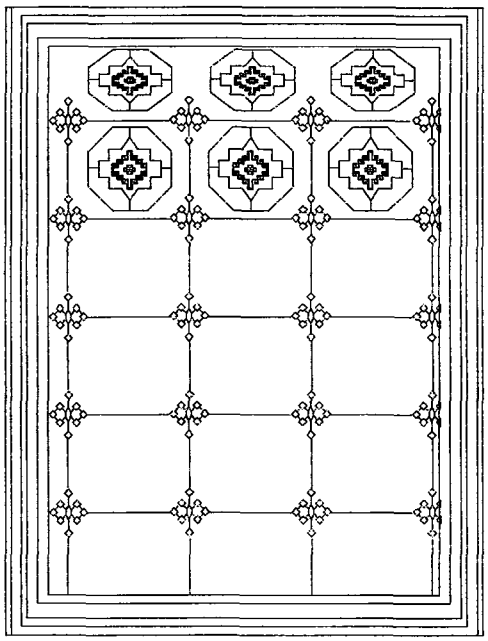

6-1-4-2
Plan 27

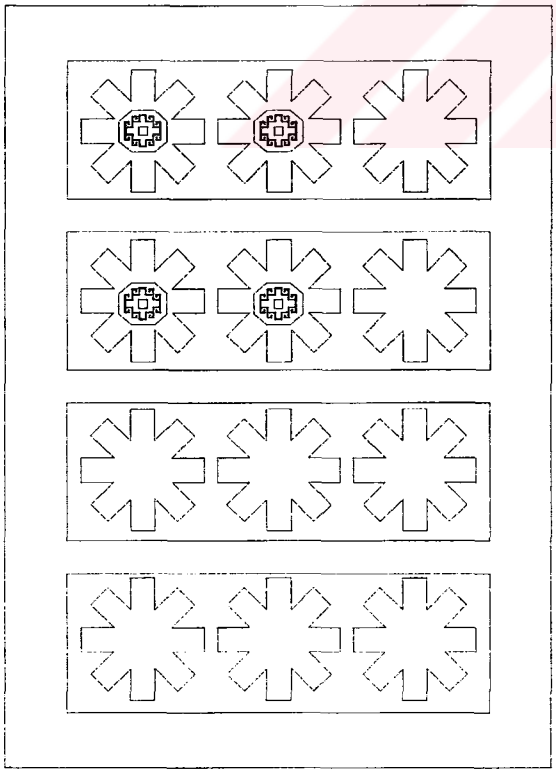

6-1-4-3
Plan28

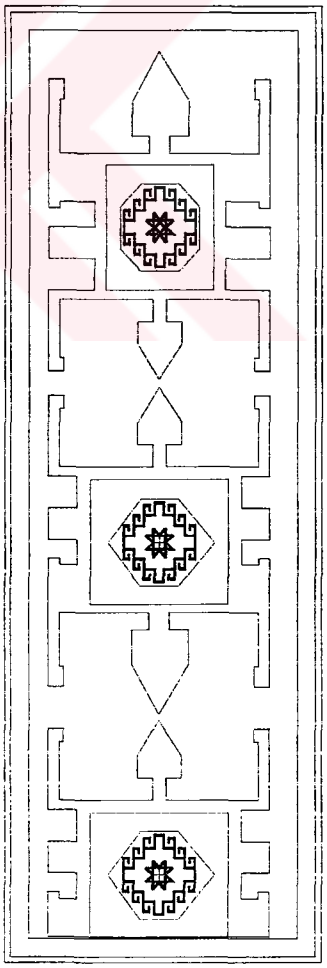

6-1-4-4
Plan 29

7-1-5 ZEMİNDE ANA, İÇ VE DOLGU MOTİFİ

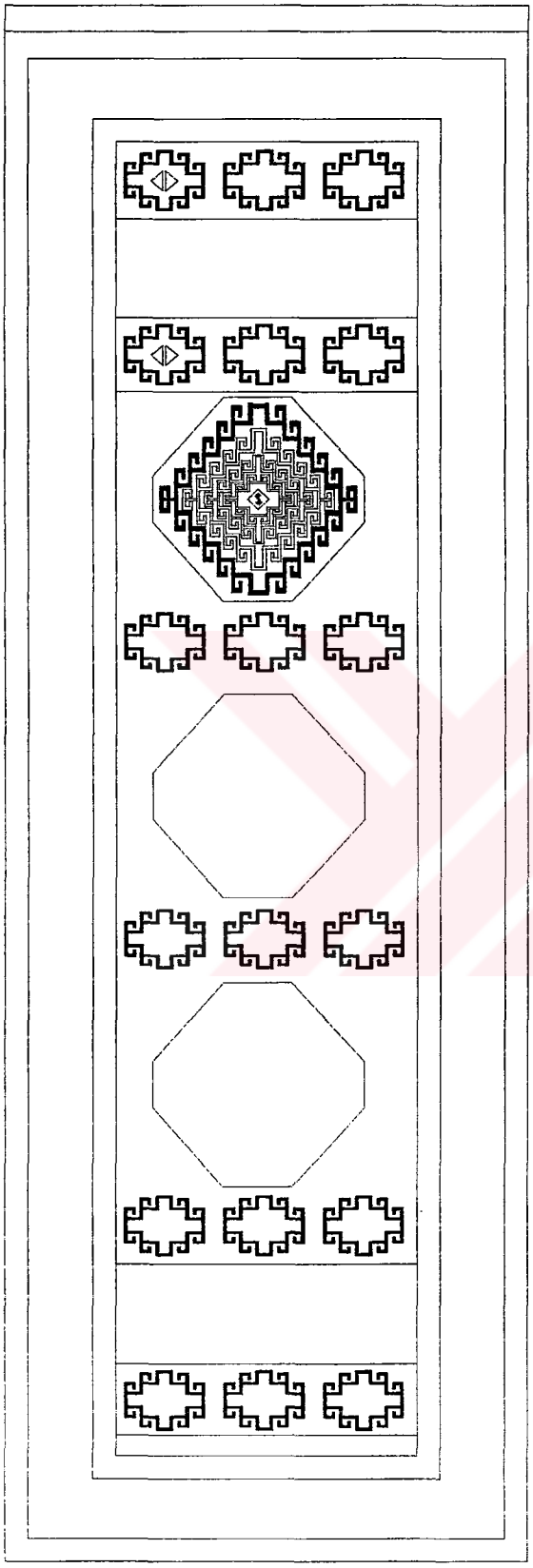

6-1-5
Plan 30

7-1-6 ZEMİNDE ANA VE İÇ MOTİF

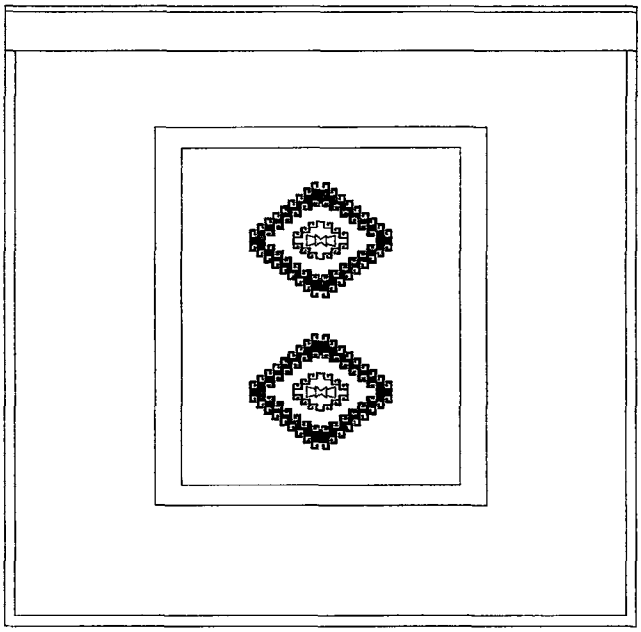

6-1-6
Plan 31

7-1-7 ZEMİNDE İÇ VE DOLGU MOTİFİ

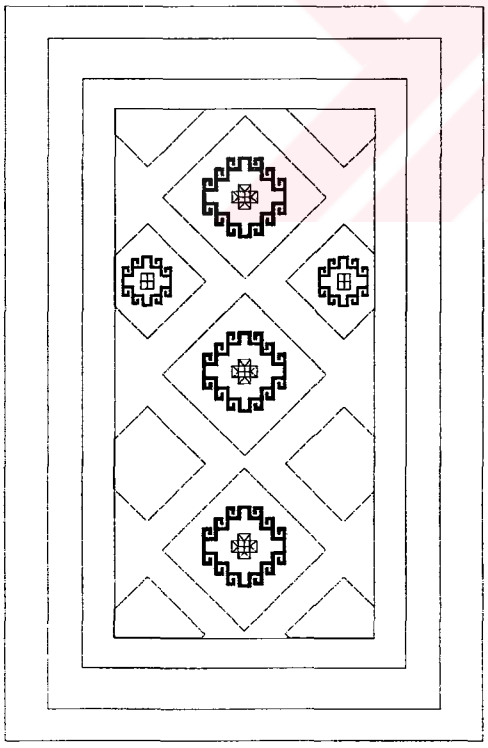

6-1-7-1
Plan 32

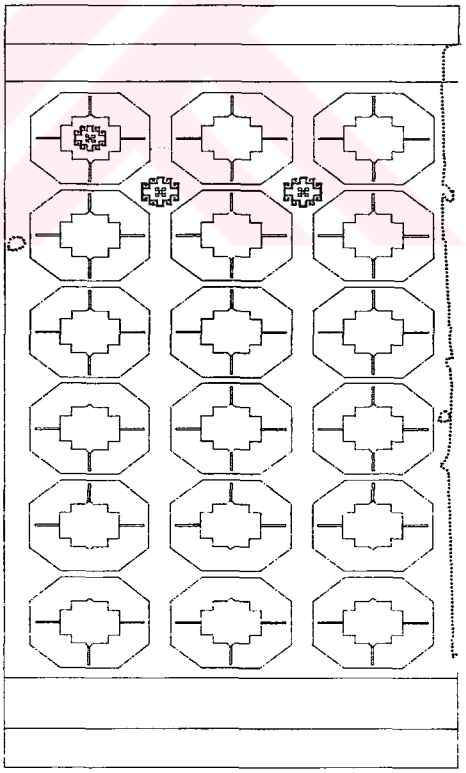

6-1-7-2
Plan 33

7-1-8 ZEMİNDE MADALYON KONUMUNDA

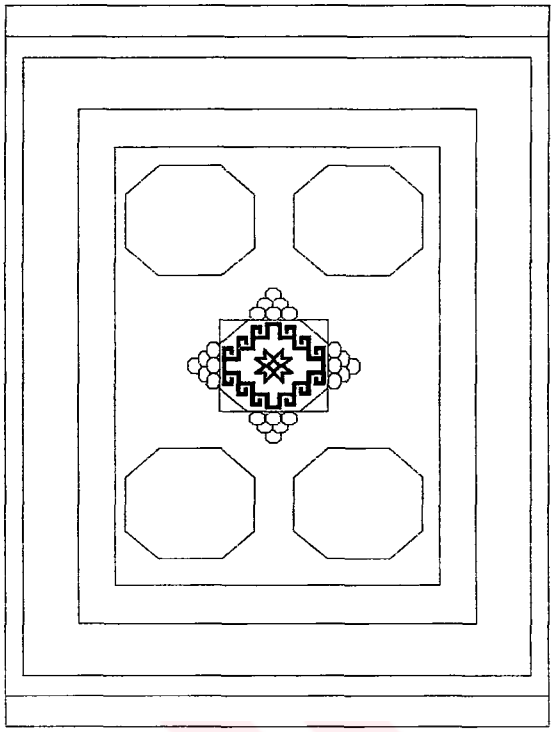

6-1-8
Plan 34

7-1-9 BORDÜR MOTİFİ

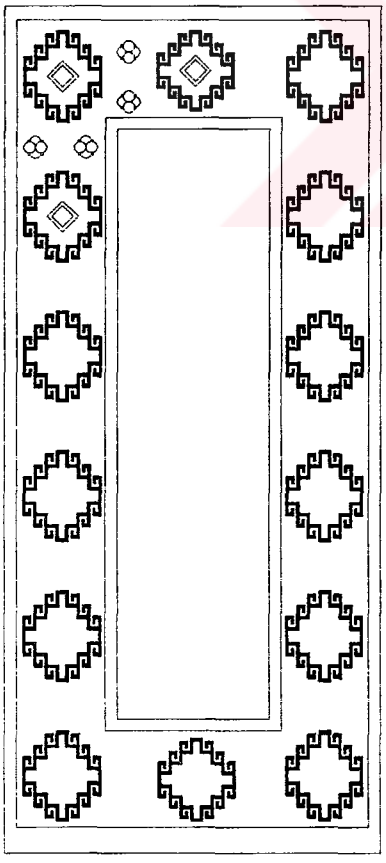

6-1-9-1
Plan 35

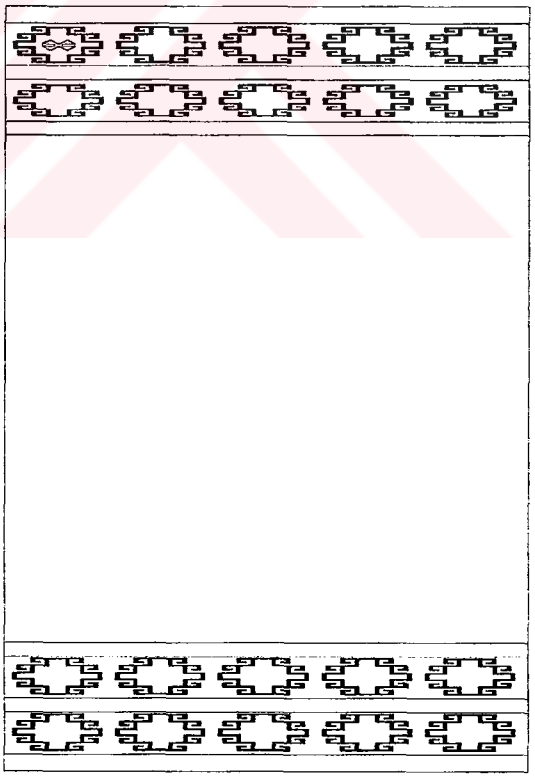

6-1-9-2
Plan 36

DOKUMANTASYON MERKEZI

7-1-10 ZEMİNDE DOLGU VE BORDÜR MOTİFİ

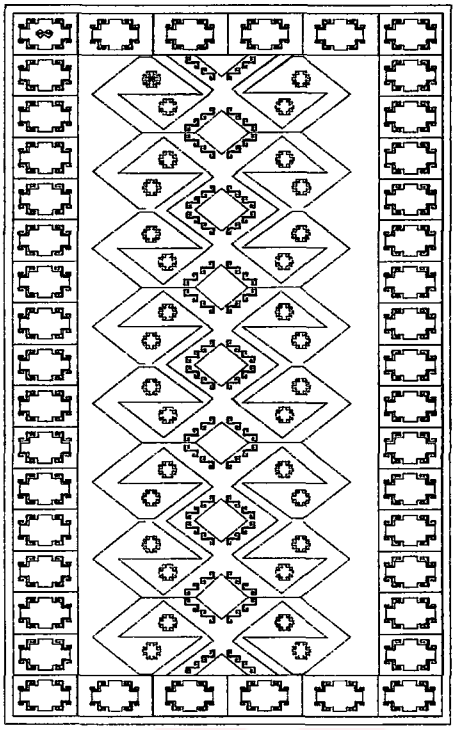

6-1-10
Plan 37

7-1-11 ZEMİNDE ANA,İÇ, DOLGU VE BORDÜR MOTİFİ

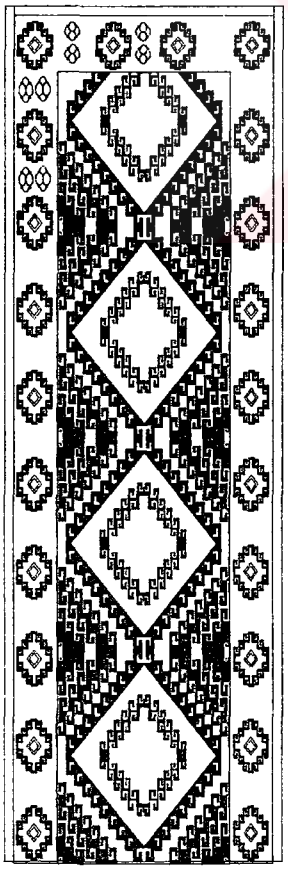

6-1-11
Plan 38

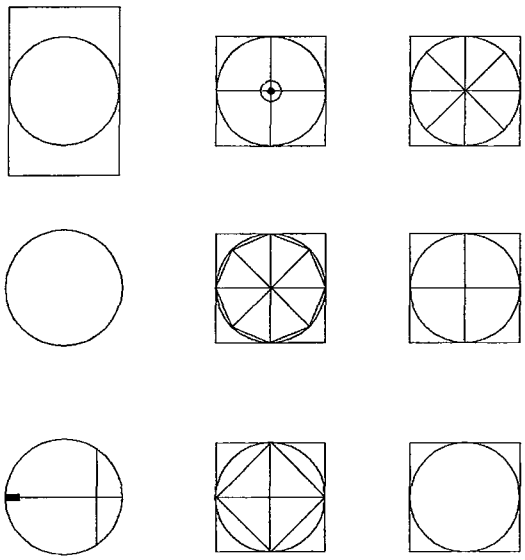

Şekil 40 - Evrenle ilgili olduğunu varsaydığımız şemalar.Burada kare, diktörtgen içinde daireler görünüyor. Çoğunun içine dört ana yön (birisinde ara yönlerle beraber) işaret edilmiştir.

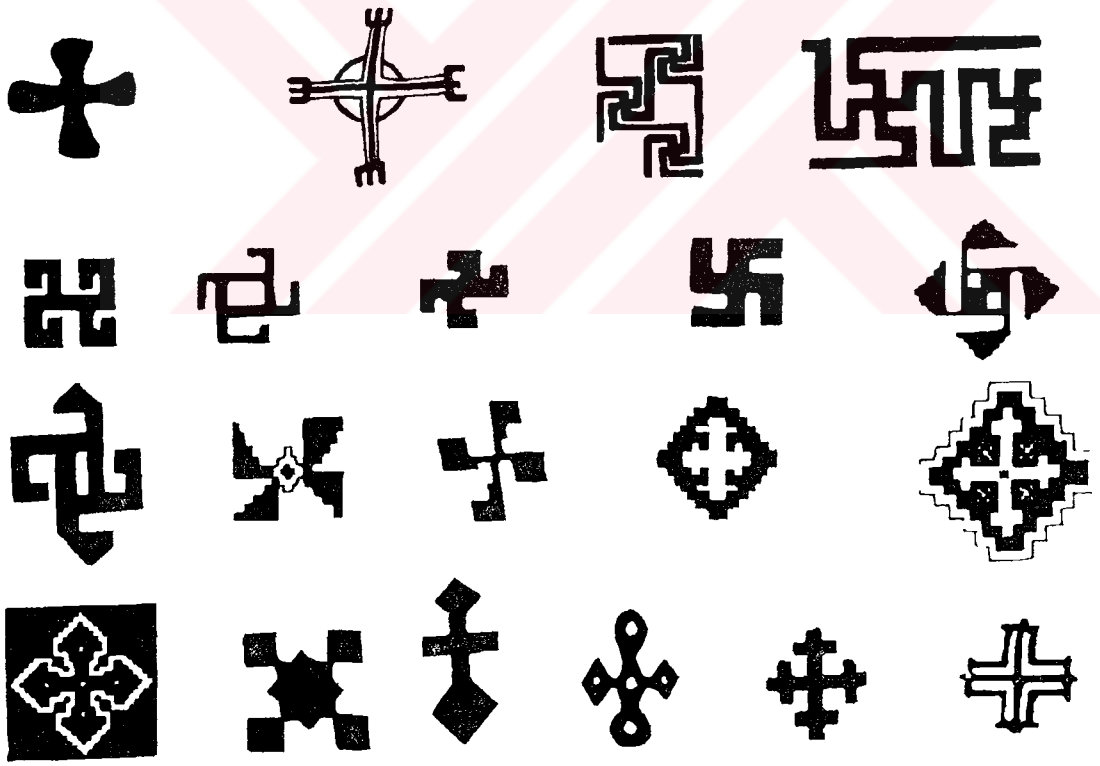

Şekil 41 - Haç motifleri

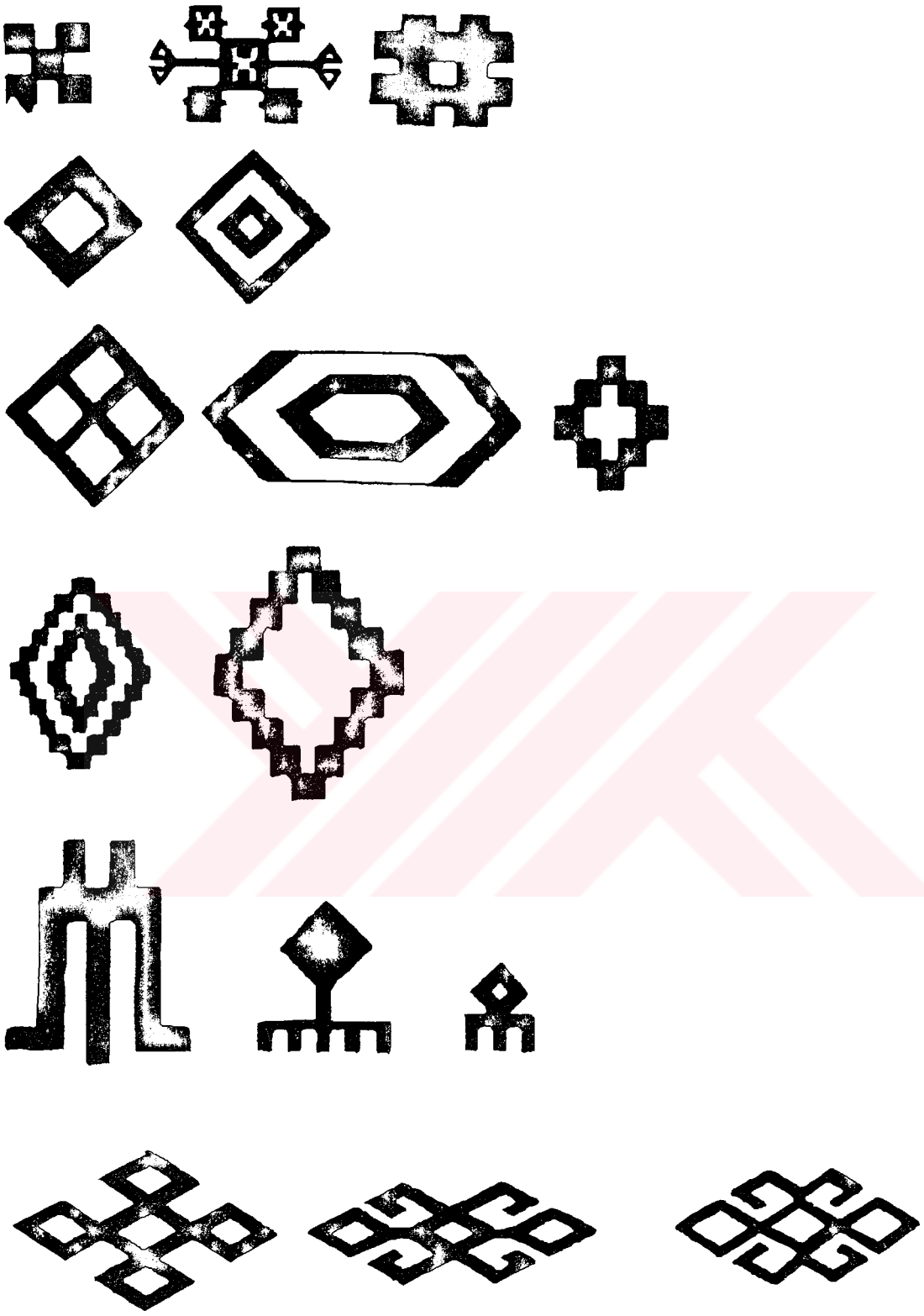

Şekil 42 - Sitilize edilmiş göz motifleri.

Şekil 43 - Ejderha ve ejderha ayakları

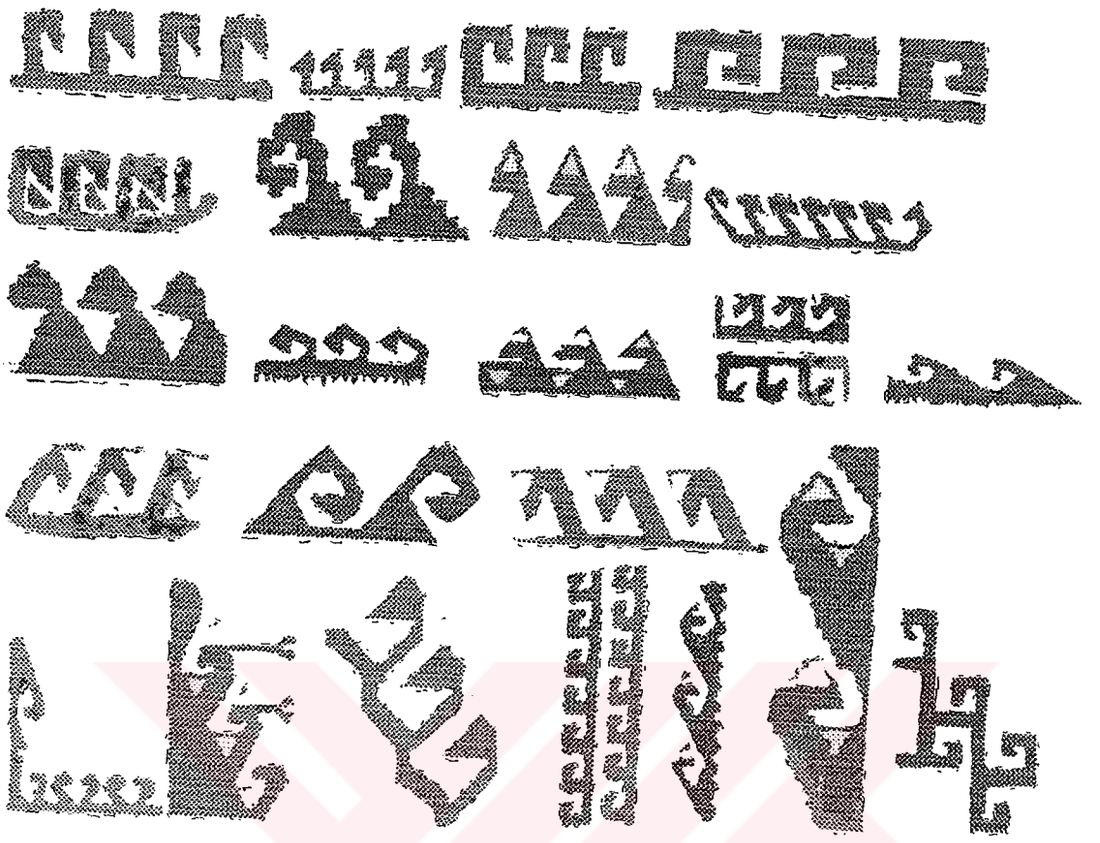

Şekil 44 - Canavar ayakları.

12. TABLO LİSTESİ

1. Kaşgarlı'daki Oğuz Boyları
SÜMER Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), s.169
2. Reşided-din'e göre Oğuz Boyları
SÜMER Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), s.170
3. Yazıcı-Oğlu'ndaki Oğuz Boyları Listesi
SÜMER Faruk; Oğuzlar (Türkmenler), s.171
4. Araştırmamız esnasında elde edilen örnekler üzerinde yer alan "Türkmen Aynası" motifinin yerleştirme planına göre zeminde ve bordürde yer alış tablosu.
YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir.

Tablo 1- Kaşgarlı'daki Oğuz Boyları

	BOYUN ADI		DAMGASI
1	*Kınık*	قنق	
2	*Kayığ*	قيغ	
3	*Bayundur*	بايندر	
4	*İwa, Yıwa*	افا ، يفا	
5	*Salğur*	سلغر	
6	*Afşar*	افشار	
7	*Beg-Tili*	بكتلي	
8	*Bügdüz*	بكدز	
9	*Bayat*	بيات	
10	*Yazğır*	يزغر	
11	*Eymür*	ايمر	
12	*Kara-Bölük*	قرابلك	
13	*Alka-Bölük*	القابلك	
14	*İgdir*	اكدر	
15	*Üregir, Yüregir*	اركر ، يركر	
16	*Totırka*	ثرثرقا	
17	*Ala-Yundluğ*[3].	الايندلغ	
18	*Töker*	توكر	
19	*Beçenek*	بجنك	
20	*Çuvaldur*[4].	جولدر	
21	*Çepni*	جبني	
22	*Çarukluğ*[5].	جرقلغ	

Tablo 2- Reşided-din'e Göre Oğuz Boyları

		BOYUN ADI	ANLAMI	ET PAYI	ONKUNU	DAMGASI	
BOZ - OKLAR	GÜN-HAN OĞULLARI	Kayı, قايي	Sağlam	Sağ karı yağrın	Şâhin		1
		Bayat بايات	Mutlu yiyeceği bol.	Sağ karı yağrın	Şâhin		2
		Alkaravlı القراولي	Nereye varsa başarı gösterir[1].	Sağ karı yağrın	Şâhin		3
		Kara-İvli	Kara otağlı.	Sağ karı yağrın	Şâhin		4
	AY-HAN OĞULLARI	Yazır يازر	Çok ülkeye sahip.	Aşığlu	Kartal		5
		Döger دوكر	Toplanmak için.	Aşığlu	Kartal		6
		Dodurga دودورغه	Ülke almak ve yönetmek	Aşığlu	Kartal		7
		Yapar يابرلي	.....[2]	Aşığlu	Kartal		8
	YILDIZ-HAN OĞULLARI	Avşar اوشر	Çevik ve avı seven	Sağ Umaca	Tavşancıl		9
		Kızık قزيق	Güçlü, düzene sokmada ciddi.	Sağ Umaca	Tavşancıl		10
		Beg-Dili بيك دلي	Ulların sözleri gibi değerli	Sağ Umaca	Tavşancıl		11
		Karkın قارقين	Çok ve doyuran aş.	Sağ Umaca	Tavşancıl		12
ÜÇ - OKLAR	GÖK-HAN OĞULLARI	Bayındır بايندر	Daima yiyecekle dolu olan yer.	Sol karı yağrın	Sunkur		13
		Beçene بجنه	İyi çalışır,	Sol karı yağrın	Sunkur		14
		Çavuldur جاولدور	Şerefli, ünü yaygın	Sol karı yağrın	Sunkur		15
		Çepni جبني	Nerede yağı görürse hemen savaşır	Sol karı yağrın	Sunkur	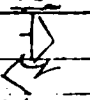	16
	DAĞ-HAN OĞULLARI	Salur سالور	Nereye varsa kılıç ve çamağı iş görür.	Ucuyla	Uc		17
		Eymur ايمور	Son derece iyi ve zengin.	Ucuyla	Uc		18
		Ala-Yuntlı الايونتلي	Hayvanları iyi.	Ucuyla	Uc		19
		Üregir اوركر	Daima iyi ve düzen kurucu.	Ucuyla	Uc		20
	DENİZ-HAN OĞULLARI	Yigdir يكدير	Iyilik, büyüklük, yiğitlik.	Aşığlu	Çakır		21
		Bügduz بكدز	Herkese tevâzu gösterir ve hizmet eder.	Aşığlu	Çakır		22
		Yıva. ييوا	Derecesi hepsinden üstün.	Aşığlu	Çakır		23
		Kınık. قينق	Nerede olsa değerlidir	Aşığlu	Çakır		24

Tablo 3- Yazıcı-oğlu'ndaki Oğuz Boyları Listesi

Hanlar hanı süñüğü baş ve uca buna kan derler

BOYUN ADI		ANLAMI	SÜÑÜK	KUŞ	DAMGASI	
Evvel, KAYI	قايي	Yani muhkem.	Sağ karı yağrın	Şâhin		1
Duvum, BAYAT	بايات	Yani devletlü ve nimetlü.	Sağ karı yağrın	Şâhin		2
Sevvum, ALKA-EVLI	الفه اولي	Yani her yere yürürler, muvafakat ederler.	Sağ karı yağrın	Şâhin		3
Çehârum, KARA-EVLI	قرا اولو	Yani evleri kara.	Sağ karı yağrın	Şâhin		4
Evvel, YAZIR	يازر	Yani çok vilâyet anuñ ola.	Aşuklu Umaca	Kartal		5
Duvum, DÖGER	دوكر	Yani derilmegiçün bir yire geleler.	Aşuklu Umaca	Kartal		6
Sevvam. DODURGA	دودرغا	Yani milk dutmak ve yasamak.	Aşuklu Umaca	Kartal		7
Çehârum, YAPARLI	يابرلى	.....[2]	Aşuklu Umaca	Kartal		8
Evvel, AVŞAR	آوشار	Yani cüst u çâlâk ve ava ve canavara ve kuşa heveslü.	Sağ umaca ve adlu	Tavşancıl		9
Davum, KIZIK	قيزيق	Yani kuvvetlü ve yasakda ciddu cehd edici.	Sağ umaca ve adlu	Tavşancıl		10
Sevvum. BEGDİLİ	بيك دلي	Yani beğler sözü azizdür.	Sağ umaca ve adlu	Tavşancıl		11
Çehârum. KARKIN	قارقين	Yani ulu aş ve doyurucu	Sağ umaca ve adlu	Tavşancıl		12
Evvel, BAYINDUR	بايندر	Yeni hemîşe bay ve nimetlü ol.	Sol karı yağrın	Sunkur		13
Duvum, BİÇENE	بيجنه	Yani eyü dürüşici.	Sol karı yağrın	Sunkur		14
Sevvum, ÇAVINDIR	جاوندر	Yani namuslu ve ırak çavlu	Sol karı yağrın	Sunkur		15
Çehârum. ÇEPNİ	جبني	Yani kandeki yağı görz derhal savaşur ve çapar.	Sol karı yağrın	Sunkur		16
Evvel, SALUR	سالور	Yani salur yani kandeki irişesir kılıç ve çomakañrevan olsun	Ucayla adlu	Uc Kuş		17
Duvum, EYMÜR	ايمور	Yani hadsiz eyü boy ol.	Ucayla adlu	Uc Kuş		18
Sevvum, ALAYUNDLU	الايوندلو	Yani kısraklar ala ve oyu atlu.	Ucayla adlu	Uc Kuş		19
Çelârum, ÜREGİR	اوراكير	Yani hemîşe eyluk ve ihsan edici.	Ucayla adlu	Uc Kuş		20
Evvel, İGDİR	ايكدر	Yani eylük ve ululuk ve bahadurluk.	Aşuklu ve kıç	Çakır		21
Duvum, BÜĞDÜZ	بوكدز	Yeni dükelina tevazu ve kulluk ve hizmet ider.	Aşuklu ve kıç	Çakır		22
Sevvum, YIVA	ييوا	Yani mertebesi dükelinden üstün ola.	Aşuklu ve kıç	Çakır		23
Çehârum, KINIK	قينق	Yani dükelinen her yirde bunlar aziz ola.	Aşuklu ve kıç	Çakır		24

BOZ-OK KAVİMLERİ Kİ SAĞ KOLDURURLAR

GÜN-HAN Oğlanları Ki dükeli oğlanların ulusudur.

AY-HAN Oğlanları Ki ikinci oğludurur

YILDIZ-HAN Oğlanları Ki üçüncü oğludurur

GÖK-HAN Oğlanları Ki dördüncü oğludurur

DAĞ (Dağ)-Han Oğlanları Ki beşinci oğludurur

DENİZ-HAN Oğlanları Ki altıncı oğludurur

ÜÇ-OK KAVİMLERİ Kİ SOL KOLDURURLAR

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLAN NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ					ZEMİNDE								
						HAVSIZ												
		TİPİ	NO		HAVLI	ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ	DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF	BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
36	6-1-1-1	A-1-2	19	Yazgı	X						X						Beluç	19
37	6-1-1-1	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		
38	6-1-1-1	A-3-2	56	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		15
39	6-1-1-1	A-3-3	57	Yazgı	X						X				Güney Kafkas	Karabağ		19
40	6-1-1-1	A-3-3	57	Yazgı	X						X				Türkiye	Kars	Kürt	19
41	6-1-1-1	A-3-3	57	Yazgı	X						X				Türkiye	Kars/Kağızman		18-19
42	6-1-1-1	A-3-3	57	Yazgı	X						X					Mogan		19
43	6-1-1-1	A-3-3	57	Yazgı	X						X					Kasak		
44	6-1-1-1	A-3-3	57,58	Yazgı	X						X					Güneydoğu Kafkas/Moghan		19
45	6-1-1-1	A-3-3	59	Yazgı	X						X				İran ya da Azerbaycan	Mogan		19
46	6-1-1-1	A-3-3	59	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		18
47	6-1-1-1	A-3-3	58,59	Yazgı	X						X					Kafkas	Kazak	20
48	6-1-1-1	A-3-3	58,59	Yazgı	X						X				Azerbaycan	Mogan		19
49	6-1-1-1	A-2-2	40	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		
50	6-1-1-2	A-1-3	30	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		18-19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
51	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		19
52	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		19
53	6-1-1-2	A-1-2	19	Yazgı	X						X				Özbekistan	Orta Asya	Özbek	20
54	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
55	6-1-1-2	A-1-3	30	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
56	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
57	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
58	6-1-1-2	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
59	6-1-1-2	A-1-3/A-12	29,80	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
60	6-1-1-2	B-2-1	101	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		19
61	6-1-1-2	A-2-1	33	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		17
62	6-1-1-2	A-3-4	65	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
63	6-1-1-2	A-2-2	52	Yazgı	X						X				Türkiye	Anadolu		18
64	6-1-1-3	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Kuzeydoğu İran	Horasan	Kürt	
65	6-1-1-3	A-1-1	1,2	Yazgı	X						X					Zakatala		19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLAN NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
66	6-1-1-3	A-1-1	3	Yazgı	X						X						Quchan	
67	6-1-1-3	B-1-1	82,88	Yazgı		X					X					Dağıstan		19
68	6-1-1-3	A-1-1	6	Yazgı	X						X				Azerbaycan			
69	6-1-1-3	A-1-1	4	Yazgı	X						X				İran ya da Azerbaycan	Mogan		19
70	6-1-1-3	A-1-1	5	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		19
71	6-1-1-3	A-1-1	5	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		19
72	6-1-1-3	A-3-3	59	Yazgı	X						X				İran ya da Azerbaycan	Mogan		19
73	6-1-1-3	A-3-3	60,61	Yazgı	X						X					Mogan		19
74	6-1-1-3	A-3-3	57	Yazgı	X						X						Kazak	19
75	6-1-1-3	A-2-2	41	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		
76	6-1-1-3	A-2-2	38	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
77	6-1-1-4	A-1-1	1	Yazgı	X						X					Kuzey Horasan Saraks	Kürt	20
78	6-1-1-4	A-1-3	31	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya	Yörük	17
79	6-1-1-4	A-1-3	30	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama/Yuntdağı		19
80	6-1-1-4	A-1-3	30	Yazgı	X						X				Türkiye	Çanakkale		18

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ: ATKIDAN DESENLİ	HAVSIZ: ATKIDAN TAKVİYELİ			MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
81	6-1-1-4	A-1-2	25	Yazgı	X						X						Hartuşi	
82	6-1-1-4	A-1-2	20	Yazgı	X						X					Kafkas/Kasak		19
83	6-1-1-4	A-1-1	7	Yazgı	X						X				Azerbaycan ya da İran	Mogan		19
84	6-1-1-4	A-2-2	42	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		19
85	6-1-1-4	A-2-2	42	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		19
86	6-1-1-5	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
87	6-1-1-5	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
88	6-1-1-5	A-1-1	2	Yazgı	X						X				Türkiye	Ürgüp		
89	6-1-1-5	A-1-1	1,2	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
90	6-1-1-6	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Konya		18
91	6-1-1-6	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Konya		16-17
92	6-1-1-6	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Konya		18
93	6-1-1-6	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
94	6-1-1-6	A-1-1	2	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		19
95	6-1-1-6	A-1-1	8	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		18

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
					HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
		TİPİ	NO			ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
96	6-1-1-7	A-1-1	9	Yazgı	X						X					Kafkas/Kasak		19
97	6-1-1-7	A-1-1	1	Yazgı	X						X						Kazak	
98	6-1-1-7	A-1-1	1	Yazgı	X						X					Kasak/Zakatala		19
99	6-1-1-7	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Azerbaycan	Zakatala		20
100	6-1-1-7	A-1-1	2	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya,Kapadokya		17-19
101	6-1-1-7	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Konya		17-18
102	6-1-1-7	A-1-3	29,30	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		
103	6-1-1-7	A-1-2	21,28	Yazgı	X						X					Kafkas/Kasak		19
104	6-1-1-7	A-1-1	2	Yazgı	X						X						Kazak	
105	6-1-1-7	A-1-1	7	Yazgı	X						X						Kazak	19
106	6-1-1-7	A-1-1	7	Yazgı	X						X						Kazak	
107	6-1-1-7	A-1-1	10	Yazgı	X						X						Kazak	19
108	6-1-1-7	A-2-1	34	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
109	6-1-1-7	A-2-1 A-2-5	34,55	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		17-19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MODALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
110	6-1-1-7	B-5-2	117	Yazgı	X						X						Beluç	
111	6-1-1-7	A-1-1,A-2-2	1,50	Yazgı	X						X				Türkiye	Batı Anadolu		19
112	6-1-1-8	A-1-3	29	Yazgı	X						X							19
113	6-1-1-9	A-1-1	9	Yazgı	X						X						Kazak	
114	6-1-1-9	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kütahya		
115	6-1-1-9	A-1-1	1	Yazgı	X						X					Kafkas/Bordjalo		19
116	6-1-1-9	A-1-2	19	Yazgı	X						X				Azerbaycan		Şahsavan	19
117	6-1-1-9	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
118	6-1-1-10	A-1-1,A-1-3	1,29	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		18
119	6-1-1-10	A-2-1	35	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Konya		17-18
120	6-1-1-10	A-1-1	6,11	Yazgı	X						X					İran/Kalardaşt		20
121	6-1-1-11	A-1-1	2	Yazgı	X						X						Kazak	
122	6-1-1-11	A-1-1	2	Yazgı	X						X					Mogan	Şahsavan	19
123	6-1-1-11	A-1-1	2	Yazgı	X						X					Güney Kafkas		19
124	6-1-1-11	A-1-1	11	Yazgı	X						X					Konya		

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MODALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
125	6-1-1-12	B-1-1	83	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		17
126	6-1-1-12	B-1-1	83	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		
127	6-1-1-12	A-1-3	29	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		17
128	6-1-1-12	B-2-5	106	Yazgı	X						X				Türkiye	Batı Anadolu		19
129	6-1-1-12	A-3-3	57	Yazgı	X						X					Mogan/Gence		
130	6-1-1-13	A-4, A-2-1	34,71	Yazgı	X						X					Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
131	6-1-1-14	A-5-2	73	Yazgı	X						X				Afganistan, Özbekistan		Özbek	19
132	6-1-1-14	A-2-2	43	Yazgı		X					X				Türkiye	Kars		19
133	6-1-1-14	C-2-2	128	Yazgı	X						X					Kasak		19
134	6-1-1-14	C-2-2	128	Yazgı	X						X				Azerbaycan	Gence,Kasak		19
135	6-1-1-14	C-2-2	132,134 ,135	Yazgı	X						X				Türkiye	Orta Anadolu		
136	6-1-1-15	B-2-5	109	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya		18-19
137	6-1-1-15	A-5-2	73	Yazgı	X						X						Özbek,Kırgız,Kazak	
138	6-1-1-15	B-3-3	114	Yazgı	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		17-19
139	6-1-1-16	B-2-1	102	Yazgı	X						X				Türkiye	Doğu Anadolu		

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MODALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
140	6-1-1-16	A-1-1, A-2-2	6,38	Yazgı	X						X						Luri veya Kürt	
141	6-1-1-17	A-1-1	1,6, 12, 13,14	Yazgı	X						X					Kasak/Karabağ		
142	6-1-1-18	D-8	142	Yazgı		X					X				Türkiye	Malatya		19
143	6-1-1-19	A-2-5, A-1-1	55,11	Yazgı	X						X							
144	6-1-1-19	D-8	142	Yazgı		X					X				Türkiye	Güneydoğu Anadolu		19
145	6-1-1-20	A-1-1	1	Yazgı	X						X				Türkiye	Anadolu		15
146	6-1-1-20	A-1-2	19	Yazgı	X						X					Mogan		19
147	6-1-1-21	A-4, A-2-1	72,35	Yazgı	X						X				Türkiye	Bergama		20
148	6-1-2-1	B-2-1, B-3-1	101,112	Yazgı	X							X			Türkiye	Çanakkale		
149	6-1-2-1	B-2-1	102	Yazgı	X							X			Türkiye	Kırşehir/Mucur		
150	6-1-2-1	B-2-1	103	Yazgı	X							X			Türkiye	Çanakkale/Bergama		19
151	6-1-2-1	A-1-1	16	Yazgı	X							X			Türkiye	Konya		19
152	6-1-2-1	A-6, B-5-3	76,120	Yazgı	X							X			Türkiye	Batı Anadolu		19
153	6-1-2-1	B-3-1	112	Yazgı	X							X			Türkiye	Doğu Anadolu		18
154	6-1-2-1	B-3-1	112	Yazgı	X							X					Kürt	19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR				
						HAVSIZ												
		TİPİ	NO		HAVLI	ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ			MODALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF		ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
155	6-1-2-1	A-3-1	113	Yazgı	X							X			Türkiye	Çanakkale		20
156	6-1-2-1	A-7-2	77	Yazgı	X							X			Türkiye	Çanakkale/Bergama		19
157	6-1-2-2	A-1-1	11	Yazgı	X							X			Türkiye	İzmir		20
158	6-1-2-2	B-2-5,B-5-2	107, 117	Yazgı	X							X			İran	Horasan	Kürt	
159	6-1-2-2	B-2-5	110	Yazgı			X					X			Türkiye	Aydın		19
160	6-1-2-2	A-3-3	57	Yazgı	X							X					Kazak	19
161	6-1-2-2	A-3-3	57	Yazgı	X							X				Kasak		
162	6-1-2-2	A-3-3	57	Yazgı	X							X				Doğu Kafkas,Mogan		19
163	6-1-2-2	D-2-5, D-10, D-8.D-2-1	140,143,142.139	Yazgı		X						X			Türkiye	Konya/Muzumla		19
164	6-1-2-2	B-7-1	121	Yazgı		X						X			Türkiye	Sivas		18
165	6-1-3-1	A-1-1,A-7-2	1,18,77	Yazgı	X						X	X				Gence		19-20
166	6-1-3-2	,B-5-2	116	Yazgı	X						X	X			İran	Veramin		
167	6-1-4-1	B-7-1	122	Yazgı	X								X				Ersari	
168	6-1-4-1	B-7-1	122	Yazgı	X								X				Türkmen	
169	6-1-4-2	A-1-2	26	Yazgı	X								X				Ersari	19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR				
						HAVSIZ												
		TİPİ	NO		HAVLI	ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ			MODALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF		ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
170	6-1-4-3	B-5-1	115	Yazgı	X								X		Türkiye	Doğu Anadolu		19
171	6-1-4-4	A-1-1	1,12	Yazgı	X								X				Hartuşi	
172	6-1-5	C-9-1,B-3-4	137,111	Yazgı	X						X	X	X		Türkiye	Doğu Anadolu		
173	6-1-5	A-9-2,B-2-1	78,101	Yazgı	X						X	X	X		Türkiye	Anadolu		16
174	6-1-6	C-9-1	133	Yazgı	X						X		X			Pers/Sistan veya Batı Afganistan		19
175	6-1-7-1	A-1-2,B-5-1	20,115	Yazgı	X							X	X					
176	6-1-7-2	A-1-1,B-5-2	1,119	Yazgı	X							X	X				Sarık	19
177	6-1-7-2	B-5-3	120	Yazgı	X							X	X			Amu Derya	Ersari	19
178	6-1-8	A-1-1	11	Yazgı	X					X					Türkiye	Eskişehir		20
179	6-1-9-1	A-2-1	34	Yazgı	X									X	Türkiye	Konya-Kapadokya		17-19
180	6-1-9-2	B-8	124	Yazgı		X								X	Türkiye	Denizli/Çal		20
181	6-1-9-2	B-8,D-8	124,142	Yazgı		X								X	Türkiye	Aydın		
182	6-1-10	B-2-1, B-5-3 , D-8,D-2-5	101,120, 140,141	Yazgı		X						X		X	Türkiye	Güneydoğu Anadolu		
183	6-1-11	C-9-1,A-2-1	138,34	Yazgı	X						X	X	X	X	Türkiye	Konya-Kapadokya		17-19
184	6-1-1-4	A-1-1	1	Seccade	X						X				Türkiye	Konya-Kapadokya		18-19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLAN NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
185	6-1-1-2	A-1-3	30	Seccade	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
186	6-1-2-2	D-2-5	141	Seccade		X						X			Türkiye	Aydın		19
187	6-1-1-14	A-5-2	74,75	Seccade	X						X				Türkiye	Kapadokya		18-19
188	6-1-8	C-2-3	129	Seccade	X					X							Kazak	20
189	6-1-1	C-2-4	130	Seccade	X						X						Kazak	19
190	6-1-10	B-5-3,B-3-1	120,112, 119	Seccade		X						X		X	Türkiye	Sivas		20
191	6-1-10	A-11	79	Sofa Örtüsü		X						X		X	Türkiye	Tokat		20
192	6-1-2-2	B-3-1	112	Sofa Örtüsü		X						X			Türkiye	Van		19
193	6-1-1-4	A-2-2	46,47	Sedir Örtüsü			X				X				Türkiye	Eskişehir/Holanta köyü	Günyüzü Türkmenleri	
194	6-1-1	A-1-1	19	Eyer Örtüsü			X				X					Güneybatı Pers	Lori/Bakhtiary	19
195	6-1-1-4	A-1-1	12,15	Heybe	X						X				Azerbaycan	Şirvan		20
196	6-1-8	A-1-1	1	Heybe						X								
197	6-1-2	A-1-1	1	Heybe			X					X			İran	Kuzeybatı Pers		20
198	6-1-8	B-1-1	84	Heybe	X					X					Türkiye	Antalya/Döşemealtı		20
199	6-1-2	A-1-1	1,27	Heybe	X							X			İran	Fars	Nafar-Hamseh	19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR				
					HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF		ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO			ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
200	6-1-2	A-1-2	19	Heybe	X						X				İran	Fars	Kuhi Şişboluki, Gaşgai Konfederasyonu	19
201	6-1-1-18	B-1-1	85	Heybe			X				X				İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
202	7-1-8	B-2-2	104	Heybe	X					X					Türkiye	Orta Anadolu		20
203	6-1-1-18	B-1-1	84	Korjin			X				X				İran	Mianeh-Haştrud		19
204	6-1-1-18	B-1-1	84	Korjin			X				X					Doğubatı Pers	Şahsavan	20
205	6-1-1-12	B-1-1	85	Korjin			X				X				İran	Mianeh-Haştrud		19
206	6-1-8	B-1-5	92	Korjin			X			X					İran	Bidjar-Hamseh		19
207	6-1-8	B-1-5	93	Korjin			X			X					İran	Mianeh-Haştrud		19
208	6-1-8	B-1-5	94	Korjin			X			X					İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
209	6-1-8	B-1-2	90	Korjin	X					X					İran	Fars	Luri	20
210	6-1-8	B-1-5	95	Korjin			X			X					İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
211	6-1-8	B-2-5	105	Korjin			X			X						Mogan		20
212	6-1-1-12	A-1-2	19	Çanta			X				X				Özbekistan	Orta Asya	Özbek	20
213	6-1-1-7	B-1-3	1	Çanta			X				X					Güneydoğu Pers ya da Doğubatı Pers		19
214	6-1-1-4	A-1-1	11	Çanta			X				X				İran ya da Azerbaycan	Mogan	Şahsavan	19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLAN NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİP	NO		HAVLI	HAVSIZ: ATKIDAN DESENLİ	HAVSIZ: ATKIDAN TAKVİYELİ			MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
215	6-1-1-4	A-1-1	1	Çanta			X				X				İran ya da Azerbaycan	Mogan	Şahsavan	19
216	6-1-1-3	A-3-3	62	Çanta				X			X				Afganistan	Orta Asya	Lakai-Özbek	20
217	6-1-8	C-1-2	125	Çanta	X					X					İran ya da Afganistan		Beluç	20
218	6-1-8	A-1-2	19	Çanta	X					X					Afganistan ya da İran	Horasan	Beluç	19
219	6-1-8	A-1-2	19	Çanta	X					X					İran	Horasan	Beluç	20
220	6-1-8	A-1-2	19	Çanta	X					X					İran	Fars	Gaşgai ya da Luri	20
221	6-1-8	B-1-5	92	Çanta			X			X					İran	Bidjar-Hamseh		19
222	6-1-8	B-1-5	93	Çanta	X					X					İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	20
223	6-1-8	B-1-5	100	Çanta	X					X					İran	Bidjar-Hamseh		19
224	6-1-8	A-3-3	63	Çanta				X		X					Afganistan	Orta Asya	Lakai-Özbek	20
225	6-1-8	A-3-3	63	Çanta				X		X					Afganistan	Orta Asya	Lakai-Özbek	20
226	6-1-8	C-1-4	126	Çanta	X						X					Mogan	Şahsavan	19
227	6-1-8	B-2-1,A-2-5	102,55	Tuz Çantası			X			X						Saveh	Bagdadi	19
228	6-1-8	A-1-1	1	Tuz Çantası	X					X					İran	Kuzeybatı Pers		20
229	6-1-1-18	B-1-1,B-1-2	84,89	Kaşık Çantası			X				X					Haştrud		20

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
230	6-1-8	B-1-2	91	Kaşık Çantası			X			X					İran	Bidjar-Mianeh		20
231	6-1-1-12	B-1-1	86	Çuval	X						X						Sarık,Salor,Tekke,Kızılayak	19
232	6-1-1-12	B-1-1	86	Çuval	X						X						Sarık	19
233	6-1-1-12	A-1-2	22	Çuval	X						X						Sarık	19
234	6-1-1-12	A-1-2	22	Çuval	X						X						Yomud	19
235	6-1-1-12	A-1-2	24	Çuval	X						X				Türkmenistan	Güney Türkistan	Yomud	19
236	6-1-1-12	A-1-2	22	Çuval	X						X						Tekke,Kızılayak	
237	6-1-1-12	C-2-1	127	Çuval			X				X				Türkmenistan	Batı Türkistan	Yomud	20
238	6-1-1-12	C-2-1	127	Çuval	X						X				Türkmenistan	Batı Türkistan	Yomud	20
239	6-1-1-12	C-2-1	127	Çuval			X				X				Türkmenistan	Batı Türkistan	Yomud	20
240	6-1-1	A-2-1	33	Çuval			X				X				Türkiye	Adana-Tarsus		
241	6-1-1	A-2-1	33	Çuval			X				X				Türkiye	Doğu Anadolu		
242	6-1-1	A-2-1	33	Çuval			X				X				Türkiye	Güney Tarsus		19
243	6-1-1	A-2-1	33	Çuval			X				X				Türkiye	Adana-Tarsus		19
244	6-1-1	A-2-1	33	Çuval		X					X				Türkiye	Gaziantep-Malatya	Yörük	

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
245	6-1-1-3	A-2-2	48	Çuval			X				X				Türkiye	Malatya-Antep	Yörük	
246	6-1-1-7	A-2-2	36	Çuval			X				X				Türkiye	Eskişehir/Sivrihisar		
247	6-1-1-4	A-2-2	37	Çuval			X				X				Türkiye	Eskişehir/Seyitgazi		
248	6-1-1-4	A-2-2	49	Çuval			X				X				Türkiye	Güney Anadolu		
249	6-1-1	A-1-1	11	Mafraş			X				X				İran	Mogan	Şahsavan	19
250	6-1-1-4	A-1-1	1	Mafraş			X				X					Kuzeybatı Pers	Şahsavan	
251	6-1-1-4	A-1-1	11	Mafraş			X				X				İran	Haştrud		20
252	6-1-1-4	A-1-1	1	Mafraş			X				X				İran	Haştrud		19
253	6-1-1-7	A-1-1	2	Mafraş	X						X						Şahsavan	19
254	6-1-8	A-1-1	11	Mafraş			X			X						Mogan		19
255	7-1-1-13	B-1-2	90	Mafraş			X				X				İran	Batı İran		19
256	6-1-1-8	A-1-2	23	Mafraş			X				X				İran	Batı Pers	Şahsavan	19
257	6-1-1-8	B-1-5	96	Mafraş			X				X				İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
258	6-1-1-9	B-1-5	97	Mafraş			X				X				İran	Bidjar-Hamseh		20
259	6-1-1-9	B-1-5	98	Mafraş			X				X				İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
260	6-1-1-9	B-1-5	99	Mafraş	X						X					Batı İran		19
261	6-1-1-13	B-5-2	118	Mafraş			X				X					Ortabatı İran		19
262	6-1-1-1	B-2-1	102	Mafraş			X				X				İran	Kuzeybatı Pers	Kürt ya da Şahsavan	20
263	6-1-1-12	A-2-2	39	Mafraş			X				X				İran	Kuzeybatı Pers	Şahsavan	19
264	6-1-1-4	A-1-1	2	Yastık	X						X				Türkiye	Konya/Keçimuhsine		
265	6-1-1-13	A-1-1,A-3-4	17,68	Yastık	X						X				Özbekistan	Orta Asya	Özbek	20
266	6-1-1	B-1-1	87	Yastık	X						X				Türkiye	Sivas/Sarkışla		
267	6-1-8	A-1-3	29	Yastık	X					X					Türkiye	Batı Anadolu		
268	6-1-1-3	A-1-3	29	Yastık	X						X				Türkiye	Konya		
269	6-1-1-3	A-1-3	11	Yastık	X						X				Türkiye	Manyas		20
270	6-1-1	A-1-2	19	Yastık			X				X				Özbekistan		Özbek ya da Kazak	20
271	6-1-1-12	A-1-2	19	Yastık	X						X				İran	Doğu Pers	Beluş	19
272	6-1-8	A-1-2	19	Yastık				X		X					Afganistan		Lakai-Özbek	20
273	6-1-8	E-2-1	144	Yastık	X					X					Türkiye	Doğu Anadolu		
274	6-1-1-7	A-2-2	45	Yastık	X						X				Türkiye	Kuzeybatı Anadolu		

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
					HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
		TİPİ	NO			ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
275	6-1-1-3	A-2-2	45	Yastık	X						X				Türkiye	Batı Anadolu		
276	6-1-1-4	A-2-2	44	Yastık			X				X				Türkiye	Eskişehir/Sivrihisar		20
277	6-1-1-4	A-3-4	67,68	Yastık				X			X				Afganistan		Özbek	20
278	6-1-8	C-9-1	136	Yastık	X					X					Türkiye	Doğu Anadolu		
279	6-1-1	A-3-5	69	Yastık	X						X				Türkiye	Antayla/Döşemealtı		20
280	6-1-8	A-3-5	70	Yastık	X					X					Türkiye	Antayla/Döşemealtı		20
281	6-1-1-3	A-1-2	22	Ensi(Kapı Örtüsü)	X						X				Türkmenistan		Salor	19
282	6-1-1-3	A-1-2	24	Yatak Kenarı Örtüsü				X			X				Afganistan	Orta Asya	Lakai-Özbek	20
283a	6-1-1	B-7-3	123	Kuşak							X				Peru		Quechua	20
283b	6-1-1	A-2-1	34	Kuşak							X				Peru		Quechua	20
283c	6-1-1	B-2-5	111	Kuşak							X				Peru		Quechua	20
283d	6-1-2	A-2-5,B-7-3	54,111	Kuşak								X			Peru		Quechua	20
284	6-1-2	C-3-3	131	Çığ(Paravan)					X			X			Kırgızistan		Kırgız	19
285	6-1-2	C-3-3	131	Çığ(Paravan)					X			X			Kırgızistan		Kırgız	20
286	6-1-1	C-3-3	131	Çığ(Paravan)					X		X				Kırgızistan		Kırgız	20

Tablo 4 - ARAŞTIRMAMIZ ESNASINDA ELDE EDİLEN ÖRNEKLER ÜZERİNDE YER ALAN " TÜRKMEN AYNASI " MOTİFİNİN YERLEŞTİRME PLANINA GÖRE ZEMİN VE BORDÜRDE YER ALIŞ TABLOSU

FOTO NO	YERLEŞTİRME PLANI NO	MOTİF		MOTİFİN YER ALDIĞI ÖRNEKLER	ÖRNEKLERİN ÜRETİM TEKNİĞİ					YERLEŞTİRME DÜZENİ					AİT OLDUĞU			
					DOKUMA TEKNİĞİ			DOKUMA ÜZERİNE İŞLEME	ÇİĞ	ZEMİNDE				BORDÜR	ÜLKE	BÖLGE	ETNİK GRUP	YÜZYIL
		TİPİ	NO		HAVLI	HAVSIZ				MADALYON KONUMUNDA	ANA MOTİF	DOLGU MOTİF	İÇ MOTİF					
						ATKIDAN DESENLİ	ATKIDAN TAKVİYELİ											
287	6-1-2	C-3-3	131	Çığ(Paravan)					X			X			Kırgızistan		Kırgız	19
288	6-1-2	A-2-5	55	Çığ(Paravan)					X			X			Kırgızistan		Kırgız	19
289	6-1-2	A-2-2,A-13	51,81	Çığ(Paravan)					X			X			Kırgızistan		Kırgız	19

13. HARİTA LİSTESİ

1. 15. yy.'da Yakın Doğu'da, değişik grupların göçleri ve yerleşimleri
TANAVOLI Parviz; SEAWALD Busse, a.g.e.; s.15'ten alınmıştır.
2. "Türkmen Aynası" motifinin üretim tekniğine göre yer aldığı eşyaların coğrafi dağılımı
YAZICI, Metin Oktay tarafından çizilmiştir

TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Çığ	Bir çeşit kargıdan, kargıların yan yana getirilmesiyle oluşturulan satıh.
Kozmoloji	Yunanca kosmos (evren) ve logos (bilgi, bilim) kelimelerinin birleşmesiyle oluşmuştur. Evreni yöneten genel yasalar bilimi. Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, C.7, s:526
Kurgan	Eski mezar odaları, koruyan yer anlamında. Abdulhaluk Çay, a.g.e., s.4
Mandala	("çember" anlamında sanskritçe k)Budha tantra dinlerinde evreni hind kozmonisi biçiminde gösteren sembolik renklerle bezenmiş çizgisel şema. (Bk. Cambu, Kailasa, Meru) Bu şemalar bir mikrokosmos yaratmak ve bu mikrokosmosun unsurlarına hakim olmak anlamındadır. Bazı mimari planlar için bu şemalardan örnek alındı. Ayrıca bazı mandalalar da (Japonca mandara) özellikle Japonya'da heykel biçimine sokuldu. Meydan Larousse, Büyük Lugat ve Ansiklopedi, C.8, s:322
Ongon	Eski Oğuzca'da totem demektir. Ongon kültü Moğol ailemlerinden Banzarof'a göre atalar kültürünün devamıdır. Ongonlar insan, kuş ve başka hayvanlar şeklinde yapılan heykeller-putlar olup her biri bir muayyen ruhu temsil eder. İnan, Abdülkadir, Makaleler ve İncelemeler, Ankara, 1968, s:268,269
Totem	Bir topluluğun veya bir ferdin atası veya koruyucusu sayılan hayvan. Bazı toplumlarda birey veya birey grupları ile bir hayvan, bir nesne, bir canlı yaratık grubu veya fenomenler topluluğu arasındaki ilişkiye dayanan inançlar ve ibadetler bütünü. Meydan Larousse, Büyük Lügat ve Ansiklopedi, C.12, s:238
Yazgı	Yerde kullanılmak üzere dokunmuş ürünler.

ÖZGEÇMİŞ

19.02.71 yılında İstanbul'da doğdum. İlk öğrenimime, Moda İlköğretim Okulu'nda başlayıp, 1980 yılında dördüncü sınıfı Viyana'da bitirdim. Bir sene sonra ülkeme geri dönerek, aynı okuldan mezun oldum.

Orta Okul ve Liseyi Kadıköy Kız Lisesinde okuyarak 1988'de bitirdim.

1995 yılında, Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde lisans öğrenimimi tamamladım.

1977'den bu yana Uzak Doğu sporlarından, Karate-do yapmaktayım. Uğraştığım bu spor dalında ülkemi temsil ederek, Yunanistan'da düzenlenen Dünya Kupası ve İngiltere'de düzenlenen Avrupa Şampiyonasında birinciliği, Türkiye'de yapılan Boğaziçi Turnuvasında ikinciliği elde ettim. Üniversiteler arası düzenlenen yarışmada da okulumu temsil ederek ikincilik aldım.

Halen daha Koşar Spor Klubü'nde antrenör olarak sporuma devam etmekteyim.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ